

ÖZET

Sadıkoğlu, İlhan, Modern Türk Edebiyatı İçinde Nuri Pakdil'in Edebiyat Dergisinin Yeri ve Rolü, Yüksek Lisans, İstanbul, 2013.

Tez çalışmamızda İslâmcı düşüncenin farklı sesi olarak dikkat çeken Nuri Pakdil'in önderliğinde çıkan "Edebiyat" dergisini konu edindik. 1969-1984 yılları arasında çıkan derginin modern Türk edebiyatı içindeki yeri ve önemini belirlemeye çalıştık.

Beş ana bölümden oluşan çalışmamız, dergi-edebiyat ilişkisinin anlatıldığı ve Edebiyat'ın düşünce olarak aynı çizgide yürüdüğü Sırât-ı Müstâkim (Sebîlürreşâd), Büyük Doğu ve Diriliş dergilerinin tanıtıldığı bir girişle başlamaktadır. Birinci bölümde, Edebiyat'ın şekil ve içerik özellikleri açıklanmıştır. İkinci bölümde dergide yer alan edebî türler sınıflandırılmıştır. Üçüncü bölümde edebî metinler temalarına göre ayrılmıştır. Dördüncü bölümde edebî mesele ve konular değerlendirilirken, beşinci bölümde ise edebiyat dışındaki diğer konular ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Nuri Pakdil, Edebiyat, dergi, İslamcı düşünce, edebî türler

ABSTRACT

Sadıkoğlu, İlhan, The Role and Place of Nuri Pakdil's Edebiyat (Literature) Magazine in Modern Turkish Literature, Istanbul, 2013.

This thesis discusses the "Edebiyat" magazine released under the leadership of Nuri Pakdil, who has a different voice in Islamic movement of thought. We have tried to determine the role and place of this magazine in modern Turkish Literature between the years 1969-1984.

Consisting of five sections, our study starts with an introduction in which the relationship between magazines and literature is explained; the magazines named Sirat-i Mustakim (Sebilurresad), Buyuk Dogu and Dirilis which share the same viewpoints the magazine "Edebiyat" are introduced. In the first section the form and content of "Edebiyat" is explained. In the second section, the literary genres in the magazine are classified. In the third section literary texts are classified in accordance with their themes. In the fourth section literary issues and topics are discussed and finally in the fifth section extra-literary topics are mentioned.

Keywords: Nuri Pakdil, Literature, magazine, Islamic thought, literary genres

ÖNSÖZ

Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatının oluşum ve gelişim evrelerini ortaya koyan kaynakların başında dergiler gelir. Dergiler üzerinde yapılan çalışmalar edebiyat tarihi çalışmalarına önemli katkılar sağlar. Çünkü modern Türk edebiyatındaki edebî topluluklar, hareketler, modalar, polemikler vs. ilk olarak dergilerde ortaya çıkmıştır.

Bu çalışmamızda Türk edebiyatının uzun soluklu dergilerden “Edebiyat”ı incelemeye çalıştık. Derginin yayımlandığı 1960’lar Türkiye’si gerek dil ve düşünce, gerekse sanat ve edebiyat alanında ideolojik kutuplaşmaların yaşandığı bir dönemdir. İdeoloji uğruna edebiyat ve sanatın ikinci plana itildiği bu yıllarda “Edebiyat”, çok farklı bir yaklaşımla okurla buluşur. Öncelikle resmî ideolojinin tersine yerli değerlere dönüş fikrini önceleyen dergi, öz Türkçe kelimelerle oluşturulan dil, emperyalizme karşı duruş, emek ve işçiden yana söylemiyle toplumun tüm kesimlerini şaşırtmıştır. Ayrıca döneminde göz ardı edilen Ortadoğu, Arap ve Afrika edebiyatlarından yaptığı çevirilerle de dikkat çekmiştir.

İlk sayısı Şubat 1969 tarihinde çıkan dergi, çıktığı yaklaşık 16 yıllık süreçte gerek dergi sayfalarında yer verdiği şiir ve yazılarıyla, gerekse derginin yayınevinden çıkan kitaplarla ses getirmiştir. Çalışmamız derginin 1969-1984 yılları arasında çıkan tüm sayılarını (141 sayı) içermektedir.

Dergi-edebiyat ilişkisinin anlatıldığı ve “Edebiyat”ın düşünce olarak aynı çizgide yürüdüğü “Sırât-ı Müstâkim (Sebîlürreşâd)”, “Büyük Doğu” ve “Diriliş” dergilerinin tanıtıldığı bir girişle başlayan çalışmamız, beş ana bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölüm, “Edebiyat”ın şekil ve içerik özellikleri üzerinedir.

İkinci bölüm, dergide yayımlanan metinlerin türlerine göre tasnifini içermektedir.

Üçüncü bölüm şiir, öykü, tiyatro gibi metinlerin temaları ve konularının tasnifine ayrılmıştır.

Dördüncü bölümde derginin sayfalarında ele alınan edebî mesele ve konular ele alınmıştır.

Beşinci ve son bölümde ise edebiyat dışında kalan diğer konular genel hatlarıyla anlatılmıştır.

“Modern Türk Edebiyatı İçinde Nuri Pakdil’in Edebiyat Dergisinin Yeri ve Rolü” adlı çalışmamızda odak noktamız Edebiyat dergisi olmuştur. Dergiden yapılan alıntılara herhangi bir müdahalede bulunulmamış, derginin kendi dil ve üslup özellikleri ortaya konulmak istenmiştir. Değerlendirme yapılırken dergi, gazete, kitap ve makalelerden gerektiği kadar faydalanılmıştır.

Çalışmam esnasında bilgi ve tecrübelerini benden esirgemeyen değerli hocam Prof. Dr. M. Fatih Andı’ya ve her türlü destekleri için aileme ve dostlarıma teşekkür ederim.

İlhan Sadıkoğlu
İstanbul 2013

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vii
GİRİŞ.....	1
1. BÖLÜM: CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRK EDEBİYATI İÇİNDE EDEBİYAT DERGİSİNİN YERİ ve ÖNEMİ	16
1.1. Edebiyat Dergisinin Çıkış Nedenleri, Amacı, İlkeleri	16
1.2. Derginin Şekil Özellikleri	22
1.3. Derginin Fiyatı, Sayfa Sayısı, Basım ve Dağıtımı	23
1.4. Derginin İçeriği	24
1.5. Derginin Ömrü.....	24
1.6. Edebiyat Dergisi Yayınları.....	25
1.7. Derginin Sayılarında İmzaları Bulunan Şair ve Yazar Kadrosu	26
2. BÖLÜM: EDEBİYAT DERGİSİNDE YER ALAN TÜRLER	42
2.1. Şiir.....	42
2.1.1. Telif Şiirler.....	42
2.1.2. Çeviri Şiirler	43
2.2. Öykü.....	45
2.4. Anı	46
2.5. Gezi Yazısı	46
2.6. Günlük.....	47
2.7. Mektup	47

2.8. Mülâkat	47
2.9. Deneme	48
2.10. Edebî Tahlil, Tenkit ve Tanıtma Yazıları.....	48
2.10.1. Türkçe Eserlerle İlgili Tahlil, Tenkit ve Tanıtma Yazıları	48
2.10.2. Çeviri Eserlerle İlgili Tahlil, Tenkit ve Tanıtma Yazıları	49
2.10.3. Değınmeler	49
2.11. Açıkoturum	51
3. BÖLÜM: TEMALARINA GÖRE EDEBÎ METİNLER.....	52
3.1. Şiir	52
3.1.1. Ölüm	52
3.1.2. Aşk	55
3.1.3. Tabiat.....	56
3.1.4. Emek.....	57
3.1.5. Yalnızlık	58
3.1.6. Sosyal Eleştiri.....	59
3.2. Öykü.....	67
3.2.1. Ölüm.....	67
3.2.2. Direniş, Sorumluluk, Bilenme.....	68
3.2.3. Yoksulluk	70
3.2.4. Yabancılaşma.....	71
3.2.5. Sosyal Eleştiri.....	71
3.3. Tiyatro	74
4. BÖLÜM: EDEBİYAT DERGİSİNDE YER ALAN EDEBÎ MESELE ve KONULAR.....	83
4.1. Polemikler.....	83
4.2. Türk Edebiyatı ve Edebiyatın Türlerini Konu Alan Makale ve Yazılar	98

4.2.1. Edebiyatın Genel Görüntüsü, Problemleri ve İhtiyaçlarıyla İlgili Yazı ve Makaleler.....	98
4.2. 2. Şiir Konulu Makale ve Yazılar.....	122
4.2.3. Öykü/Roman Konulu Makale ve Yazılar	131
4.2.4. Tiyatro Konulu Makale ve Yazılar.....	135
4.3. Edebî Tahlil, Tenkit ve Tanıtma Yazıları	137
4.3.1. Türkçe Eserlerle İlgili Tahlil, Tenkit ve Tanıtma Yazıları	137
4.3.2. Çeviri Eserlerle İlgili Edebî Tahlil, Tenkit ve Tanıtma Yazıları	149
4.3.4. Değİnmeler	155
4.3.5. Diğİer Edebî Metinlerde Geçİen Edebiyat ve Sanatla İlgili Görüşler.....	164
5. BÖLÜM: EDEBİYAT DERGİSİNDE YER ALAN DİĞİER KONULAR.....	169
SONUÇ	206
KAYNAKÇA	209
EKLER	212

KISALTMALAR

- a. g. e. : Adı geçen eser
a. g. k. : Adı geçen konuşma
a. g. y. : Adı geçen yazı
C. : Cilt
ev. : Çeviren
Dr. : Doktor
Doç. Dr. : Doçent Doktor
Ed. : Editör
Haz. : Hazırlayanlar
Prof. Dr. : Profesör Doktor
s. : Sayfa
S. : Sayı
v. d. : Ve diğerleri
vs. : Vesaire

GİRİŞ

Türk edebiyatında 19. yüzyılda baş gösteren yenileşme hareketlerinde gazete ve dergilerin rolü yadsınamaz bir gerçektir. Bundan dolayı edebiyat tarihçileri yenileşme dönemi Türk edebiyatının başlangıcı olarak gazete ve dergilerin çıkışını gösterirler.

Türk basını, bu dönemde sadece siyasal ve sosyal konularda çağdaşlaşmayı sağlamakla kalmamış, Türk edebiyatının Batılı bir hüviyet kazanmasında da etkili olmuştur. Türk edebiyatçısı ve aydını halka bildiklerini aktarıp onu aydınlatmak isterken kendisine en büyük yardımcı olarak gazete ve dergileri görmüştür. Bu yayınlarda ileri sürülen fikirlerin halk tarafından anlaşılması istendiği için dilde sadeleşme gerekliliği gündeme gelmiştir. Türk tarihinde ilk özel gazeteyi Agâh Efendi ile kuran Şinasi, Tercüman-ı Ahvâl'in mukaddimesinde "umûm halkın kolaylıkla anlayabileceği" bir dil kullanacaklarını söyleyerek ilk kez dil meselesini ortaya atmıştır. Ayrıca Batılı nazım biçimlerinin ve roman, tiyatro, makale, tenkit ve deneme gibi yeni türlerin edebiyatımıza girişi ve yaygınlaşması da başta gazeteler olmak üzere dergiler yoluyla olmuştur.¹

Osmanlı Devleti'nde Türkçe olarak ilk çıkan gazete, 1828 yılında Mısır Valisi Mehmet Ali Paşa'nın kurduğu Vekâyi-i Mısriyye'dir. II. Mahmut, 1 Kasım 1831'de resmî gazete hüviyetindeki Takvim-i Vekâyi'i çıkarmıştır. Bu gazete yaşadığı bazı aksaklıklarla beraber 24 Kasım 1922'ye kadar yayınlanmıştır. 1860'ta ilk özel gazete olan Tercüman-ı Ahvâl'in çıkışıyla da özel gazetelerin sayılarında bir artış yaşanmıştır.²

Osmanlı Devleti'nde ilk dergiler, Batılılaşmanın hız kazandığı Tanzimat döneminde çıkmıştır. Ancak bu dergiler okuma yazma seviyesini yükseltmeyi, Batı bilimleri ve teknik buluşlardan haber vererek halkı eğitmeyi amaçlamıştır.³ 1848 yılında yayımlanan Vekâyi-i Tıbbiye, halkı sağlık konularında bilgilendirmeyi isteyen tıbbî içerikli bir dergidir. 1862-67 yılları arasında ise Cemiyet-i İlmiye-i Osmaniye'nin

¹ Ahmet Hamdi Tanpınar, **19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi**, Çağlayan Kitabevi, İstanbul, 2003, s. 250-251.

² Prof. Dr. Nurullah Çetin, "İkinci Meşrutiyet Döneminin Siyasî ve Sosyal Görünümüne Genel Bir Bakış", **II. Meşrutiyet Dönemi Türk Edebiyatı**, Komisyon, Akçağ Yayınları, Ankara, 2007, s. 57.

³ Vedat Günyol, **Sanat ve Edebiyat Dergileri**, Alan Yayınları, İstanbul, 1986, s. 18.

bir yayını olarak Münif Paşa tarafından Mecmûa-i Fünûn çıkarılmıştır. Dergi başta fen bilimleri olmak üzere, sosyal bilimlerle ilgili yazılara da sayfalarını açmıştır.

Gazetelerin sütunlarında sıkışık kalan edebî ürünler, 1880'lerden itibaren dergilerde kendine daha geniş bir yer bulmuştur. Edebiyat faaliyetlerinin asıl zemini haline gelen dergiler, yavaş yavaş edebî ve fikrî tartışmaların yapıldığı etkin birer mahfil olmuştur.

II. Abdülhamid döneminde kapatılma olasılığı daha az olduğundan dergicilik büyük bir canlılık kazanmıştır. Bu dönemde Mecmua-i Ebuuzziya (1879), Maarif (1890), Resimli Gazete (1891), Servet-i Fünûn (1891), Hazine-i Fünûn (1892), Malumat (1893), Musavver Malumat (1895), İrtika (1899) gibi dergiler yayımlanmıştır.

17 Mart 1891 tarihinde yayımlanan Servet-i Fünûn, Ahmed İhsan tarafından İstanbul'da yayımlanmıştır. Başlangıçta daha çok fennî yazılara yer veren bir dergiyken, yazı işlerine Tevfik Fikret'in getirilmesiyle edebiyat ve sanat dergisi halini almıştır. O zamana kadar türlü dergilerde dağınık olarak yazan ve modern edebiyat taraftarı olan gençleri bir araya toplaması ve bir edebî hareket yaratması açısından döneminde dikkat çekmiştir. Dergiyle aynı adı taşıyan topluluk, eski edebiyatımızı tamamen terk ederek Batı'dan alınan yeni biçimlerin kullanılmasını ister.⁴

Servet-i Fünûn dergisinin sayfalarını açtığı diğer bir edebî topluluk da Fecr-i Âtî olmuştur. 1909-11 yılları arasında görünen bu topluluğun edebiyat tarihimiz açısından önemi ilk kez bir beyannameyle yola çıkmış olmalarıdır. Dergide yayımlanan beyannameye edebiyatın hoş vakit geçirme aracı olmadığı, ciddi bir uğraş olduğu vurgulanır. Dilin, edebiyatın ve sosyal bilimlerin gelişmesine dikkat etmek, genç yetenekleri bir araya getirmek, açık fikir tartışmalarıyla kamuoyunu aydınlatmak, Batı'nın önemli eserlerini çevirmek, edebiyat ve fikir konularında konferanslar düzenlemek, Batı'daki benzer teşebbüslerle irtibat kurmak ve topluluğun üyelerinin eserlerinden bir kütüphane oluşturmak gibi amaçlara sahiptirler.⁵ Dergi, harf devriminin ardından Uyanış adıyla 1944'lere kadar aralıklarla yayımlanır.

II. Meşrutiyet'in basında yarattığı özgürlük ortamı, dergi sayısında bir artış sağlamanın yanında, dergileri çeşitli siyasî fikirlerin ifade aracı yapmıştır. Osmanlı Devleti'ni parçalanmaktan korumak için geliştirilen Osmanlılık, İslâmcılık, Batıcılık

⁴ Kenan Akyüz, **Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri (1860-1923)**, İnkılâp Yayınevi, İstanbul 1995, s. 88.

⁵ a. g. e. , s. 154.

ve Türkçülük akımları, fikirlerini açıklamak için kendilerine dergileri seçmişlerdir. Bu dönemde siyasî mücadele veren süreli yayınların dışında fikir ve sanat dergilerinin de söz sahibi olduğu görülür: Resimli Kitap (1908), Kalem (1908), Şehbal (1909), Cem (1910) ve Genç Kalemler dergileri çıkmıştır.

1911 yılında Selanik'te çıkarılan Genç Kalemler dergisi ile Türkçülük akımı edebiyatımıza aksetmiş olur. Ömer Seyfettin, Âkil Koyuncu, Râsim Haşmet ve Ali Cânib gibi gençler tarafından çıkarılan dergi, ilk kez "Millî Edebiyat" kavramını ortaya atarak, bu doğrultuda bir edebiyat vücuda getirmeye çalışır. Dergi yazarları, millî bir edebiyatın oluşturulabilmesinin ancak millî bir dille mümkün olacağını düşünmüş ve "Yeni Lisan" hareketini başlatarak yazı dilini konuşma diline yaklaştırmayı amaçlamışlardır.⁶

Birinci Dünya Savaşı yıllarında basın büyük zorluklar yaşamıştır. Cumhuriyetin ilanında sonra yapılan çeşitli sosyal değişimler ve harf devriminin etkisiyle okur sayısı iyice azalmıştır. Bu nedenden dolayı hükümet basına maddî yardımlarda bulunmuştur. Cumhuriyet'in ilk yıllarında dergilerdeki yaygın söylem, yeni kurulan Cumhuriyet'e bağlılıktır. Bu dönem dergileri arasında Resimli Ay, Hayat Mecmuası, Fikirler, Güneş, Meşale ve Uyanış ön plana çıkar.⁷

Yaşanan uzun savaşlar, kaybedilen vatan toprakları, ölen yurttaşlar ve ülkenin içinde bulunduğu sıkıntıların bir sonucu olarak edebiyatımızda sosyal faydanın gözetilmesi artarak devam etmiştir. Savaşlar sona erip Anadolu kurtarıldıktan sonra da bu söylemin edebiyatımızda sürmesi, bir grup gence bıkkınlık vermiştir. Muammer Lütfi, Sabri Esat, Yaşar Nabi, Vasfi Mahir, Cevdet Kudret, Ziya Osman Saba'nın şiirleri ile Kenan Hulusi'nin bir öyküsünün yer aldığı Yedi Meşale adlı bir antoloji yayımlanmıştır. Kitabın mukaddimesinde "yazılarında ne dünün mızımız ve soluk hisleri, ne de son zamanların renksiz ve dar Ayşe, Fatma terennümü"nü'nün bulunacağı ifade edilir ve hep aynı hislerin, fikirlerin kendilerine sunulmasından bıkan okurlara yeni ve orijinal konular bulacakları taahhüt edilmiştir. Ayrıca sekiz sayı süren Yedi Meşale adında bir de dergi çıkarmışlardır. Şiirin sosyal faydanın ve muhtevanın hizmetinde oluşuna bir tepki ortaya koyan bu topluluğun ömrü uzun olmamıştır.⁸

⁶ a. g. e. , s. 167.

⁷ Erdal Doğan, **Edebiyatımızda Dergiler**, Bağlam Yayıncılık, İstanbul 1997, s. 10.

⁸ Kâzım Yetiş, **Dönemler ve Problemler Aynasında Türk Edebiyatı**, Kitabevi, İstanbul 2007, s. 285-86.

Türk edebiyatındaki diğer bir edebî hareket olan Garip ya da Birinci Yeni'nin temsilcileri Orhan Veli, Oktay Rıfat, Melih Cevdet ilk kez üçlü olarak 1936 yılında "Varlık" dergisinde görünürler. "Garip" adlı kitapları ise 1941 yılında adı geçen şairlerin şiirleriyle çıkar. Kitabın önsözü Orhan Veli tarafından kaleme alınmış olup burada mısraçı zihniyete karşı çıkılmakta, vezin ve uyak reddedilmekte, edebî sanatlar istenmemekte, şiir için ayrı bir dilin varlığı kabul edilmemektedir.⁹ Bu şiirlerin ve hareketin başlangıcından yıllar sonra, 1949 yılında çıkan Yaprak dergisi hareketin yayın organı olarak Orhan Veli'nin ölümüne kadar yayımlanmıştır.

Bir başka edebî topluluk da ilk sayısı 16 Mart 1950 tarihinde çıkan Hisar dergisi etrafında oluşmuştur. Kurucuları arasında Mehmet Çınarlı, İlhan Geçer, Mustafa Necati Karaer, Gültekin Samanoğlu, Hasan İzzettin Arolat, Yahya Benekay bulunur. Derginin sayfaları eski dönemlerden kalma şairlere açık olduğu gibi genç yeteneklere de açıktır. Bu grup, her şeyden önce gelenekçidir. Türk şiir geleneğinin yıkılmasını istemeyen sanatçılar, yeniliğe de karşı değildirler. Vezni, uyağı ve geleneksel nazım şekillerini sürdüren derginin kalemleri, serbest şiir tarzında da ürünler ortaya koymuşlardır. Sanatın belli ideolojilerin hizmetine girmesine, özellikle de Marksizm ve komünizme şiddetle karşı çıkarlar. Türk dilinin sadeleştirilmesinden yana olmakla birlikte uydurmacı bir dilin şiire ve edebiyata zarar verdiği kanısındalar. Özetle Nazım Hikmet'in başlattığı Marksist-komünist edebiyata, Orhan Veli'nin Garip hareketine ve kendilerinden sonra çıkacak olan II. Yeni'ye karşı çıkmışlardır.¹⁰

Toplumcu anlayışa sahip ve Mavi Hareketi'ne adını veren Mavi dergisi, 40 kuşağı aktif gerçekçilerinin ve Garipçilerin, toplumsal gerçekçi eleştirisini yapmak üzere Attila İlhan'ın önderliğinde çıkmıştır. Attila İlhan, Nazım Hikmet'in şiir anlayışını sürdürmek istese de 1940'lı yıllardaki Marksist yazarlardan ayrı bir çizgide yürümüştür. 1 Kasım 1952 yılında ilk sayısı yayımlanan dergi, ancak 36 sayı çıkabilmiştir. Attila İlhan'ın ifadesiyle Mavi hareketine iyi kötü bulaşmış yazarlar arasında Yılmaz Gruda, Ahmet Oktay, Ferit Edgü, Oğuz Arıkanlı, Orhan Çubukçu, Fikret Hakan, Demirtaş Ceyhun, Demir Özlü, Hilmi Yavuz, Güner Sümer, Asaf Çiyiltepe, Tefik Akdağ ve Özdemir Nutku gibi isimler yer almaktadır. Bu isimlerin dergi etrafında başlatmak istedikleri hareket, derginin ömrüyle sınırlı kalmıştır.¹¹

4 Şubat 1951 tarihinde Cemil Sait Barlas'ın yönetiminde Ankara'da çıkmaya başlayan Pazar Postası, 1955'lere kadar siyasal yazıların ağırlıkta olduğu bir dergi

⁹ a. g. e. , s. 306.

¹⁰ a. g. e. , s. 315.

¹¹ a. g. e. , s. 313.

niteliğindedir. Ancak derginin orta sayfaları sanat ve edebiyata ayrılmıştır. 1956 yılında Muzaffer Erdost'un yazı işleri müdürü olması üzerine edebiyat-sanat bölümü daha da genişlemiştir. Haftalık olarak yayımlanan dergi şiir, öykü, çeviri, eleştiri ve polemik yazılarıyla 1956 sonrası edebiyatımızın en önemli yayını olma özelliğini kazanır. Garip şiir anlayışına tepki olarak doğmuş olan II. Yeni hareketi, Muzaffer Erdost'un düzenlediği sanat ve edebiyat sayfalarında doğmuştur.¹² Bu yolda yazan şairler İlhan Berk, Edip Cansever, Turgut Uyar, Sezai Karakoç, Cemal Süreya, Ece Ayhan ve diğerleridir. Garip şiirinin aksine şiir dilini zorlayan, imgeler ve çağrışımlarla yüklü kapalı bir dil tercih etmişlerdir. Okurun yorumuna bırakılan anlaşılması güç şiirler yazmışlardır.

Görüldüğü üzere, "son yüz elli yılın Türk edebiyatı tarihi, bir bakıma Türk dergiciliğinin de tarihidir demek yanlış olmaz. Yeni Türk edebiyatı, edebî topluluk, edebî hareket, edebî moda, polemik, kavga, eğilim, neredeyse bütün oluşumlarını, dergilerde ortaya koyan bir sürecin adıdır. Dergilerin dışında oluşan edebî oluşumlar bile, kısa bir süre sonra dergilere atlar, oralarda gündeme gelir ve tartışmaları, eleştirileri ile etkilerini oralarda sürdürürler."¹³

İslâmcılığın doğuşu ve gelişimi, Tanzimat sonrasındaki yıllarda olmuştur. 1860'lı yılların sonlarında Avrupa'ya kaçan ve oradan Osmanlı hükümetine karşı muhalefet yürüten aydın kesim geleneksel İslâm'ın İslâmcılığa evrilmesini sağlamıştır.¹⁴ Yeni Osmanlılar adıyla anılan bu aydınlar, Osmanlı Devleti'nin İslâm dünyasıyla ilgilenmesini ve Müslümanlar arasındaki ilişkilerin artmasını istemişlerdir. Yeni Osmanlılar'ın yayını olan Hürriyet'te, İslâm dünyasının Batı karşısındaki perişan halinin "ittihad" yoluyla çözüleceği vurgulanmıştır. Bu kavramla siyasî bir birliği değil, Müslümanların birbirlerinden haberdar olmalarını ve dayanışma içinde yaşamalarını kastetmişlerdir.¹⁵

Yavuz Sultan Selim'in halifeliği Osmanlı'ya getirmesinden sonra, Osmanlı padişahları halifeliğin gücünden faydalanmışlardır. Özellikle II. Abdülhamid, iç ve dış siyasette bu gücü işletme niyetindedir. İttihad-ı İslâm politikasını takip eden II.

¹² Erdal Doğan, **Edebiyatımızda Dergiler**, Bağlam Yayıncılık, İstanbul, 1997, s. 53-54.

¹³ M. Fatih Andı, "Edebiyatı Dergilerde Heceleme", **Hayata Edebiyatla Bakmak**, 3 F Yayınevi, İstanbul 2007, s. 151.

¹⁴ Doç. Dr. Alim Gür, "II. Meşrutiyet Döneminde İslâmcılık ve Bu Düşüncenin Edebiyata Yansması, **II. Meşrutiyet Dönemi Türk Edebiyatı**, Akçağ Yayınları, Ankara, 2007, s. 375.

¹⁵ Mehmet Çelik, "II. Meşrutiyet Devrinde Çıkan İslâmcı Dergilerin Tematik İncelenmesi", (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul, 1998, s. 9.

Abdülhamid, halifeliğin gücünü İngiltere’de yaşayan Müslümanlardan, Afrika’ya, Hindistan’a kadar yayılmasını sağlamıştır.¹⁶

24 Temmuz 1908 tarihinde İttihat ve Terakki’nin zorlamasıyla II. Meşrutiyet ilan edilmiştir. Bu dönemde hâkim olan özgürlük ortamı, her fikir akımından insanın görüşlerini açıkça ortaya koymasına olanak vermiştir. Bu dönemde, Batıcılık, İslâmcılık ve Türkçülük akımlarını savunan aydınlar, devlet, milliyet, din, aile, ekonomi, eğitim vs. sorunları üzerine tartışmaya başlamışlardır. Yeni ilan edilen meşrutiyetin içeriğine kendi anlayışları doğrultusunda yön vermek istemişlerdir. Bundan dolayı İslâmcılar, meşrutiyetin İslâm’ın önerdiği bir yönetim biçimi olduğunun altını çizmişler. İslâm’ın tek bir yöneticinin üstünlüğünü değil, çoğulculuğu emrettiğini anlatmışlar. Osmanlı’nın kökeninin İslâm’a dayanması nedeniyle İslâm’dan uzaklaşılmasının kesinlikle karşısında yer almışlar.¹⁷

Meşrutiyet’in ilanından sonra çıkan birçok İslâmcı dergide, bu görüşün temsilcisi yazarların siyasî ve sosyal görüşlerini içeren yazılar yayımlanmıştır. İslâm’ın hayatın her noktasında etkili olduğunun ispatlamasına çalışmıştır. Ayrıca Batıcıların İslâm ve İslâm dünyası hakkındaki menfî görüşlerine cevap verilerek fikrî mücadeleye girişilmiştir. İslâm tarihinden günün şartlarına uygulanabilecek örnekler bulma çabasına girişmişlerdir. İslâm’ın ilerlemeye ve kalkınmaya engel olmadığını ispatı yapılmaya çalışılmıştır.¹⁸

Çalışmamızın asıl konusu olan Edebiyat’ı incelemeye geçmeden önce derginin izinden yürüdüğü Sırât-ı Müstâkim (Sebilürreşad), Büyük Doğu, Diriliş dergilerini ana hatlarıyla tanıtır bazı konulardaki fikirlerine değineceğiz:

II. Meşrutiyet’in ilanının ardından çıkan İslâmcı dergilerin en önde geleni Ebül’ulâ Zeynelâbidin ve Hafız Eşref Edib tarafından çıkarılan Sırât-ı Müstâkim’dir. 27 Ağustos 1908 tarihinde ilk kez okurla buluşan dergi, büyük bir ses getirmiş, bu ilgi sonrasında tüm İslâm dünyasına da yayılmaya başlamıştır.

7 cilt ve 182 sayı çıkan derginin yazar kadrosu aynı arkadaş ve tanıdık çevresinden, modern eğitimden geçmiş hoca ve bürokratlarla ilmiye sınıfı mensuplarından oluşmuştur. Mehmed Âkif’in başyazar olduğu dergide her görüşten yazarın imzasına rastlanmaktadır. Kurucular Ebül’ulâ Zeynelâbidin ve Hafız Eşref Edib’in dışında dergide sürekli olarak imzası bulunan yazarlar arasında “Manastırlı İbrahim Hakkı, Bereketzade İsmail Hakkı, Tahirü’l Mevlevî (Olgun), Ferid (Kam),

¹⁶ a. g. e. , s. 12.

¹⁷ a. g. e. , s. 13.

¹⁸ a. g. e. , s. 14.

Abdürreşid İbrahim, Babanzade Ahmed Naim, Kazanlı Halim Sabit (Şibay), Mehmed Şemseddin (Günaltay), Musa Kazım, Mehmed Fahreddin, Bursalı Mehmed Tahir, Midhat Cemal (Kuntay), Ispartalı Hakkı, Akçuraoğlu Yusuf, Çekeşşeyhizade Halil Halid, Mardinîzade Mehmed Arif, Ahmed Agayef (Ağaoğlu), Nuralizade Gıyaseddin Hüsnü (ya da Hasenî), Şerefeddin (Yalkaya), İbrahim Alaeddin (Gövsa), Troytskili Ahmed Taceddin, Ahmed Hamdi Akseki¹⁹ bulunmaktadır. Ayrıca dergide Muhammed Abduh, Abdülaziz Çâvîş, Reşid Rıza, Ferîd Vecdî, Süleyman Nedvi, Ebülkelam Azad, Hoca Kemaleddin, Hüseyin Kıdvay gibi İslâm dünyasının önemli yazarlarından çevirilere de yer verilmiştir.

II. Meşrutiyet ile çıkan bir dergi olan Sırât-ı Müstâkim'de dönemin havasına uygun olarak İttihat ve Terakki'ye bir yakınlık gösterilmiş ve II. Abdülhamid'in politikalarına eleştirel yaklaşmıştır. Dergide, "istibdad adı verilen keyfi mutlakiyet tarzı yönetim biçimine karşı meşveret, şura, icma, ehl-i hall ve akd gibi geleneksel İslamî kavram örgüsüyle tahkim ve tahlil edilen meşrutiyet, modern anlamda parlamenter rejim"²⁰ savunulmuştur. Ayrıca Osmanlı memleketleri ve tüm dünya Müslümanlarının birliği üzerinde durulan dergide eşitlik, kardeşlik ve dayanışmaya vurgu yapılırken kavmiyetçilik düşüncesi eleştirilmiştir.

İslâm dünyasının gerileme ve çöküş dönemi içinde olduğu, fakat bu durumun yaygın kanının aksine dinden kaynaklanmadığı anlatılır. Çünkü İslâm, bilim ve kültür alanlarındaki ilerlemelerin karşısında olmadığı gibi ilerici bir toplum düzenini önerir. Batı'nın teknik anlamda üstünlüğünün kabul edilip bu bağlamda örnek alınması gerekli görülürken kültür ve yaşam tarzının taklit edilmesine kesinlikle karşı çıkmıştır. Eğer Müslümanlar bu geri durumdan kurtulup eski itibarlı günlerine kavuşmak istiyorlarsa İslâm hakkındaki yanlış bilgi ve anlayışlarını düzeltmeleri gerekir. "Çünkü araya giren uzun zaman, ictihad kapısının kapatılması, taklitin öne çıkarılması, bidat, hurafe ve batıl inanışların yaygınlaşması, geleneklerin öne çıkması insanları hem asr-ı saadet Müslümanlığından uzaklaştırmış hem de yanlış bir İslam anlayışını yerleştirmiştir."²¹ Bunun aşılması için asli kaynaklara yani Kur'an ve sünnete dönüş şarttır.

Mevcut sorunların eğitim sayesinde çözüleceğini kabul eden dergi, bunun için medreselerin ıslahı, müspet ilimler ve yabancı dil eğitiminin sağlanması, eğitimin

¹⁹M. Suat Mertoğlu, **Sırat-ı Müstakim Mecmuası Açıklamalı Fihrist ve Dizin**, Klasik, 2008 s. 14.

²⁰a. g. e, s. 17.

²¹ **Türk Dili ve Edeyatı Ansiklopedisi**, "Sırat-ı Müstakim", C. 8, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1998, s. 8.

pratik yönünün öne çıkarılması, ders kitaplarının kısa ve öz hale getirilmesi, Türkçenin sadeleştirilmesi gibi konuların önemini vurgular.²²

Sırât-ı Müstâkim, 8 Mart 1912 tarihli 183. sayıyla birlikte Sebillüreşâd adını almıştır. Bu dönemde, Ebül'ulâ Bey milletvekili seçilmesi ve profesör olmasının yarattığı vakit sıkıntısı nedeniyle dergiden ayrılmıştır. Ancak Eşref Edib dergiyi tek başına çıkarmaya devam etmiş ve Âkif ile birlikte derginin adını değiştirerek yeni bir dönem başlatmıştır. Derginin Sırât-ı Müstâkim'in devamı niteliğinde olduğu ilk sayıya verilen 1-183 numarasından anlaşılmaktadır. Ayrıca başlık klişesinde, iki adın geçtiği ayetlere ve "dinî, ilmî, edebî, siyasî, haftalık memûa-i İslamiyedir." ibaresine yer verilmiştir.²³ Müslümanların uyandırılması ve yüceltilmesini amaçlayan dergi, İslâm dünyasıyla haberleşmeyi sağlamak noktasında başarı kazanmıştır. Mısır, Hindistan, Balkanlar, Kuzey Afrika ve Müslüman Rusya'da çıkan yayınların takip edilmesinin yanında, İslâm dünyasının değişik bölgelerinde muhabirler de bulundurulmuştur.²⁴

Sırât-ı Müstâkim'in yazarları yeni dönemde büyük ölçüde korunmuş olup bunlara "Ömer Rıza (Doğrul), Said Halim Paşa, S. M. Tevfik, Bergamalı Ahmed Cevdet, Elmalılı Hamdi (Yazır), Hasan Hikmet, Ali Ekrem (Bolayır)"²⁵ gibi yeni yazarlar da eklenmiştir.

Mehmet Âkif'in şiirleri ve bazı edebî tenkit yazıları dışında derginin edebiyat ve sanatla ilişkisi zayıftır. Dergide yayımlanan yazı dizileri kitaplaştırılmış ve Sebîlürreşâd Kütüphanesi tarafından basılmıştır.

Sebîlürreşâd, özellikle I. Dünya Savaşı yıllarında İttihat ve Terakki yönetiminin uyguladığı sansürden nasibini almıştır. Bu dönemde üç kez kapatılan dergi ikinci kapatılmasında yayınına ara vermeden Sebilü'nneccat adıyla 300 ve 301. sayılarını yayımlamıştır. Sadrazam Talat Paşa'nın iktidarla ilişkileri iyi olan Türkçü çizginin temsilcileriyle Sebîlürreşâd ekibini uzlaştırma çabaları Âkif tarafından samimi bulunmayınca sansür oranı daha da artmıştır. Dergi, İttihatçıların içinde bir grubun dinde reform istedikleri ve 20. yüzyılda dinden bahsolunamayacağı yönündeki görüşlerini sayfalarına taşımıştır. Bunun üzerine üçüncü kapatma yaklaşık iki yıl sürmüş ve derginin 361. sayısı ancak Sultan Vahdettin'in cülus günü

²² a. g. y., s. 8.

²³ Caner Arabacı, "Eşref Edib Fergan ve Sebîlürreşâd Üzerine", **Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce-İslâmcılık**, C. 6, Ed. Tanıl Bora, Murat Gültekinçil, İletişim Yayınları, İstanbul, 2005, s. 101-102.

²⁴ **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi**, "Sırât-ı Müstakim", C. 8, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1998, s. 8.

²⁵ Adem Efe, "Sebîlürreşâd", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, C. 36, s. 252.

olan 4 Temmuz 1918 tarihinde çıkmıştır.²⁶ Sebîlürreşâd, İstanbul'un İtilaf devletleri tarafından işgal edildiği 1918-20 yılları arasında, İngiliz işgal güçlerine karşı sert eleştiriler yayımlamıştır. Bunun sonucunda uygulanan sansür, derginin boş sayfalarla çıkmasına neden olmuştur. Bu dönemde dergi Millî Mücadele'yi desteklemiş ve Kastamonu, Ankara ve Kayseri'de "Millî Mücadele'nin Yegâne Dergisi" başlığıyla yayımlanmıştır. Dergi, Millî Mücadele'yi milliyetçiliğin değil, dinin güdülediği bir cihat olarak görmüştür.²⁷ Âkif'in yurdun çeşitli kentlerinde verdiği vaazlar ve Sebîlürreşâd sayesinde Millî Mücadele'nin mahiyeti halka açık bir dille anlatılarak Millî Mücadele'nin manevî cephesi güçlendirilmiştir. Millî Mücadele'nin zaferle sonuçlanmasının ardından dergi yeniden İstanbul'da yayımlanmaya başlanmıştır. "Dergi, Kurtuluş Savaşı sonrası Türkiye'sinde bir İslâm devleti kurulmadığı gerekçesiyle Mustafa Kemal'in adını zikretmeden, işaretleri tezahür eden batılılaşmaya karşı şiddetli tenkitler yöneltmiştir."²⁸ Doğu ayaklanmaları nedeniyle çıkarılan Tahrîr-i Sükûn Kanunu'nun "İrticaa, isyana ve memleketin sosyal düzenini, huzur ve sükûnunu, emniyet ve asayişini bozmağa sebep olacak her türlü teşkilât ve tahkikâtı teşvik ve teşebbüs ve yayınları; hükümet, Cumhurreisinin tasdikinden sonra re'sen ve idareten yasak etmeye mezdur. İş bu fiilleri işleyenleri hükümet, İstiklal Mahkemesine verebilir."²⁹ maddesine istinaden kapatılan dergiler arasında Sebîlürreşâd da vardır. Derginin son sayısı 5 Mart 1925 tarihli 641. sayı olmuş ve Eşref Edib İstiklal Mahkemeleri'nde yargılanmıştır.

Sebîlürreşâd, Mayıs 1948 tarihinde yeniden yayımlanmaya başlamış olup Şubat 1966'ya kadar toplam 362 sayı daha çıkmıştır. Üçüncü dönemde derginin sahibi, sorumlu müdürü ve başyazarı olarak Eşref Edib görev yapmıştır. Dergi diğer dönemlerine göre düşünce bakımından derinlikli olmasa da içerik olarak yine siyasî, dinî, ilmî, edebî ve ahlakî bir hüviyet gösterir. Başta Mehmet Âkif olmak üzere derginin önemli kalemleri ölmüştür. Bu dönemin yazarları arasında, "Ahmet Hamdi Akseki, Cevat Rifat Atilhan, Ali Fuat Başgil, Ömer Nasuhi Bilmen, Yusuf Ziya Çağlı, Kâmil Miras, Ömer Rıza Doğrul, Hasan Basri Çantay, Tahir Harimi Balcıoğlu, Mehmet Râif Ogan, Kemal Kuşçu bulunmaktadır. Ayrıca Peyami Safa, Fethi

²⁶ Arabacı, s. 103-104.

²⁷ Dr. Murat Sadullah Çebi, "Sebîlürreşâd Türkiye'de İslamcı Muhalefetin Sözcülüğünü Yapmış Bir Dergi", **Bilgi**, Kış '97, s. 232.

²⁸ Çebi, a. g. y.

²⁹ Arabacı, s. 116.

Tevetoğlu, Mümtaz Turhan, Ali Nihad Tarlan, Nihad Sâmî Banarlı, Yusuf Ziya Yörükân ve Nurettin Topçu gibi isimler de yazılarıyla dergide görünmüştür.”³⁰

Sebîlürreşâd, 1948'deki çıkışıyla birlikte tek parti yönetiminin eğitim ve toplum politikasındaki İslâm karşıtı uygulamalara sert eleştiriler yapmıştır. Şeriat kurallarının kullanılması noktasında çok partili sisteme geçişi bir fırsat olarak görmüş ve DP iktidarına karşı sert bir muhalefet yapmamıştır. 1960-65 yıllarında Türk-İslâm sentezini benimseyen dergi, Nurculuk hareketine de sempatiyle yaklaşmıştır.³¹

Necip Fazıl Kısakürek, daha önceki Ağaç dergisi deneyiminin ardından, ilk sayısı 1 Eylül 1943 tarihini taşıyan fikrî, edebî, siyasî ve dinî içerikli Büyük Doğu dergisini çıkarmıştır. Haftalık, aylık ve günlük olarak toplam 512 sayı yayımlanmış olan derginin son sayısı 5 Haziran 1978 tarihini taşır. 15 dönem halinde çıkan Büyük Doğu'nun en uzun yayın dönemi 2 Kasım 1945-2 Mayıs 1948 arasındaki 2,5 yıllık süredir. Necip Fazıl dışında dergide imzaları sürekli görülen isimler arasında Bedri Rahmi Eyüboğlu, Ziya Osman Saba, Sabahattin Kudret Aksal, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Sait Faik, Mahmut Yesari, Zahir Güvemli, Oktay Akbal, Samiha Ayverdi, Hüseyin Cahit Yalçın, Burhan Toprak, Salih Murat Uzdilek, Fikret Adil, Reşat Ekrem Koçu, Nurullah Berk, Ahmet Adnan Saygun, Hilmi Ziya Ülken, Kâzım Nami Duru, Mustafa Şekip Tunç, Salih Zeki Aktay, Nizamettin Nazif, Şükri Baban, Âsaf Hâlet Çelebi ve Nahit Sırrı Örik yer almıştır. Dergide şiir, öykü, eleştiri, deneme ve günlük gibi türlerdeki metinlerin dışında siyaset, din, yakın dönem tarihi, teknik, hukuk, tıp, masonluk, II. Abdülhamid ve Tanzimat konulu yazılara da yer verilmiştir.

Büyük Doğu adı, Necip Fazıl'ın derginin çıkışından 6 yıl önce Türk Millî Marşı olarak kaleme aldığı şiirden ileri gelmektedir. Dergi, kapaklarıyla da büyük ilgi uyandırmış olup söz konusu kapaklar sayının içeriğine uygun olarak belirlenmiştir. Dönemin hükümetine, devlet sistemine, sosyo-kültürel sorunlara yönelik eleştiriler kapakta yer bulmuştur. Necip Fazıl, derginin ilk iki döneminde yayımlanan “İdeolocya Örgüsü” başlıklı yazılarında dünya görüşü ve cemiyet nizamına ilişkin düşüncelerini ortaya koymuştur. Bu yazıların ilkinde söylediği “Büyük Doğu Türk vatanının sınırları dışında herhangi bir coğrafya planını kucaklamıyor” cümlesi, derginin millî karakterini gösterir. Ayrıca ikinci dönemden itibaren derginin adında yer alan (ğ) harfi üzerindeki işaretin hilal şeklinde olması ve üstüne yıldız konulması da bunun kanıtıdır.³²

³⁰ Adem Efe, “Sebîlürreşâd”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, C. 36, s. 253.

³¹ Çebi, s. 233.

³² Orhan Okay, “Büyük Doğu”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, C. 6, s. 514.

Osmanlı Devleti döneminde başlayıp cumhuriyetle de süren ıslahat ve değişim hareketlerinde Batılılaşmanın karşısında yer alan Necip Fazıl, Batı'dan yalnızca teknik konularda faydalanılması gerektiğini vurgular. Son dönem Osmanlı ile ilk dönem cumhuriyet aydını Batı hayranlığı ve taklitçiliği içindedir. Doğunun ruh yapısı korunurken Batı'nın sadece müspet ilerlemelerinden faydalanarak bir doğu-batı sentezine varılabilir fikrindedir.³³

Necip Fazıl'a göre Tanzimat Fermanı'nın ilanı bir dönüm noktasıdır. Çünkü Tanzimat çığırını açıldıktan yüz küsur yıl sonra felaket zirve noktasına ulaşmış ve Türk toplumu başta İslâm'dan uzaklaşmak üzere köklerinden kopmuştur. Ümmetçilik anlayışı etrafında huzur ve birlik içinde yaşayan Osmanlı'nın Tanzimat'ın Hıristiyanlara ve diğer gayrimüslimlere verdiği haklar sonucunda çözülmeye başladığını anlatır. 1940'larda Türk toplumunda bir ahlak sisteminin olmadığından bahseden yazar, bunun kökenini de Müslüman ahlaktan uzaklaşmanın başladığı Tanzimat olarak belirler.³⁴

Necip Fazıl, Meşrutiyet'i ise Tanzimat'ın ikinci hareketi olarak değerlendirmiştir. Meşrutiyet'in Yahudi ve mason uşağı olan İttihatçılar tarafından yapıldığını ve Meşrutiyet'le birlikte ciddi ahlakî bunalımların baş gösterdiğini belirtir. Tanzimat'la yetişmeye başlayan köksüz ve şahsiyetsiz nesillerin Meşrutiyet'le birlikte ortaya çıktığını anlatan yazar, Müslüman Türk tarihinde II. Abdülhamid'in yerinin çarpıtılmasını da Meşrutiyet'in sakıncalı yanı olarak açıklar.³⁵

Necip Fazıl ve Büyük Doğu'nun Millî Mücadele'ye bakış açısı da eleştireldir. Çünkü bu dönemde sadece devletin fizikî olarak kurtuluşu için bir mücadele verilmiş olup ahlakî anlamda hiçbir inkılâp yapılmamıştır. Tanzimat ve Meşrutiyet gibi Millî Mücadele'yi de Yahudi komplosu olarak görmüştür. Millî Mücadele'yi eleştirme noktalarından bir diğeri ise Kurtuluş Savaşı sırasında İslâm kaidelerinin savaş sonrasındaki toplum yapısında sürdürüleceğine dair verilen sözlerin tutulmamasıdır. Ayrıca savaştaki gerçek kahramanların resmî ideoloji tarafından çarpıtıldığına dikkat çeken yazar, Lozan'ı imzalayıp milleti İslâm'dan uzaklaştıran bir topluluğun kahraman olamayacağını vurgular.³⁶

Cumhuriyet döneminin ahlakî olarak en kötü dönem olduğunu, fakat bu bozulmanın tedrici olarak başladığını ve kökeninin Kanuni Sultan Süleyman

³³ Nazan Üstün, "Büyük Doğu Mecmuası'nın Siyasal Analizi" (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2011, s. 18.

³⁴ a. g. e. , s. 19-20-21.

³⁵ a. g. e. , s. 22.

³⁶ a. g. e. , s. 23-24.

dönemine değin vardırılabileceğini söyler.³⁷ Büyük Doğu'da cumhuriyet devrimleri ağır bir dille eleştirilir. Yeni cumhuriyeti reddeden yazar, Osmanlı'yı sahiplenmiş ve yüceltmıştır. Fakat bunun saltanat ve hilafetin yeniden istenmesi anlamına gelmeyeceğini, dinî-kültürel bir yenileme talebi olduğunu vurgular. Necip Fazıl, yapılan devrimlerin Türk sosyo-kültürel ve dinî yapısına uygun olmadığını belirtir. Alfabe, kılık kıyafet, Medeni Kanun değişikliklerinin hiçbirisini kendi tahayyülündeki Müslüman toplum yapısıyla bağdaştıramaz.³⁸

Derginin en fazla eleştirdiği değişikliklerden biri de laiklik ilkesi doğrultusunda dinin kamusal alandan çekilmesidir. Dergi laikliği din ve devlet işlerinin birbirinden ayrılması olarak değil, bir İslâm düşmanlığı olarak görür. Bunun nedeni de cumhuriyetle birlikte uygulanan laikliğin sadece Müslümanlar için uygulanmasıdır. Bu kanının oluşmasında tekke ve zaviyelerin kapatılması, okullarda din eğitiminin yerine seküler eğitimin yaygınlaştırılması gibi uygulamalar vardır.³⁹

Tek parti yönetiminin iktidarda olduğu bir dönemde çıkan dergi, eleştirilerini dönemin hükümetine ve onun başında bulunan İsmet İnönü'ye yöneltir. Müslüman-İslâmcı kesimin mecliste sesini yükseltmemesi, bu muhalif sesin Büyük Doğu'dan çıkması derginin geniş bir okur kitlesine ulaşmasını sağlamıştır. İkinci parti olan DP'nin kuruluşuyla birlikte oluşan siyasî havadan faydalanan Necip Fazıl, derginin adı ve sloganları etrafında bir cemiyet kurar. 1949 yılında faaliyete başlayan cemiyetin merkezi İstanbul'dur. Necip Fazıl, bu vesileyle ülkenin nerdeyse tüm şehirlerini dolaşarak konferanslar vermiştir. Bu cemiyeti kurmasındaki temel amaç yeni bir insan tipi yetiştirmektir. Bu insan tipi oluşturulurken örnek olarak peygamber ve sahabeler dönemi alınmalıdır. Türk toplumu ancak bu dönemin sosyo-kültürel dinamiklerinden yola çıkarak çözüme varacaktır. Bunun için de maddî ve manevî dinamikleri aktaracak öncü bir kuruluşa gereksinim vardır. Bunu da Büyük Doğu Cemiyeti yapmalıdır.⁴⁰

Rasim Özdenören, "Necip Fazıl Kısakürek" başlıklı yazısında, onu entelektüel planda Müslümanca düşünmenin Cumhuriyet dönemindeki ilk örneği sayar ve onun bu alanda bir öncüsü ve öncesinin olmadığını anlatır. "Sait Halim Paşa, Said Nursî, Mehmet Âkif (Ersoy), Eşref Edib ve benzeri düşünürler,

³⁷ a. g. e. , s. 25.

³⁸ a. g. e. , s. 29.

³⁹ A. g. e. , s. 33.

⁴⁰ Ziya Kılıç, "Büyük Doğu Dergisinin Yayın Hayatına Başlaması, Yapısı, Yayın Politikası, Sosyal ve Siyasî Görüşleri (1943-1951)" (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kayseri, 2006, s. 47.

hayatlarının bir kısmını Cumhuriyet döneminde geçirmiş olsalar da, aslında birer Osmanlı aydını olarak temayüz ederler. Onların düşünce tarzı, yanlışı ve doğrusuyla Müslümanca bir hayat tarzını sürdüren bir toplumun içinde gelişmiş ve o toplumun ihtiyaçlarına cevap bulmak üzere oluşturulmuştur. Necip Fazıl ise, düşüncesini, Müslümanca hayat tarzını resmen terk etmiş ve İslâm'la olan bağlarını kopartmış olan bir toplumsal/siyasal ortam içinde geliştirmiş ve o toplumun ihtiyaçları muvacehesinde fikir oluşturmaya teşebbüs etmiştir. Bu iki tavır arasındaki farka dikkat edilmelidir. Bu bakımdan, günümüz Müslüman düşüncesinin temelinde onun gayretinin kurucu nitelikte payı olduğu kabul edilmelidir.”⁴¹

Düşünce, edebiyat ve siyaset dergisi olarak Sezai Karakoç tarafından çıkarılan Diriliş'in ilk iki sayısı 1960 yılında Ankara'da yayımlanmıştır. Derginin daha uzun süre yayımlanması ancak 6 yıl aradan sonra Mart 1966'dan itibaren olur. Dergi, 1960'lı yıllardan itibaren çeşitli aralarla 1990'lı yılların başına kadar 396 sayı çıkmış olup son sayısı Şubat 1992 tarihini taşımaktadır.

“Diriliş'teki görüş ve düşünceler esas itibariyle muhtevalarını Sezai Karakoç'un kendi imzası ve takma adlarla yazdığı yazılarda bulmuştur. Aynı doğrultudaki görüşler, edebiyatın şiir, hikâye ve deneme türündeki örnekleriyle Diriliş çevresinde yeni bir anlayış doğurmuş, genç şair ve yazarların yayımlanan çalışmaları aynı inanç ve anlayış doğrultusundaki filizlenmenin örnekleri olmuştur.”⁴²

Aylık, haftalık ve günlük periyotlarla çıkmış olan Diriliş, özellikle günlük ve haftalık yayımlandığı sıralarda siyasî konulara daha yoğun yer vermiştir. Gerek çağdaş İslâm dünyasından, gerekse Batı'dan yapılan çevirilerde de fikrî olgunluğa önem gösterilmiştir. Ayrıca derginin bütün yayın dönemlerinde divan şiiri ve tasavvuf metinlerinden çeşitli örnekler yayımlanmıştır.⁴³

Diriliş'te başyazar olan Sezai Karakoç'un dışında imzası görülen şair ve yazarlar şunlardır: Erdem Bayazıt, Sedat Umran, Halim Uğurlu, Alâeddin Özdenören, Kâmil Öztürk, Bahri Zengin, Nuri Pakdil, Rasim Özdenören, Said Çekmegil, Abdullah Öztemiz Hacıtahiroğlu, Ebubekir Eroğlu, Cahit Zarifoğlu, Ahmet Yücel, Cahit Koytak, Mehmet Çavuşoğlu, İsmail Kılıoğlu, Osman Sarı, Durali Yılmaz, İsmet Özel, Şakir Diclehan, Kâmil Eşfak Berki, Turgut Akman, Yüksel Peker, Ömer Erdem, Tahir Yücel, Muzaffer Budak, M. Ertuğrul Düzdağ, Mesut Güvenli,

⁴¹ Rasim Özdenören, “Necip Fazıl Kısakürek”, **Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce-İslâmcılık**, C. 6, Ed. Tanıl Bora, Murat Gültekinil, İletişim Yayınları, İstanbul, 2005, s. 143.

⁴² Ebubekir Eroğlu, “Diriliş”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, C. 9, s. 372.

⁴³ a.g.e, s. 372.

Olca Avcı, Cafer Barlas, Kâmil Doruk, Mevlüt Ceylan, Yüksel Kanar, Hamit Can. İslâm ve Batı dünyasından eserleri çevrilen isimler arasında Seyyid Kutub, Muhammed İkbâl, Muhyiddin-i Arabî, Hamidullah, Mevdudî, Malik bin Nebî, Hazım el Endülüsî, Celalzade Mustafa Çelebi, Mehmet Fenaî; Kierk Gegaard, Virginia Woolf, T. S. Eliot, William Faulkner, Karl Jaspers, G. Marcell, Malcolm X, Rene Guenon, Stefan Zweig, Andre Gide, Octavio Pazz, Gerard de Nerwal, Ezra Pound, Rilke, Goethe, Martin Heidegger, Eugene Ionesco gibi imzalar yer alır.

Sezai Karakoç, İslâm'ın yaralanmış, güçsüz bir duruma düşürülmüş bir uygarlık olmasına rağmen, ölmeyecek tek uygarlık olduğunu ve onun yaşaması için de evrime, devrime değil, doğrudan dirilişe ihtiyaç duyduğunu anlatır. Diriliş tezinde uygarlığın temel dinamiğini İslâm ve bu dine bağlı devlet tecrübesi oluşturur. Ayrıca diriliş tezi uygarlığın ırk kavramı ve eğilimlerle açıklanmasını reddederek ırk kavramı yerine onu da içine alan millet kavramını kullanır. Milleti de aynı inanişaya sahip, aynı uygarlığa tabi olan şuurlu insanlar olarak tanımlar.⁴⁴

İnsanların yaşadığı bunalımları derinlemesine inceleyen Sezai Karakoç, problemlerin ana kaynağını uygarlığın yitirilmesi olarak belirler. Dünyada yaşanan krizlerin sanılanın aksine siyasal ve zihinsel kaynaklı değil, metafizik kaynaklı olduğunu anlatır. Metafizik anlamdaki bu bunalıma hem kitlelerin hem de aydınların yakalandığı belirten Karakoç, bu krizin ortadan kaldırılması için sadece dinî eğitimden geçmenin yeterli olmayacağını dile getirir. Çözümün ise metafizik, bilim, sanat, edebiyat ve siyaset gibi çok yönlü bir diriliş hareketiyle sağlanabileceğini vurgular. Materyalizmi çağın üstüne çöken bir kâbus olarak görür ve insanları yönetenlerin maddecilik batağına saplandığını belirtir. Öte dünyaya inanmamanın çağımız insanının en önemli sorunu olduğunu ifade eder. Tanrı'ya inanmanın iradeyi ortadan kaldırmadığını, insan iradesinin kuvvetlenmesinin ve gerçek özgürlüğe kavuşulmasının ancak Tanrının iradesine boyun eğmekle mümkün olduğunu anlatır.

Batı'nın Doğu'yu turistik gözle, Doğu'nun ise Batı'yı hayranlık, aşağılık duygularının yanında öç ve nefretle gözlediğini ve bunun da sağlıklı bilgiler elde etmenin önüne geçtiğini belirtir. Ulaşım ve iletişim araçlarındaki gelişmenin de alışverişi yüzeysellikten kurtaramadığını anlatır. Tanrı gücünden başka her şeyin bir sonu olduğuna inanan Karakoç, yükselmenin de bir sonu olacağını, Doğu uygarlığının yaşadığı düşüşün günü geldiğinde Batı için de geçerli olacağını söyler.

⁴⁴ Ömer Lekeşiz, "İslâmî Türk Edebiyatının Değişen Yüzü", **Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce-İslâmcılık**, C. 6, İletişim Yayınları, İstanbul, 2005, s. 967-68.

İnsanlığın içinde bulunduğu karanlık tabloyu aydınlığa çevirecek olan nesil yine Doğu'da, İslâm ülkelerinde görülen köklü bir çıkış ve dirilişle ortaya çıkacaktır.⁴⁵

Karakoç'a göre Müslümanların yüzyıllardır süren bunalımlarının kaynağında kimlik bunalımı bulunmaktadır. İki yüzyıldır süren yabancılaşma karşısında Müslüman toplumunun özeleştiri yapmak yerine Batı karşısında bir aşağılık psikolojisine kapıldığını dile getirir. Toplumun yabancılaşmaya aydınlardan daha çok direndiğini, ancak direnişten dirilişe geçmenin aydınlarla mümkün olduğunu vurgular. Aydınların kurtuluş adına ırkçılık, din düşmanlığı, komünizm, sosyalizm, kapitalizm vs. pek çok yol denediğini, tek denenmeyen kendi köklerine dönüş olduğunu anlatır. Karakoç, İslâm dünyasının yabancılaşmadan kurutulabilmesinin ancak yerli değerlere dönülmesiyle mümkün olabileceği söyler. Aydınlarla büyük önem atfeden Karakoç, İslâm ülkelerindeki zayıf aydın kadroları nedeniyle bütün kültür kalelerinin Batı'nın eline geçtiğini, İslâm ülkeleri arasında olması gereken kültürel, ekonomik ve siyasi bağın bir türlü kurulamadığını dile getirir. Ortadoğu aydınlarını kendi kişiliklerini yeniden kazanmaya çağıran Karakoç, kendisinin de ömrü yettiğince bu görevi yerine getireceğini anlatır.⁴⁶

Sezai Karakoç'un çok önemli özelliklerinden biri de siyasal duruşundaki netlik ve ideolojilerle arasına koyduğu makul mesafedir. Solla somut anlamda bir polemige girişilmesini bir anlamda komünizm propagandası olarak niteleyen yazar, yazdığı metinlerde hiçbir zaman bu tutumu göstermemiştir. Sadece kendi düşüncelerini ortaya koymayı tercih eden Karakoç, solla olumlu ya da olumsuz hiçbir bağlantı kurmaz.⁴⁷

⁴⁵ Kadir Analay, "Sezai Karakoç ve Diriliş Düşüncesi" (Yayımlanmamış Yüksek Lisan Tezi), Diyarbakır, 2009,, s. 19-20-21.

⁴⁶ Analay, s. 24-25.

⁴⁷ Lekesiz, s. 968-69.

1. BÖLÜM: CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRK EDEBİYATI İÇİNDE EDEBİYAT DERGİSİNİN YERİ ve ÖNEMİ

1.1. Edebiyat Dergisinin Çıkış Nedenleri, Amacı, İlkeleri

Sezai Karakoç, bir Ankara ziyaretinde Nuri Pakdil, Rasim Özdenören, Erdem Bayazıt ve Akif İnan'la görüşmeler yapar ve onlara Diriliş'i tatil ettiğini, belki bir daha çıkarmayacağını haber verir. Derginin kapanması söz konusu isimler için üzücü bir haber olmanın yanında kendilerini ifade ettikleri bir mecranın yitmesi anlamına da gelmektedir. Hepsi Ankara'da yaşayan bu arkadaşlar bir dergi etrafında toplanmayı düşünürler. 1968 yılının sonlarına doğru derginin çıkış tarihi netleşmeye başlar ve aralarında derginin adının ne olacağı sorusu gündeme gelir. Rasim Özdenören bir yazısında derginin adının nasıl konduğunu şu cümlelerle anlatır: "Nuri Pakdil, bu derginin adının 'Gökçeyazın' olmasını önerdi. Ben de, bu adın biraz alışılmamış olduğunu, onun yerine bir cins ismin özel isim olarak seçilmesinin akılda kalabileceğini ve mesela 'Edebiyat' adının uygun olabileceğini ileri sürdüm. Akif İnan hem adı beğendi, hem bu ada destek verdi. 'Edebiyat' adı 'gökçeyazın'ın anlamına da karşılık geliyordu. Böylece derginin adı ortaya çıktı."⁴⁸

Edebiyat, Aralık 1968 yılında çıkarılmak istenmiş fakat bu tarihe yetişmemiştir. Dergi, "Ocak ayına yetişecektir, fakat bu sefer de Hazreti Muhammed'in (SAV) gayri müslimlere benzememe hususundaki hassasiyeti gereği Hıristiyanların yılbaşına denk düşen bir ayda dergiyi çıkartmayı uygun görmezler."⁴⁹ Derginin çıkış tarihi Şubat 1969 olarak belirlenir.

Dergi çıkarma fikri aslında Nuri Pakdil'in zihninde çok daha önceleri yer edinmişti. İstanbul'da olduğu yıllarda, o sırada Almanya'da bulunan Fethi Gemuhluoğlu'ndan bir mektup alır Pakdil. "Onurlandığım mektuplarının birinde, bir sanat dergisi çıkarmamı, birtakım arkadaşlarla bu derginin çevresinde toplanmamızı

⁴⁸ Rasim Özdenören, "Nuri Pakdil: Eylemin Arka Yüzü", **Hece**, nu:85, Ocak 2004, s. 228.

⁴⁹ Mehmet Nezir Eryaysoy, "Rasim Özdenören-Hayati, Sanatı, Eserleri" (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2008, s. 55.

buyuruyordu. (Edebiyat dergisinin tohumu, belki de 1964'lerde düşmüş oldu içime)"

50

Edebiyat'ın ilk sayısında, Nuri Pakdil'in "Kalemin Yüğü" ve Rasim Özdenören'in "Yeni Dönemle" başlıklı denemeleri; Erdem Bayazit'in "Susmak" ve Cahit Zarifoğlu'nun "Akşam Sofrasında Yedi Kişilik Bir Aile Oyunu" şiirleri; İsmail Kılıoğlu'nun "Düşüş", Rasim Özdenören'in "Ölünün Odaları" adlı öyküleri ve Bahri Zengin'in "Bir Kitap Çevresinde" başlıklı değinişi yer almıştır.

Derginin ilk sayısında bir çıkış bildirisi yayımlanmamıştır. Fakat Nuri Pakdil'in "Kalemin Yüğü" başlıklı yazısını bu bağlamda değerlendirebiliriz. Yazar, burada edebiyatın ve yazmanın önemini vurgular ve kalemin görevini insanın şartı olan her oluşumu, her durumu anlatmak olarak belirler. Kalemin borcunu ancak insanın mutlak konumunu anlatarak ödeyeceğini söyler.

Ülkemizin Batı'ya yönelmesinin ardından edebiyatımızın yerli düşünceden koptuğunu fakat bunun böyle devam etmeyeceğini belirtir. Çünkü halkımız yerli düşünce ve duygularla beslenmemiş olan eserleri reddetmektedir. "Yalnız Türkiyede değil tabii kalemin bu bitmeyen çilesi. Orta doğu ülkelerinde, afrika ülkelerinde, latin amerika ülkelerinde, aslıdaysa kendi kendisi olmak bilincine varmak isteyen tüm ülkelerde, bu ülkelerin yerli yazarları, tüm emperyalist akımlara, düşüncelere, inanç sömürücülüğüne, açıkçası yerli olmayan inançların düşüncelerin anlayışların şartlamasına karşı koymak için, sarılmışlardır kalemlerine, savaşmak için. Hep yerli düşünceyi, hep yerli duyguları, kendi uygarlıklarını yazmak, bunları yaşatmak, eserlerini bu kaynaklarla besleyerek verimlendirmek için çalışıyorlar."⁵¹

Edebiyatın yabancılaşması o ülkenin ölmesi anlamına gelir. Edebiyatı bu durumdan kurtaracak olanların yazarlar olduğunu, Mutlak Kitap'la gelen Mutlak Düzen'in yazarlarının hangi ülkede olurlarsa olsunlar zulmün karşında, ezilenin yanında olması gerektiğini anlatır.

Dört bölümden oluşan yazısını, "Bizim için edebiyatın amacı ise anlatmaktır insanı, kalem kadavrasına uğratmadan, nerede yaşarsa yaşasın, ne düşünürse düşünsün, neye inanırsa inansın, tüm olarak."⁵² diyerek noktalar.

Edebiyat dergisinin çıkış amaçlarına birçok yazısında değinen Nuri Pakdil, "Arayışın Tescili" başlıklı yazısında bu yöndeki görüşlerini şu şekilde açıklar:

⁵⁰ Nuri Pakdil, "Bağlanma", Kasım 1977, S. 38+34, s. 1.

⁵¹ Nuri Pakdil, "Kalemin Yüğü", S. 1, Şubat 1969, s.1.

⁵² a.g.y, s.4.

“Edebiyat dergisiyle, yurdumuzda, yerli, yeni bir edebiyatın gelişmesine, boy atmasına çalışıyoruz. Çıkışımızın amacı budur. Yurttaşlarımızı silerek, sarsarak, uyandırarak, onlarla birlikte, düşünce düşmanlarına karşı koyacağız. Yerli edebiyatın, İslâm edebiyatının bir kurtuluş savaşı olacaktır bu.

Bu kavga sürdürülürken, tüm dünya edebiyatıyla da ilgileneceğiz elbette. Örnekler vereceğiz onlardan. Ama bir kritikçi tutumla. Batı'nın çürümüşlüğüne kokuşmuşluğunu açıklayarak, göstererek. Böylece 1923 ten sonraki devrimlerin kökenindeki batıcılığın tutarsızlığını da bir kez daha tespitlemiş olacağız.

Devrimci kampın, marksist kampın edebiyatımız üstünde uyguladığı vesayet rejimi de git git yıkılacaktır.”⁵³

Nuri Pakdil, “Edebiyat Dergisi Çevresinde” başlıklı yazısında “1969 da, M, Akif İnan, Rasim Özdenören, Erdem Bayazit’la birlikte Edebiyat dergisini çıkarmaya karar verdiğimizde, bizi bu girişime zorlayan etken aslında tekti: Ülkü olarak Batıcılığı seçmediğimizi, yalnızca yerli düşünceye ve bunun tüm değer yargılarına bağlı olduğumuzu söylemek.”⁵⁴ diyerek çıkış amaçlarını bir kez daha yinelemiştir.

Sürmanşetten yayımlanan “12. Yıl Bildirisi” başlıklı yazısında derginin çıkışının 12. yılının mutluluğunu okurlarla paylaşırken “Yaşasın; karşınamalıcı, karşısömürgeci, Öğretisel, tarihsel, evrensel, özgürlükçü, ilerici, tekdeğerin ‘emek’ olduğu bilincini harlı bir ateş gibi tüm insanlara duyumsatmayı amaç edinen ışıklı çizgimiz, konumumuz!”⁵⁵ cümlesiyle amaçlarının farklı boyutlarını ortaya koymuş olur.

Edebiyat dergisinin ilkeli tutumunun bir başka göstergesi ise herhangi bir ekonomik desteğe sırtını yaslamamış olmasıdır. Başlangıçta bazı küçük esnaf ve kitabevelerine ait ilanlara yer veren dergi, sonraki süreçte sadece kendi yayınlarını haber veren ilanlar yayımlamıştır. Ayrıca ilan vermek de bazı şartlara bağlanmıştır. Örneğin künyeye “banka ile içki ilanları alınmaz” diye bir not düşülmüştür. Zaten ilan almada güçlük çeken dergi, alınacak ilanların sütun santim fiyatını da her geçen gün artırmıştır. Derginin son çıkan sayısında, bu fiyat 12.000.000.000.000 olmuştur. Pakdil’in bu tutumunu Âlim Kahraman bir yazısında, “derginin yaşadığı sıkıntılar içinde topluma yöneltilmiş acı bir sitem”⁵⁶ olarak değerlendirmiştir.

⁵³ Nuri Pakdil, “Arayışın Tescili”, 1969-1970, S. 7-12, s.3.

⁵⁴ Nuri Pakdil, “Edebiyat Dergisi Çevresinde”, Haziran 1973, 4. Dönem, S. 3, s.1.

⁵⁵ Nuri Pakdil, “12. Yıl Bildirisi”, S. 38+73, Şubat 1981, s. 1.

⁵⁶ Âlim Kahraman, “Nuri Pakdil ve Edebiyat Dergisi”, **Yedi İklim**, Ocak 1995, S. 58, s.27.

Edebiyat çıktığında özellikle kullandığı dil, Batıcılığa, emperyalizme karşı tavrı, emek, alinteri ve işçiden yana söylemiyle farklı okur zümrelerinin dikkatini çekmiştir. Derginin çıktığı 60'lı yılların sonlarında ideolojik kamplaşmalar eserlerde seçilen kelimeler üzerinden de yürütülmüştür. Dergi ve yazarları tarafından kullanılan öz Türkçe kelimeler, savunulan İslam temelli dünya görüşüyle bağdaşır görünmez ve bütün edebiyat çevrelerince, özellikle de sağ-muhafazakârlar tarafından yadırganır. Ahmet Kabaklı'nın "Tarihimize, halkımıza, gelenek ve dinimize yakınlıklar, dostluklar kurmak, Divan şiirimizden faydalanmak görüşlerini ısrarla savunurken 'devrim' sevdaları içinde bozulmuş, yozlaşmış 'arı Türkçe'nin 'uydurma sözcük'lerini pek çok kullanmaktan nedense sakınmıyorlar. Yaptıkları, yapmak istedikleri ile bu milletsiz dil arasında bir tezat olduğunu düşünmüyorlar."⁵⁷ cümleleri bu durumu kanıtlar niteliktedir. Benzer bir görüşü Mehmet Çınarlı Hisar'ın Mart 1977 sayısında "dilindeki kılçıklar, ifadesindeki çetrefillik bir yana" diye dile getirmiş ve sözlerine şu soruyu sorarak devam etmiştir: "Yoksa bu dergi yazarlarını başarıya götürecek olan eski kültürümüzle bütün bağlarımızı koparmak için, dilimizi durmadan değiştirip, halkın kullandığı kelimeler yerine kimsenin bilmediği uydurma kelimeleri zorla kabul ettirmek isteyenlerle aynı yolda yürümek midir?"⁵⁸ Bu tarz eleştirilere cevaben yazar, bir yazısında şu cümleleri kurar: "Bize, Edebiyat Dergisinin diline saldıranlar, anlatımımızdaki özgünlüğü anlayamayanlardır gerçekte. Türk düşüncesi, yeni yeni anlatım olanaklarıyla, donanmıştır, çağdaş yazar, daha doğrusu her özgün yazar, her yeni yazar, bu olanaklarla kendi anlatımını boyutlandırmalıdır bence. Bir yazar, bir sanatçı kendi anlatımını kendi geliştirir, kendi olgunlaştırır. Bu değil midir bizim yaptığımız da."⁵⁹

Nuri Pakdil'in sözcük seçiminde bazı dinî kavram ve davranışlar için yeni karşılıklar bulduğu göze çarpar. Bu tavrıyla gündelik dilde sıradan hale gelmiş dinî kelimeler üzerinde okuru yeniden düşünmeye çağırır.⁶⁰ Rasim Özdenören, "O, hiçbir alanda, eskimişe, pörsümüşe itibar etmez; tersine eskimişe, pörsümüşe isyan eder. O, bu yeni diliyle İslâm'ı yeniden ifade etmeye çalışır."⁶¹ der.

Rauf Mutluay'ın Varlık Yıllığı 1975'te yer alan yazısında Edebiyat dergisinin ve yazarlarının eserlerinin sadece başlıklarından yola çıkarak 'ölü bir dil'

⁵⁷ Ahmet Kabaklı, **Türk Edebiyatı**, C. 4, s.680-81.

⁵⁸ M. Ş. Onaran, "Dergiler-Gazeteler", **Türk Dili**, S. 308, Mayıs 1977, s. 512.

⁵⁹ Emin Ziyaoğlu, "Değınmeler", S. 38+37, Mart 1975, s. 7.

⁶⁰ İbrahim Demirci, "Nuri Pakdil'in Dil Tutumuna Bakış", **Hece**, nu. 58, s. 75.

⁶¹ Rasim Özdenören, "Tavır Koymanın Dili-Nuri Pakdil'in Denemeleri-", **Yedi İklim**, Ocak 1995, S. 58, s. 10.

kullandıkları yönünde eleştirmesi üzerine Nuri Pakdil, ona cevaben yazdığı yazısında Edebiyat dergisinin ve yazarlarının söylenilenin aksine 'en canlı dil'i kullandıklarını söyler ve yazısını şöyle sürdürür: "Yapıtlarımızın kimilerinin adlarına takılıyorsa, onu da söyleyeyim, kimi kelimeleri seçişimizin nedenini. Bile bile koyduk o sözcükleri biat'ı, ins'i, hicret'i. Bunlar İslâm öğretisinin temel sözcükleri de onun için seçtik bunları. O öğretinin kurumsal yapısını anımsatmak için, önce bizim gözümüzün önünde bulunsun istedik. Bundan doğal ne olabilir?"⁶²

Derginin çıktığı dönemde solcu-Marksistlerin terimleri olarak görülen emek, alinteri, işçi, yoksul vs. kavramların Edebiyat dergisinin de sözcük kadrosu içinde bulunması ve onların aksine bu kavramların içinin İslâm'la doldurulması, söz konusu çevreyi şaşırtmıştır.

Edebiyat'ın dikkat çeken özelliklerinden biri de yayımlandığı dönemde bütün edebiyat çevrelerince göz ardı edilmiş olan Ortadoğu, Arap ve Afrika uluslarının edebiyatlarına yönelmesi ve bu edebiyatlardan eserler çevrilmesi olmuştur. Derginin bu yöndeki atılımı sonrasında diğer dergilere örnek olmuştur.

Ortadoğu, Arap ve Afrika'nın İslamcı yazarlarının eserlerinin eksiksiz okunmasını isteyen Pakdil, bunun nedenini bir yazısında şöyle dile getirir: "Bizim düşünce kökenimiz nereye uzanıyorsa, onların da düşünce kökeni oraya uzanıyor çünkü."⁶³ Edebiyat dergisinin bu ulusların ürünlerine uzanmasının salt bir edebiyat ve sanat sorunu olmadığını belirttikten sonra, Afrika ve Arap edebiyatlarına eğilmelerinin "özdeş uygarlık çemberi içindeki ulusların birbirlerine yakınlaştırılmaları isteğini de içeren, açık, aydınlık, bütünleştirici, birleştirici evrensel bir ülkü sorunu"⁶⁴ olduğunu vurgular. Aynı zamanda yapılan bu çevirilerin kaynak dilden değil de ikinci bir dil üzerinden yapılması Pakdil'i üzmektedir, bunu 1976'da ilk baskısı yapılan "Arap Şiiri –Güldeste I" başlıklı eserinde yer alan "Açıklama 2"de "Bu şiirleri Arapçadan okuyabilmeyi çok isterdim. Diyeceğim, büyük, çok büyük bir eksiklikte bu şiirlerin Arapçasından okunamaması."⁶⁵ şeklinde belirtmiştir.

Nuri Pakdil, yayın dünyasını yakından takip eder ve çevresindekileri de bu hususta bilgilendirir. Bunun yanında Edebiyat hakkında çıkan hiçbir eleştiriye tepkisiz kalmaz. Fakat bunu yaparken kavgacı bir üslup takınmaz, düzeyli yanıtlar verir. Bunu Ceyhun Atuf Kansu dergiye yazdığı mektubunda "Bir öğretide sağlam,

⁶² Nuri Pakdil, "Sorumluluk", S. 2, Mart 1975, s. 4.

⁶³ Nuri Pakdil, "Orta Doğu Yazarları", 2. Yıl, (12)+1. Sayı, Mayıs 1970, s.1

⁶⁴ Emin Ziyaioğlu, "Değinmeler", S. 38+28, Mayıs 1977, s. 8.

⁶⁵ Nuri Pakdil, **Arap Şiiri (Güldeste) I**, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara, Haziran 1998.

çağdaş ve içtenlikli olmanız sevgi ve saygı uyandırıyor bende. Karşı çıkarken de insanca ilişkilerin özündeki saygıya bağlı kalıyorsunuz. Bu sağtöre bağlılığı gönendiriyor beni.”⁶⁶ diye övmüştür. Edebiyat ortamının gelişmesinin tek koşulunun karşılıklı konuşmadan geçtiğini de sürekli vurgulayan Pakdil, bu isteğinin diğer yazarlar tarafından hep bir “susma”yla karşılandığını anlatır. Söz konusu bu durumu bir yazısında şöyle dile getirir: “Ben, her zaman, yazarların, sanatçıların karşılıklı konuşma gereğini, birbirlerinin düşünceleri, savları üstüne görüşlerini açıklamalarının gereğini vurguladım, durdum bunun üzerinde. Şimdiye değin çok yazarın, sanatçının düşüncelerine, savlarına takıldığım oldu, o görüşler, o savlar üstünde düşündüklerimi yazmaya çalıştım. Ne ki, çok azıyla, düşüncelerine, savlarına değindiğim çok azıyla, karşılıklı konuşma, yani düşüncelerimizi yazma, açıklama olanağı bulabildim.”⁶⁷

Edebiyat dergisi, genç edebiyatçıların yetişmesi ve derginin söyleminin geliştirilmesi noktasında bir okul hüviyetindedir. Dergide yetişen yazarlar arasında, son dönem edebiyatında adından söz ettiren pek çok şair ve yazar vardır. Turan Koç, Arif Ay, Hüseyin Su, İbrahim Demirci, Ali Göçer, Cahit Yeşilyurt, Ali Ulvi Temel, Ali Karaçalı, İlhami Çiçek, Ömer Erinç, Süleyman Sahra, Mevlüt Ceylan bu isimler arasındadır.

Edebiyat, çıktığı yaklaşık 16 yıllık sürede ilk dönemler yoğun olmak üzere maddî ve manevî sebeplerden ötürü bazı aralar vermek zorunda kalmıştır. Dergi, Nuri Pakdil ve arkadaşlarının özverili çabaları neticesinde okurla buluşmuştur. Rauf Mutluay’ın bir yazısında Edebiyat, Mâvera, Kıyam gibi dergileri kastederek, bu dergilerin örtülü ödenekler, özel ilan yardımlarıyla desteklendiğini ifade etmesi üzerine Mustafa Şerif Onaran Türk Dili’ndeki köşesinden yazdığı yazısında “Nuri Pakdil’in yönettiği Edebiyat 7-8 yıldır tutunmaya çalışan, etkisi belli bir çevreyi aşan bir dergi oldu. İlan da almıyorlar. Görüşlerine uygun olmayan ilanları basmadıkları için belki ilan da bulamıyorlar. Gene de derginin önemli bir gideri olduğunu düşünmüyorum. Hele önemli bir kazanç sağladıkları kanısında hiç değilim.”⁶⁸ diyerek Mutluay’a katılmadığını söyler. Nuri Pakdil’in dergiye yeni abone olan bir okuruna yazdığı mektubundaki şu sözleri adeta Mutluay’ın iddiasını yalanlar niteliktedir: “Edebiyat Dergisi, hiçbir kişiye, hiçbir örgüte, hiçbir kuruma, hiçbir para

⁶⁶ “Ceyhan Atuf Kansu’nun Mektubu”, S. 38+31, s. 8.

⁶⁷ Nuri Pakdil, “Görevimiz Başkaldırı”, S. 38+34, s. 10.

⁶⁸ M. Ş. Onaran, “Dergiler, Gazeteler”, **Türk Dili**, S. 30, Mayıs 1977, s. 513.

babasına, hiçbir mülkiyet tapıcısına, hiçbir şirkete, hiçbir gazeteye, hiçbir dergiye, hiçbir kitabevine, hiçbir siyasa çığırtkanına, hiçbir derneğe, hiçbir bankaya, hiçbir büyük ya da küçük bürokrata sırtını dayamıyor; bu anlattıklarımın veya bu anlattıklarımına benzer kurum ya da kişilerin hiçbirleriyle hiçbir biçimde bağlantısı olmamıştır, şimdi de hiçbir bağlantısı olmamıştır. Edebiyat Dergisi, antikapitalist, antiemperyalist, antifaşist bir dergidir. Tek dayanağımız, tek güvencemiz Yüce Tanrı'nın sınırsız lütfu ve O'nun edebiyata muhassar kılacağı yüce gönüllü, mülkiyete metelik vermeyen, Tarih aşkıyla dolu, bilinçli yurtseverlerdir.”⁶⁹

Edebiyat, Mayıs ve Haziran 1984 tarihlerinde yayımlanamamıştır. Bu durum karşısında umudunu yitirmeyen Pakdil, daha önceleri yaşanan sıkıntılar gibi bunun da atlatılacağına inancını yayımladığı açıklama yazısında dile getirir. Fakat benzeri bir durum Kasım ve Aralık sayıları için de gerçekleşir. Derginin söz konusu bu son sayısında yine bir açıklama yayımlar:

“Edebiyat'ın Kasım 1984 ve Aralık 1984 sayıları da gününde yayımlanmadı.

Beşinci Dönemin 111 ayı boyunca hiç olmayan 'ara' aksama, bu 1984 yılında tam dört kez oldu.

Şimdi bu sayıyı; Edebiyat'ın Mayıs 1984, Haziran 1984, Kasım 1984 ve Aralık 1984 sayılarının tümü için (yani; 112, 113, 118 ve 119. sayılarının tümü için) çıkarıyorum.

İçinde bulunduğum koşullarda, ancak böyle tamamlayabiliyorum 1984'ü.”⁷⁰

Derginin Aralık 1984 tarihinde son sayısı yayımlanmıştır. Aynı tarihte derginin yayınevi olan Edebiyat Dergisi Yayınları da uzun süren bir sessizlik dönemine girmiştir. Nuri Pakdil, yayınevinde bastıkları bütün kitapları ücretsiz olarak halka dağıtmıştır. Onun bu tepkisinde ve önce de belirttiğim derginin künyesine dahi girmiş olan “içki ile banka ilanları alınmaz” tavrında Turgut Özal'ın muhafazakâr görünümü ekonomi politikalarının ve KDV'yi protesto edişinin etkisi büyüktür.⁷¹

1.2. Derginin Şekil Özellikleri

⁶⁹ Nuri Pakdil, “Mustafa Kayhan isimli bir öğretmene mektubu”, **Hece**, nu: 85, Ocak 2004, s. 417.

⁷⁰ Nuri Pakdil, “Okuyuculara ve Edebiyat' Sergileyen Kitapçılara Kısa Bir Açıklama 2”, Mayıs-Haziran-Kasım-Aralık 1984, S. 38+112, 113, 118, 119, s. 1.

⁷¹ Işık Yanar-Abdullah Topçuoğlu, “Nuri Pakdil”, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce-İslâmcılık**, C. 6, Ed. Tanıl Bora, Murat Gültekingil, İletişim Yayınları, İstanbul, 2005, s. 853.

Şekil özellikleri açısından dergi sade tasarımıyla dikkat çekmektedir. Birinci döneminde gazete boyutunda olan dergi, ikinci döneminden itibaren nispeten daha küçük bir boyutta yayımlanmıştır. Kapaksız yayımlanan derginin her sayısında büyük harflerle yazılmış “EDEBİYAT” başlığı bulunmaktadır. Derginin birinci döneminde başlığın hemen altında ‘aylık dergi’ ibaresi, sahibi ve sorumlu yönetmeni, yönetim yeri, haberleşme ve havale adresleri, basım yeri, fiyatı, sayı numarası ve tarihi gibi künye bilgilerine iki satır halinde yer verilmiştir. Derginin ikinci döneminden itibaren ise ‘aylık dergi’ ibaresi, sayı numarası, fiyatı ve tarihin dışındaki diğer künye bilgileri başlığın altından alınarak, son sayfanın alt kısmına yerleştirilmiştir.⁷²

1.3. Derginin Fiyatı, Sayfa Sayısı, Basım ve Dağıtımı

Dergi birinci döneminde 100 kuruştan, ikinci döneminde 150 kuruştan, üçüncü döneminde 2 liradan, dördüncü dönemin ilk sayısından beşinci dönemin 38+35 numaralı sayısına kadar 250 kuruştan, 38+36 numaralı sayıdan 38+59 numaralı sayıya kadar 10 liradan, 38+60 numaralı sayıdan 38+83 numaralı sayıya kadar 25 liradan, 38+84 numaralı sayıdan 38+95 numaralı sayıya kadar 50 liradan, 38+96 numaralı sayıdan son sayıya kadar ise 100 liradan satılmıştır. Birleşik olarak çıkan sayılarda fiyatlar farklıdır. Altı aylık abonelik kabul etmeyen derginin yıllık abonelik fiyatları ise dönemlere göre sırasıyla 10 lira, 15 lira, 25 lira, 30 lira, 120 lira, 300 lira, 600 lira ve 1200 lira şeklindedir.

Dergi birinci dönemde 4 sayfa olarak yayımlanırken ikinci dönemle birlikte sayfa sayısı 8’e çıkarılmıştır. Genellikle de sayfa sayısı 4 ile 8 olmuştur. Derginin 2 sayısı 16 sayfa olarak yayımlanırken, 12 sayısı ise 12 sayfa olarak çıkmıştır.

Derginin birinci, ikinci ve üçüncü dönemlerinde sahibi ve sorumlu yönetmeni olarak Ahmet Bayazıt görev yapmıştır. Dördüncü dönemle birlikte bu göreve Nuri Pakdil geçmiştir. Beşinci dönemin 14. sayısıyla birlikte yöneten Nuri Pakdil, sahibi ve sorumlu müdürü Osman Nalbant olmuştur. 38+27 numaralı sayıdan sonra ise Osman Nalbant’ın yerine Arif Ay geçmiş ve derginin son sayısına kadar bu görevi sürdürmüştür.

Dergi sırasıyla Nüve, Gürsoy, As, Emel, Şark, Üç Hilal matbaaları ile Çağdaş ve Afşaroğlu basımevleri tarafından basılmıştır.

⁷² Derginin 38+71 numaralı sayısı ile 38+89 numaralı sayıları arasında künye bilgileri, sondan bir önceki sayfanın alt kısmında yer almıştır.

Derginin yazışma ve havale adresi ilk sayıdan son sayıya kadar aynı kalmıştır: “P. K. 50 Bakanlıklar-ANKARA”. Yönetim yeri adresinde ise birkaç kez değişiklik yaşanmıştır. “Akay Cad.15/5, Ankara” en uzun süre kullanılan adres olmuştur.

Abonelik sistemiyle okurlarına ulaşmaya çalışan derginin belirli bir dağıtım evi yoktur. Bu durum da derginin geniş kitlelere ulaşmasına engel olmuştur.

1.4. Derginin İçeriği

Tez konumuzu oluşturan Edebiyat’ın bütün sayıları, genelde şu tür yazılardan oluşmaktadır:

Şiir, öykü, deneme, tiyatro, günlük, anı, gezi yazısı, mülâkat, mektup, polemik, edebî tahlil ve tanıtma yazıları, çeviri metinler tezimizde incelemeye alınmıştır.

1.5. Derginin Ömrü

Edebiyat dergisi, yaklaşık 16 yıl süren uzun bir yayın geçmişine sahiptir. Bu süre içerisinde genellikle ekonomik nedenlere bağlı olarak yayın hayatına beş kez ara vermek zorunda kalmıştır. Bu sebepten ötürü dergi beş dönem olarak çıkmıştır.

Derginin birinci dönemi Şubat 1969 tarihli ilk sayıyla başlar ve Ağustos-Aralık 1969 tarihli 7-12 numaralı birleşik sayıyla sona erer. Bu dönemde bağımsız olarak 6 sayı yayımlanmıştır.

Derginin ikinci dönemi ise yaşanan dört aylık aradan sonra başlar. Bu dönemin ilk sayısı Mayıs 1970 tarihli 12+1 numaralı sayıdır. Kasım 1970 tarihli 12+7 numaralı birleşik sayıyla da dönemin son sayısı çıkar. Yani ikinci dönemde bağımsız olarak 2 sayı yayımlanmıştır.

Dergi üçüncü dönemine bir yıl aradan sonra çıkan Kasım 1971 tarihli 19+1 numaralı sayıyla girer. Eylül 1972 tarihli 19+7, 8, 9 numaralı birleşik sayı ise dönemin son sayısı olur. Bu dönemde bağımsız olarak 7 sayı yayımlanmıştır.

Beş aylık bir aranın ardından Nisan 1973’te dergi dördüncü dönemine girer. Bu dönemde sayı numaraları 1’den başlatılır. Son sayı Ekim 1974’te yayımlanan 10. sayıdır. Bu dönemde dergi, yayımlandığı 19 ay süresince ancak 10 sayı çıkabilmiştir.

Dergi, beşinci dönemine Şubat 1975 tarihinde girmiş olup sayı numaraları yine 1'den başlatılmıştır. Şubat 1977 tarihli 25. sayıdan itibaren numaralandırma şeklinde tekrar bir yeniliğe gidilmiş ve daha önce yayımlanan sayıların toplamına eklenerek 38+25 şeklinde numaralandırma yapılmaya başlanmıştır. Sonraki numaralandırmalar 38+... şeklinde olmuştur. Derginin en uzun süren bu döneminde bağımsız olarak toplam 116 sayı yayımlanmıştır.

Birleşik sayıları da tek sayı olarak ele alıp yaptığımız değerlendirmede derginin toplam 141 sayı çıktığı görülmüştür.

Edebiyat yayın hayatı boyunca pek çok bunalımlar atlatmış ve her seferinde yeniden toparlanmayı becerebilmiştir. Ancak 1984'te beşinci dönemde hiç olmadığı denli çok aksamanın yaşanması derginin kapanma sinyalleri verdiğini hissettirir ve Aralık 1984'te yayımlanan dört sayıyı içeren birleşik sayı Edebiyat'ın son sayısı olur.

1.6. Edebiyat Dergisi Yayınları

Derginin birinci döneminin son sayısında "Edebiyat" imzasıyla yayımlanan "İkinci Dönem İçin"⁷³ başlıklı yazıda, yakında kitap yayınlarına başlanacağı duyurulur. Ayrıca buna bağlı olarak Edebiyat Dergisi Kitap Klübü kurmayı düşündükleri ve gelişmeler hususunda ileriki sayılarda bilgilendirme yapacakları söylenir. 1970 yılında yapılan bu duyuru ancak 1972 yılında hayata geçirilmiş ve Edebiyat Dergisi Yayınları kurulmuştur.

Edebiyat Dergisi Yayınları'nın yayımlanan ilk kitabı Nuri Pakdil'in Paris gezisi izlenimlerini anlattığı "Batı Notları" olmuştur. Yayınevinde Ekim 1972'den Şubat 1984'e kadar 5'i çeviri olmak üzere, 45 kitap yayımlanmıştır. En fazla eseri yayımlanan isim 14 kitabıyla Nuri Pakdil olmuştur. Onu üç kitapla Arif Ay, ,ikişer kitapla ise Rasim Özdenören, Cahit Zarifoğlu, Akif İnan ve Turan Koç izlemiştir.

Edebiyat Dergisi Yayınları'nın söz konusu bu birinci döneminde basılan eserlerin çıkış tarihine göre sıralaması Ekler kısmında yer verdiğimiz "Tablo 1"dedir.

Edebiyat'ın Aralık 1984'te son sayısını yayımlamasıyla birlikte Edebiyat Dergisi Yayınları da uzun süren bir sessizlik dönemine girmiştir. 13 yıl süren bu sessizliğin sonu, 28 Şubat 1997 tarihi olur ve yayınevi yeni kitaplar yayımlamaya başlar.

⁷³ Edebiyat, "İkinci Dönem İçin", 1969-1970, S. 7-12, s. 1.

Edebiyat Dergisi Yayınları'nın söz konusu bu ikinci döneminde sadece Nuri Pakdil'in eserleri basılmıştır. "Batı Notları"nın üçüncü baskısıyla "Umut", "Arap Şiiri - Güldeste- I-II" ve "Bir Yazarın Notları I"nin ikinci baskılarının yanında yazarın 13 yeni eseri daha yayımlanmıştır. Bu eserlerin yayımlanış tarihine göre listesi ise "Tablo 2"dedir.

Edebiyat Dergisi Yayınları günümüzde eski kitapların yeni baskılarını yapmanın yanında yeni kitaplar basmaya da devam etmektedir.

Edebiyat'ın Nisan 1984 tarihli 38+111 numaralı sayısında dizgiye verilecek eser olarak haberi verilen Nuri Pakdil çevirisi Anna Grigoriyevna Dostoyevski'nin "Günlükler"i ancak 2013 yılında okurla buluşabilmiştir. Ayrıca yine Nuri Pakdil çevirisiyle Eugene Ionesco'nun günlükleri "Günlük'ten" başlığıyla yine 2013 yılında yayımlanmıştır.

Derginin son sayısında dizgiye verilecek kitabımız diye adı anılan Nuri Pakdil'in "Zehirli Kitap" adlı deneme eseri ise hâlâ yayımlanmamıştır.

1.7. Derginin Sayılarında İmzaları Bulunan Şair ve Yazar Kadrosu⁷⁴

Dergide şiir ve yazıları yayımlanan isimler oldukça fazladır. Bunları tek tek tanıtmak tezimizin sınırlarını aşacağı için dergide eserlerine en çok yer verilen ve derginin yayınevinden eserleri basılmış olan şair ve yazarların biyografilerini vermeyi uygun gördük.

Nuri Pakdil

1934 yılında Maraş'ta doğmuştur. İlk ve ortaöğrenimini bu şehirde tamamlamıştır. Yükseköğrenim için İstanbul'a gelen Pakdil, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni bitirmiştir. Avukatlık stajının ardından 1965-67 yılları arasında bir bakanlıkta hukuk müşaviri olarak, 1967-73 yıllarında ise Devlet Planlama Teşkilatı'nda uzman olarak çalışmıştır. Mart 1973 tarihinde görevinden ayrılarak sadece edebiyatla ilgilenmiş ve deneme, şiir, eleştiri ve tiyatro türlerinde eserlerini

⁷⁴ Bu bölümün hazırlanmasında yararlanılan kaynaklar: Cemil Çiftçi, Maraşlı Şairler Yazarlar Alimler, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2000; Behçet Necatigil, Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü, Varlık Yayınları, İstanbul 2004; İhsan Işık, Türkiye Edebiyatçıları ve Kültür Adamları Ansiklopedisi, Elvan Yayınları; Ahmet Kabaklı, Türk Edebiyatı, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, İstanbul.

yayımlamıştır. Edebiyat dergisini ve Edebiyat Dergisi Yayınları'nı kapattığı 1984 yılında Devlet Planlama Teşkilatı'na hukuk müşaviri olarak geri dönmüştür. Bu görevini Temmuz 1999 tarihinde bırakmış ve yeni eserler yayımlamaya devam etmiştir.

Nuri Pakdil, ilk şiir ve deneme çalışmalarını 1954-55 yıllarında henüz bir lise öğrencisiyken Maraş'ta çıkan "Demokrasiye Hizmet" gazetesinde yayımlamıştır. Yine aynı yıllarda Maraş Lisesi'nin kültür kolu tarafından yayımlanan "Hamle" dergisinde aktif rol üstlenmiştir. Hatta burada yazdıkları dönemin ünlü eleştirmeni Nurullah Ataç'ın dikkatini çekmiş ve Ataç, onun "giderek iyi bir eleştirmeci, iyi bir sanat düşünürü olacağını"⁷⁵ umduğunu söylemiştir. 1964 yılında ise "Yeni İstiklal" gazetesinin sanat sayfasını düzenlemiştir. Şubat 1969 tarihinde Ankara'da Edebiyat dergisini yayımlamıştır. Dergi yerli düşünceyi öne çıkarması, kullandığı dil, emperyalizme karşı çıkış, emekten ve işçiden yana bir tutum benimsemesi gibi pek çok sebepten ötürü farklı okur zümrelerince takip edilmiştir. Nuri Pakdil sadece Batılı yazarlardan çevirilerin yapıldığı bir dönemde Ortadoğu, Arap ve Afrika edebiyatlarına dikkat çekerek bu edebiyatlardan yapılan çevirileri derginin sayfalarına taşımıştır. 1972 yılında ise yazar, Edebiyat Dergisi Yayınları'nı kurmuş ve burada başta kendinin olmak üzere dergi yazarlarının telif ve çeviri eserlerini basmıştır.

Nuri Pakdil'in derginin her sayısında imzası görünür. O, dergide yayımlanan eserlerinde kendi isminin yanı sıra pek çok müstear isim de kullanmıştır. Kullandığı müstear isimler şunlardır: Ebubekir Sonumut, Emin Ziyaioğlu, Murtaza Tunçkök, Hamid Sıla, İlyas Tarık, Yahya Hurşit, Ömer Ali ve N. P.

Telif Eserleri

Deneme Kitapları: Batı Notları (1972-1980-1997), Biat I (1973), Biat II (1977), Bağlama (1979-2013), Bir Yazarın Notları I (1980-1999), Bir Yazarın Notları II (1980-2012),), Bir Yazarın Notları III (1981), Biat III (1981) Bir Yazarın Notları IV (1982), Edebiyat Kulesi (1984-2012), Derviş Hüneri (1997), Arap Saati (1997), Klas Duruş (1997), Kalem Kalesi (1998), Otel Gören Defterler I: Çarpışan Sesler (1999), Otel Gören Defterler II: Yazının Epik Resmi Çekildiği Sırada (2000), Otel Gören Mektuplar III: Büyük Sorgu (2001), Otel Gören Mektuplar IV: Simsiyah (2002), Otel

⁷⁵ N. A. , "Dergilerde", **Türk Dili**, Sayı 39, 1 Aralık 1954.

Gören Mektuplar V: Ateş Hattında Harf Müfrezeleri (2003), Otel Gören Mektuplar VI: Yazmak Bir Mûcize (2005).

Şiir Kitapları: Sükût Sûretinde (1997), Ahid Kulesi (1997), Osmanlı Simitçiler Kasidesi (1999).

Oyun Kitapları: Umut (1974-1997), Put Yapımevleri (1980-2012), Korku (1980-1997), Kalbimin Üstünde Bir Avuç Güneş (1982), Belge (2013), Bakır Dönemi (2013), Bir Öldürme Töreni (2013).

Çeviri Eserleri

Çeviri Şiir Kitapları: Ay Operası (Jacques Prevert, 1975), Arap Şiiri-Güldeste I-II (1976-1998), Kasırganın Çatırtıları (Guillevic, 1981).

Çeviri Oyun Kitabı: Harikalar Tablosu (Jacques Prevert, 1974).

Çeviri Günlük Kitapları: Günlükler (Anna Grigoriyevna Dostoyevski, günlük, 2013), Günlük'ten (Eugene Ionesco, günlük, 2013).

Rasim Özdenören

1940 yılında Maraş'ta doğmuştur. Babasının memuriyeti nedeniyle ilk ve ortaöğrenimini Maraş, Malatya ve Tunceli'de tamamlamıştır. Yükseköğrenimi için İstanbul'a gelen Özdenören, 1964'te İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Gazetecilik Enstitüsü'nü ve 1967'de İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni bitirmiştir. 1967 yılında Devlet Planlama Teşkilatı'nda uzman yardımcısı olarak göreve başlamıştır. Bu görevi esnasında 1970-71 yıllarında Amerika Birleşik Devletleri'ne kalkınma ekonomisi konulu yüksek lisans tezini tamamlamaya gitmiştir. Üçüncü beş yıllık kalkınma planının çalışmalarına katılmak için 1971'de yurda dönmüştür. 1975'te Kültür Bakanlığı müşavirliği görevini üstlenmiştir. Aynı bakanlıkta bir yıl da müfettişlik görevinde bulunan yazar, 1978 yılında görevinden ayrılarak "Yeni Devir" gazetesinde yazı yazmaya başlamıştır. 1980 yılında yine Devlet Planlama Teşkilatı'na dönen Özdenören, emekli olduğu 2005 yılına kadar burada çeşitli görevlerde bulunmuştur.

Rasim Özdenören'in Maraş Lisesi'nde okurken edebiyatla ilgili bir arkadaş çevresi vardır. Bu arkadaş grubu Cahit Zarifoğlu, Erdem Bayazıt, Alâeddin Özdenören ve M. Âkif İnan'dan oluşmaktadır. Bu gençler sadece sıkı birer sanat ve edebiyat takipçisi olarak kalmayıp aynı zamanda yerel gazetelerde sanat sayfaları

da düzenlemişlerdir. Ayrıca okullarının yayın organı olan “Hamle” dergisini 1956-58 yıllarında yeniden yayımlamışlardır.

Rasim Özdenören kısa öykülerle edebiyata atılmıştır. İlk öyküsü Maraş'ta “Gençlik” gazetesinde yayımlanan yazarın “Varlık”ta yer alan ilk öyküsü ise derginin Ocak 1957 sayısında çıkan “Akarsu”dur. Aynı derginin Mart 1957 sayısında “Kasap”, Haziran 1958 sayısında ise “Bayır Dereden Öyküler” adlı eserleri yayımlanmıştır. Aynı yıllarda “Arayış” ve “Türk Sanatı” dergilerinde de öyküleri yayımlanan Özdenören, “Gelişme” isimli yerel bir gazetenin sanat sayfasını da düzenlemiştir. 1962 yılında Sezai Karakoç ile tanışması onun düşünce dünyasına önemli katkılar sağlamıştır. Birkaç yıl yazı yazmaz ve 1965-66 yıllarında Sezai Karakoç'un önerisiyle “Yeni İstiklal” gazetesinin sanat sayfasını düzenler. “Soyut” ve “Diriliş”te öyküleri yayımlanan yazar İngilizceden çeviriler de yapmıştır. 1969 yılında Edebiyat'ın, 1976 yılında ise Mâvera'nın kuruluşunda bulunmuştur.

Rasim Özdenören, Edebiyat dergisinde daha çok öykü ve denemeleriyle yer almıştır. Edebiyat'ta yayımlanan ilk ürünleri Şubat 1969 tarihli birinci sayıdaki “Ölünün Odaları” adlı öykü ile “Yeni Dönemle” başlıklı denemedir. Son yayımlanan eseri ise Haziran 1974 tarihinde yayımlanan “Kan” isimli öykünün devamıdır. Dergide kullandığı müstear isimler ise Celil Kahvecioğlu ile A. Gaffar Taşkın'dır.

Telif Eserleri

Öykü Kitapları: Hastalar ve Işıklar (1967), Çözülme (1973), Çok Sesli Bir Ölüm (1974), Çarpılmışlar (1977), Denize Açılan Kapı (1983), Kuyu (1999), Hışırta (2000), Ansızın Yola Çıkmak (2000), Toz (2002).

Deneme Kitapları: İki Dünya (1977), Müslümanca Düşünme Üzerine Denemeler (1985), Yaşadığımız Günler (1985), Ruhun Malzemeleri (1986), Çapraz İlişkiler (1987), Kafa Karıştıran Kelimeler (1987), Yeniden İnanmak (1987), Yumurtayı Hangi Ucundan Kırmalı (1988), Müslümanca Yaşamak (1988), Yeni Dünya Düzeninin Sefaleti (1996), Ben ve Hayat ve Ölüm (1996), İpin Ucu (1997), Acemi Yolcu (1997), Red Yazıları (1997), Kent İlişkileri (1998), Yüzler (1999), Köpekçe Düşünceler (1999), Eşikte Duran İnsan (2000), Yazı İmge ve Gerçeklik (2002), Aşkın Diyalektiği (2003), Düşünsel Duruş (2005).

Romanı: Gül Yetiştiren Adam (1979).

Çeviri Eserleri

Hayvan Çiftliği (George Orwell, 1964), İslâm'da Devlet Nizamı (Mevdudi, 1967), İslam Devletinde Mali Yapı (Dr. S. A. Sıddıkî, 1972).

Erdem Bayazıt

1939 yılında Maraş'ta doğan şair, ilk ve orta öğrenimini de bu şehirde tamamlamıştır. Bir süre İstanbul ve Ankara hukuk fakültelerine devam etmiş, fakat askerliğini yapmak için 1963'te eğitimine ara vermiştir. Askerliğini tamamladıktan sonra Ankara Dil Tarih Coğrafya Fakültesi'ne girmiş ve Türk Dili ve Edebiyatı bölümünden mezun olmuştur. Milli Eğitim Bakanlığı'nda basın memurluğu, Maraş Lisesi'nde öğretmenlik, Maraş İl Kütüphanesi müdürlüğü, İstanbul Türk Musikîsi Konservatuvarı'nın kuruluşunda genel sekreterlik görevlerinde bulunmuştur. Sanayi Bakanlığı İnsan Gücü Eğitim Dairesi başkan yardımcılığı görevini sürdürdüğü sırada istifa etmiş ve Akabe Yayınları ile Mâvera dergisinin yöneticiliğini üstlenmiştir. Akabe Yayınları İstanbul'a taşınınca yeniden memuriyete dönen Bayazıt, Devlet Planlama Teşkilatı'nda sözleşmeli memur olarak çalıştı. 30 Kasım 1987 seçimlerine Anavatan Partisi'nden katılan şair, Maraş milletvekili seçilerek meclise girmiştir. 1991 yılında milletvekilliği görevi sona erince İstanbul'a dönmüştür. Erdem Bayazıt 8 Temmuz 2008'de vefat etmiştir.

Öğrencilik yıllarında şiir yazmaya başlayan Bayazıt'ın ilk eseri Maraş'ta çıkan "Gençlik" dergisinin sanat sayfasında çıkmıştır. İlerleyen yıllarda şiirleri Hamle, Yeni İstiklal, Diriliş, Çıkış, Büyük Doğu, Edebiyat, Mâvera ve Yedi İklim dergilerinde yayımlanmıştır. Ahmet Kabaklı, şairden "şehrin ıstırabını, bozulmuş törenin, inançsızlığın, faziletsizliğin tepkilerini, alışılmış düzenden yılgınlığı ve isyanı ve İslâm'da kurtuluşun güzelliğini, maddeden ruha kaçışı, şehirden köye, kasabaya kaçışı ısrarla anlatan genç adam"⁷⁶ olarak söz etmiştir.

Edebiyat'ın kuruluşunda yer alan isimlerden olan Erdem Bayazıt'ın dergideki ilk eseri Şubat 1969 tarihli birinci sayıda çıkan "Susmak" isimli üç dizelik şiirdir. Son yayımlanan eseri ise Nisan 1972 tarihli sayı 19+5'te yer alan "Orman" isimli öyküsüdür.

Şiir Kitapları: Sebep Ey (1972-1979), Risaleler (1987), Şiirler (Bütün Şiirleri) (1993), Gelecek Zaman Risalesi (1998).

Gezi Yazıları: İpek Yolundan Afganistan'a (1981).

⁷⁶ Ahmet Kabaklı, **Türk Edebiyatı**, C. 3, İstanbul 1978, s. 674.

M. Akif İnan

1940 yılında Urfa'da doğmuştur. İlk ve ortaokulu Urfa'da, liseyi ise Maraş'ta tamamlamıştır. Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünden mezun olmuştur. Çeşitli liselerde ve Gazi Eğitim Enstitüsü'nde öğretmenlik yapan İnan, bir süre "Hilal" dergisi ve yayınlarını yönetmiştir. 1964-69 yıllarında Türk Ocakları Genel Merkezi'nde müdür olarak çalışmıştır. 1969-72 yıllarında ise Türk Taşıt Sendikası'nda sendikacılık yapmıştır. Kurucusu olduğu Eğitimciler Birliği Sendikası ve Memur-Sen Konfederasyonu'nun 1993-97 yılları arasında genel başkanlığını yürütmüştür. Sanatçı 2000 yılının ilk günlerinde Urfa'da vefat etmiştir.

İlk şiir ve yazıları 1957 yılında yerel gazetelerde çıkan İnan, 1959 yılında "Derya" adlı bir gazete yayımlamıştır. 1969 yılında "Edebiyat" dergisinin ve 1976'da ise "Mâvera" dergisinin kuruluşunda bulunmuştur. İnan'ın eserleri kurucuları arasında yer aldığı dergilerin dışında Türk Ruhu, Türk Yurdu, Filiz, Yeni İstiklal, Hilal ve Yeni Devir gibi gazete ve dergilerde de yayımlanmıştır.

"Divan edebiyatına hayran olan ve bu şiirin bütünüyle 'İslâmî' timsal ve mecazlardan, İslâmî düşünce, inanç ve iman unsurlarından oluştuğunu ısrarla belirten Akif İnan, özellikle bu düşüncesine uygun şiirler yazarak 'Yeni İslâmî Akım' ile Divan edebiyatımız arasında bağlar kurmaya çalışmıştır."⁷⁷

M. Akif İnan, Edebiyat ve Yeni Devir'de çıkan bazı yazılarında "Mehmet Reha" müstearını kullanmıştır. Edebiyat dergisinde yayımlanan ilk yazısı "Edebiyat ve Politika" başlığını taşır ve Mart 1969 tarihli 2. sayıda yer almıştır. En son yayımlanan eseri ise "Üç Gazel" adını taşır ve derginin 4. döneminin 9. sayısında çıkmıştır. .

Şiir Kitapları: Hicret (1974), Tenha Sözler (1993).

Deneme ve İnceleme Kitapları: Edebiyat ve Medeniyet Üzerine (1972), Din ve Uygarlık (1985), Yeni Türk Edebiyatı (ders kitabı).

Cahit Zarifoğlu

Aslen Maraşlı olan şair 1940 yılında Ankara'da doğmuştur. İlkokula Siverek'te başlayan Zarifoğlu, babasının memuriyetinden dolayı ortaokul ve liseyi

⁷⁷ Ahmet Kabaklı, **Türk Edebiyatı**, C. 4, İstanbul 2004, s. 718.

çeşitli şehirlerde okumuştur. İstanbul Üniversitesi Alman Dili ve Edebiyatı'ndan mezun olmuştur. Avrupa'nın pek çok şehrini otostopla gezen şair, yurda döndüğünde öğretmenlik, bazı kurumlarda ve TRT'de çevirmenlik ve denetçilik yapmıştır. 7 Haziran 1987 tarihinde İstanbul'da vefat etmiştir.

Şiir ve yazı yazmaya Maraş Lisesi yıllarında başlayan Zarifoğlu, başta okul dergisi olmak üzere, yerel dergilerde ürünlerini yayımlamıştır. Türk Dili, Papirüs, Yeni Dergi, Diriliş, Edebiyat ve kuruluşunda bulunduğu Mâvera dergilerinde şiir ve yazıları yayımlamıştır. Eserlerinde Abdurrahman Cem, Abdurrahman Cahit, Adem Yaşar, Ahmet Sağlam, Cem, Vedat Can ve Zarifoğlu müstearlarını kullandığı da olmuştur.

Edebiyat dergisinde iki yazısında Abdurrahman Cahit, bir öyküsünde Abdurrahman Cem müstearını kullanan sanatçı, dergide yayımlanan diğer eserlerinde gerçek adını kullanmıştır. Cahit Zarifoğlu'nun Edebiyat'ta yayımlanan ilk eseri derginin Şubat 1969 tarihli birinci sayısında çıkan "Akşam Sofrasında Yedi Kişilik Bir Aile Oyunu" başlıklı uzun manzum metindir. Son eseri ise Şubat 1976 tarihli 5. dönemin 13. sayısında yer almış olan "Güzelcin" başlıklı şiiridir.

Şiir Kitapları: İşaret Çocukları (1967), Yedi Güzel Adam (1973), Menziller (1977), Korku ve Yakarış (1985), Şiirler (Bütün Şiirleri) (1989).

Öykü Kitapları: İns (1974), Hikayeler (toplu hikayeler) (1996).

Günlük: Yaşamak (1980).

Deneme Kitapları: Bir Değirmendir Dünya (1986), Zengin Hayaller Peşinde (1999).

Romanları: Savaş Ritimleri (1985), Romanlar (Savaş Ritimleri ve Anne) (1991).

Oyun: Sütçü İmam (1987).

Çocuk Edebiyatı: Serçekuş (1983), Ağaçkakanlar (1983), Katıraslan (1983), Yürek Dede ile Padişah (1984), Motorlu Kuş (1987), Küçük Şehzade (1987), Gülücük (1989), Ağaç Okul (1990).

Alâeddin Özdenören

1940 Maraş doğumludur. Öykü ve deneme yazarı Rasim Özdenören'in ikiz kardeşidir. İlk ve ortaöğrenimini Maraş ve İstanbul'da tamamlayan şair, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe bölümünden mezun olmuştur. Yurdun çeşitli

bölgelerinde öğretmenlik yapan Özdenören, 1991 yılında Kültür Bakanlığı Müşavirliğine atanmıştır. Bu görevinden emekli olduktan sonra Balıkesir'e yerleşen şair, 26 Haziran 2003 tarihinde bu şehirde vefat etmiştir.

Lise yıllarında arkadaş çevresiyle birlikte "Hamle" dergisini çıkaran şairin ilk şiiri de 1957 yılında adı geçen dergide yayımlanmıştır. Şiir ve yazıları daha sonra Yeni İstiklal, Diriliş, Edebiyat ve kurucularından olduğu Mâvera dergisinde, son yıllarda ise Edebiyat Ortamı, Yedi İklim, Hece, Ay Vakti gibi dergilerde görülmüştür.

Edebiyat dergisindeki yazılarında da görülen "Bilal Davut" müstearını Yeni Devir, Milli Gazete, Zaman, Tutanak ve Sağduyu gazetelerindeki günlük ve haftalık yazılarında da kullanmıştır.

Şairin Edebiyat dergisinde yayımlanan ilk eseri birinci dönemin son sayısı 7-12'de çıkan "Kafkasya" adlı şiiridir. 4. dönemin 10. sayısındaki "Çağın Tanığı" yazısı ile "Aşkî Gözlerinde" şiiri ise dergide çıkan son ürünleri olmuştur.

Şiir Kitapları: Güneş Donanması (1975), Yalnızlık Gide Gide (1996), Bütün Şiirler: 1975-1999 (1999), Bütün Şiirler (2002).

Deneme Kitapları: İnsan ve İslâm (1982), Batılılaşma Üzerine (1983), Devlet ve İnsan (1986), Yakın Çağ Batı Dünyası ve Türkiye'ye Yansımaları (1986).

İnceleme: Şiirin Geçitleri (1997).

Anı: Unutulmuşluklar (1999).

İsmail Kılıoğlu

1947 yılında Maraş'ta doğmuştur. Maraş İmam-Hatip Lisesi ile Maraş Lisesi'ni bitirdikten sonra Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun olmuştur. 1967-77 yıllarında Çalışma Bakanlığı'nda iş müfettişliği yaptıktan sonra, Sakarya Devlet Mimarlık ve Mühendislik Akademisi'ne amme hukuku asistanı olarak girmiştir. 1985 yılında Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'ne atanan yazar, ilkçağ ve yeniçağ felsefe tarihi dersleri okutmuştur. Bu üniversitede yardımcı doçent kadrosunda uzun yıllar çalışmıştır. Şu an Fatih Sultan Mehmet Üniversitesi'nde çalışmalarına devam etmektedir.

Edebiyat çalışmalarına şiir ve öyküyle başlayan yazar, Maraş İmam-Hatip Lisesi'nde öğrenciyken Osman Sarı ile birlikte "Gonca" (1965-67) adlı sanat-edebiyat dergisi çıkarmış ve bu dergide yayımladığı öyküleriyle dikkat çekmiştir.

Yazarın öykü, deneme, inceleme, günlük ve köşe yazısı türündeki yazıları Memleket Gazetesi, Hareket, Çıkış, Diriliş, Edebiyat, Gelişme, Mâvera, Yönelişler, Kadın ve Aile, İslâm ve Türk Edebiyatı dergileriyle, Yeni Devir, Milli Gazete, Sağduyu ve Zaman gazetelerinde yayımlanmıştır.

İsmail Kılıoğlu, Edebiyat'ta öykü ve denemeleriyle yer almıştır. Yazarın Edebiyat'ta yayımlanan ilk eseri, "Düşüş" adlı öyküsü olup derginin Şubat 1969 tarihli birinci sayısında çıkmıştır. Derginin Ekim 1975 tarihli 9. sayısında çıkan "Hikâye Gibi" adlı öyküsü, yazarın dergi sayılarında görülen son yazısı olmuştur.

Öykü Kitapları: Ateş Yalımı Üstünde Bir Toplantı (1974), Hayata Uyanış (1984).

Deneme-İnceleme-Anlatı: Düşünce ve Duyarlık (1986), Edebiyat ve Suç (1988), Ahlak ve Hukuk İlişkisi (1988), Düşünce ve Özgürlük (1992), Gül ve Ateş (1993).

Osman Sarı

1946 yılında Maraş'ta doğmuştur. İlk ve ortaöğrenimini Maraş'ta bitirmiştir. 1973 yılında Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun olmuştur. 1974-78 yıllarında Çalışma Bakanlığı'nda iş müfettişliği yapmış, 1979 yılından itibaren Sakarya Devlet Mimarlık ve Mühendislik Akademisi ile Sakarya Meslek Yüksekokulu'nda öğretim görevlisi olarak çalışmıştır.

İlk şiirlerini lise yıllarında İsmail Kılıoğlu'yla çıkardıkları "Gonca" dergisinde yayımlamıştır. Çıkış, Defne, Edebiyat, Diriliş, Mâvera, İlim ve Sanat dergilerinde şiirlerini yayımlamaya devam etmiştir. Osman Sarı bir süre Zaman gazetesinde köşe yazıları kaleme almıştır.

Osman Sarı, Edebiyat dergisinde bir yazısı ve mülâkatının dışında hep şiirleriyle yer almıştır. Dergide ismi ilk kez Kasım 1971 tarihli sayı 19+1'de görülmüştür. Söz konusu sayıda "Bir Leyla Gazeli" başlıklı şiiri yer almıştır. "Ulaşsam Kurtuluştur Yoluna" şiiri ise Ocak 1976 yılında derginin beşinci döneminin 12. sayısında çıkmış ve şairin dergide yayımlanan son eseri olmuştur.

Şiir Kitapları: Bir Savaşçıdır Kalbim (1975), Önden Giden Atlılar (1992), Şiirler (1995).

Deneme Kitabı: Aydınlar İhaneti (1991)

Arif Ay

1953 yılında Niğde’de doğmuştur. İlk ve ortaöğrenimini Ankara’da tamamlayan Ay, bir süre Ankara İlahiyat Fakültesi’ne, bir süre de Erzurum Üniversitesi Edebiyat Fakültesi’ne devam etti. Gazi Eğitim Enstitüsü Türkçe bölümü ve Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünden 1988 yılında mezun olmuştur. 1974 yılında Türkiye Çimento ve Toprak Sanayii Genel Müdürlüğü’nde kütüphane görevlisi olarak çalışan şair, bir dönem yine aynı kurumda eğitim şefliği görevini üstlenmiştir. 1990 yılında Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu’na eğitim müdürü olarak girmiş, 1993 yılında bu görevinden ayrıldıktan sonra Kırıkkale Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümüne okutman olmuştur. Bu görevinden 1999 yılında emekli olan Ay, Başkent Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümüne öğretim görevlisi olarak girmiştir.

Lise yıllarında şiir yazmaya başlayan Arif Ay’ın ilk ürünleri Bor’un Sesi, Niğde Hâkimiyet gibi yerel gazetelerde çıkmıştır. 1972 yılında Nuri Pakdil’le tanışması üzerine şiir, öykü ve denemelerini Edebiyat dergisinde yayımlamaya başlamıştır. 1977 yılından derginin kapandığı 1984 yılına kadar Edebiyat’ın sahibi ve sorumlu yönetmeni olarak görev yaptı. Edebiyat’ın kapanmasının ardından şiir ve öyküleri Yedi İklim, Ayane, İkinci Yazıları, Kırağı, Kaşgar, Ünlem, Hece, Kırklar dergileriyle Yeni Şafak, Sağduyu ve Milli Gazete gibi gazetelerde yayımlanmıştır.

Eserlerinde Arif Ay adının dışında birtakım müstearlar da kullanan şairin Edebiyat dergisindeki ürünlerinde kullandığı müstearlar şunlardır: Eyüp Önder, Musa Deniz, Yakup Musa, Halis Emre.

Arif Ay’ın Edebiyat dergisinde imzasını gördüğümüz ilk sayı derginin beşinci döneminin 2. sayısıdır. Söz konusu sayıda şairin “Denizi Giymek” başlıklı şiiri yayımlanmıştır. Derginin kapanışına kadar yer alan isimlerden olan Arif Ay’ın son eseri ise Eylül 1984 tarihli sayı 38+116’da çıkan “Tenha Şiirler VI” başlıklı şiir olmuştur.

Şiir Kitapları: Hıra (1978), Dosyalar (1980), Şiirin Kandilleri (1983), Gökyüzü Saatleri (1986), İmâ Kitabı (1989), Bin Yılın Destanı (1992), Flowering Sky (Londra, 1984), Yirmi Yaş Şiirleri (1995), Dokuz Kandil (1997), Dağlara Götür Beni (2000), Ateş ve Caz (2001).

Öykü Kitabı: Saat Yirmi Dörtte Saksafon Dersi (1991).

Deneme Kitabı: Gece Yazıları (1991).

Antolojileri: Anne Hikâyeleri (1991), Çocuklara Şiirler (2001), Anne Şiirleri (2001).

Senaryo: Bosna Alevler İçinde (Çizgi Film).

Turan Koç

1952 yılında Kayseri’de doğmuştur. İlk ve ortaöğrenimini Kayseri’de tamamlayan Koç, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nden 1977 yılında mezun olmuştur. Ankara ve Kayseri’de çeşitli görevlerde bulunduktan sonra, 1984 yılında Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’ne girdi ve burada profesörlüğe kadar yükselmiştir.

İlk şiiri Şubat 1975 tarihinde Edebiyat dergisinde yayımlanmıştır. Eserlerini ağırlıklı olarak Edebiyat, Diriliş, Mâvera ve Hece dergilerinde görmek mümkündür. Şairin “Kayıt” ve “Dolu Gün” adlı şiirleri 1992’de İngilizceye çevrilerek “Modern Turkish Poetry” adlı kitapta yayımlanmıştır.

Turan Koç, Edebiyat dergisindeki ürünlerinde Davut Dağ ve Erkam Abdülhamid imzalarını da kullanmıştır. Şairin dergide yayımlanan son eseri ise “Esenleme” başlıklı şiiridir ve Ocak 1984 tarihli sayı 38+108’de yayımlanmıştır.

Telif Eserleri

Şiir Kitapları: Kan Gibi Vakte Düşen (1980), Fetret Zamanları (1983), Ara Dönem (ilk iki kitap bir arada, 1992).

Deneme Kitabı: Ceylan Kovalamak (1998).

İnceleme: Ölümsüzlük Düşüncesi (1991), Din Dili (1995).

Çeviri Eserleri

Günümüzde İslâm ve Hıristiyanlık (W. M. Watt, 1991), Zihin Felsefesi Açısından Bilinç Ruh ve Ötesi (J. A. Shaffer, 1991), İşgal Altında (Nizar Kabbani, İbrahim Demirci ile 1996), Ortaçağ İslâm Felsefesine Giriş (Ö. Leaman, 1992), İslâmi Hareketler ve Modernlik (W. M. Watt, 1997), Varolmanın Boyutları (William C. Chittick, 1997), Mukaddemat (Davud El-Kayseri, 1997), İslâmın Vizyonu (William C. Chittick-Sachica Musata, 2000), Mişkât’ul Envâr (Gazalî, S. Sevim ile, 2000).

Hüseyin Su

1952 yılında Kırşehir’de doğmuştur. Ortaöğrenimini Kırıkkale’de tamamladıktan sonra, Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünden 1980 yılında mezun olmuştur. Bu tarihten itibaren Kütahya, Adapazarı ve Ankara’da öğretmenlik, 1997’ten sonra Milli Kütüphane’de şube müdürü ve Beyazıt Devlet Kütüphanesi’nde müdür yardımcılığı görevlerinde bulunan yazar, 2000 yılında emekli olmuştur. Arkadaşlarıyla birlikte 1997 yılında Hece, 2004 yılında Heceöykü dergileriyle Hece Yayınları’nı kurmuş ve yayın yönetmenliğini üstlenmiştir.

Asıl adı İbrahim Çelik olan yazarın ilk öyküleri “Tüneller” ve “Ateş”, Edebiyat dergisinin Ocak 1980 sayısında çıkmıştır. Dergide son yayımlanan ürünü ise Aralık 1984 tarihli son sayıda yer alan “Makaslar” adlı öyküsü olmuştur. Hüseyin Su’nun eserleri Edebiyat’ın dışında Mâvera, İlim ve Sanat, Hece ve Heceöykü dergilerinde çıkmıştır.

Öykü Kitapları: Tüneller (1980), Gülşedefli Yemeni (1998), Ana Üşümesi (Tüneller’in yeniden ele alınmış hali, 1999), Aşkın Halleri (1999).

Deneme-İnceleme Kitapları: Bir Yağmur Türküsü (1999), Öykümüzün Hikâyesi (2000), Teori ve Eleştiri (2004), Dil ve Düşünce (2004).

İlhami Çiçek

1954 yılında Erzurum’da doğmuştur. İlkokul, ortaokul ve liseyi bu şehirde tamamladıktan sonra Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi’ne girmiştir. Üniversitede okurken halk edebiyatıyla ilgili çalışmalarını yerel gazetelerde yayımlayan Çiçek, şiirler yazmaya başlar ve oluşan bu şiir tutkusu onu Divan şiirine yöneltir. Üniversiteden sonra 1978 yılında Kırıkkale Lisesi’nde öğretmenlik yapar, aynı yılda Nuri Pakdil’in yönetiminde çıkan Edebiyat dergisi şairleri arasına katılır. İlhami Çiçek adını derginin sayfalarında gördüğümüz ilk sayı olan Temmuz 1979 tarihli 38+54’te şairin üç şiiri çıkar. Bu şiirler şunlardır: “Elleri Kalkan Gibi”, “Boyunca” ve “Dar”. Şairin dergide yayımlanan son şiiri ise “Satranç Dersleri” şiirinin sekizinci bölümü olup derginin Nisan 1982 tarihli 38+87 numaralı sayısında çıkar.

Şair sonrasında İstanbul’a gelir ve Pendik Lisesi’nde öğretmenliğe devam eder. Mart 1983’te askerlik için Tokat’a gider ve burada yaşadığı bir kriz sonucunda 14 Haziran 1983 tarihinde vefat eder. İlhami Çiçek’in anısına Hüseyin C. Doğan ve Ali Ömer Akbulut tarafından “Göğekin” başlıklı bir anma kitabı yayımlanmıştır.

Şiir Kitabı: Satranç Dersleri (1983).

Ali Karaçalı

1960 yılında Maraş'ta doğmuştur. İlk ve ortaöğrenimini Maraş'ta tamamladıktan sonra Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünden 1980 yılında mezun olmuştur. Ağrı ve Tokat'ta öğretmenlik, Milli Eğitim Bakanlığı'nda yöneticilik yapmıştır. Türk Dil Kurumu'nda genel sekreterlik görevinde bulunan yazar, Milli Eğitim, Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim ve Türk Dili dergilerinde yayın kurulu üyeliği, yayın yönetmenliği ve yazı işleri müdürlüğü yapmıştır. Hece dergisinin kurucuları arasında yer almıştır. Halen Türk Dil Kurumu başkan yardımcılığı görevini sürdürmektedir.

Yazmaya ortaokul yıllarında başlayan yazar, ilk öyküsü "Korku"yu Maraş'ta yayımlanan Kelam dergisinde yayımlamıştır. Öykü ve denemeleri Kelam, Edebiyat ve Hece dergilerinde çıkmıştır.

Ali Karaçalı'nın Edebiyat dergisinde yayımlanan ilk eseri "Yürümek Ortasında Gecenin" adlı öyküsüdür ve Kasım 1978 tarihli sayı 38+46'da çıkmıştır. Son eseri ise Kasım 1982 tarihli sayı 38+94'te çıkan "Sen Olmayınca" adlı öyküsüdür. Yazar, Edebiyat dergisinde yayımladığı gezi notlarında ve Kamil Aydoğan'la yaptığı bir konuşmada Câfer Haydar müstearını kullanmıştır.

Öykü Kitabı: Kamçı (1982).

İnceleme: Maraşlı Âşık Behlül Ali (2008).

Ali Ulvi Temel

1956 yılında Balıkesir'de doğmuştur. İlkokul, ortaokul ve liseyi bu şehirde tamamladıktan sonra Siyasal Bilgiler Fakültesi'nden mezun olmuştur. 1979 yılından itibaren çeşitli memuriyetlerde bulunmuştur. 1976'da Edebiyat dergisinde öykü, deneme ve çevirilerini yayımlamaya başlamıştır. 1997 yılında Hece ve Heceöykü dergilerinin kurucuları arasında yer almış olup çalışmalarını bu dergilerde yayımlamaya devam etmiştir.

Ali Ulvi Temel, Edebiyat dergisinde İshak Yetiş müstearıyla da eserlerini yayımlamıştır. Yazarın dergide çıkan ilk eseri Eylül 1976 tarihli 20. sayıda yer alan

“Uzun Yürüyüşte” adlı öyküdür. Son çıkan eseri ise Şubat 1981 tarihli sayı 38+73’te çıkan “Bildiri Öyküler”dir.

Öykü Kitapları: Uzun Yürüyüşte (1978), Çağdaş Arap Öyküsü-Güldeste (1982).

Ali Göçer

1956 yılında Gaziantep’te doğmuştur. İlkokulu bu şehirde, liseyi ise Kahraman Maraş İmam-Hatip Lisesi’nde tamamlamıştır. Atatürk Üniversitesi İşletme Fakültesi’nden 1977 yılında mezun olmasının ardından bir dönem Mila Haber Ajansında, sonrasında ise özel muhasebe bürolarında çalışmıştır. 1989 yılında Albaraka Finans Kurumu’nda yöneticilik yapan yazar, İstanbul Şehir Tiyatrolarında repertuar kurulu üyeliği ve danışmanlık görevlerinde bulunmuştur.

Yazmaya üniversite yıllarında başlayan Göçer, ilk şiirlerini Edebiyat’ın Mart 1976 sayısında yayımlamıştır. Bu şiirler şunlardır: “Örtü”, “Fanus”, “Namlu Çağı” ve “Kuşatma”. Yazmaya şiirle başlamış olup sonrasında deneme ve oyunlar da kaleme almıştır. Yedi İklim dergisinin kurucuları arasında yer alan sanatçının eserleri sözü geçen iki derginin dışında Kayıtlar ve Hece dergilerinde de yayımlanmıştır. 1995’ten itibaren oyun yazmaya ağırlık vermiş olup “Bir Gece Bekçisi Daha” ve “Sandık Odası” eserleri İstanbul Şehir Tiyatroları tarafından 1998 yılında sahnelenmiştir.

Yazı ve şiirlerinde Mehmet Kurşun ve Abbas Yahya müstearlarını da kullanmış olan Göçer’in Edebiyat’ta yayımlanan son ürünleri ise Mart 1983 tarihli sayı 38+98’te çıkan “Başkalıklar” adlı şiirle “Midye Kabuğu” adlı deneme olmuştur.

Şiir Kitapları: Gözlerinde Kitap Yankısı (1981), Yüzün Tarihi (1989).

Deneme Kitapları: Sanat ve İntihar (1991), Kara Yazılar (1995), Başkaldırının Boyutları (1999), Kayıp Dağcının Düşleri (2002).

Oyun Kitapları: Morgda Bir İnsan Sıcaklığı (1995), Bir Gece Bekçisi Daha (1995), Sandık Odası (1995), Sığınak (1996), Kılavuz (1997), Hünkârın Son Günleri (1998).

Senaryo: Sıcaktı ve Üşüyorlardı (1999).

İbrahim Demirci

1956 yılında Konya’da doğmuştur. Atatürk Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünden 1978 yılında mezun olmuştur. Sonrasında çeşitli okullarda öğretmenlik

yapan Demirci, bir yıl süreyle Halep Üniversitesi'nde misafir öğretim üyeliği yapmıştır. Artvin Çoruh Üniversitesi'nde Yeni Türk Edebiyatı alanında hocalık yaparken Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu üyeliğine atanmıştır.

Şiir, öykü ve çevirileriyle ilk olarak Edebiyat dergisinde görünmüştür. Kırıkhan gazetesinde sanat sayfası hazırlamıştır. Edebiyat'ın kapanmasından sonra eserlerini Milli Eğitim, Yedi İklim, Konya, Nar, Eylül, Aşyan, Bumerang, Kayıtlar, Eylül, Okuntu, Metafor, Kökler ve Hece dergilerinde yayımlamıştır. 1997'den itibaren Yeni Şafak gazetesinde İbrahim Kardeş adıyla "Dil Burcu" köşe yazılarını yazmıştır.

Edebiyat dergisindeki ürünlerinde Selim Yavuz imzasını da kullanan Demirci, dergide ilk kez Mart 1975 tarihli 2. sayıda "Tanık" isimli şiiriyle görünmüştür. Son eserinin yayımlanışı ise Şubat 1984'te olur ve 38+109 numaralı sayıda yer alan şiiri "Aşk" adını taşımaktadır.

Şiir Kitapları: Yanıklar (1981), Ay Burcu (1998).

Deneme Kitabı: Yaralı Yazılar (2000).

Oyun Kitabı: Bu Camı Kim Kırdı? (1996).

Çeviri Kitapları: Kafkas Yollarında (Ahmet Refik, 1992), Güneşin Âyetine Uyarak Düş Görüyorum (Adonis, 1995), İşgal Altında (Nizar Kabbani, Turan Koç ile, 1996), Gazaba Uğramış Şiirler (Nizar Kabbani, 1997), Şimal Hatıraları (Celal Nuri, 1997), Kutub Musahabeleri (Celal Nuri, 1997), Ben Beyrut (Nizar Kabbani, 1999), Hâtıralar (Roger Garaudy, İshak Yetiş ile).

Necip Evlice

1956 yılında Maraş'ta doğmuştur. İlkokul, ortaokul ve liseyi bu şehirde bitiren Evlice, Ankara Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Kütüphanecilik bölümünden 1984'te mezun olmuştur. Üniversitenin ardından Kültür Bakanlığı'nda kütüphaneci olarak çalışmaya başlamıştır. İlk şiir ve yazılarını Edebiyat dergisinde yayımlamıştır. Edebiyat'ta ve Edebiyat Dergisi Yayınları'nda çeşitli görevlerde bulunmuştur. 1991 yılında memuriyetten istifa eden yazar, aynı yıl içinde Öncü Basımevi'ni, 2006 yılında ise Hangar Reklam Ajansı'nı kurmuştur. Aynı zamanda radyo oyunları da yazan Evlice, fotoğraf sanatıyla da ilgilenmektedir.

Edebiyat dergisindeki yazılarında İdris Hamza müstearını da kullanan yazarın dergideki çıkan ilk eseri Temmuz 1980 tarihli sayı 38+66'te çıkan "Burkuntu" başlıklı şiirdir. Ağustos 1984 tarihli sayı 38+115'te yer alan "Arı Düşler Elinde" başlıklı şiiriyle "Filinta Vakitler" başlıklı yazısı dergideki son ürünleri olur.

Eserleri: Batı Topu (gezi notları, 1983), İkinci Tayfaları, Kırık Dökük Bir Kesit (şiiresel anlatı, 1991), Huyulanışlar/Bütün Denizlerin İstanbul'u (şiiir+fotoğraf, 2009).

Kâmil Aydoğın

1956 yılında Maraş'ta doğmuştur. İlk ve ortaöğrenimini bu şehirde tamamladıktan sonra Ankara Gazi Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünden mezun olmuştur. Çeşitli okullarda öğretmenlik ve müdürlük görevlerinde bulunan Aydoğın, Eğitimciler Birliğı Sendikası başkan yardımcılığı yapmıştır. 2003 yılında İzmir Milli Eğitim müdürü olmuştur.

Yazmaya lise yıllarında başlamış olup bir grup arkadaşıyla birlikte Maraş'ta yayımlanan "Işık" dergisinin sanat-edebiyat sayfasını düzenlemiştir. Aydoğın'ın şiiir, öykü ve denemeleri Edebiyat, Mâvera, Yedi İklim, İlim ve Sanat, Kayıtlar ve Hece gibi dergilerde yayımlanmıştır. İkinci Yazıları dergisini kurmuş ve üç yıl yönetmiştir.

Kamil Aydoğın, Edebiyat dergisinde Mazhar Hümam ve Halil Yakup imzalarını da kullanmıştır. Dergide yayımlanan ilk eseri "Duvar" adlı şiiiridir ve derginin Ağustos 1977 tarihli 38+31 numaralı sayısında yer almıştır. Câfer Haydar'ın kendisiyle gerçekleştirdiğı mülakat ise dergide yayımlanan son ürünü olur. Söz konusu mülakat Mart 1984 tarihli 38+109'da yer almıştır.

Şiiir Kitapları: Yük (1996), Hayatın Şiiire Sığmayan Yüzü (2004).

Deneme Kitapları: Köy Yazıları (1982), Hayat Kaç Köşeli (1999), İzler (2000).

2. BÖLÜM: EDEBİYAT DERGİSİNDE YER ALAN TÜRLER

2.1. Şiir

Edebiyat'ın sayılarında en çok yer alan tür şiirdir. Derginin çıktığı zaman diliminde yaklaşık 1500 şiir yayımlanmıştır.

Dergide yayımlanan şiirleri teknik açıdan değerlendirdiğimizde büyük çoğunluğunun serbest şiir olduğunu görürüz. Vezinsiz ve uyaksız olan bu şiirlerde ahenk ses benzerlikleri ve tekrarlarla sağlanmıştır. Geleneksel duyarlığa sahip olan şairler, serbest şiirlerinde bu duyarlıklarını şekil olarak değil geleneğin kelime ve hayal dünyasını kullanarak ortaya koymuşlardır.

Dergide hece vezniyle yazılmış şiir örnekleri bulunmaktadır. Bu şiirler çoğunlukla hecenin 11'li kalıbıyla yazılmış olmakla birlikte 5'li, 7'li, 12'li ve 14'lü kalıplarla yazılmış olanlar da vardır. Dergide aruz vezniyle yazılmış tek bir şiire rastlanmıştır. Bu şiir ise Abdullah Öztemiz Hacitahiroğlu'nun Erdem Bayazıt'a ithaf ettiği "Dolaşık Yumak"⁷⁸tır. Aruzun müfâ'aletün / müfâ'aletün kalıbıyla yazılmıştır. Türk şiir geleneğinde pek yaygın olmayan sarma ve çapraz uyak örneklerine de dergide çok az olmakla birlikte yer verilmiştir.

Divan şiiri geleneğine büyük önem veren dergi şairleri beyitlerle oluşturdukları bazı şiirlerinde divan şiiri nazım şekillerine yaklaşmışlardır. Gazel, kaside, terkeb-i bent, terci-i bent başlıkları taşıyan bu şiirler divan şiirinden öz ve biçim olarak esintiler taşımaktadır. Başta Akif İnan ve Osman Sarı olmak üzere Mustafa Miyasoğlu, Abdullah Öztemiz Hacitahiroğlu, Mehmet Atillâ Maraş, İbrahim Demirci, Ahmet Kot, Turan Koç, Cahit Zarifoğlu ve Nuri Pakdil gibi şairlerin de bu bağlamda şiirler yazdıkları görülür.

2.1. 1. Telif Şiirler

Edebiyat'ta şiirleri yayımlanan Türk şairler şunlardır: Erdem Bayazıt, Cahit Zarifoğlu, Alâeddin Özdenören, M. Akif İnan, Ebubekir Sonumut, Osman Sarı, Ebubekir Eroğlu, M. Atillâ Maraş, Kamil Eşfak Berki, Mehmet Ragıp Karcı, Turan Koç, Arif Ay, Ali Göçer, İbrahim Demirci, Sezai Uğurlu, Cahit Yeşilyurt, Mevlüt Ceylan, İrfan Çevik, Mustafa Miyasoğlu, Mehmet Dursun, Kâmil Aydoğan, İlhami Çiçek, Necip Evlice, Rahmi Kaya, Ömer Erinç, Ahmet Kot, Edip Güneç, Atif Bedir,

⁷⁸ Abdullah Öztemiz Hacitahiroğlu, "Dolaşık Yumak", S. 19+6, Haziran 1972, s. 1.

Bilâl Cerîr, Tâvus Hüsâmeddin, İdris Hamza, Ahmet Yücel, Serdar Gürler, Mehmet Elçi, Salih Savaş , Aydın Emre, Emre Zer S., Reşat Öznaçar, Halis Altındağ, Murtaza Tunçkök, Salih Doğan, Yusuf Nili, Âdem İyâz, Raza Gönder, Osman Yenice kaleli, Abdullah Öztemiz Hacitahiroğlu, Nuri Pakdil, Hikmet Timuçin, İlyas Tarık, Hamid Sıla.

2.1.2. Çeviri Şiirler

Edebiyat'ta çeviri şiirlere de sıklıkla rastlanmıştır. Batı edebiyatından şiirleri çevrilen şairler şunlardır: Jacques Prevert, John Haines, Mace Williams, Calvin C. Hernton, Stephen Crane, T. S. Eliot, Wystan Hugh Auden, Ralph Nelson, Jane Underwood, Ezra Pound, William Butler Yeats, Giuseppe Ungaretti, Eugene Guillevic, Jon Silkin, Leonard Cohen, James Joyce.

Sadece Batı edebiyatından değil Ortadoğu, Arap, Afrika, Hint, Balkan ve Rus edebiyatlarından çeviriler yayımlamasıyla diğer dergilerden ayrılmıştır:

Çağdaş Arap Şiiri başlığı altında Irak, Suriye, Mısır, Lübnan, Tunus, Sudan, Fas, Ürdün, Filistin, Cezayir, Yemen, Suudi Arabistan gibi ülkelerin edebiyatlarının önemli şairlerden çevrilere yer verilmiştir. Şiirleri çevrilen şairler şunlardır: Yusuf El-Hâl, Fadva Tükan, İbrahim Cabrâ, Bekir Şakir El-Sayâb, Cîlî Abdurrahman, Salâh Abdussabur, Muhammed El-Fayturî, Süleyman El-Issî, Nureddin Semud, Unsi El-Hâc, Ahmed Abdulmuti Hicâzî, Abdulkâsem Kerri, Nazik El-Melâike, Tevfik Sâyığ, Ahmed Şevki, Tâc El-Sır Hasan, Bülent Haydari, Şevki Bağdadî, Mustafa Fersi, Abdülvahab El-Beyatî, Muhammed Mâgût, Abbas Mahmut El-Akkat, İbrahim Naci, Salim El-Zürkali, Muhammed El-Id Halifa, Abdülkadir El-Kot, Muhammed Mazhud, Abdel Bâsit El-Sûfi, Beşara El-Huri, Abdullah El-Banna, Muhammed El-Süleymanî, Selma El-Cayusi, Abdel Malek El-Balgusi, Yusuf Mustafa El-Tinnî, Ahmed Safi El-Najafi, Muhammed El-Akdar El-Sâi, İlya Ebu Mâdi, Kemal Hayrbek, Mübarek Hasan Halife, Muhiddin Fârif, Salih Harrafi, Fevâz İd, Şevki Ebu-Şakra, Halid El-Şavaf, Ahmet Zeki Ebu-Şadi, Abdülkerim Akkûm, Nedim Muhammed, Muhammed Ben Dafa, Nizar Kabbânî, Abdülkasım El-Şabi, İbrahim Tükan, Cafer Hâmit El-Beşir, Kemal Necat, Sair Akıl, Hasan Abdullah El-Kureyşi, Ahmed Hayreddin, Abdüsselam El-Uculî, Muhammed Şabuni, Fevzi Maluf, Yusuf Sebti, Abdülhamid Laguati, Raşid Bey, Buâlim Abdûn, Cemal Harşî, Hamit Nacer, Abdüllatif Lâbi, Ahmed Cumarî, Muhammed Bennis, Muhammed Lokira, Ahmed Necati, Malika Asimi, Abdülaziz Masuri, Ben Salem Himmiş, Muhammed Hayrettin, Halil Hâvi, Ebulkasım El-Şâbi, Ahmed Alhamisi, Abdullah Race, Muhammed Mamuni, Abdülkerim Tabal, Kemal

İbrahim, Muhammed Zeydan Seffarani, Muhammed Ben Talha, Ahmed Şevki, Mahmud Derviş, Bülend Haydarî, Abdullah Baraddunî, Ebu Selma.

Çağdaş Afrika şiirinden yapılan çeviriler Senegal, Nijerya, Gana, Kenya, Gine, Güney Afrika, Tanzanya gibi ülkelerin şairlerinden yapılmıştır. Edebiyat'ta şiirleri görülen isimler şunlardır: Aime Cesaire, David Diop, Michael Dei Anang, Gabriel Okara, Guy Trolien, Muhammed Alium Fantum, Abdülaye Mamani, Camara Laye, Shabbir Banoobhai, Malik Fal, Amadu Mustafa Vade, Birago Diop, Sabûr Banoobhai, Abdüllatif Abdullah, Şaban Refik.

Tobago'dan Harold Minton Telemaque ile Bangladeş'ten Şamşur Rahman ve Dâvud Haydar'ın şiirleri de çevrilmiştir.

Sırbistan, Hırvatistan, Bosna Hersek, Makedonya, Slovenya, Karadağ gibi Balkan ülkelerinden çevirisi yapılan şiirlerin şairleri şunlardır: Desenka Maksimoviç, Vasko Papa, Branko V. Radiçeviç, Stevan Raičkoviç, Ferenc Feher, Ali Podrimya, Gustav Kırkleç, Vesna Parun, Mak Dizdar, İzzet Saraylıç, Mateya Matevski, Adem Gaytani, Radovan Pavlovski, Çiril Ziobec, Yanez Menart, Sreten Peroviç, Blaje Koneski, Miroslav Kirleja, Aço Şopov.

"Çağdaş Rus Şiiri" başlığı altında şiirleri çevrilen isimler: Maxim Tank ve Stepan Shcipachev.

"Çağdaş Macar Şiiri" başlığı altında Zoltan Zelk'in şiirleri çevrilmiştir.

"Çağdaş Hint Şiiri"nden ise Mahmud Cemal, Mehdî Bâkır ve Jayanta Mahapatra'nın eserleri çevrilmiştir.

"Çağdaş Zenci Şiiri" başlığı altında şiirleri çevrilen şairler şunlardır: Larry Neal, Ameer Baraka, Muhammed Ebubekir El-Tûre, Sterling X, Marvin X, Yusuf İman, Nûh Kayyum, Celil Müntakim, Lefty Sims, Hasan Sababu.

Balkanlarda yaşayan Türk şairlerinden Necati Zekeriya, İlhami Emin, Nusret Dişo, Nimetullah Hafız, Hasan Mercan, Arif Bozacı, Avni Engüllü, Bayram İbrahim, İskender Müsbeğ, Fahri Ali, Altay Suroy ve Suat Engüllü'nün şiirleri de dergide yayımlanmıştır.

Çeviri şiirler arasında okuru yüzyıllar ötesine götüren iki önemli ürün yayımlanmıştır. Bunlardan ilki H. Fehmi Ulus tarafından Türkçeleştirilmiş olan Hz. Muhammed'in Medine'ye hicret ettiğinde, onu ilk gören Arap cariyelerin koro halinde söyledikleri şiirdir:

"Ay doğdu üstümüze çıkageldi bir dolunay

Veda yokuşları ardından. Yok bir eksiğimiz daha

Şükür borçlusuyuz artık ne devlet
Bir çağırın olduğu sürece büyük Allah'a"⁷⁹

Diğeri ise Mevlana'nın ölümünün 700. yılı münasebetiyle bu büyük şairin ünlü eseri Mesnevi'sinden Nuri Pakdil tarafından yapılan bazı seçmelerdir.⁸⁰

2.2. Öykü

Dergide yayımlanan öykülerin geneli klasik olay öyküleri gibi kurgulanmamış olup hayatın belli bir kesitinin anlatılmasına dayanan durum öyküleri şeklindedir. Sayısı az olmakla birlikte halk öyküsü ve masal öğelerinin görüldüğü öykü örneklerine rastlanmaktadır.

2.2.1. Telif Öyküler

Dergide şiirden sonra en fazla öykü türünde eser yayımlanmıştır. Öykü türünde yazan yerli yazarlar Rasim Özdenören, İsmail Killoğlu, Cahit Zarifoğlu, Ali Ulvi Temel, Hüseyin Su, Ali Karaçalı, Fuat Altınsoy, Durali Yılmaz, İbrahim Gafarlı, Yaşar Kaplan, Hayri Maraşlıoğlu, Şükrü Karatepe, Ali Mut, Mehmet Ragıp Karcı, Abdurrahman Cem, Eyüp Önder, İrfan Çevik, İshak Yetiş, Haşim Hıraş, Mahmut Muaz, Bilâl Cerîr, Selim Yavuz, Osman Enes, Halil Yakup, Arif Ay, Cahit Yeşilyurt, Erdem Bayazıt, Emin Ziyaiolu'dur.

2.2.2. Çeviri Öyküler

Batı edebiyatından çeviri öykülerin yazarları şunlardır: Samuel Beckett, Edgar Allen Poe, Virginia Woolf, William Faulkner, Jorge-Luis Borges, Eugene Ionesco, Jacques Prevert, Jozsi Jenö Tersanzky, W. E. B Du Bois.

Sudan, Fas, Cezayir, Mısır, Tunus, Filistin, Irak, Lübnan, Libya gibi Arap ülkelerinden yazarların da öyküleri dergide yayımlanmıştır. Bu yazarlar şunlardır: Hogli Şükrüllah, Abdülcabbar El-Sahimî, El-Tahir Attar, Muhammed Abdülhalim Abdullah, Fethi Gânem, Ali El-Duacı, Fuâd Tekerli, Abdülhamit Bin Hadduka, Samira Azzâm, Tevfik El-Hakîm, Ahmed Suâd, Leyla Sabbar, Abd El-Malik Nuri,

⁷⁹ Çev. H. Fehmi Ulus, "Koro", S. 19+5, Nisan 1972, s. 5.

⁸⁰ N. P. , "Çağları Aşan Mevlâna", S. 6, Aralık 1973, s. 8.

Taha Hüseyin, İbrahim El-Kuni, Muhammed Farac El-Şâzeli, Sunullah İbrahim, Şükrî Ayyâd.

Senegal ve Çad gibi Afrika ülkelerinin edebiyatlarından öyküleri çevrilen yazarlar ise şunlardır: Osman Socè ve İbrahim Seyid.

2. 3. Tiyatro

Edebiyat dergisinde 7'si telif olmak üzere toplamda 13 tiyatro eseri çıkmıştır. Telif eserlerin tamamı Nuri Pakdil imzasını taşımaktadır. “Umut”, “Belge”, “Korku”, “Put Yapımevleri”, “Bir Öldürme Töreni”, “Kalbimin Üstünde Bir Avuç Güneş” ve “Bakır Dönemi” adlı oyunların dergide sadece bir ya da birkaç perdesi yayımlanmıştır. Pakdil, oyunları sonradan tekrar ele alıp kitaplaştırmıştır.

Nuri Pakdil'in oyunlarında çağdaş insanın evrensel konumu ortaya konulmak istendiğinden zaman, yer ve kişilerin adları belirsizdir. Oyunlarda çağrışıma dayalı imgesel bir dil kullanılmıştır. Bu dil de karmaşık cümlelerle değil yalın, sade sözcüklerle kurulmuştur. Sözün kuvvetinin artırılması için ışık, ses ve müzik gibi teknik öğeler de aktif olarak kullanılmıştır.

. Çeviri tiyatro eserlerindeki imzalar ise Samuel Beckett, Jacques Prevert, Tevfik El-Hakîm ve İmam Âmir Bâraka'dır.

2. 4. Anı

Edebiyat dergisinde anı türündeki yazılarda farklı isimlerin imzaları görülmektedir. Bu yazarlar arasında Nuri Pakdil, Kâmil Aydoğan, Eyüp Önder, Hüseyin Su ve Arif Ay yer alır. Çeviri anı yazıları ise Malcolm X (Mâlik El-Şâbaz), Amago Jorge ve Jaroslav Seifert imzalarını taşır.

2.5. Gezi Yazısı

Derginin sayılarında gezi yazısı olarak Ali Karaçalı'nın beş sayı devam eden “Doğu Yazıları” ile İdris Hamza'nın on iki sayı süren “Uğultu Sarnıcı” adlı yazıları yayımlanmıştır.

Ali Karaçalı, “Doğu Yazıları”nda Ağrı'ya otobüsle yaptığı yolculuktan ve kente vardığında orada yaptığı gözlemlerden söz etmiştir. Yazar, son üç yazısında Cafer Haydar imzasını kullanmıştır.

İdris Hamza, “Uğultu Sarnıcı” başlıklı yazılarının birinde⁸¹, Almanya’nın veya bir kentinin hiç ciddi bir şekilde ele alınmamasına şaşırır. Ona göre Almanya bizi daha fazla ilgilendirir. Çünkü diğer ülkelerle ilişkimizin sadece kültür yayılcılığı şeklinde olduğunu, Almanya’yla ilişkimizin temelini emek sömürüsüne dayandığını söyler. Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatında yazılan gezi yazılarının genelindeki Batı hayranlığına İdris Hamza’nın bu notlarında rastlanmamaktadır. O, ülkenin tarihi ve doğal güzelliklerini anlatmanın yerine, Batı toplumuna eleştirel bir bakış ortaya koymuştur. Bunu yaparken de yabancıların ve özellikle de Türklerin emeklerinin sömürülmesini ve kimliksizleşmelerini ön plana çıkarmıştır.

2. 6. Günlük

Edebiyat’ta yayımlanan günlük türündeki yazılarda yabancı yazarların imzalarının çoğunlukta olduğu görülür. Eugene Ionesco, Antonie de Exupéry, Virginia Woolf, Anna Grigoriyevna Dostoyevski’nin günlükleri ile tek yerli yazar olarak ise Nuri Pakdil’in günlük içinde değerlendirebileceğimiz yazıları yer alır.

2. 7. Mektup

Dergide yaptığımız incelemede mektup türünde kaleme alınmış metinlerle de karşılaştık. Ceyhun Atuf Kansu, İhsan Kul, Selim Yavuz ve Yusuf Nili dergide mektuplarına yer verilen yerli yazarlarken çeviri mektuplarda ise Malcolm X, William Faulkner ve İmameddin Halil’in imzası vardır.

2.8. Mülâkat

Edebiyat dergisini incelediğimizde genellikle şair ve yazarlarla yapılmış mülâkatlara yer verildiğini görürüz. Bu mülâkatların yalnızca dördü farklı alanlardan isimlerle yapılmıştır. Bunların üçü sinema konusunda yapılırken biri de önemli tarih felsefecisi Arnold Toynbee ile yapılmıştır. Yabancı dergilerin yaptığı mülâkatların çevirileri ile Edebiyat’ın kendi şair ve yazarlarıyla yapılmış olan mülâkatlar sayı olarak çoğunluktadır

Mülâkat türü yazılarda imzası bulunan yerli isimler şunlardır: Nuri Pakdil, Osman Sarı, Ali Göçer, Şaban Özdemir, Fuat Altınsoy, Abbas Yahya, Mahmut

⁸¹ İdris Hamza, “Uğultu Sarnıcı”, S. 38+89, Haziran 1982, s. 4.

Muaz, İdris Hamza, Ebûzer Murtaza, Nebbânî Bünyamin, Câfer Haydar, Âtîf Bedir ve Tâvus Hüsâmeddin'dir. Kendisiyle mülâkat yapılan yerli yazarlar ise başta dergi yazarlarının üstat kabul ettikleri Necip Fazıl Kısakürek olmak üzere Nuri Pakdil, Arif Ay, Turan Koç, Ali Göçer, Fuat Altınsoy, Sezai Uğurlu, İrfan Çevik, İdris Hamza, İbrahim Demirci, Hüseyin Su'dur.

Kendisiyle mülâkat yapılan yabancı yazarlar şunlardır: Eugene Ionesco, Jorge-Luis Borges, Gabriel Garcia Marquez, Milan Kundera, Sartre, J. M. G Le Clezic, Vera Belmont, Arthur Koestler, Tadeusz Konwicki, Pa Kin, Valentin Rasputine, John Hawkes Federico Fellini, Charlie Chaplin, Abdülvahap El-Beyati, Mahmut Diab, Mahmud Cemal. Mülâkat çevirilerinin yapıldığı yabancı dergilerin isimleri ise L'express, Le Nouvelles Observateur, Lire, Les Nouvelles Litteraires, Middle East, Le Monde, South-The Third World Magazine, Paris Match'tir.

2.9. Deneme

Dergide denemeleriyle ön plana çıkan yazar Nuri Pakdil⁸²dir. Bu türde yazıları yayımlanan diğer isimler ise şu şekildedir: Rasim Özdenören, Mehmet Kurşun, Turan Koç, Davut Dağ, Bahri Zengin, Cahit Yeşilyurt, Alâeddin Özdenören, Ali Göçer, Arif Ay, Cemil Celâ, Münir Bağcılar, Atasoy Mütfüoğlu, Mustafa Yakup, İsmail Killoğlu, M. Âkif İnan, Celil Kahvecioğlu, Şükrü Karatepe, Selim Yavuz, Musa Deniz, İbrahim Ömer, Mehmet Reha, Kâmil Aydoğan, Eyüp Önder, Necip Evlice, Abbas Yahya, Yaşar Kaplan, Hüseyin Su, Ali Ulvi Temel, İshak Yetiş, Ahmet Aksay, Muharrem Oruç, Hakkı Selimoğlu, Mahmut Muaz, Erkam Abdülhamid, Mustafa Yakup, Özgün Toygun.

Deneme türünde çevirisi yapılan Batılı yazarlar Jean Pierre Mercier ile Eugene Ionesco'dur. Arap edebiyatından ise Tefik El-Hakîm ile Nazik El-Melâike'dir.

2. 10. Edebî Tahlil, Tenkit ve Tanıtma Yazıları

2. 10. 1. Türkçe Eserlerle İlgili Tahlil, Tenkit ve Tanıtma Yazıları

⁸² Yazar, sadece Nuri Pakdil imzasıyla değil, Emin Ziyaoğlu, Ebubekir Sonumut ve N. P. imzalarıyla da denemeler kaleme almıştır.

Dergide yaptığımız incelemede Türkçe eserlerle ilgili tahlil, tenkit ve tanıtma yazılarına rastlanmıştır. Bu yazılarda imzası bulunan yazarlar şunlardır: Nuri Pakdil, Rasim Özdenören, Bahri Zengin, M. Akif İnan, Abdullah Akkor, Cemil Celâ, Arif Ay, Necip Evlice, Musa Deniz, Ebubekir Sonumut, Yahya Hurşit, Mazhar Hümâm, Gaffar Taşkın, Celayir Tunç, Mehmet Reha, Alâeddin Özdenören, Fatih Uğurlu, Yusuf Nili, Ahmet Aksay, Mehmet Kurşun, Ali Göçer, Osman Sarı, Rahmi Kaya, Abbas Yahya, Hüseyin Su, Ömer Ali, B. Atalay, Gaffar Taşkın, İrfan Çevik, Emin Aksay, Eyüp Önder, Celil Kahvecioğlu.

2. 10. 2. Çeviri Eserlerle İlgili Tahlil, Tenkit ve Tanıtma Yazıları

Edebiyat dergisinde çeviri eserler üzerine yazılmış tahlil, tenkit ve tanıtma yazılarına da yer verilmektedir. Bu yazılar çoğunlukla önemli İslâm düşünürlerinin eserleri üzerine yazılmıştır. Yazıları kaleme alan yazarlar şunlardır: M. Âkif İnan, Emin Ziyaioğlu, Mehmet Reha, Mustafa Yakub, Arif Ay, Yakup Musa, Abdurrahman Cahit, Yusuf Nili, Turan Koç, İrfan Çevik ve Eyüp Önder.

2.10. 3. Değİnmeler

Nuri Pakdil, Emin Ziyaioğlu müstearıyla yazdığı “Değİnmeler” başlıklı köşesinde, çoğunlukla dergi ve gazetelerde yayımlanan yazı ve şiirlerle ilgili görüşlerini ortaya koymuştur.

Yazarın köşesinde ele aldığı dergilerin sıralaması şu şekildedir: Adım (Temmuz 1976, S. 18), Arayış (Nisan 1981, S. 38+75; Haziran 1981, S. 38+77), Asyalı (Nisan 1973, S. 1), Bilim ve Sanat (Şubat 1984, S. 38+109), Cehennemde Bir Mevsim (Ağustos 1979, S. 38+55), Diriliş (Şubat 1975, S. 1; Mart 1975, S. 2; Nisan 1975, S. 3), Edebiyat Cephesi (Mart 1980, S. 38+62), Gelişme (Aralık 1973, S. 6; Şubat 1975, S. 1; Nisan 1975, S. 3), Gösteri (Kasım 1982, S. 38+94), Hisar (Nisan 1973, S. 1; Eylül 1973, S. 4; Ağustos 1976, S. 19; Eylül 1976, S. 20), Kıyam (Haziran 1977, S. 38+29), Küçük Dergi (Nisan 1981, S. 38+75), Milli Gençlik (Şubat 1975, S. 1), Milliyet Sanat (Şubat 1977, S. 38+25; Mart 1977, S. 38+26; Ağustos 1977, S. 38+31; Kasım 1977, S. 38+34; Şubat 1978, S. 38+37; Ağustos 1978, S. 38+43; Şubat 1979, S. 38+49; Ağustos 1979, S. 38+55; Nisan 1981, S. 38+75),

Oluşum (Aralık 1978, S. 38+47), Özgür İnsan (Ekim 1978, S. 38+45), Sanat Olayı (Haziran 1981, S. 38+77; Ocak 1984, S. 38+108), Sanat ve Toplum (Mayıs 1979, S. 38+52), Soyut (Nisan 1973, S. 1; Mayıs 1973, S. 2; Şubat 1977, S. 38+25), Türk Dili (Nisan 1973, S.1; Nisan 1975, S. 3; Ekim 1976, S. 21; Şubat 1977, S. 38+25; Mayıs 1977, S. 38+28; Haziran 1977, S. 38+29; Ağustos 1977, S. 38+31; Ekim 1978, S. 38+45; Şubat 1979, S. 38+49; Mayıs 1979, S. 38+52; Ağustos 1979, S. 38+55; Nisan 1981, S. 38+75), Türk Edebiyatı (Haziran 1973, S. 3), Türkiye Yazıları (Ocak 1978, S. 38+36; Ağustos 1978, S. 38+43; Aralık 1978, S. 38+47; Ocak 1980, S. 38+60), Varlık (Mayıs 1973, S. 2; Mart 1975, S. 2; Ekim 1976, S. 21; Mayıs 1977, S. 38+28; Haziran 1977, S. 38+29; Ağustos 1977, S. 38+31; Aralık 1977, S. 38+35; Şubat 1978, S. 38+37; Ağustos 1978, S. 38+43; Ekim 1978, S. 38+45; Şubat 1979, S. 38+49; Ocak 1980, S. 38+60; Kasım 1982, S. 38+94, Ocak 1984, S. 38+108), Yeditepe (Şubat 1981, S. 38+73), Yeni Sanat (Aralık 1973, S. 6; Şubat 1975, S. 1; Haziran 1975, S. 5), Yusufçuk (Mayıs 1979, S. 38+52; Ekim 1979, S. 38+57).

Anadolu'da çıkan dergilerden Çile (Diyarbakır, Mart 1975, S. 2; Haziran 1975, S. 5), Işık (Maraş, Temmuz 1976, S. 18; Ocak 1978, S. 38+36), Kelam (Maraş, Ağustos 1978, S. 38+43), Milli Kaynak (Trabzon, Aralık 1973, S. 6; Mart 1975, S. 2); Oku (Konya, Nisan 1973, S. 1; Haziran 1975, S. 5) ve Sur (Bursa, Nisan 1973, S. 1; Mayıs 1973, S. 2) ile üniversite dergisi olan FDE (Şubat 1979, S. 38+49) yazarın üstünde durduğu yayınlar olmuştur.

Değınmeler”de ele alınan gazeteler ise sırasıyla şunlardır: Cumhuriyet (Haziran 1974, S. 9; Ekim 1974, S. 10; Ağustos 1976, S. 19; Eylül 1976, S. 20; Mart 1977, S. 38+26; Haziran 1977, S. 38+29; Temmuz 1977, S. 38+30; Ağustos 1977, S. 38+31; Aralık 1977, S. 38+35; Ocak 1978, S. 38+36; Şubat 1978, S. 38+37; Aralık 1978, S. 38+47; Haziran 1979, S. 38+53; Ocak 1980, S. 38+60; Şubat 1981, S. 38+73; Haziran 1981, S. 38+77; Ocak 1984, S. 38+108; Şubat 1984, S. 38+109), Dünya (Aralık 1978, S. 38+47), Milli Gazete (Eylül 1975, S. 8; Ocak 1978, S. 38+36; Ekim 1978, S. 38+45; Aralık 1978, S. 38+47), Milliyet (Temmuz 1975, S. 6; Şubat 1984, S. 38+109), Politika (Ağustos 1976, S. 19; Kasım 1977, S. 38+34), Rapor (İzmir, Kasım 1982, S. 38+94), Tercüman (Ekim 1976, S. 21), Yeni Asya (Ocak 1978, S. 38+36), Yeni Devir (Haziran 1977, S. 38+29; Kasım 1977, S. 38+34; Aralık 1977, S. 38+35; Şubat 1978, S. 38+37; Ağustos 1978, 38+43; Ekim 1978, S. 38+45; Nisan 1981, S. 38+75).

Emin Ziyaiöđlu, yabancı dergi ve gazetelere de köşesinde yer vermiştir: Birlik (Ekim 1978, S. 38+45), Çevren (Nisan 1981, S. 38+75), France-İslam (Mart 1975, S. 2; Haziran 1975, S. 5; Eylül 1976, S. 20; Ağustos 1977, S. 38+31), Le Figaro (Aralık 1973, S. 6; Eylül 1975, S. 8; Şubat 1978, S. 38+37), Le Monde (Eylül 1975, S. 8; Temmuz 1977, S. 38+30; Kasım 1977, S. 38+34), Le Monde Islamique (Mart 1975, S. 2), Le Musulman (Mart 1975, S. 2), Les Nouvelles Littéraires (Kasım 1977, S. 38+34), Les Nouvel Observateur (Aralık 1977, S. 38+35), Lettres Soviétiques (Temmuz 1977, S. 38+30), Tan (Şubat 1978, S. 38+37).

2. 11. Açıkoturum

Edebiyat'ta toplam 5 açıkoturum yayımlanmıştır. Bunlardan ikisi doğrudan Nuri Pakdil'in cümleleri üzerinedir. İlki Pakdil'in "Konu yandı konumu çıktı insanın ortaya, insanın içi dışı yandıktan sonra." (Biat II, S. 221.) cümlesi üzerine yapılmış olup toplantıya Şaban Özdemir, Ali Ulvi Temel, Arif Ay, Turan Koç katılmıştır. İkincisi ise "Bir ulusun, bir Devletin varoluşu, mutlaka bir temel kitaba, bir temel kitapla şartlanmış düşünceye, eyleme bağlıdır." (Biat I, S. 59) cümlesinden yola çıkılarak yapılmıştır. Katılımcılar ise Ali Göçer, İbrahim Gafarlı, İbrahim Demirci, Fuat Altınsoy'dur. Ankara'daki hava kirliliği üzerine yapılan soruşturmaya başta derginin kalemleri olmak üzere, çeşitli meslek mensuplarından insanlar katılmıştır. Yabancılaşma olgusu üzerine yapılan açıkoturumda Ali Göçer, İlhami Çiçek, Eyüp Önder fikirlerini beyan etmiştir. Cervantes'in ünlü "Don Quijote" adlı eseri konu alan dergide yayımlanan son açıkoturum olup Ali Göçer, Fuat Altınsoy katılmıştır.

3. BÖLÜM: TEMALARINA GÖRE EDEBÎ METİNLER

3. 1. Şiir

3.1. 1. Ölüm

Dünya hayatının sonu anlamına gelen ölüm, insanlık tarihi boyunca üzerinde fikir yürütülen bir kavram olmuştur. Ölümün ele alınışında kişilerin inançlarının ve dünya görüşlerinin belirleyiciliği açıktır. Ölüm kimi kişiler tarafından korku ve endişe veren bir son olarak telakki edilirken, kimilerince de sonsuz bir âleme yapılan yolculuk olarak algılanmıştır.

Ölüm, dergi şairlerinin sıklıkla kullandığı bir tema olmuştur. Şiirlerdeki ölüm kaynağını İslâm inancından almıştır. Bu nedenden dolayı hiçbir olumsuz çağrışım yaratmaz. Dergide çeviri şiirleri yayımlanan yabancı şairlerin ölüme yaklaşımı da bu anlayışın çok uzağında yer almamaktadır.

Erdem Bayazıt, ölen arkadaşlarına ithafen yazdığı “Önden Gidenler İçin”⁸³ adlı şiirinde ölümü korkutucu, ürpertici bir kavram olarak yansıtmaz, dünyadaki görevleri bitmiş kişilerin huzurla karşılayacakları bir durum olarak görür ve onların gidişinin geleceği müjdelediğini ifade eder:

“Onlar gittiler
Gelen zamandan bir haber gibiydiler.

Ben şimdi bu yanda
İçilmiş bir and için bekleyenim
Kurulmuş saat gibi.

Onlar gittiler
Giderken bir muştı gibiydiler”

Erdem Bayazıt, “Ölüme Saygı”⁸⁴ adlı şiirinde ise ölümü insanlığın eskitildiği kentlerden, kirliliğin göstergesi olan sislerden, dumanlardan, yerlere atılan mısır koçanlarından kurtaran bir çare olarak görür:

“Belki bir gün kurtuluruz
Karıncaların yoluna şaşırın ince rüzgârlarla
Kaplumbağaların hasret kaldığı derin tepelerde

⁸³ Erdem Bayazıt, “Önden Gidenler İçin”, S. 7-12, 1969-1970, s. 1.

⁸⁴ Erdem Bayazıt, “Ölüme Saygı”, S. 7-12, 1969-1970, s. 1.

Çocuk gibi bakalım mavi sulara
Şehirlere bakalım insanlığımızı eskittiğimiz
Sislerden dumanlardan yollara atılan
mısır koçanlarından
Belki tutarız birgün belki kurtarır bizi”

Derginin genç yaşta ölen şairlerinden İlhami Çiçek, “Satranç Dersleri”⁸⁵ adlı şiirinin yedinci kısmında herkesin bu dünyada bir sınavda olduğunu ve yaptıklarından dolayı yargılanacağını dile getirir:

“topu topu bir mevsimi yaşarız işte
müşa’şa’ bir sonbahar figüranıyız
hepimiz de
ve cüzzam ne gün yürüdü sormalı
değil mi ki ebabil
adil
bir infazın adıdır
ve insan
-ne şu ne bu-
iyioyunundan
sorulmayacak mıdır”

Kâmil Eşfak Berki, “Korugan”⁸⁶ başlıklı şiirinde ölümü çiçeğe benzetir ve bir kurtuluş olarak görür:

“Ölüm ki ansızın açar çiçek
Ölüm ki hasretimize verilen an
Kurtuluş taç yapraklarından”

Arif Ay, “Çağmak Karanlığa”⁸⁷ başlıklı şiirinde ölümü sarp bir sevda ve sevgili olarak ifade eder:

“Çoğaltır düşleri yakarışın
Anlam tüm kelimelerden uzak
Ölümse bildiğimiz
Sarp sevda
Çoğaltır kavgaya bizi
Ölüm ki sevgilimiz”

⁸⁵ İlhami Çiçek, “Satranç Dersleri 7”, S. 38+86, Mart 1982, s. 3.

⁸⁶ Kâmil Eşfak Berki, “Korugan”, S. 10, Ekim 1974, s. 7.

⁸⁷ Arif Ay, “Çağmak Karanlığa”, S. 16, Mayıs 1976, s. 4.

Mehmet Dursun, “Sürem”⁸⁸ adlı şiirinde kaçınılmaz bir son olarak gördüğü ölüm karşısında korku duymaz:

“Ayarlı da olsa bütün saatler
Korkusu yok ben de ölüm”

T. S. Eliot, “Üç Kâhinin Gezisi”⁸⁹ başlıklı şiirinde ölümü içinde bulunduğu dünyadan kurtulacağı için bir mutluluk sayar:

“Döndük yerlerimize işte bu saltanatlara
Ama hiç te rahat yok burda bu eski bölünmelerde
Hep kendi tanrılarını kapışan
Bu karışık insanlar arasında
Artık ölüme açılalım mutluluğa.”

William Butler Yeats, “Ölüm”⁹⁰ adlı şiirinde, insanların hayvanlardan farklı olarak sonunu beklerken korku veya umut duygularını yaşadığını, yaşarken de ölümü birçok kez tattığını ve bunun insan için kaçınılmaz son olduğunu anlatır:

“Ne korkar ne de umutlanır
Ölürken bir hayvan;
Ama korkar bir insan umutlanır
Sonunu beklerken;
Ölür defalarca,
Dirilir yeniden.
Büyük bir insan olur övünçle
Kendini karşılaştırır canilerle
Alaylar atar üstlerine
Soluyarak başkasının yerine;
Kemiklerine kadar tadar ölümü
İnsan, ölmek için yaratılmıştır.”

Sabûr Banoobhai, “İkbal”⁹¹ başlıklı şiirinde ölüm ve yaşamı bir bütünün ayrılmaz parçaları olarak ele almış ve ölümü yaşama anlam katan bir kavram olarak ifade etmiştir:

“ölümler dizisidir yaşam
ve bir yaşamın başlangıcıdır her ölüm
anamlı kılındı yaşam
ölüm mevcut çünkü
yaşamın anlamını yenileyen
ancak kendisinin sonudur ölümümüz
ölümün başlangıcı doğumumuz

⁸⁸ Mehmet Dursun, “Sürem”, S. 38+45, Ekim 1978, s. 3.

⁸⁹ T. S. Eliot, “Üç Kâhinin Gezisi”, Çev. Turan Koç, S. 22, Kasım 1976, s. 2.

⁹⁰ William Butler Yeats, “Ölüm”, Çev. Sezai Uğurlu, S. 38+94, Kasım 1982, s. 11.

⁹¹ Sabûr Banoobhai, “İkbal”, Çev. Tavus Hüsamettin, S. 38+106, Kasım 1983, s. 4.

yaşamın başlangıcı ölümümüz”

3.1.2. Aşk

Dergide sayısı çok fazla olmamakla birlikte aşk teması üzerine yazılmış şiirlere de rastlanmıştır. Şiirlerde aşk genellikle yüceltilmiş bir duygu olarak karşımıza çıkar. Aşkın metafizik boyutuyla ele alındığı şiirler de vardır. Ayrıca çağın aşklarına eleştirel bir bakış da söz konusudur.

Cahit Zarifoğlu'nun “Güzelcin”⁹² adlı şiiri, tabiat ve geleneksel hayat manzaraları eşliğinde birbirini seven bir çiftin mutluluk dolu hayatını yansıtır:

“Koş koşuver nargözlüm
Yuvarlak biçimli ayakların
Küheylan kolanı gibi kuşağın
Gülbüz kalçalarının üzerinde

Koştur azaplardan kaçalım
Koruklar üzümlemiş mi bakalım
Bir söze iki gülüş bir öpücük
İki bedeni birbirine katalım

Ruhsatlım sevdamsın berigel
Kanın höpürtülü başın dik
O seven yuyan bakışınla
İçimi yu mermer döşegel ona

Dorukda yeni ay ince işaret
Geceye bir şey olmaz gayri
Ne kem gözler gizlenir karanlığa
Ne evin sevincinden korkan bulunur

Asmalarda güneş ve çocuklarımız
Çardakta ıslak ve ekşi uyur
Bacın bazlama yağlasın sabaha
Mutluyuz tüm dünyaya duyur”

Ebubekir Eroğlu, “Afsun”⁹³ adlı şiirinde aşkı saflığın ve temizliğin simgesi olarak dizelerine taşımıştır:

“aşkın en olgun olarak ve saflaşmanın
tecellisi nerde görünse
onu en sevdiği kitap arasında
nişanlısının adını taşır gibi
taşısın
ki ben de kendimi toprağa taşıyayım”

⁹² Cahit Zarifoğlu, “Güzelcin”, S. 13, Şubat 1976, s. 3.

⁹³ Ebubekir Eroğlu, “Afsun”, S. 19+5, Nisan 1972, s. 3.

Mehmet Dursun, “Bizim Dostlar”⁹⁴ başlıklı şiirinde, aşkı metafizik boyutuyla ele almış ve sabah namazı vasıtasıyla ilahî aşkla kurulan irtibatı dile getirmiştir:

“Sabahın duru ayazında
diz vururlar toprağa
alın gereler
bizim dostlar
aşka yakınlığıyla bilinirler”

Erdem Bayazıt’ın “Nida Beyitleri”⁹⁵ başlıklı şiiri de metafizik bir söyleyişe sahiptir. Şair terazinin bir kefesine dünyayı, ayı ve güneşi, diğer kefesine de kalbini koyup tartarsalar kalbinin daha ağır geleceğini söyler. Şair, kitabına “O” başlığıyla aldığı şiirini Hz. Muhammed’e ithaf etmiştir. Bundan yola çıkarak şairin “kalbimin güneşi” diye nitelediğinin Peygamberimiz olduğu anlaşılır:

“Dünyanın ağırlığına eklessek yıldızları güneşi ayı
Gene de ağır basarsın ey kalbim ey kalbimin güneşi”

Mehmet Atilla Maraş, “Sevda”⁹⁶ başlıklı şiirinde çağla birlikte farklılaşan aşk algısını ortaya koyar:

“Devran bir başka devran
Dörtyan barut silme kan
Leylâyı anlatırlar
Benzemez ona sevdan”

3.1.3.Tabiat

Dergide yer alan şiirlerde tabiat, genellikle kentin karmaşasından, kirliliğinden, yapay ilişkilerinden kaçılıp temizliğin, saflığın ve huzurun arandığı bir yer olarak yer almıştır.

Erdem Bayazıt, “Dağlar”⁹⁷ adlı şiirinde, tabiatın simgesi olan dağlardan insanları kimin kopardığını merak eder ve modern kentin bulvarlarına karşı bir öfke duyar:

“Burçlarında ceylan taşıyan yüceler ey
Ayın hüzün saati gözlerinden
Kuytu terlerine sümbüller dökülen
Nergisler açan eteklerinde
Göklerden müjdeler indiren güvercinleriyle

⁹⁴ Mehmet Dursun, “Bizim Dostlar”, S. 38+44, Eylül 1978, s. 4.

⁹⁵ Erdem Bayazıt, “Nida Beyitleri”, S. 19+1, Kasım 1971, s. 5.

⁹⁶ Mehmet Atilla Maraş, “Küçük Şiirler-Sevda”, S. 8, Eylül 1975, s. 3.

⁹⁷ Erdem Bayazıt, “Dağlar”, S. 3, Nisan 1969, s. 4.

Dorukları bembeyaz yaşmaklarıyla
Güneşe uzanan ağaçlarıyla
Zamanı hiç geçmeyecekmiş gibi donduran
Ey bir yanıyla derin sulara dayanan
Ey dağlar neredesiniz ey.

Kim bizi senden koparan
Hangi ses çağırın bulvarlara”

Ebubekir Eroğlu'nun “Afsun”⁹⁸ başlıklı şiirinde, tabiatın insanı saflığa ulaştıran, tüm kirliliklerden temizleyen yönü vurgulanır:

“dağlarımız vardır derin uzak
sokak kadar duvar kadar sır gizler içinde
biz denizi özlemeyen
dağlarımız vardır denizi aratmaz
deniz şehirden uzaklaşarak
saflaşmayı dener insan için”

3.1.4. Emek

Derginin şairlerinin sıklıkla üzerinde durduğu diğer bir tema da emektir. Ancak bu konu üzerine yazılan şiirlerde emek, alinteri, işçi gibi sözcüklerin içi İslam'la doldurularak verilmiştir.

Ebubekir Sonumut, “Rahman”⁹⁹ adlı şiirinde, alinterinin yani emeğin evrenselliğine işaret edip dünyanın neresinde olursa olsun emek sömürücülerinin karşısında yer alacağını vurgular:

“/alinteri kitabımın ilk cümlesi/
burcuva ayağa kalk
güneyde kuzeyde doğuda batıda
yargılıyorum seni”

Arif Ay'ın “Gün Yorumları”¹⁰⁰ başlıklı şiirinde emeği ve onun karşılığında elde edilen ekmeği kutsadığı görülür:

“emek kutsaldı
ekmekte öyle
çoğaltıp bereket ambarında
bölüşürdük eşitce”

⁹⁸ Ebubekir Eroğlu, “Afsun”, S. 19+5, Nisan 1972, s. 3.

⁹⁹ Ebubekir Sonumut, “Rahman”, S. 12+1, Mayıs 1970, s. 1.

¹⁰⁰ Arif Ay, “Gün Yorumları”, S. 38+25, Şubat 1977, s. 5.

Sezai Uğurlu, “Ant”¹⁰¹ adlı şiirinde tarlada çalışan bir işçinin görüntüsünü göz alıcı bulur:

“toprağa bel
işçinin alımı
gelir yakalar bir
güneşin yalımı

vurur ayağını
gündeme gelir emek
bir alanda
duruşu
göz alıcıdır işçinin”

İbrahim Demirci, “Anadoludan”¹⁰² adlı şiirinde, bir Anadolu köyünde tarlada çalışan işçilerin toprakla ilişkilerini konu edinmiştir:

“Gök mavi güneş parlak mevsim bahar
Her güzelden bir koku var havada
Geniş biçilmiş gömleği zamanın
Ekmeği aşan bir coşkuyla insanlar
Vardılar toprağa alınlarında inanç
alınlarında emek
alınlarında ter
Mendilleri bulut
mendileri umut
mendilleri yel”

3.1.5. Yalnızlık

Kişinin gerek duygusal gerekse sosyal dünyasını kimseyle paylaşmaması demek olan yalnızlık üzerine yazılmış şiirlere de dergide rastlanmıştır.

Erdem Bayazıt “Yok Gibi Yaşamak”¹⁰³ adlı şiirinde, bir azap olarak gördüğü kent hayatından kendisini kurtarması için sevgilisinden yardım ister ve sonrasında ise bırakıp gitmesini söyler:

“Beni bu kentten kurtar beni yalnız ko git beni
Arıyorum arıyorum o ilk çağ ırmaklarında sedef ellerini

¹⁰¹ Sezai Uğurlu, “Ant”, S. 38+33, Ekim 1977, s. 8.

¹⁰² İbrahim Demirci, “Anadoludan”, S. 38+52, Mayıs 1979, s. 8.

¹⁰³ Erdem Bayazıt, “Yok Gibi Yaşamak”, S. 3, Nisan 1969, s. 4.

Susmam seni ürkütmesin içimde çağlar var bilmelisin
Katı bir yalnızlık bunu bilmelisin
Kaçmam kendimi bulmam ben senden yoksunum iyi
bilmelisin.

Şu yalnızlık çıkmazında önümde niye sen varsın
Niye her şey bir anda kayıyor sen kayıyorsun
Kalbim niçin bu kadar yabancı sen niye yoksun
Birsam yüklü geceleri içimden atamıyorum
Niye bunları bir anda unutamıyorum”

Arif Ay, “Serim”¹⁰⁴ başlıklı şiirinde, kentin kalabalığı içinde yalnızlığını paylaşacak dost olarak hüznü bulmuştur:

“İçimde kalabalık çarşılar
dostum bir seni buldum
akşama inme gelir diye
koca bir hüznü buldum”

Salih Savaş, “Çocuğun Düşü”¹⁰⁵ başlıklı şiirinde kent yaşamının insanı yalnızlığa sürüklemesi anlatır:

“Bir başka gün içimde
Bir el tutar getirir
O kara kente
Yalnızlıktan üşürüm”

3.1.6. Sosyal Eleştiri

Derginin şairleri, ülkemizdeki ve dünyadaki gelişmeleri, sosyal yaşantıda gördükleri aksaklıkları doğrudan ya da dolaylı olarak şiirlerine yansıtmışlardır.

Erdem Bayazıt, “Gölgelere Dair”¹⁰⁶ adlı şiirinde, teknolojinin hâkimiyeti altındaki çağın bir eleştirisini yapmıştır. Şair, kentlerden kaçıp teknolojinin henüz uğramadığı Afrika’ya gitmek ister:

“Sonra bir çağ geldi-baktım kafamda karıncalar vardı-sonra yapılardan-
Yollardan bıkmıştım-ıssız sokaklar beni ürkütüyordu-
Kötü meydanlarda boğuluyordum-suları borulara almalarına
Kızıyordum-hele hele hep düğmelere basıp yaşamalarına çok
Çok içlerimeştim-sonra kalkıp afrikaya gittim-ohh afrikaya.”

Ebubekir Eroğlu, “Ülke Dışı”¹⁰⁷ adlı şiirinde, kent hayatının insan ilişkilerinde ve insanî değerlerde yarattığı bozulmaya dikkat çeker ve insan davranışlarının adeta hastalıklı bir hal aldığını vurgular:

¹⁰⁴ Arif Ay, “Serim”, S. 38+28, Mayıs 1977, s. 5.

¹⁰⁵ Salih Savaş, “Çocuğun Düşü”, S. 38+53, Haziran 1979, s. 12.

¹⁰⁶ Erdem Bayazıt, “Gölgelere Dair”, S. 5-6, Haziran-Temmuz 1969, s. 8.

“taş basması ülkedir
albasması insandır bu”

Cahit Zarifoğlu, “Onun İçin”¹⁰⁸ başlıklı şiirinde kentlerde aşkın yerini tensel arzulara bırakmasını eleştirir:

“Sevmek oralarda o uzak büyük kentte
Yılışık nemli bir şehvete arzuluyor”

Mehmet Atilla Maraş, “Değişim Gazeli”¹⁰⁹ başlıklı şiirinde, modern yaşantının tabiata ve yaşama olumsuz etkisini gözler önüne serer:

“Şimdi bilmem hangi ormanda yangın
İnsafsız avcının kuş katliamı

Düşürdüm kübik beton evleri
Havası kirli bir yağlı kurum

Eskiden ay servi-simindi suda
Şimdi denizlerde mazot lekesi

Yalılar yalıydı ince oymalı
Kesmişler uğruna öldüğüm dalı

Güneş şapkalı bir kız heykeli
Sözde sulh hürriyet eşitlik maske

Oysa ne der kitap, kutsal söz ne der
İşte o kavganın adamıym ben.”

İlhami Çiçek, “Satranç Dersleri”¹¹⁰ şiirinin yedinci bölümünde kent hayatının bazı manzaralarına eleştiri oklarını yöneltmiştir:

“reddetmek gerekiyor kimi taşları ve şeyleri
sözgelimi sapantaşını
-o göz çıkarır sadece-
ortadaki gökkasabı gökdeleni
Tanrısız tecimevlerini caminin hemen önündeki
anacadedeki aykırı kadın salınışını
yanlış konumunu gülün evlerde bahçelerde
ve hatta parklarını bile bu taş mekânın
reddetmek gerekiyor”

Turan Koç, “Güz Yankısı”¹¹¹ başlıklı şiirinde yoksulluğu dizelerine taşımıştır:

¹⁰⁷ Ebubekir Eroğlu, “Ülke Dışı”, S. 2, Mayıs 1973, s. 8.

¹⁰⁸ Cahit Zarifoğlu, “Onun İçin”, S. 10, Ekim 1974, s. 2.

¹⁰⁹ Mehmet Atilla Maraş, “Değişim Gazeli”, S. 5, Haziran 1975, s. 7.

¹¹⁰ İlhami Çiçek, “Satranç Dersleri 7”, S. 38+86, Mart 1982, s. 3.

¹¹¹ Turan Koç, “Güz Yankısı”, S. 38+58, Kasım 1979, s. 1.

“kalbimi batırdığım bu mavide
yoksullar var
çoğalıyorlar gün gün umut gibi
tek ve تنها umut gibi
gül gibi
açılınca onlar yıkımlarına
sözcükler bitince
çığlık çığığa
eğilip öpüyorum coşkularını”

Ömer Erinç, “Bıçkın”¹¹² adlı şiirine çalışmak için yurtdışının yolunu tutan işçileri konu edinmiştir:

“İçlerinde gurbet
Düştüler yollara
Vagon vagon gittiler
Kör bıçak Batı
Saplanır bağırklarına”

Aime Cesaire, “Batı Uygarlığı”¹¹³ başlıklı kısa şiirinde kentleşme eleştirisi yapar:

“kent
gökdelene
çelik
beton
bir iflâsın ganimetleri”

Dergi şairleri ülkemizin yakın geçmişindeki bazı sosyal ve siyasal olayların eleştirisini de yapmışlardır. Özellikle cumhuriyet devrimleri bu eleştirilerin odağında yer alır.

Arif Ay, “Dosyalar” ana başlığı altında yazdığı şiirlerinde toplumun belleğinde derin izler bırakmış bazı olayları sorgulamaktadır. “Dosyalar”ın en iyi ifadesi bu şiir dizisinin başına konulan dizelerde kendisini bulmuştur:

“zulüm adıdır
dosyalar künyesi
suçu: bir uygarlığın katlidir
katlanmış bir dağ
durur içimde”¹¹⁴

¹¹² Ömer Erinç, “Bıçkın”, S. 38+72, Ocak 1981, s. 1.

¹¹³ Aime Cesaire, “Batı Uygarlığı”, Çev. Nuri Pakdil, S. 20, Eylül 1976, s. 1.

¹¹⁴ Arif Ay, “Dosyalar 1”, S. 38+57, Ekim 1979, s. 4.

Arif Ay, “Kıyım”¹¹⁵ başlıklı şiirinde şapka kanununa karşı çıkanların idam edilmelerini hatırlatır:

“kıyım şapkanın ilk hecesi
ağaçların en zor bilmecesi
ve baykuşun
kuzgunun
karganın
suç alfabetesi”

Arif Ay, “Rize”¹¹⁶ başlıklı şiirinde, şapka kanununa muhalefet eden sekiz kişinin idam edilmesi olayını işler:

“yıl bindokuzyüzyirmialtı
aylardan şubattı
güneysudan sekiz adam
yağmur nasıl yağarsa rizeye öyle çoğalan
ağacı kökünden, insanı yüreğinden
yaşamı en alıcı yerinden
vuran birine karşı
karadenize sel olup aktı

kış muhanet, yaz hayrattı
yağmurun hüzün
susuşun çok şey anlattı

güneş yitik
biz buna ölüm demedik
martı ve tay iki ürkek
bir de gece, kıyıda işıldayan kürek
gömülür kumlara sekiz can”

Arif Ay, yakın geçmişimizi sorgulamaya “İmler”¹¹⁷ başlıklı şiirinde Takrir-i Sükûn’u hatırlatarak devam etmiştir:

“çorbanın buğusu, göğün mavisine karışır
horozun ibiğine güneş
sabahtır; en erken ve diri güllerle
dolantır köyü, duvağa durmuş da
sanki evler, topraktan
bu taştan daha suskun
bu yetmezmiş gibi bir de
«takrir-i sükûn»”

Arif Ay, “Kanın Sorgusu”¹¹⁸ adlı şiirinde, Dersim olayları sırasında gelişen bir anekdotu hatırlatır:

¹¹⁵ Arif Ay, “Dosyalar 1 – Kıyım”, S. 38+57, Ekim 1979, s. 4.

¹¹⁶ Arif Ay, “Dosyalar 3 – Rize”, S. 38+59, Aralık 1979, s. 4.

¹¹⁷ Arif Ay, “Dosyalar 7 – İmler”, S. 38+63, Nisan 1980, s. 3.

¹¹⁸ Arif Ay, “Dosyalar 5 – Kanın Sorgusu”, S. 38+61, Şubat 1980, s. 3.

“dağların da dili var
dersim’i ondan dinledim
şirin hatun
işte hozat, şafağı
hüznün kendi olan uçurum
sonra dönen kuzgun alayı
avı elli bin candık
yakılıp yıkılan pîran
ve zimbık”

Halis Altındağ “Sara Süreci”¹¹⁹ başlıklı şiirinde 1926-1932 yılları arasında yaşanan sürgün olaylarını anlatmıştır:

“Uzakların diline
Bir sese kulaklarımızı tıkayarak
Derin soluyarak havayı
Yaşanan yılları dilimizden
O ses bu ses süren ses
Otuzikiye yirmialtıdan
Geçene değin altı yılımız

Susmak var sade
Dünü konuşacak kadar suçlu
Gün gün altı yılımız

Buradayım burada
Belleğimi tıkayanlara”

Derginin şairleri aynı zamanda dünyanın çeşitli bölgelerindeki sömürülen, ezilen ve zulme uğrayan halkların acısını paylaşır ve onların direnişlerini destekler.

Ebubekir Sonumut, “Erleri Eritre’nin”¹²⁰ başlıklı şiirinde, ilk ezanı okuyan Bilâl’in hayatındaki direnişi hatırlatır. Köle bir ailenin evladı olarak doğan Bilâl Müslümanlığı seçince sahibinin türlü işkencelerine maruz kalmasına rağmen bu kararından caymamıştır. Şair, Eritre’deki direnişi çağımızda hâlâ Bilâl’lerin tükenmediğinin bir kanıtı olarak görmüştür:

“Anımsa Bilâli
Hilâlden narin eli
Toprak damın üstünde
Okuyan ilk bildiriye
Tanrı bağışı
Artarak zamanı
Önümüze koyan
Algılatan zamanı
Barış yayan umut yayan
İlk bildiriye okuyan

¹¹⁹ Halis Altındağ, “Sara Süreci”, S. 12, Ocak 1976, s. 3.

¹²⁰ Ebubekir Sonumut, “Erleri Eritre’nin”, S. 2, Mart 1975, s. 1.

Bilâli anladığında
Anlarsın erlerini Eritre'nin”

Ebubekir Sonumut, “Lam”¹²¹ başlıklı şiirinin bir bölümünde Pakistan’da yaşanan savaşa değinmiştir:

“Yunustan bir delta
Pa-kis-tan

1971 kurbanı
Fo-nun-da v-a-t-i-k-a-n”

Şair, aynı şiirin devamında sömürünün evrensel boyutunu ortaya koymuştur:

“Asyaların hakkını
Arapların hakkını
Doğunun hakkını
Batının hakkını
Akın hakkını karanın hakkını
Doğanın hakkını ölenin hakkını

Aradığımda
Eski defterleri açtığımda
Yeni planlara baktığımda
Asıl şimdi karşımda
Arşın ortasında”
Bir arşın yukarısında
Sömürü imgesi bir çağın bir kasapıçe”¹²²

Osman Sarı, “Şehit Söylevi”¹²³ adlı şiirinde Batı’nın uygarlık adına yaptığı zulümlerin karşısında yer alır:

“Uygarlık vermişsiniz geri alın
Jetler bu bomba yağmurları
Tanklar kara tanklar kan kusan
Çarklarının arasına sıkışmış cesetleri
kardeşlerimin
Uygarlık vermişsiniz geri alın”

Batının son oyunu Ortadoğu uluslarını birbirine düşürmek, birbirleriyle ilgisiz bırakmak olmuştur. Şair, şiirinin devamında yaşanan bu parçalanmayı konu edinir:

“Ey
Çağlar boyunca dost ve bir kaldıklarımız
Bölük bölük etmişler bizi
Sınır taşlarıyla

¹²¹ Ebubekir Sonumut, “Lam”, S. 19+1, Kasım 1971, s. 1.

¹²² a. g. e. , s. 2.

¹²³ Osman Sarı, “Şehit Söylevi”, S. 9, Haziran 1974, s. 6.

En büyük boğazlar bile
Yutamaz
Lokmalar ki büyüktür
Bölük bölük etmişler bizi”¹²⁴

Nuri Pakdil’in “onulmaz bir acı içinde” çevirdiğini söylediği “Filistinli Kardeşime”¹²⁵ başlıklı şiirde imza bulunmamaktadır. Şair, Batı’nın işkence ve zulümlerinin karşısında halkına umudunu yitirmemesini öğütler:

“Akıyor kımıldayarak kanım akıyor
Doğduğum büyüdüğüm benim öz yurdum
Ölümcüldür
Göçebe ve haksız girmiş yurduma o Yahudilere

Kımıldayarak akıyor kanım bu yolun üstünde
Kalk ayağa ödü kopan
Diz çöken acılı ulus
Ayağa kalk ey gecenin alın yazısı”

Muhiddin Fârif, “Uyandı Kız”¹²⁶ başlıklı şiirinde, Afrika uluslarında baş gösteren bilinçlenme hareketine dikkat çeker:

“Afrika küçük kız değil
Büyüdü işte kalkıyor göğsü
Ormanın gecesi görüyor onun gidişini
Gidiyor o dünyaya belli etmeye yüreğini
Dinlenme ışık için büyük yeri dengenin
Kolları saracak çiçekleri
Hazırlayacak yatağını aşkın
Görecek bilecek o
Kimin ezdiğini ayaklarıyla meyvelerini
Evrenine gecenin yoğun çemberini kimin geçirdiğini
Kimin diktiğini oraya olanaksız bilmeceyi
Çiğneyip ölüleri kimin geçtiğini
Kimin yürüdüğünü şişkin bu topraklarda”

Ortadoğu ve Afrikalı şairler, ülkelerinin yabancılaşmış aydın ve yöneticileriyle de mücadele etmişlerdir. Süleyman El-Issi’nin “İşgal Anıtı”¹²⁷ başlıklı şiiri, bu duyarlılığın bir yansımasıdır:

“O horladı ufku
Kıpladı bulutlarıyla
Yeri denizi
Sürsün diye yalan
Dikti toprağın böğrüne
Sert bir taşı

¹²⁴ a. g. e. , s. 6.

¹²⁵ İmzasız, “Filistinli Kardeşime”, Çev. Nuri Pakdil, S. 5, Kasım 1973, s. 2.

¹²⁶ Muhiddin Fârif, “Uyandı Kız”, Çev. Nuri Pakdil, S. 3, Nisan 1975, s. 5.

¹²⁷ Süleyman El-Issi, “İşgal Anıtı”, Çev. Nuri Pakdil, S. 9, Haziran 1974, s. 2.

Sürsün diye yalan
En koyu geceler arasından
Çağlardan çağlara”

Dergide şiirleri çevrilen bazı şairler beyazlar tarafından zulüm yapılan zencilerin çektiklerini gözler önüne serer. Aime Cesaire tarafından yazılan “Kölelik”¹²⁸ başlıklı şiir bunun örneklerindedir:

“suçunuzu geçiriyorsunuz elden ele:
boyunlarımıza geçirdiğiniz lâle
sıkılğan zenci evciği
kıpkızıl demir
ellerimizde kelepçe
kesersiniz ağacı ya gene kalır kökü
büyür orda kahverengi bir zenci
cop kırbaç
hayvan yerine koydunuz bizi
işte soluması kürek yargılısının”

Muhammed Ebubekir El-Tûre'nin yazdığı “Tevhid”¹²⁹ başlıklı oldukça uzun şiirinde ise zencilere batının her türlü eziyeti karşısında harekete geçmeleri salık verilmiş olup onların haklarını savunan isimler anılmıştır:

“Koşun zenciler, hiç koşmadığınız şekilde geçmişte
kasvetli karanlığının ötesine gecemizin
acılı sınırlarının ötesinde yazgımızın
ışığı arayan insanlar, sabahı bekleyen zenciler
koşun Hilâl'e, büyüyen dolunaya,
parlıyor derinliklerinde Malcolm'un gözlerinin.

Çağların en suçlusunun kışkacında
sıkışıp kalmış soylu ruhların
arayışla en onurlu bir dönüşümü
katılın bağlılarına Kâinat Güneşi'nin.

Çağrılıyoruz sevgiye homun sesiyle
Öğretiye, ölümsüz güzelliğe
çağrılıyoruz Farah'ın nefesiyle.

dininin ebedî ilkeleri yürürlüğe
konulsun diye kaynıyor kanın
ve ağıyor Mekke'ye
tutkulu
kalpleri
Afrika'nın
Atlarımızın dinindeki ölümün
geçin ötesine – kayboldu onca yıllar

¹²⁸ Aime Cesaire, “Kölelik”, Çev. Nuri Pakdil, S. 20, Eylül 1976, s. 1.

¹²⁹ Muhammed Ebubekir El-Tûre, “Tevhid”, Çev. Şaban Özdemir, S. 38+105, Ekim 1983, s. 2.

ihanetiyle yahudinin .
Ju Ju aşıl原因 ruhunuza
çürümesin
Batı'nın
batalığıında
kariştirin kanınıza bozulmasın
alkolün
ölümcül
tutsaklığıında.”

3. 2.Öykü

Derginin incelediğimiz sayılarıındaki öykülerde hayatın tekdüzeliği, köy ve kasaba insanının sorunları, işçi, köylü ve dar gelirliilerin yaşam kavgaları, kalabalık içinde kendini yalnız hisseden insanın ruhsal durumu, kuşak çatışması, yöneticilerin halkı sindirmeleri, ahlakî bozulmalar, tüketim çılgınlığı, insanı kuşatan eşya, modern insanın bunalımı ve umutsuzluğu, ölüm en çok işlenen konulardır.

3.2.1. Ölüm

Dergideki öykülerde en fazla işlenen temaların başında ölüm gelir. Ölüm korku ve endişe verici bir son olarak değil, hayatın tabii bir sonucu olarak ele alınmıştır.

Rasim Özdenören'in “Ölünün Odaları”¹³⁰ adlı öyküsünde babasını kaybeden kahraman, kendisini sokaklara atmış ve insanların normal yaşantılarını sürdürdüklerini görünce çok şaşırılmıştır. Kahramanın ölüm karşısındaki ruhsal durumunu şu cümleler açığa vurur:

“Kimsesi yoktu... Biriyle konuşmak istiyordu. Bir ihtiyaç halinde duyuyordu bunu. Düşündü hiç kimse gelmedi aklına... Evet yapayalnızdı. Konuşacağı, dayanacağı, birlikte güleceği kimse yoktu, kalmamıştı.”

Rasim Özdenören, “Çok Sesli Bir Ölüm”¹³¹ adlı öyküsünde ise hasta babasını kentteki hastaneye götürmeye çalışan ancak bunu başaramayıp babasının ölümüne tanık olan Kamber adındaki bir gencin yaşadıklarını anlatır. Kamber, yolda rastladığı jandarmaların hava koşulları nedeniyle hastaneye yetişmelerinin imkânsız olduğunu söylemesine rağmen yolundan dönmez. Çünkü herkesin babasının ölümünden dolayı kendisini suçlayacağını düşünür. Bir müddet yoluna devam eden genç, kente

¹³⁰ Rasim Özdenören, “Ölünün Odaları”, S. 1, Şubat 1969, s. 4.

¹³¹ Rasim Özdenören, “Çok Sesli Bir Ölüm”, S. 1, Nisan 1973, s. 4-5-6; S. 2, Mayıs 1973, s. 3.

ulaşamayacağını anladığında köye dönüş yapmaya karar verir, ancak yolda korktuğu başına gelir ve babası ölür.

Filistinli öykücü Samira Azzâm'ın "Satılık Gözyaşları"¹³² adlı öyküsünde ölüm törenlerine katılıp abartılı ağlamalarıyla ün salan Hazna isimli bir kadının kızı Mesude'yi tifo mikrobü yüzünden kaybetmesi sonucunda gerçek acıyı tatması, fakat ağlayamaması anlatılır.

3.2.2. Direniş, Sorumluluk, Bilenme

Hüseyin Su, "Damarlarda Kan Gibi"¹³³ adlı öyküsünde, harekete geçip bir şeyler yapmak isteyen bir gencin, ebeveynlerinin koruyucu tavrı ve toplumun sorunlar ve çözümleri karşısındaki duyarsızlığı nedeniyle engellenmeye çalışılması anlatılmıştır. İnsanların hayata ve birbirlerine karşı ilgisizliğini fark eden genç, insanı bu durumdan kurtarmak için rehberlik yapmaya hazırdır. Önünde birtakım engeller vardır. Bunların başında anne ve babası gelir, fakat onları idare etmeyi başarır. Asıl zor olan bilinçlendireceği kişilerle uğraşmaktır, kahramanımız bildiği ve inandığı şeyleri anlatırken karşılarındakilerin vurdumduymaz tavırlar içinde olmaları onun şevkini kırmıştır. Bu öyküde insanların fikirlerinin değiştirilmesinin çok zor olduğu ve başarının ancak sabit fikirli insanlarla mücadele etmekle sağlanacağını anlatılır.

Gencin anlattıklarının toplumdaki insanlar tarafından ciddiye alınmaması durumunu şu cümleler ortaya koyar:

"Konuştu, konuştu, konuştu! Kitaptan, yastan, önündeki ince yazılardan konuştu. Soğuyan çayıyla boğazını ıslatarak konuştu. Karşısındakilerin, dördünün birden, küçük dillerini görürcesine esnediklerini görünce, tüyleri diken diken oldu. İçlerinden biri kaşınarak: 'Gençsin daha, oturaklaşırsın yaşın ilerledikçe.' dedi mırıldanarak. Kan beynine sıçradı âdetâ. Bir cümle daha söylemek isteğiyle yekindi. Yutkundu. Ayağa kalktı. Eliyle masanın iki yanından tuttu ve onlara doğru eğilerek solurcasına konuştu. Sesi, soğuk bir ıslık gibi çıkıyordu dişlerinin arasından: 'Yaşla ilgisi ne bunun? Tanrı adına ayakta olmamız gerekli diyorum. Oysa biz, rüzgar vurmuş sinekler gibi ayaklarımız yere yapışmış olarak kalivermişiz.'"

Ali Karaçalı'nın "Sürgün"¹³⁴ başlıklı öyküsünde, Ka, Te ve Se adlı kahramanların hâkim düzene başkaldırarak yola çıkmaları anlatılır.

¹³² Samira Azzâm, "Satılık Gözyaşları", Çev. Ali Ulvi Temel, S. 38+46, Kasım 1978, s. 4.

¹³³ Hüseyin Su, "Damarlarda Kan Gibi", S. 38+81, Ekim 1981, s. 3.

¹³⁴ Ali Karaçalı, "Sürgün", S. 38+68, Eylül 1980, s. 4.

Kahramanların aralarında geçen konuşmada, Ka insanın içindeki iniş çıkışlara değinir ve insanın en çetin mücadelesini içiyle verdiğini vurgular. Se, bu kararının ailesinde yarattığı duyguyu şu cümlelerle anlatır:

“iyi insan neydi onların gözünde. bir yığın tutarsızlıklar toplamını benimsemek. onun bir uygulayıcısı olmak, en iyi yürütücüsü olmak yürürlükteki dizgenin iyi insan olmak. anlamasalar bile seziyorlardı, ama çekip gitmemi istemiyorlardı, yaşanana karşıt düşmem ürkütüyordu onları, herkesten ayrı düşünmem ürkütüyordu, korkutuyordu. annem ağlamıştı. mektup yaz sık sık diyebilmişti ancak, nerde olduğunu bilelim hiç değilse, yaşadığını bilelim. kapıyı çekip dışarı çıktığımda bir ağıt kalmıştı arkamda. çıkıp gelmişim. gelmeliydim. annem ağlamıştı, annem ağ...”

Te ise insanların yalnızlık ve sıkıntı içinde yaşamalarına rağmen kurulu düzenin karşısında durmadıklarını ve bir şeye tutunmadıkları için de içlerinden sürüldüklerini anlatır ve sözlerini “bu oyunlara daha fazla dayanamazdım, katlanamazdım bu çokyönlü aldanışlara, bitişlere, tükenişlere. bu işleyen, durmadan işleyen, işkence aygıtının yemi olamazdım bile bile. varolmak istiyorum, varoluşumun anlamını nasıl açıklayabilirdim? okuduğum tüm kitaplar içimde bu soruyu büyütüp duruyordu.” diye sürdürür. Bu üç kişi yürüyüşlerine engel olacak her şeyi yakmakta, işe de kendi içlerinden başlamaktadırlar. Çünkü insanın en büyük engelini yine kendisinin olduğunu bilmektedirler.

Ali Ulvi Temel’in “Yürüyüşte İki Kişi”¹³⁵ adlı öyküsünde, üç arkadaşın ülküsel tavrı ve aralarındaki ilişki kısaca anlatılır. Bir eylem etrafında toplanmış bu kişiler arasında “yapmak” sözcüğü belki de en az kullanılan sözcüktü, çünkü sözü edilmeden zaten yapılırdı. Ali ve Veli arasındaki arkadaşlık Veli’nin taşraya öğretmen olarak gitmesi üzerine mektuplaşma yoluyla sürmüştür. Ali, bu mektuplarda ve diğer arkadaşlarıyla konuşmalarında sözünü ettiklerini şu cümlelerle ortaya koyar:

“Her şeyin her olanağın eyleme dönüştürülmesi önemliydi, eylem için kullanılması önemliydi. Kim, ne, nasıl kullanılırdı: buydu önemli olan. Gözümüzün önünde hep bir yapı. Elimize geçen taş bu yapının neresine konabilirdi? Bunları yazışırđık. Öteki arkadaşlarla konuştuğumuz bunlardı.”

¹³⁵ Ali Ulvi Temel, “Yürüyüşte İki Kişi”, S. 38+40, Mayıs 1978, s. 1.

Eyüp Önder, “Bir Çay İçimi”¹³⁶ başlıklı öyküsünde, kahramanımız çocukluk arkadaşı Hasan ile karşılaşır. Uzun sürenden beri görüşmedikleri için onu gördüğüne sevinir. Hasan’ın dizgici olarak bir gazetede çalıştığını ve bu işi bulma aşamasında çok zorluklar çektiğini dinler. Ancak Hasan artık bu işi yaparken çok zorlandığını, bunda işin yoruculuğunun etkisinin az olduğunu anlatır. Kendisini asıl üzenin “Bile bile yalanı dolanı dizmek, ölenlerin, öldürülenlerin acısına katlanmak. İnsanlarımın aldatılışını kurşuna dökmek.” olduğunu söyler. Arada bir bastığı ülkemiz ve insanlık için iyi bir haberin kendisinde yarattığı mutluluktan bahseder. Kahramanımız arkadaşının işini kesinlikle bırakmamasını ister. Zaten Hasan da “Kutlu bir günde, en büyük başlığın altına, en gülbüz cümleleri dizmek için”¹³⁷ çalışacağını ve sonuna kadar direneceğini, sadece içini dökmek için bunları anlattığını dile getirir.

3.2.3. Yoksulluk

Rasim Özdenören’in “Kan” adlı öyküsünde, Zeynel ve ailesinin yoksullukla mücadelesi anlatılır. Tek geçim kaynakları olan kurak ve taşlı arazilerine devlet el koyar. Yıllar önce kendini terk eden oğulları köye geri döner, üstelik evlenmiştir. Zeynel ekip biçtiği toprağı bırakmamak için dirense de toprağını terk etmek zorunda kalır. Oğulları yine onları bırakıp gider, karısını da yanı almaz. Açlık ve sefalet günleri başlamıştır. Soğuklarda bağ bekçiliği yapmayı istemeyen Zeynel, artık bu işi yapmaya mecburdur. Bu öyküde tüm yokluklara rağmen yaşam mücadelesi veren insanlar anlatılmıştır.

Hüseyin Su’nun “Ana Üşümesi”¹³⁸ başlıklı öyküsünde, kocasının ölümünden sonra beş çocuğuyla birlikte yoksulluk içinde bir hayat süren bir annenin dramı anlatılmıştır. Anne bir oğlu ve dört kızı için çırpınıp durmakta, bunca zorluklara rağmen onlar için hayaller kurmayı bırakmamaktadır. Kızlarını evlendirdiğini düşleyen anne, oğlunu da geleneksel anlayışımıza uygun olarak ailenin geleceği olarak görür. Çocuklarına ekmek pişirmek için una ihtiyaç duyan anne, oğlunu da yanına alarak uzunca bir yol teperek Ali Dayı’ya ulaşır. Bu kişi onların soba yanında ısınmalarını sağlar ve ellerini boş göndermez. Bu öyküde kısaca yoksulluğun getirdiği zorluklara rağmen umudunu yitirmeyen bir anne anlatılır.

¹³⁶ Eyüp Önder, “Bir Çay İçimi”, S. 38+69, Ekim 1980, s. 1-2-3.

¹³⁷ a. g. e, s. 3.

¹³⁸ Hüseyin Su, “Ana Üşümesi”, S. 38+87, Nisan 1982, s. 6-7.

Taha Hüseyin, “Tammâm Ana”¹³⁹ öyküsünde yoksul ve gururlu bir kadının hayatından bir kesiti anlatır. İki erkek üç çocuk sahibi olan Tammâm Ana, yoksulluk içinde yaşamalarına rağmen çevrelerindeki kimseden yardım istememişlerdir. Varlıklı aileler yardım etmeyi teklif ettikleri halde yoksulluğun verdiği gurur onların yardımını almasını engelliyordu. Kendileri gibi aileler, varlıklı ailelerin yanında çalışır ve rahatça yaşarlarken Tammâm Ana buna hiç yanaşmamıştır. Ayrıca çocuklarına varlıklılarla görüşmelerini yasak etmiştir. İki oğlu inşaat işleriyle uğraşmakla kalmayıp daha zorlu işlere kalkıştıkları da olmaktadır. Köyde baş gösteren salgın hastalık kadının iki oğlunu da almıştır. Kızıyla bir başına kalan kadın, artık evinde durmamakta ve başka cenaze evlerine gidip gözyaşı dökmektedir. Bir gün kızını da yanına alıp kanala atlayarak intihar etmiş, kızı son anda kurtulmuş ve çevredekiler tarafından sahiplenilmiştir.

3.2.4. Yabancılaşma

Rasim Özdenören’in “Sabah Aralığı”¹⁴⁰ adlı öyküsünde işlemediği bir suç yüzünden hapse atılmak istemeyen Halil’in kaçıışı ve sonunda jandarmalar tarafından vurulup öldürülmesi anlatılmıştır. Halil yaşadığı tüm olumsuzlukları Tanrı’nın varlığına aldırmayan kişilerin yaşadığı bir yerde yaşamasına ve oğullarının kendilerini terk edip kente gitmesine bağlamıştır. Yaşamak zorunda bırakıldığı hayatı kabullenemeyen Halil, jandarmaya teslim olmaz ve hayata yabancılaşarak ölümü seçer.

Ali Ulvi Temel’in “Duvarın Öte Yakası”¹⁴¹ adlı öyküsünde her şeyin ekonomi ve konfora göre ayarlandığı ve insanî değerlerin göz ardı edildiği bir ortamda yaşayan genç bir kızın intiharı anlatılmıştır. Çağdaş insan sorunlarını çözemeyince hemen direncini kaybetmektedir. Toplumdaki yabancılaşma ve değer çözümleri öykünün kahramanı kız da olduğu gibi sonunda intihara varabilmektedir.

3.2.5. Sosyal Eleştiri

Durali Yılmaz’ın “Camdaki Dünya”¹⁴² adlı öyküsünde modern insanın yeni bir dünya arayışı anlatılır. Kahraman, sürekli olarak nefesiyle buğulandığı cama

¹³⁹ Taha Hüseyin, “Tammâm Ana”, Çev. İshak Yetiş, S. 38+55, s. 7.

¹⁴⁰ Rasim Özdenören, “Sabah Aralığı”, S. 4, Eylül 1973, s. 3-4-5-6.

¹⁴¹ Ali Ulvi Temel, “Duvarın Öte Yakası”, S. 38+33, Ekim 1977, s. 5-7.

¹⁴² Durali Yılmaz, “Camdaki Dünya”, S. 19+2, Aralık 1971, s. 6.

dünyalar çizmektedir. Bu dünyanın özelliklerini ise şu cümlelerle anlatır: “Bu dünyada ezen ve ezilenler yok. Paralarını verecek kimse bulamazlarsa, yardım ellerini başka dünyalara uzatır bu dünyanın insanları. Bu dünyanın insanları kendi yaptıkları silâhların korkusuyla yaşamazlar. Sevgi ve insanlık duygusu tüm ateşleri yeşilliğe çevirmiştir bu dünyada.” Ancak kahramanımız, bu çalışmasının sonuç vermediğini görünce, cama şiddetli bir yumruk indirir ve dışarıdaki insanlara “Ey insanlar, kurduğunuz düzenlerle kendi kendinize dişlemekten bıkana dek sürdürün bakalım çabalarınızı. Bir gün, içinizden bir bölük insanı, pencerelerinizde dünyalar çizmeğe çağıracaksınız. Pencerelerinize gelerek ağlayacaksınız ‘biz bıktık artık insanın insanı sömürmesinden. Ey büyük düşünürlerin kafasındaki dünya, somut çizgisine in artık!’ diyeceksiniz.” diye haykırır.

Ali Mut, “Bir Nokta Yaşamaktan”¹⁴³ adlı öyküsünde köyden kent merkezine doğru otobüsle yol alan bir öğretmenin izlenimlerini anlatır. Kahraman, makineleşmenin insanı doğal yaşantısından uzaklaştırdığını düşünür: “Otobüsün niçin durduğu anlaşıldı. Yolcu alıyor. Yeni bir koku ile doldu içerisi. Otobüse koyun ve keçi bindiriyorlar. Bu gün şehrin pazarı. Keçiler bağıriyor. Keçiler araçları yadırgıyorlar. Ne ilgisi var keçi ile otobüsün. ‘Keçilerin ayakları var. Ama benim de ayaklarım var. Ne ilgimiz var bizim otobüsle.’”

Abdurrahman Cem’in “Savunma”¹⁴⁴ adlı öyküsünde değinilen durumlardan biri modern insanın gereksiz yere eşya alımları yapmasıdır. Öykünün kahramanı, İslam Bey adında bir arabacının kızıyla evlenmiştir. Biraz zengin bir muhitten üç odalı bir ev kiralamışlar. Bu durumdan İslam Bey de memnundur, arada gelip kaldığı da olmuştur. Çalışan bir çifttirler, fakat bir süre sonra erkek kahraman işten çıkar. Karısı sürekli olarak eşyalar almakta fakat bundan erkek olan pek de mutlu olmamaktadır. Karısının bu eşya tutkusunu adam şu cümlelerle anlatır: “Uğraşmam gittikçe güçlük kazanmaya başladı. Eşyalarımızın savunması şiddetleniyordu. Karım sık sık yeni şeyler getiriyordu, onların bir yere konmasına yardım bile ettim. Aslında onlar bir yere koyduruyorlardı kendilerini. Daha dükkândayken biliyorlardı evimizin köşelerini. Karımın getirdiği yeni bir gazete dolabı kendini koltuğun yanına koydurmuştu.”¹⁴⁵

¹⁴³ Ali Mut, “Bir Nokta Yaşamaktan”, S. 5-6, Haziran-Temmuz 1969, s. 3.

¹⁴⁴ Abdurrahman Cem, “Savunma”, S. 7-12, 1969-1970, s. 2-3-4.

¹⁴⁵ a. g. e, s. 4.

Ona artık ev içinde soluk alıp verilmeyecek bir yer gibi gelir. Adeta evlerinin içinde yeni bir halk hâkimiyet sürmekte ve insanlara karşı bir savunma geliştirmektedir. Bu gidişe dur demek isteyen adam karısını öldürmüştür.

Eyüp Önder'in "Savana Sarılı Gitti"¹⁴⁶ adlı öyküsünde, hasta gelinini kentteki hastaneye getiren yaşlı bir adamın doktorun istediği parayı bulmaya çabalarken hastasını yitirmesi anlatılır. Öyküde rüşvet, bürokrasi gibi sosyal çarpıklıklarla kent insanlarının duyarlıklarını yitirmelerine değinilmiştir. Yaşlı adam, okumuş, halkını yadsıyan görevlilerden şu cümlelerle yakınır:

"Bunlar benimle alay mı ediyorlar, dedi? Gerçekten insan mı bunlar? Hele o doktor denen adam! Doktor değil tam bir cellât. Ah!.. Nerden de geldim buraya. Her derdin dermanı var derler, doğru ama, bu cellât mı derman bulacak? Yiyecek ekmeği, içecek suyu kalmamışsa elden ne gelir. Ölüm işte. Vakti saati geldi mi ne yapsan boş. Hiç olmazsa evimde ölseydi ayağını uzata uzata, bundan daha iyi olurdu. Ama neylersin çıkmadık canda umut var derler. Ne olurdu bakıverseydi o doktor denen adam. İki yüz lirayı da eksik alsaydı. Hiç ölmeyecek mi bunlar? Ama tapıyorlar paraya. Putları para onların. Öyle yetiştirilmişler. Öyle yetiştirilmeseler, bir insanın halinden anlarıydı hiç olmazsa. Bunlar hep böyle, köküne kibrit suyu hepsinin. Doktor böyle de, maliyeci iyi mi, o da bundan cellât. Okumuşlar, ah okumuşlar... Kimler okutur bunları?"¹⁴⁷

Fuat Altınsoy'un "Yürüdün Mü Ordasın"¹⁴⁸ adlı öyküsünde kırlardan bayırlardan ilçeye inen genç bir adamla yaşlı bir ninenin karşılaşmaları anlatılır. Gencin nineye çocuklarını sorması üzerine yaşlı kadın, hiddetle yola vurur ve bunun yüzünden hepsi kente gittiler, diyerek hayıflanır. Uygarlık adına yapılan yolun ailede yarattığı parçalanma gözler önüne serilir.

Yaşar Kaplan'ın "Dönemeçler"¹⁴⁹ adlı öyküsünde tek parti döneminin icraatlarından olan eski yazılı eserlerin toplanması hadisesi bir çocuğun gözünden anlatılmıştır.

Rasim Özdenören, "Bir Sabah Uyanınca"¹⁵⁰ adlı öyküsünde bir sabah döşeğinde uzanmış pencereden dışarı bakan kahraman eskilere dalar. Özellikle de ninesinden dem vuran anlatıcı, onun şapka devrimine mesafeli duruşunu şu

¹⁴⁶ Eyüp Önder, "Savana Sarılı Gitti", S. 38+45, Ekim 1978, s. 1-2-3.

¹⁴⁷ a. g. e. , s. 3.

¹⁴⁸ Fuat Altınsoy, "Yürüdün Mü Ordasın", S. 38+43, Ağustos 1978, s. 8.

¹⁴⁹ Yaşar Kaplan, "Dönemeçler", S. 19, Eylül 1976, s. 6-7; S. 20, Ekim 1976, s. 4-5-6-7.

¹⁵⁰ Rasim Özdenören, "Bir Sabah Uyanınca", S. 19+4, Şubat 1974, s. 5.

cümlelerle anlatır: “Ninem bir hâtundu geçmiş müslüman zamanları bugün yaşayan, pencerelerini kapamış olarak sokağa, görmemek için kesiş dediği şapkalı adamları.”

Şükrü Karatepe'nin “Pus”¹⁵¹ adlı öyküsü Halit ve annesi Zeliha Bacı'nın engebeli yolları takip ederek başa yaptıkları yolculuk ve aralarında geçen konuşmalar üzerine kurulmuştur. Halit, yaşı kendinden küçük olan bir arkadaşın öğretmen olduğunu öğrenince, kendisi okumadığı için üzülmüştür. Eğer okusaydı annesini bu zorlu işlerden kurtarabilirdi. Fakat annesi okullara güvenmemektedir, anne-oğul arasında geçen şu diyalog bunu açıklar niteliktedir:

“Değişen yaşayıştan, değişen yasalardan, yeni kurallardan oluyordu her kötülük. Böyle düşünüyordu Zeliha Bacı. O her şeyin eski durumunda gitmesini istiyordu, bu yüzden okuyanları bile sevmiyordu.

Halit okusaydı soğuk, sıcak kuşkusunu olur muydu hiç? ‘Beni neden okutmadın’ dedi.

‘Okutmam’ dedi, anası. ‘Bin oğlum olsa bir tekini bile okutmam.’

‘Onu okutmuşlar’ dedi.

‘O da kim? Ne söylüyorsun?’

‘Hiç’ dedi. ‘Ben bir şey söylemiyorum.’

Ali Karaçalı'nın “Bir Güneş Yeniden”¹⁵² adlı öyküsünde çağın insanda yarattığı duyarsızlaşma gözler önüne serilir. Kentin en işlek ve kalabalık caddesinden evine gitmek için yürüyen bir adam yerde yatan ölüyü fark edip şaşırır, çünkü bu ölüyle kimse ilgilenmemekte ve herkes yürüyüp gitmektedir.

Hayri Maraşlıoğlu'nun “Kül” adlı öyküsünde ise kent kalabalığının insanı kendi benliğinden uzaklaştırması anlatılır.

3.3. Tiyatro

Dergide yayımlanan ilk tiyatro oyunu, Jacques Prevert'in yazdığı ve Nuri Pakdil'in Türkçeleştirdiği “Hârikalar Tablosu”¹⁵³dur. İki tablodan oluşan oyunun zamanı net değildir, çok eski bir zamanda geçtiği söylenir. Mekân ise İspanya'da bulunan küçük bir meydandır. O kadar sıcak bir hava vardır ki yazar bunu “Adeta güneş yere inmiştir, toprağı kavurmaktadır, yanık bir toprak kokusu gelir gibidir.” diye betimlemiştir.

¹⁵¹ Şükrü Karatepe, “Pus”, S. 3, Nisan 1975, s. 2-3.

¹⁵² Ali Karaçalı, “Bir Güneş Yeniden”, S. 38+52, Mayıs 1979, s. 6-7.

¹⁵³ Jacques Prevert, “Hârikalar Tablosu”, Çev. Nuri Pakdil, S. 3, Nisan 1969, s. 2-3-4.

Oyunun kişi kadrosuna baktığımızda, birinci tabloda Chanfalla, Chirinos, çocuk, vali, kaymakam, Yüzbaşı Crampe, dilenci, birinci taş kırıcısı, ikinci taş kırıcısı, köylü, bir adam, candarma, kır bekçisi yer alırken; ikinci tabloda ise Chanfalla, Chirinos, çocuk, vali, kaymakam, Yüzbaşı Crampe ve dilenciye Juana, Teresa, Don Juan, seyirciler, yaşlı kadın ve adamlar da eklenir.

Oyunda ön plana çıkan kişileri kısaca tanıtalım:

Chanfalla ve Chirinos, gezici birer oyuncu olarak “Hârikalar Tablosu”nu sahnelerler.

Çocuk, bu çiftin evlatlıklarıdır.

Vali, Kaymakam, Yüzbaşı Crampe, Candarma ve Kır Bekçisi ise ülkenin ileri gelenleridir.

Juana, valinin kızı ve kaymakamın nişanlısıdır.

Teresa, Juana'nın yeğenidir.

Don Juan, çapkın biridir. Birlikte olduğu kadınlar arasında Juana ve Teresa da vardır.

Dilenci, köylü, taş kırıcıları ise ülkenin ileri gelenleri tarafından horlanan kişilerdir.

Oyunun özeti: Gezici bir oyuncu olan Chanfalla, Chirinos ve çocukla birlikte bir kente gelir. Kentin ileri gelenleriyle görüşüp bir oyun sahnelemek istediklerini anlatır. Ancak bu oyunun çok önemli bir özelliği olduğunu, sergilenen tabloları sadece iyi ve zeki yurttaşların görebileceğini söyler. Oyunun sahneleneceği gün bütün halk meydana toplanmıştır. Çiçek demetleriyle süslü iki kazık arasına beyaz bir perde gerilmiştir. Chanfalla bu beyaz perdenin üstünden bazı görüntülerin geçtiğini anlattıkça, izleyenler de aslında görmedikleri bu görüntüleri görmüş gibi davranarak iyi ve zeki birer yurttaş olduklarını kanıtlamaya çalışmışlardır.

Chanfalla ile kentin ileri gelenleri olan vali, kaymakam ve Yüzbaşı Crampe arasında geçen diyalogda inancın kesin bir tasdik istediği ve kuşkuyu kaldırmadığı anlatılır:

“CHANFALLA — Ben Montiel’liyim. (Durur. Göge bakar. Dalar. Ciddi.) Gerçek olan, mutlak olan, biricik olan, eşsiz olan, hârikulâde olan Harikalar Tablosunu teşhir ediyorum.

VALİ — (Azıcık sersemlemiş. Ama şaşkınlığını hissettirmemeye çalışarak) Ya... demek bir tablo...

KAYMAKAM — (Kekeler) Ha.. ri ka... lar.

YÜZBAŞI CRAMPE — Yani bir Hârikalar Tablosu. Doğrusu çok önemli.

CHANFALLA — Okul yüzü görmüş her insan, bu göz kamaştırıcı tablodan söz edildiğini duydu. Doğrusu sizin hayretiniz benim için acı bir şaşkınlık olacaktı.

VALİ — (Sözünü keser Chanfalla'nın.) Rica ederim, sakın olunuz. Biliyoruz... Birkaç gün önce, dostlarımızla, evet tam görüşmemiz esnasında ondan konuşuyorduk. Tamamen onu konuşuyorduk... söylüyorduk... anlatıyorduk.

CHANFALLA — (Patlar. İplik yumağı gibi çözülür.) Ondan söz etmeniz yetiştirmez ki, onu görmeniz gerekiyor. Çünkü Hârikalar Tablosu görülmeye mutlaka değer o kadar güzel tablodur ki, kelimelerin size açıklamada güçsüz kaldığı öylesine bir heyecan veren heyecan kaynağıdır ki, işte sayın baylarım, bununla beraber onu anlatmak ta bizim mesleğimiz oluyor tabii. İnanmak için onu görmeniz gerekiyor. Ama dikkat, dikkat. (Sesini yavaşlatır. Şehadet parmağını kuşkulu ve tehdit edici bir biçimde havada tutar.) Dikkat.

CHIRINOS — Ama görmek için ona inanmanız da şarttır.

VALİ — (Kuşkulu bir sesle) Öyle mi?

CHANFALLA — (Kesin sözlü) Ama bu, bedahatin ta kendisidir. Ve hiç kimse onu inkâr edemiyor. (İnandırıcı bir sesle) Öyle mi?

VALİ — Elbette.

CHANFALLA — Böyle dudağınızın ucuyla söz gelimi 'elbette' demeniz yetiştiriyor. Çünkü o vardır, mutlakdır. İşte bunun içindir ki, Hârikalar Tablosunun hârikalar hârikası güzelliğini, böyle sizin gibi kuşkulu davranan insanlar öyle kolaycana göremeyeceklerdir..."

Samuel Beckett'in "Döngü"¹⁵⁴ başlıklı kısa oyunu Ebubekir Sonumut tarafından çevrilmiştir. Oyunda Vi, Ru ve Flo adlarında birbirini andıran üç kadın ancak kendilerinin sığabileceği büyüklükteki beyaz bir sıranın üstünde oturmaktadır. Birbirlerini önceden beri tanıyan bu kişiler, aynı şekilde kız kardeşlerin evindeki avluda da oturduklarını hatırlarlar. Üç kadın da renkli ve uzun paltolar giymiştir ve başlarında da koyu renkli şapkalar bulunmaktadır. Üçü bir aradayken geçen kısa

¹⁵⁴ Samuel Beckett, "Döngü", Çev. Nuri Pakdil, S. 7-12, 1969-1970, s. 3.

konuşmanın ardından ortada oturan Vi kalkar ve Flo Ru'ya Vi'yi nasıl bulduğunu sorar. Ru'nun cevabı "Her zamanki gibi" olur. Sonra Flo, sıranın ortasına ilerler ve Ru'ya Vi hakkında bir şeyler fısıldar. Geri gelen Vi, Flo'nun yerine oturur. Aynı durum Flo ve Ru için de yinelenir. En sonunda Vi yine ortada, Ru ve Flo ise yerleri değişmiş olarak otururlar. Üç kadın da sırasıyla sahneden çıkmış, geri döndüğünde ise oturduğu yerden farklı bir yere oturarak döngüsünü tamamlamış olur. Oyunun sonunda ise eskiden olduğu gibi el ele tutuşurlar. Hiçbirinde yüzük olmadığı halde Flo'nun "Yüzükleri hissediyorum." cümlesiyle oyun biter. Üç kişiden biri sahneden çıktığında, oturan iki kadından biri diğerine çıkan kişi hakkında bir sır fısıldar. Fakat bu fısıldanan seyircilere ya da okura duyurulmaz. Ancak bu duyulan sırdan sonra kişilerin verdikleri tepkiler, söylenilen sırrın olumsuz bir şey olabileceği izlenimini yaratır.

Nuri Pakdil'in dergide yayımlanan tüm oyunlarında çağdaş insanın konumunu gözler önüne sermektedir.

Dergide yayımlanan Nuri Pakdil imzalı ilk oyun "Umut"¹⁵⁵tur. Tek sayıda çıkan bu oyun, iki bölümden oluşur. Özel isim verilmemiş olan oyun kişileri şunlardır: Sayın Bayan, Sayın Bay, Sayın Konuk, Söylevci, Birinci İşçi, İkinci İşçi, Üçüncü İşçi, Dördüncü İşçi, Çocuklar, Hizmetçi Bayan ve İşçilerdir. Oyun, 1970'lerde, yazarın ifadesiyle "büyük kent olmaya hiç elverişli olmayan, ama şimdi ülkenin en büyük kentlerinden biri sayılan, oturanlarının kirli hava yüzünden toptan mahvolmak tehlikesiyle başbaşa kaldıkları bir beton-kentte" geçmektedir. Oyunun ilk bölümü ise söz konusu bu kentte bulunan bir burjuva evinde cereyan eder. Bay ve Bayan'ın diyaloguyla başlayan bölüme sonrasında ziyarete gelen Konuk katılır. Söylevci'nin seyircilerin arasından gelerek sahneye çıkmasıyla da ilk bölüm tamamlanmış olur. İkinci bölümde ise Bay ve Bayan, akşamın sonlarına doğru dışarı yürümeye çıkmışlardır. Bölümün girişinde yazar, caddedeki seslere, özellikle de otomobillerin motor gürültülerine dikkat çekmiştir. Caddeden sokağa dönüş yaparlarken sokağın sol köşesinden yapı işçilerinin sesi duyulur ve bu bölüm de yine Söylevci'nin sözleriyle biter. Belirli bir olay örgüsünün bulunmadığı oyunda gündelik hayattan bir kesit sunulmuştur.

Betonlar arasında sıkışıp kalmış kent insanın içinde bulunduğu çıkmazları özellikle Bay'ın cümlelerinde görürüz:

¹⁵⁵ Nuri Pakdil, "Umut", S. 19+2, Aralık 1971, s. 2-3.

“SAYIN BAY — Çürüyoruz. (Sağ eliyle sağ kulağını kaşır) Bir metre çimento, bir santim karanfil, olur mu? (Susar. Koltuğu elleriyle yoklar. Seyircilere) Bununla tutunamıyoruz.”

“SAYIN BAY — (Radyonun yanına varır, açacakmış gibi yapar, döner, seyircilere) En çok, içimize yabancı yaşıyoruz. (Durur) İlgimiz kopmuş. Kendi kendimle dövüşür gibi yaşıyorum. (Durur) Gerçekten.”

Eve ziyarete gelen konuk, ev sahiplerine getirdiği paketi açar ve içinden bir fil çıkar. Büyük çocuk bisikletiyle gelip file bir müddet bakar ve “Aaa, fincan” diyerek sahnedan çıkar. Çocuğun görünmez hale gelmesinin ardından Söylevci seyircilerin arasından sahneye gelir ve insanın yeryüzündeki durumuyla ilgilenmemiz gerektiğini öğütler:

“SÖYLEVCİ — (Bir dakika, konuşmadan seyircilere bakar) Çinistan’da ne olduğunu bilmiyoruz. (Susar) Oyunumuz sürüyor, aranızdan ben de katılmak istedim. (Masadakileri göstererek) Aktüalite (Susar) Çocuğun durumu önemli (Durur). Belki irreel diyeceksiniz. Olabilir. (Susar) Mümkün. Bu oyunu her yerde oynayabiliriz. (Durur) Çocuk dünyaya gelirken de irreel gibi önce. Şeker kamışını taşıyan bir Latin Amerika işçisi de sizin için öyle. (Susar) Şimdi bizim nerde olduğumuzun önemi yok, insanın ne durumda olduğunun önemi vardır. Örneğin Marsilya’daki bir dok işçisi de bu Bayın getirdiği fil kadar ilgimizi çekmeli değil mi? (Durur) İnsan üs. (Susar) Mideyle çocuğun irreel durumu arasında bir ilgi kurulabilir. (Sahnenin iniş merdivenine gelir) Ama bu yeter mi? (Durur) Hepimiz aç değiliz diyelim. (Susar) Sonu. (Durur) Çocuk aç değilken bir uç yakalayabiliyor. (Susar) Açsak, iki uç yakalayabilmek olanağımız da var ama. (Durur) Biraz dinlenin.”

Oyununun sonunda sahneye yine gelen Söylevci, Bay ve Bayan’ın sorunu çözümleyemediklerini fakat üzerine düşünmelerinin bile bir umut yarattığını belirtir. İşçiler için de durumun aynı olduğunu, sendikal hakların çok yüzeyde kaldığını ve soruna çözüm olamadığını söyler. Asıl umudun çocuklarda olduğunu, onların bir gün ayaklarına takılan bu ipleri aşabileceklerini vurgular.

Nuri Pakdil’in dergide yayımlanan bir başka eseri “Korku”dur. Oyunun kişileri İnsan, Palyaço ve Yorumcu’dur. Yazar, dekor hakkında oyunun başında geniş bir açıklamaya yer vermiştir: Sahne iki dağ arasında bulunan ürkütücü bir koridordur. Bu koridorla doğanın ana rahmini algılatmak istediğini söyler. Koridorun iki yanında gözbebekleri bir yana akmış insan gözüne benzeyen pencereler bulunur ve

koridorda yer yer kan lekeleri vardır. Ayrıca gökten sahnenin ortasına oldukça kalın, mavi bir ip sarkmaktadır. Yerde ise ön planda yarısı yere batık, kırmızı bir kaya bulunur. İki yanda uzanan dağların yüzeylerine de insanın birtakım organları çizilmiştir. Koridorun karşısı damar damar yollara açılır. Bu yolların ötesinde ise iri bir kitap görüntüsü görülür. Bu kitabın çok uzağında ise gökdelenleriyle bir dünya kenti yer alır.

Perde açıldığında sahne önce karanlıktır, sonrasında iki büyük ışık sahnede bir araştırma yapmaya başlar ve nihayetinde gökten sarkıyor gibi görünen ipteki ışıklar yoğunlaşır. Araştırma tamamlanmış olduğundan gözü andıran bu iki ışık sahneden çıkar. Oyunda düş gören bir İnsan, onu yoldan çıkarmak isteyen bir Palyaço ve onun Palyaço'dan koruyup doğru yola sevk etmek isteyen bir Yorumcu vardır.

Palyaço eserde adeta şeytani temsil etmektedir. Palyaço görevini şu cümlelerle ortaya koyar:

“Aydınlığı boğarım ellerimle. Kan boşaltırım üstüne bir kirpi taşırım alnımda. (...) İzlerim insanı. Dağlarda da, kentlerde de izlerim onu. İnsan av. (...) Tektir benim yaşam. Bozgun. Ödevimi yaparım. Kemiririm ilişkileri. Arkadaşlıkları. Aşkları. Yaslarım sizi yakıtı insan olan ateşe.”

“(...) Şöyle bir durumla karşılaşıyorum kimilerinde: Ellerini atıyorlar kalplerine, o benim özene bezene yaptığım tabutları çıkarıp çarpıyorlar yerden yere. O İNSAN'ı izlemiyormuşum gibi yaparım bir süre. O unuttu mu benimle savaşımını, durur muyum, hemen atılırım üstüne. Ustayımdır özgörevimde.”

Yorumcu ise insana doğru yolu gösteren, onu ipe yani kurtuluşa yöneltmek isteyen bir uyarıcı rolündedir. Yorumcu oyun boyunca İnsan ve Palyaço'nun konumlarını ortaya koyan cümleler kurar:

“(...) Bakıyorum kentlilere: Başka bir birim geçerli aralarında. (Sağdaki birbirine girmiş pencerelerin önünde durur) PALYAÇO'nun işi gücü bu birimi yaymak. Kente özgü bozgun birimi. PALYAÇO'nun yaydığı, herkese bulaştırmak istediği soyut bir kanser. Daha öldürücü somutundan. Onun için kent sayrılar evine döndü. Farkında olunmadan geçiyor birinden birine bu soyut kanser. Ülkeden kıtamıza. Oradan yeryüzüne de. Bir soyut kanser dalgası çarpıyor her yerde yüzümüze. Yaşarken ölüveriyorlar. Her yanımız kan bunun için. Gene bir araya geliyorlar, gene konuşuyorlar, gene sinemalara gidiyorlar, ama hepsi ölü.”

“(…) İNSAN bir kez, ipe göre konumladı mı kendi kendini, bir de dirençli oldu mu bunda, işte o zaman PALYAÇO uzaklaşır insanın yanından. Kural böyle. (Bağırır) PALYAÇO işte. Bilmiyorsunuzki durup dururken ne yapacağını PALYAÇO’nun. Sürekli bir savaşım gerekiyor PALYAÇO’yla. İNSAN, onunla birlikte, yukarıdan indiğinden beri böyle oldu. Kural işte.”

Dergide Nuri Pakdil imzasıyla yayımlanan bir diğer oyun “Put Yapımevleri”¹⁵⁶dir. Derginin Aralık 1975 tarihli sayısında sadece bu eser çıkmıştır. Oyunun kişileri: Gri İşçi, Kahverengi İşçi, Kurşuni İşçi ve Beyaz Usta’dır. Eserin girişinde “Bir Kesit Yeryüzünden” başlığıyla yer alan kısımda yazar, yeryüzündeki büyük kentlerin herhangi birinde, iki yanında büyük yapıların bulunduğu kalabalık bir cadde üstünde yer alan yapımevini şu şekilde anlatır:

“Sağdaki yapılar arasında, biraz boşlukta, sağına soluna arkasına çok kalın zincirlerle tutturulmuş iki katlı bir yapı. Uzaktan ilkin böyle farkediliyor. Bu iki katlı yapıya yaklaştıkça, inanılmaz bir durumla karşılaşılır: Yapının, toprağa oturmuş bir temeli yoktur. Toprağa da zincirlerle bağlanmıştır. Başka zincir gölgeleriyle bu zincirler karıştığından uzaktan farkedilmemektedir yapının toprakta bir temel üstünde bulunmadığı. Yapının göğe atılmış zinciri yoktur. Anlaşılan, oraya attıkları zinciri tutturamamışlardır. Birinci kata açılan kapıda zincirlerden olmuştur. Pencereler birbirlerine zincirlidir.

Kapıdan içeri girip sola dönüyoruz.

Caddeye bakan büyücek bir oda.

Burası bir yapımevi.”

Kentlilerin her gün bu yapının önünden geçtiklerini, ama çoğunun bu yapının önünden geçerken bir tepki vermediklerini söyleyen yazar, çok az kişinin bu yapıyı tuhaf bulduğunu dile getirir ve yeryüzünde tuhafıkların artık olağan hale geldiğini belirtir.

Yazar, sahneyi de ayrıntılarıyla betimlemiştir. Tam karşıda, caddeyi gören iki büyük pencere vardır. Sağ kısımda koridora açılan iki kanatlı bir kapı ve kapının kanatlarında asılı iki mavi balta bulunur. Ortada, içe doğru biraz derinleşen kısımda büyük bir tezgâh vardır ve önünde Kurşuni yazmaktadır. Bu tezgahın önünde bir ocak ve köşesinde ise büyük bir vazunun içinde menekşeler vardır. Kapıyla sahnenin arasındaki boşlukta yer alan daha küçük masanın önünde ise Kahverengi yazar. Birkaç demir sandalye vardır, bunlardan birinin üstünde ise kırmızı bir keman

¹⁵⁶ Nuri Pakdil, “Put Yapımevleri”, S. 11, Aralık 1975, s. 1-2-3-4.

bulunur. Duvarlarda ise bir yapımevimde bulunması doğal olan bazı araçlar göze çarpar. Solda ise duvara yakın bir kısımda bir taburenin üstünde büyük bir telefon ve yanında da bir buğday başağını anımsatan numara çevirme kalemi bulunur.

Oyunda hakikati aramamıza, Tanrı'yı bulmamıza engel olan putların imal edildiği bir put yapımevi ve burada çalışan işçilerin içinde buldukları bu ihanet çemberinden çıkma ve doğru yolu arama çabaları konu edilmiştir. Bu yapımevinde işçiler alçılarına su yerine insan kanı katmaktadır. Yıllardır biriken bu kan hiçbir zaman pıhtılaşmaz, çünkü sürekli yenisi gelmektedir. Bu kanlar putların karşısında direnen, başkaldıran insanlara aittir. İşçiler içinde buldukları konumu devamlı düşünerek hakikate, Tanrı'ya ulaşmayı dilerler. Oyunun sonunda üç işçi birbirlerinin ellerini tutarak düşünmek için ant içerler:

“Yenileyelim.
Yenileyelim.
Andımızı.
Andımızı.
Düşünmek için.
Düşünmek için.”

Çağdaş Mısır edebiyatının önemli yazarlarından Tefik El-Hakîm'in “Gerçekle Düş Arasında”¹⁵⁷ adlı oyunu Davut Dağ tarafından çevrilmiştir. Oyun iki kişilik olup özel ad verilmemiş olan kişilere sadece Erkek ve Kadın denilmiştir. Erkek, heykeltıraştır. Kadın ise onun eşidir. Erkek yaptığı heykele eşinin niteliklerini vermiş olup böylesi bir güzelliği tanrıların dahi yaratamayacağına inanır. Erkek yaptığı heykele âşık olur ve ona tutkulu aşk sözleri söyler. Bu heykelin büyüklü olduğunu düşünen Kadın eşini bu heykelden kıskanır ve en sonunda heykeli parçalar. Oyunun sonlarına doğru adam heykele söylediği aşk cümlelerini eşine söylemeye başlayınca Kadın ona “Sarhoş İle Karısı” öyküsünü hatırlatır. Aralarında geçen bu diyalog ise oyunun sonunda yer almıştır:

“K. : ‘Sarhoş İle Karısı’ masalını biliyor musun? Sevgilisine takmak için karsının mücevherlerini çalıyormuş, sonra da, karısına takmak için sevgilisinininkileri.

E. : Kimmiş sevgilisi?

K. : Karısı.”

¹⁵⁷ Tefik El-Hakîm, “Gerçekle Düş Arasında”, Çev. Davut Dağ, S. 38+48, Ocak 1979, s. 4.

Çağdaş Zenci Edebiyatı başlığı altında İmam Âmir Bâraka'nın "Yaşamın Büyük Albenisi"¹⁵⁸ adlı oyunu "Four Black Revolutionary Plays" adlı kitaptan Turan Koç tarafından Türkçeleştirilmiştir. Sahne eski bir ahşap kulübenin dışıdır ve zaman ise sabahdır. Oyun kişileri Ses, Court Royal, Avukat Breck, Genç Kurban, 1. Başlıklı, 2. Başlıklı, 3. Başlıklı ve 4. Başlıklı'dır. Saçları kırışmış, fakat hâlâ genç görünen elli yaşlarındaki Court Royal, Ses tarafından bir katile yardım ve yataklık yapması nedeniyle suçlanır. Royal, bu suçlamaları reddeder, kendisinin 35 yıldır postanede denetçi olarak çalıştığını, hayatının işi ve evi arasında geçtiğini anlatır. Fakat Ses onun bu söylediklerine itibar etmez. Avukatını isteyen Royal'e kendilerinin yasal bir yardımcı atayacaklarını söyler. Ama Royal kendi avukatı konusunda diretir. Avukatı geldiğinde ona direnmemesini ve suçunu itiraf etmesini söyler. Ayrıca Genç Kurban da kendisine bu doğrultuda bağırır. Royal duruşma talep eder ve bir yanlışlık yapıldığını yineler. Sonra perdeye birçok zenci resmi yansıtılır. Yansıtılanlar arasında polis cinayetine kurban verilmiş Malcolm, Patrice, King, Garvey gibi kişiler vardır. Bunları tanıyıp tanımadığı sorulur. Royal ise bunları hiç görmediğini söyler. Gösterilen resimlerden biri de Royal'in oğluna aittir. Bu yüzden kendisinin de yargılanması gerektiği söylenir. Royal'e oyunun sonlarına doğru katilin öldüğü ve kendisinin ise ruhunun temizliğinden, güzel yaşamından ötürü affedildiği anlatılır. Ama son bir görevi yerine getirmesi gerektiği ve sonrasında serbest bırakılacağı söylenir. Bu görev ise katilin yansımalarının öldürülmesidir. Royal bunu kabul eder ve Genç Kurban'a ateş eder. Çocuk "Baba" diyerek yere yıkılır. Ses, Royal'e artık özgür olduğunu, gidebileceğini söyler. Zencilerin toplumda dışlanması ve devlet eliyle yargısız infazlarla öldürülmelerine işaret edilen oyunda bir babanın yaşamını sürdürebilmek adına oğlunu öldürmesi anlatılmış

¹⁵⁸ İmam Âmir Bâraka, "Yaşamın Büyük Albenisi", Çev. Turan Koç, S. 38+110, Mart 1984, s. 2-3.

4. BÖLÜM: EDEBİYAT DERGİSİNDE YER ALAN EDEBÎ MESELE ve KONULAR

4.1. Polemikler

Edebiyat dergisinin yazarları genellikle edebî konularda olmak üzere dergi dışından yazarlarla zaman zaman polemikler yaşamışlardır. Yaşanan bu polemiklerle düşüncelerini cevap ve eleştiri yoluyla dergide kendilerine ayrılan sayfalarda açıklamışlardır. Dergide en fazla polemik yazısı Nuri Pakdil tarafından yazılmış olup bu yazıların bazılarında Emin Ziyaioğlu imzasını kullanmıştır. Ayrıca Muharrem Oruç ve Sezai Uğurlu'nun da birer yazısı yayımlanmıştır.

Nuri Pakdil, "Sorumluluk"¹⁵⁹ adıyla yayımlanan yazısında Rauf Mutluay'ın Varlık Yıllığı 1974 ve 1975 ile Cumhuriyet gazetesinin 21 Kasım 1974 ve 20 Şubat 1975 tarihli sayılarında çıkan yazılarında Edebiyat dergisi ve yayınları konusundaki değerlendirmelerinin haksız taraflarını ortaya koymuştur.

Nuri Pakdil, yazısına Mutluay'ın görüşlerini katılsa da katılmasa da takip ettiğini söyleyerek başlar. Her yazarın, her düşünürün bir temel inancının olduğundan, her yazarın da bu inançlarını yaymak maksadıyla yazdığından, fakat bunu yaparken gerçeği saptırmadan, okuyucuyu şaşırtmadan yapmanın ilk koşul olması gerektiğini vurgular ve Rauf Mutluay'ın gerek Edebiyat için, gerekse Edebiyat Dergisi Yayınları'ndan çıkan eserler için yaptığı yorumları oldukça özensiz bulur. Bunun nedenleri üzerine düşündüğünde tek neden bulur ve bu da inançlarının farklı olmasıdır. Mutluay'ın öncü düşünce akımının sosyalist akım olduğunu, kendisinin de İslâm düşüncesinden hareket ettiğini söyler. Pakdil, aralarında görüş farklılığı var diye onun yazdıkları hakkında fikrini söylerken özensiz ve sorumsuz davranmam, der.

Varlık Yıllığı 1974'te Rasim Özdenören'in "Çözülme" adlı eserinin ilk cümlesine takılarak Ataç'ın dil hassasiyetine değinen Mutluay'ı Pakdil, kitabın ilk cümlesine takılıp gerisini okumadan kitabı kötüler bir tavır takınmanın yanlış olduğunu söyleyerek eleştirir. Aynı esere Varlık Yıllığı 1975'te yeniden değinen yazar, bu kez de bir cümlenin bir sayfa olmasına takılır. Pakdil bu kez Mutluay'ı

¹⁵⁹ Nuri Pakdil, "Sorumluluk", S. 2, Mart 1975, s. 4-5.

kendi silahıyla vurur ve Ataç'ın Günce'sinden alıntılacağı uzun cümleyi öven sözleri aktarır.

İkinci olarak Varlık Yıllığı 1974'te "Biat"ı öykü kitapları arasında sayma hatasına değinir. Bunu istemeyerek yapılan bir hata olarak görebiliriz, fakat aynı hatanın Cumhuriyet gazetesinde yayımlanan "Hikâye Toplamı: 1973" yazısında da yapıldığına dikkat çeker. Bu hatanın giderilmesi için gazeteye bir mektup yolladığını, ama cevap alamadığını söyler.

Üçüncü olarak Mutluay'ın Varlık Yıllığı 1975'te Cahit Zarifoğlu'nun "İns" adlı eserini "okunması sıkıntı getiren karışık şeyler" olarak değerlendirmesine Pakdil, ortaya konulan bu nedenin bir eser için beğenme, bir başka eser için yerme amacıyla kullanılmasının vicdana sığmayacağını belirtir.

Dördüncü olarak Varlık Yıllığı 1975'te Edebiyat'ı kastederek söylediği, "Bu dergi çevresinde toplananların, bir de eski dile, onun ölü ve gereksiz kelimelerine özenmeleri var, şaşılacak şey." eleştirisinin yersizliğini şu cümlelerle ortaya koyar: "Edebiyat dergisi, eski dile, onun gereksiz kelimelerine özeniyor mu? Tersine, en canlı dille oluşuyor Edebiyat dergisinin yazıları. Edebiyat dergisinin yazarları da bilinçle yapıyorlar bunu. Bu dilin içinde büyüdük biz, bu dille algılıyoruz çağı, bu dille de anlatmak istiyoruz doğrularımızı. Bu dille anlaşıyoruz okurlarımızla, yazarlarımızla. Yapıtlarımızın kimilerinin adlarına takılıyorsa, onu da söyleyeyim, kimi kelimeleri seçişimizin nedenini. Bile bile koyduk o sözcükleri biat'ı, ins'i, hicret'i. Bunlar İslâm öğretisinin temel sözcükleri de onun için seçtik bunları. O öğretinin kurumsal yapısını anımsatmak için, önce bizim gözümüzün önünde bulunsun istedik. Bundan doğal ne olabilir?"¹⁶⁰

Beşinci olarak Mutluay, 21 Kasım 1974 tarihli Cumhuriyet gazetesinde yer alan "Yeni Dergiler" başlıklı yazısında Edebiyat'ı bir heves birikimi olarak değerlendirir. Derginin Arap dünyasından çeviriler yaparak bir yakınlık kurma çabasında olduğunu ve kapaksız, süssüz olarak yayımlandığını söyler. Pakdil, yapılan çevirilerle bir yakınlığın kurulmasının amaçlandığını doğrular ve Latin Amerika'ya kadar çevirilerin uzandığını, fakat yanı başımızdaki edebiyatları göremediğimizi vurgular. Bu konuda Mutluay'dan yazmasını beklediği gerçeği şöyle dile getirir: "Edebiyat dergisinde, çağdaş Arap şiirinden çeviriler yayınlanmaya başladığından beri, haftalık edebiyat dergisinde olsun, aylık edebiyat dergilerinde olsun yayınlanmaya başladı Arap şiirinden, Afrika şiirinden örnekler. Adlarını

¹⁶⁰ a. g. y. , s. 4.

sayayım mı bu dergilerin? Bu yaklaşımı, Edebiyat dergisinin getirdiğini, gündeme getirdiğini hiç olmazsa vurgulamalı değil miydi Rauf Mutluay, bir edebiyat düşünürü olarak, bir eleştirmeci olarak?¹⁶¹ Ayrıca Pakdil, dergide banka ve içki ilanlarına ilkeleri doğrultusunda yer vermediklerini söyler ve dergide süsün nasıl olabileceğini merak ettiğini ve tüm sanat yapıtlarının birer heves birikiminden ibaret olduğunu belirtir.

Mutluay, son olarak ise 20 Şubat 1975 tarihli Cumhuriyet gazetesinde çıkan yazısında, İstanbul'da bir cemiyet tarafından düzenlenen öykü yarışmasına Edebiyat dergisi tarafından yayımlanan eserlerin katılmayışını birtakım nedenlere bağlar ve bir başka derginin daha adını anarak, bunun bir rastlantı olamayacağını söyler. Nuri Pakdil, bunun tamamen bir rastlantı olduğunu söyledikten sonra ödül ve ödüllendirmeye bakış açılarını şu cümlelerle ortaya koyar: "Ne oluyor bu 'ödüllendirme'? Yalnızca, ülkemizdeki ödül dağıtımı için değil, öbür edebiyat ödülleri de, sanat ödülleri de düşünerek söylüyorum. Neyin ödülü? Sürekli suç işlenen bir çağda yaşıyoruz. Yazar olarak da, okuyucu olarak da üleşiyoruz bu suçu. Aklandık mı ki ödül düşünelim? Adı çıkmış Nobel ödülü, Lenin barış ödülü, Lotüs ödülü, Fransa'daki, Amerika'daki, Balkan ülkelerindeki ödüller, bütün bu ödüllerin hepsi, cellâta kurban vermektan başka bir şeye yarıyor mu? Çağın acısını dindirmeye yetiyor mu bunlar? Çağ, cellâtları çoğaltırken ne anlama geliyor ödül?"¹⁶²

Nuri Pakdil, "Soru"¹⁶³ başlıklı yazısında Behçet Necatigil'in 21 Şubat 1975 tarihli Milliyet Sanat'ta yayımlanan yazısında ve 16 Mart 1975 tarihli Milliyet gazetesinde yayımlanan açıkloturumunda geleneğin önemini vurguladığını söyler ve kendisinin de 6 yıldır geleneğin gereğini anlattığını, bu kavrama eylemi de yükleyerek 'yerli düşünce' dediğini söyler.

Necatigil, Milliyet Sanat'taki yazısında şiir eğitiminin varlığı konusunda ısrar eder ve bu eğitimin şiir tarihimizi kavramakla mümkün olabileceğini belirtir. Bunun da sadece kendimize zaman açısından yakın olan yerli ve yabancı şairleri benimsemekle gerçekleşmeyeceğini söyler. Pakdil, Necatigil'e bir soru yöneltir: 'Kendi ulusumuzun şiir serüvenini, şiir tarihimizi yaşamak, kavramak yerli düşünce dışında tasarlanabilir mi?' Sorduğu bu soruya yine kendisi şu cümleleriyle yanıt verir: "Yerli düşünceyi bilmeden de, yerli düşünceyi yeniden konuşmadıkça da, yerli düşünceyi konuşmaktan bizi alıkoyan tüm zihinsel engelleri ortadan kaldırmadan da,

¹⁶¹ a. g. y. , s. 4.

¹⁶² a. g. y. , s. 6.

¹⁶³ Nuri Pakdil, "Soru", S. 5, Haziran 1975, s. 1.

yani yerli düşünceyle oluşmuş kendi uygarlığımıza dönmeden de, hiçbir olanak göremiyorum şiir tarihimizi yaşamaya, şiir tarihimizi kavramaya.”¹⁶⁴

Milliyet gazetesindeki açikoturumda söylediği, “İnsan, çok yönleri olan, maddî manevî çok değişik ihtiyaçları bulunan bir yaratıktır. Şiir her zaman kişinin iç zenginliğini sağlamaya çalışır; içerde gizli bir cevheri keşfetmeye, ona hayatı daha katlanır bir biçimde göstermeye, ona teselli vermeye, onu bulunduğu çizgiden yukarlara çıkarmaya uğraşmıştır.” cümlelerine Türkiye’de Batılılaşma hareketlerinin başlaması, kendi uygarlığımızdan kopulup yerli düşüncenin yadsınması sürecinde şiirin işlevinin Necatigil’in söylediği şekilde olmadığını dile getirir. Batılılaşma hızlandıkça şairlerin insanımızla arasının açıldığını, kaynakları kurutulmuş olsa da halkın yine yerli düşünceye bağlı kaldığını söyler. Bir şairin düşünceleri ulusunun düşünceleriyle özdeş değilse onun acılarını giderebilmesi mümkün değildir, der ve Cumhuriyet dönemi şiirinin büyük bir çoğunluğunu “tesellisiz şiir” olarak nitelendirir.

Nuri Pakdil, “Şiirimiz Gelenekten Ne Zaman Koptu?”¹⁶⁵ başlıklı yazısında, Behçet Necatigil’in Milliyet’in 16 Mart 1975 tarihli sayısında yayımlanan açikoturumdaki konuşmasında geçen “1960’dan sonra az gelişmiş ülkelerin, sözgeşi Lâtin Amerika’nın, Afrika’nın şiiri keşfediliyor şairlerimiz tarafından. Toplumcu şiirin bu kaynakları keşfedişi bir bakıma şiirimizi gelenekten koparıyor, şiirin hürriyeti alabildiğine genişliyor, bu yüzden bir yozlaşma, dağılma başlıyor. Yerli, muazzam şiir ağacımızda etkilenmenin küçük aşısı, o koca gövdede birtakım parazit mantarlar türemesine yol açıyor. Yerli düşünce yitiyor bu yüzden. Alınan şeyin yerli değerlerle nasıl besleneceği düşüncesi yok oluyor zihinlerde.” görüşlerini değerlendirmiştir. Pakdil, şiirin gelenekten kopuşu sorununun yerli düşünceden kopuşundan ayrı düşünülemeyeceğini, sorunun bir uygarlıkta kalıp kalmama sorunu olduğunu vurgular. Uygarlığımızdan kopuş sürecinin başlamasıyla birlikte şiirimizin yavaş yavaş gelenekten kopmaya başladığını söyler. Uygarlığımızdan kopuşun kesinleşmesinin 1923 devrimiyle olduğunu belirtir. Bu devrimle birlikte Türk ulusu kendini Batı uygarlığı düşüncesi içinde bulur. Türk ulusunun ve yerli değerlere bağlı aydının sıkıntısının bu koparılışın yanlış olduğu gerçeğinde düğümlendiğini söyledikten sonra bu durumun görmezlikten gelinmesine anlam veremez. 1923 devrimiyle birlikte geleneği yadsıyan ve Batı’yı örnek almaya başlayan bir şiirin ortaya çıktığını söyler. Bu durumda yerli düşüncenin Afrika ya da Latin Amerika’nın keşfedilmesiyle yitmediğini, aksine bunların bize geleneğimizi hatırlattıklarını anlatır.

¹⁶⁴ a. g. y. , s. 1.

¹⁶⁵ Nuri Pakdil, “Şiirimiz Gelenekten Ne Zaman Koptu”, S. 6, Temmuz 1975, s. 1-2.

“Az gelişmiş” tabirinin ekonomiyle ilgili bir sözcük olduğunu söyleyen yazar, şiirin ancak uygarlık yaklaşımıyla irdelenebileceğini dile getirir. Yazısının sonunda ise asıl sorunun Batı’ya baka baka ağrıyan boynumuzu kendi uygarlığımıza çevirip çeviremeyeceğimiz sorundur, der.

Nuri Pakdil, “Araştırma”¹⁶⁶ adıyla yayımladığı yazısında, Cemal Süreya’nın 6 Nisan 1976 tarihli Politika gazetesinde çıkan “Çağdaş Arap Şiiri” başlıklı yazısında Edebiyat Dergisi Yayınları’na basılan “Çağdaş Arap Şiiri-Güldeste” adlı eser hakkında yaptığı değerlendirmeleri konu edinir.

İlk önce Cemal Süreya’nın da belirttiği gibi Güldeste’nin bütün çağdaş Arap şairlerini içermediğini kabul eder. Sadece okuduğu iki kitapla bir dergiden şiirleri seçtiğini belirtir. Cemal Süreya’nın yazısında dikkati çektiği çağdaş Arap şiiri için Fransız güldestelerinin gerçek kaynak olamayacağı yönündeki görüşe hak verdiğini söyler ve “Arapça öğrenmeliydik, Arapçalarından okumalıydık Arap şairlerini.”¹⁶⁷ diye ekler.

Süreya’nın Fransız kaynaklarında Arap şiiriyle ilgili bilgilerin ve örnek gösterilen temsilcilerin birbirini tutmayabileceği yönündeki fikrine, ellerinde Fransız güldestelerinden başka kaynak olmadığını, Fransızların bir Arap şairinin kitabını çevirmek yerine güldesteler oluşturduklarını, bir iki örnek bulabilseler de bunun da yeterli gelmediğini dile getirir. Arap şiiri ve şairlerine ilişkin edinilebilecek bilgilerin de değerlendirme yapılabilecek denli önemli yazılar olmadığını vurgular.

Cemal Süreya’nın eserin başına niçin önsöz koymadıkları yönündeki sorusuna da açıklık getirir: “Ben de bir tuhaf alışkanlıktır, oldum olası ısınmadım önsözlere. İçtenlik bulamam büyük büyük savları içeren önsözlerde. Yararı olmaz demiyorum önsözlerin, kuşkusuz, bizi kitaba yaklaştıran, bildiklerimize yeni bilgiler ekleyen bir yararı vardır özsözlerin. Ne ki, bu yararlarının yanında, âdeta okuyucuya tepeden bakan, okuyucunun okuyacağı kitaba değgin oluşacak beğenilerini önceden, daha işin başında koşullayan, bu beğenilerin özgürce oluşmasını engelleyen, okuyucuyu birtakım yargılarla kuşatan, o yargılar içinde okuyucuyu tutuklayan bir yanı da yok mudur önsözlerin?”¹⁶⁸

Cemal Süreya, yazısının bir bölümünde Cezayirli şair Müfti Zekeriya’nın Arap kurultayında yaptığı konuşmada Cezayir’de kurtuluş savaşının kazanıldığı, devrimin şimdiki aşamasında gerçek kişilik, gerçek benlik savaşı verildiğini anlattığını söyler.

¹⁶⁶ Nuri Pakdil, “Araştırma”, S. 16, Mayıs 1976, s. 1-3.

¹⁶⁷ a. g. y. , s. 1.

¹⁶⁸ a. g. y. , s. 1-3.

Genç Arap şairlerinin bu meseleden yalınkat bir gelenekçiliği algılamadıklarını, “İslâmlığın kilit taşını meydana getirdiği insancıl temeller”e yenilikçi bir bakışla yöneldiklerini söyler. Nuri Pakdil, sadece genç Arap şairlerinin değil, kendilerinin de bu insancıl temelleri araştırdıklarını vurgular.

Nuri Pakdil, “Şiirin Dayanma Gücü”¹⁶⁹ başlıklı yazısında, Alâeddin Özdenören’in “Güneş Donanması” adlı eseriyle ilgili olarak Muzaffer Uyguner’in Türk Dili dergisinde yayımlanan yazısında söylediği “kentin bunalımından kaçıp köyün insanı dirilten, kendini duyuran gürültüsüz ve sağlıklı bir yaşama olanağı veren havasını övmektedir.” yorumu üzerinde durmuştur. Pakdil, Özdenören’in şiirinin salt bir kentten kaçış, doğaya sığınma ve doğayı övme şiiri olmadığını belirttikten sonra, herkesin doğayı sevdiğini, fakat düşünen her sanatçının doğaya övgüler düzmekten daha önemli sorumlulukları olduğunu anlatır. Günümüz şairinin kentin içinde ve onun ağıtı altında cümlelerini kurduğunu, ancak kentin bilincine varıldığında doğanın da kavranabileceğini ifade eder. Özdenören’in de “Güneş Donanması”ndaki şiirleriyle “uygarlığına yabancılaştırılmış kentin uyandırılması, kentin bilincine varılması”nı amaçladığını belirtir. Kitaptan alıntılanan dizelerle geliştirilen yazıda ‘öte dünya’ ve ‘uygarlık’ vurgusu yapan Pakdil, yazısının sonunda çağ yazarının en büyük suçunu Tanrı’yı göz ardı etmek olarak belirler ve bu bilinçle yüklü olmayan şiirin de artık yaşama dayanamayacağını dile getirir.

Nuri Pakdil, N. P. müstearıyla yazdığı “Notlar” başlıklı yazısında, Adnan Binyazar’ın “Varlık Yıllığı 1974”te Nuri Pakdil’in “Biat” ve M. Akif İnan’ın “Edebiyat ve Medeniyet Üzerine” adlı denemelerinde Batı düşmanlığı yaptıkları yönündeki suçlamasına cevap verir. Pakdil, bu kitaplarda Batı’nın bizi biz yapan değerlerden kopardığını vurguladıklarını, sürekli olarak ulusal değerlerin açıklanmasının ve yüceltilmesinin ise doğal bir tutum olduğunu belirtir ve yazarın “Varlık”ın Nisan 1974 sayısında yayımlanan “Hokka ve Kalem” yazısını hatırlatarak bu denli kısa bir süre içinde birbirinin tersi görüşleri nasıl savunabildiğine şaşırır.¹⁷⁰ En fazla takıldığı nokta ise kendi uygarlık değerlerini savunup Batı’yı eleştirmelerinin Türkiye’deki düşünsel karşıtlığı yansıtma olarak değerlendirilmesi olmuştur. Pakdil, Binyazar’ın mantığını şu şekilde ortaya koyar: Batıcı yaklaşımla düşünmek doğru düşündürmektir, Batı

¹⁶⁹ Nuri Pakdil, “Şiirin Dayanma Gücü”, S. 12, Ocak 1976, s. 1-2.

¹⁷⁰ Edebiyat’ın Mayıs 1973 sayısında çıkan Emin Ziyaioğlu imzalı “Değinmeler”de (s. 2) Binyazar’ın “Hokka ile Kalem” yazısında kullandığı İslâmcı yaklaşım sevindirici olarak değerlendirilmiştir. Yazıdan yaptığı alıntıda ise bir yazarın kendi halkından beslendiği ve yine kendi halkını besleyeceği, bu beslenme-besleme ilişkisinin kopmasının ise insanların birbirlerini anlamasını zorlaştıracağı anlatılır.

değerlerinin uygarlığımıza ters düştüğünü yazmak ise Türkiye'deki karşıt düşüncüyü temsil etmektir. Pakdil, yazısını bir yazarın sıklıkla "Ben bu ulusun bir parçası mıyım, bu ulusun değerlerini savunuyor muyum, ulusumdan yana mıyım yoksa sömürgecilerin uyguladıkları yabancılaştırma girişimlerinin farkında olmadan yürütücüsü müyüm?"¹⁷¹ sorusunu sorması gerektiğini söyleyerek noktalar.

Edebiyat'ın Eylül 1976 sayısında yayımlanan "Değinmeler" kısmında kapanan Yeni Ufuklar dergisinin yayın yönetmeni Vedat Günyol ile yapılan bir söyleşide öne sürülen fikirler üzerine düşünülmüştür. Selim İleri bu tartışmaya Politika gazetesinin 23 Eylül 1976 tarihli sayısında yayımlanan "Politik Olmayacak Mı?" yazısıyla katılıp Yeni Ufuklar dergisini savunmanın yanında tartışmaya yeni boyutlar getiren birtakım sorunlar ortaya koymuştur. Nuri Pakdil de "İnsanı Öne Alarak"¹⁷² yazısında İleri'nin öne sürdüğü savlara yanıt verir.

Selim İleri yazısının başlarında, Edebiyat'ın "Değinmeler" kısmında Vedat Günyol'un hümanist çizgiden ayrılmadıkları, her türlü düşünceye dergiyi açtıkları yönündeki sözlerinin eleştirildiğini ve derginin dinsel kültüre kapalı olduğunun vurgulandığını söyler. İleri, bu eleştirileri haksız bularak, Yeni Ufuklar'ın hiçbir sayısında insanlar inançlarına karşı çıkan tek bir cümlenin dahi yayımlandığını belirtir. Pakdil, İleri'nin bu söylediklerinin "Değinmeler"de öne sürülen görüşlere yanıt olmadığını, bu yazıda Yeni Ufuklar'ın genel havası itibariyle halkın yegâne dayanağı olan İslâm öğretisine ters düştüğünü ve böylesi bir derginin insan sıcaklığını yayamayacağını vurguladıklarını belirtir.

İleri'nin gündeme getirdiği sorunlardan biri, insanın Tanrı'ya inanıp inanmamasının bugün bir sorun olmaktan çıktığı ve en azından herkesin bu konudaki fikirlerini özgürce söyleyebilmeleridir. Pakdil ise bir şeyin özgür olarak konuşulması demek onun sorun olmaktan çıktığını göstermez, der. Tanrı'nın insanın baş sorunu olduğunu ve inanan için bu büyük sorunun ortadan kalkacağını belirtir.

İleri, yazısının sonlarına doğru, "Edebiyat dergisini yayımlayan arkadaşlar bugünkü sağı nasıl değerlendiriyorlar?"¹⁷³ diye bir soru yöneltir. Pakdil ise bu soruya Türkiye'deki sağı ya da solu değerlendirmediklerini ve daha bütüncül ve köklü olarak insana ve sorunlarına yaklaşmak istediklerini dile getirir. İnsanı evrensel bir sorun olarak ele aldıklarını ve hiçbir siyasal ya da örgütsel yaklaşıma yaslanmadıklarını vurgular. İnsanın bir uygarlık ürünü olduğuna inandıklarını ve İslâm uygarlığının

¹⁷¹ N. P. , "Notlar", S. 7, Şubat 1974, s. 6.

¹⁷² Nuri Pakdil, "İnsanı Öne Alarak", S. 21, Ekim 1976, s. 3.

¹⁷³ Selim İleri, "Politik Olmayacak Mı?" , **Politika**, 23 Eylül 1976.

değerlerini savunarak bütün insanları savunmak istediklerini söyler. “Edebiyatın, sanatın işlevi bu uygarlığı anlamaya, bu uygarlığı yorumlamaya yönelmelidir. Bu uygarlığın değerlerinden uzaklaşıldığı için sıkıntılı değil miyiz? Sıkıntılarımızın kökeninde bu uygarlıktan uzaklaşmanın, daha doğrusu, uzaklaştırılmanın ‘tuhaflığı’ yok mudur? Tersini savlayabilir mi Selim İleri bunun.”¹⁷⁴

Nuri Pakdil, yazısının sonunda Selim İleri’ye, İslâm öğretisini, günümüzdeki kimi görüntülere, olgulara, yaşantılara bakarak değil, bu öğretiyi soyut olarak algılayıp temel ilkelerinin üzerine düşünerek yaklaşmasını tavsiye eder ve İslâmcı edebiyat devrimine ancak bu temeller üzerine düşündükten sonra değinmelerinin yerinde olacağını belirtir.

Nuri Pakdil, Edebiyat’ın Şubat 1977 sayısındaki “Yıllıklar Üstüne” yazısında Nesin Vakfı Edebiyat Yıllığı 1977’de Alpay Kabacalı’nın “1976’nın Dergilerine Genel Bir Bakış” adlı yazısında söylediği, “Sağcı bir açıdan sanat yapma savıyla yayımlanan Hisar, Kubbealtı Akademi Mecmuası, Edebiyat vb. gibi dergiler üzerinde durmaya ise hiç gereklilik yok.”¹⁷⁵ cümlesini eleştirir. Pakdil, öncelikle adı anılan dergilerle hiçbir ortak taraflarının olmadığını vurgular ve yazarın ‘sağcı bir açıdan’ sözünü açıklığa kavuşturur: “İslâmın dünya görüşünü savunanlar, Batı’daki ekonomik bölümlenmeye göre ad alan ‘sağcı’ deyiminin içinde düşünülebilir mi? Bu, hem toplumbilimciliğe, hem de ekonomi bilimine ters düşmez mi?”¹⁷⁶ Alpay Kabacalı ise Milliyet Sanat’ın 25 Şubat 1977 sayısında yayımlanan “Şubat Ayı Dergilerini İzlerken” başlıklı yazısının “Edebiyat” dergisine ayırdığı bölümünde kendisinin ve Pakdil’in söylediklerini özetledikten sonra sağcı-solcu tartışmasına girmenin yersiz olduğunu, amacının Pakdil gibi düşünenlerin sağcı sayılacaklarını tanıtlamak olmadığını söyler. Ayrıca böyle bir tartışmanın açılmasını da gereksiz bulur. Nuri Pakdil, “Tartışmayı Aşan Durum”¹⁷⁷ başlıklı yazısında bu konunun kuramsal bir açıdan ele alınmasının daha doğru olacağını, Kabacalı’nın bunu salt bir tartışma olarak görmemesini, bunu düşündüklerimizi açıklama gibi algılamasını ister ve bir önceki yazısında sözünü ettiği fikirlerinin bir kez daha altını çizer. Türkiye’deki sağcı-solcu bölümlenmesinin Batı’daki bölümlenmeye göre yapıldığını, bu anlayışla yapılan saptayımelerde anamalcı, sömürücü, dışa bağımlı, tutucu, gerici bir niteliğin göze çarptığını söyler. Batılı bölümlenmeye göre belirlenen sağ kavramının aksine,

¹⁷⁴ Nuri Pakdil, “İnsanı Öne Alarak”, S. 21, Ekim 1976, s. 3.

¹⁷⁵ Nuri Pakdil, “Yıllıklar Üstüne”, S. 38+25, Şubat 1977, s. 3.

¹⁷⁶ a. g. y. , s. 3.

¹⁷⁷ Nuri Pakdil, “Tartışmayı Aşan Durum”, 38+26, Mart 1977, s. 5.

“Özgürlükçüdür, ilericidir, devrimcidir, bağımsızdır, sömürünün her biçimine karşıdır, başta yabancılaşmaya karşıdır, başta anamalcılığa karşıdır, başta yabancılaşmaya karşıdır İslâm Öğretisi. İnsanın, yalnızca, ‘emeğinin karşılığını yiyebileceğini’ vurgular bu Öğreti.”¹⁷⁸ Pakdil, biz bu öğretiyi savunduğumuz için mi Batılı bölümlere göre sağcı sayılıyor, diye sorar. İslâm öğretisinin temelleri üzerine etraflıca düşünüldükten sonra İslâmcı sanat ve edebiyat eserlerini konumlandırmanın kolaylaşacağını belirtir.

Nuri Pakdil, “Düşünce Sıkıdenetimi”¹⁷⁹ başlıklı yazısında, Mustafa Şerif Onaran’ın Türk Dili’nin Eylül 1977 sayısında yer alan yazısının “Gösterişli Çıkışlar” ara başlıklı bölümündeki tavrını eleştirmiştir. Onaran, söz konusu yazısında Çağ dergisinde “Dergiler Arasında” köşesini hazırlayan Durmuş Mert adlı genç bir yazarın, Edebiyat’ın dil anlayışını beğenmesi üzerine kendisini ‘gerici’ dergileri övmekle suçladığını anlatır. Genç yazarın “Sağlam bir dünya görüşü olmadan özleşmeden yana olmak neye yarar?” cümlesinin üzerinde duran Onaran, sözlerine şu şekilde devam eder: “Gerçekten devrimler bir bütündür. Dil devrimi devrimlerin temelini oluşturur. Devrimlerin bütününe inanmayan, belki de devrimlerin karşısında yer alan bir derginin dilde özleşmeden yana görünmesi inandırıcı olmaz. Hele böyle bir derginin çevresi dilde özleşmeden yana değilse bu çaba daha da kuşkuyla karşılanabilir.”¹⁸⁰

Nuri Pakdil, adı geçen yazısında Onaran’ın dolaylı olarak genç yazarın söylediklerini yineleyerek ona katıldığını söyler ve bir edebiyat, sanat ve düşünce dergisine böylesi savsözlerle yaklaşmanın sanata, düşünceye, edebiyata bir sıkıdenetim koymak olduğunu vurgular.

20. yüzyılın insanı yoğun içeriklerle karşı karşıya bıraktığını ve bu içeriklerin anlaşılmasının da özgür düşünceyle olabileceğini ve devrimlerin çağın isteklerine cevap veremediğini anlatır: “Devrimler deyip duruyoruz. Nedir bunlar? Çağın yoğun içeriklerine beni yaklaştırmıyorsa, bunlar önünde benim özgürce davranmamı engelleyen bu koşullarla, bu ‘devrim’ denilen koşullarla hesaplaşmalı, bu koşulların artık çağın istemlerini karşılayıp karşılayamadığı üzerinde düşünmeli değil miyim? Böyle düşünmüyorsam çağdaş bir yazar olabilmem olası mıdır?”¹⁸¹

¹⁷⁸ a. g. y. , s. 5.

¹⁷⁹ Nuri Pakdil, “Düşünce Sıkıdenetimi”, 38+34, Kasım 1977, s. 5.

¹⁸⁰ Mustafa Şerif Onaran, “Dergiler, Gazeteler”, **Türk Dili**, S. 312, Eylül 1977, s. 272.

¹⁸¹ Nuri Pakdil, “Düşünce Sıkıdenetimi”, 38+34, Kasım 1977, s. 5.

Pakdil, yazısını artık savsözlerle korkutulmak istemediklerini, sürekli düşünmek ve karşılıklı konuşmak istediklerini söyleyerek bitirmiştir.

Nuri Pakdil'in bu yazısına Onaran, Türk Dili'nin Aralık 1977 sayısındaki yazısının "Sıkıdenetim" ara başlığında cevap verir. Nuri Pakdil'in sözlerini yanlış yorumladığını ve dergisine sıkıdenetim uygulamadığını belirtir. Pakdil'in devrimler karşısındaki sözlerine karşılık olarak şu cümleleri söyler: "Nedir bu 'yoğun içerik', 'çağın istemleri' ki devrimler karşılansın onu? Devrim yeniye yönelmek, en azından insanın kendisini yenileyebilmesi demektir. Alışılmış, eskimiş, yıpranmış bir yaşamı değiştirmektir. Yeni değerler getirebilmek, yeni bir yaşam kurabilmektir. Devrimi gerektiren, bir bakıma çağın istemleridir. 'Yoğun içerik' dediğimiz kendini dinlemek, iç erincine varmaksa, insan nasıl çağdaş bir yazar olmaktan söz edebilir."¹⁸²

Yazısının devamında Pakdil'in özleşme Türkçesini geliştiren bir yazar olduğunu ve dergisinde topladığı yazarlarla birlikte giderek özleşme Türkçesini yapaylıktan kurtardıklarını ve bu dili benimseyen yeni çevrelerin oluşmasına katkı sağladıklarını belirtir.

Nuri Pakdil, "Tartışma Değil Konuşma"¹⁸³ başlıklı yazısında, Emin Özdemir'in Varlık dergisinin Ocak 1978 tarihli sayısında yer alan "Gazete ve Dergilerde" başlıklı yazısındaki Edebiyat dergisiyle ilgili düşüncelerine cevap vermiştir.

Nuri Pakdil, yazısının başında karşılıklı konuşmanın gerekliliği üzerinde durur ve bunu kendisinin Edebiyat'ta uygulamaya çalıştığını, fakat çok az sanatçının bu isteğe karşılık verdiğini, karşılıklı konuşmayla başka bir görüş üzerinde düşünürken kendi düşüncemizi de tekrar gözden geçireceğimizi, bunun da bir içdenetim sağlayacağını vurgular.

Emin Özdemir'in yazısında bir suçlamanın bulunmadığını, yalnızca "Edebiyat" üzerine düşüncelerini söylediğini belirtir. Özdemir, yazısının başlarında derginin yayımladığı şiirlerde, yazılarda Batılılaşmaya, Batı değerler dünyasına karşı çıktığını, kurtuluşun ise İslâmcı değer yargılarına dönülerek mümkün olacağını vurguladığını söyler. Ancak bir yazıda insanın yazgısının dışına çıkamayacağı söylenirken bir şiirde başkaldırı, direni ve direnti üzerine övgüler sıralandığına dikkat çekerek bunun bir tutarsızlık yarattığını anlatır. Nuri Pakdil, yazarın dinsel değerlere yaklaşımının temelinde bu değerleri bir Batılı gibi ele almasının yattığını söyler ve "Batılı yaklaşımla 'dinsel değerler' edilgin bir konumdadır; tersine, İslamcı yaklaşımla

¹⁸² Mustafa Şerif Onaran, "Dergiler, Gazeteler", **Türk Dili**, S. 315, Aralık 1977, s. 663.

¹⁸³ Nuri Pakdil, "Tartışma Değil Konuşma", S. 38+37, Şubat 1978, s. 1-2.

bakıldığındaysa, 'dinsel değerler' tümce çok etkin bir konumdadır. İslamcı özü içeren dinsel değerler her şeyden önce, Emin Özdemir'in vurguladığı bu kavramları, yani 'başkaldırı' kavramını, 'direni' kavramını, 'direnti' kavramını âdetâ özdeşleştirir insanla."¹⁸⁴ diyerek dinsel değerlere İslâmci bakış açısıyla bakmanın daha yerinde olacağını ortaya koyar.

Emin Özdemir yazısında ayrıca başkaldırı, direnti gibi kavramları Batı uygarlığının getirdiğini söyledikten sonra Edebiyat'ta sadece Batılılaşmanın değil zaman zaman da Cumhuriyetin getirdiği değerlerin de eleştirildiğini belirtir. Pakdil, bu kavramları Batı uygarlığının getirdiği kavramlar olduğu düşüncesine kesinlikle katılmaz. Batı'nın bu kavramları değil, ancak zulmetme, sömürme kavramlarını bildiğini söyler. Asya, Afrika, Ortadoğu ve Latin Amerika'nın sömürüldüğünü ve sömürünün hâlâ sürdüğünü, bunun da Batı'nın örgütlemesiyle olduğunu vurgular. Cumhuriyetin getirdiği değerlere zaman zaman değil, sürekli olarak kuşkuyla yaklaştıklarını, bu kuşkununsa çağ içinde ulusal özgünlüğümüzü yitirme kaygısından kaynaklandığını söyler.

Nuri Pakdil, Melih Cevdet Anday'ın Yeditepe dergisinin Ekim 1980 sayısında çıkan "İki Arayış" başlıklı yazısındaki yabancılaşmaya bakışını "Yabancılaşmaya Karşı Kimliğimizi Arayışımızdaki Köklere Dair Birkaç Söz"¹⁸⁵ yazısıyla değerlendirir. Anday'ın "Nitekim bize, epeydir 'bizdenlik', 'kendimize dönme', 'halk sanatlarımızı örnek alma' biçiminde dile getirilen ve Tanzimatla başlayan Batı etkisini (sağda da, solda da) 'yabancılaşma' olarak adlandıran görüş, Doğu sanatlarının Batı'da gördüğü bu yeni değerlendirmelerden kaynaklanmaktadır." ve "Ayrıca bizim, 'kendimize dönme' eğilimini, Batı'daki Doğu sanatları düşkünlüğünden sonra duymuş olmamız, gene de bir Batı öykünmeciliğidir bence." cümleleri üstünde durarak yazarın büyük bir yanılgı içinde olduğunu söyler. Nuri Pakdil, yabancılaşmayı bir dünya görüşü sorunu, bir ülkü seçimi sorunu olarak değerlendirir ve bizdeki Batılılaşma denilen yabancılaşmanın kimliğimizi yok etmeyi amaçladığını vurgular. Anday'ın soruna bu bakışla eğilmemesi nedeniyle yanılgıya düştüğünü ifade eder.

Emin Ziyaoğlu, "Değirmeler"¹⁸⁶ başlığıyla yayımladığı yazısında, Melih Cevdet Anday'ın 5 Nisan 1974 tarihli Cumhuriyet gazetesinde çıkmış Edebiyat

¹⁸⁴ a. g. y. , s. 2.

¹⁸⁵ Nuri Pakdil, "Yabancılaşmaya Karşı Kimliğimizi Arayışımızdaki Köklere Dair Birkaç Söz", S. 38+71, Aralık 1980, s. 1.

¹⁸⁶ Emin Ziyaoğlu, "Değirmeler", S. 9, Haziran 1974, s. 4-5-6.

dergisi ile derginin yayınlarından olan “Batı Notları” ve “Edebiyat ve Medeniyet Üzerine” kitaplarıyla ilgili değerlendirmelerine cevap vermiştir.

Ziyaiöglu, yazısının başında, edebiyat ve sanat tartışmalarının sağlıklı yürütülebilmesi için kullanılan kavramların, deyimlerin, sözcüklerin aynı ya da hiç olmazsa benzer anlamlarda kullanılması gerektiğini vurgular. Örnek olarak ise “sağ” ile “sol” sözcüklerinden ne anladıklarını düşünür. Genellikle bu kavramların Batılı bir tasnife göre ve ekonomik yaklaşımla ayrıldığını söyler. İslâm’a göre “sağ” ile “sol” ayrımının Batılı tasniften farklı olduğunu, İslâm’ın önerdiği dünya görüşünün tüm ödünsüz bağlılarına sağcı dediklerini belirtir. Kendilerinin Batılı tasnife göre sağcı olarak nitelenmelerine karşı çıkar.

Ziyaiöglu, daha sonra Anday’ın yazısındaki bazı tespitlere yer verir: Edebiyat’ın Türkçe sözcük kullanmadaki hassasiyetini sevindirici bulduğunu söyler. “Batı Notları” ve “Edebiyat ve Medeniyet Üzerine” eserlerinden alıntılar yaparak bu yazarların Batı’yı eleştiren görüşlerinin kimi solcu yazarların “kültür emperyalizmi” ya da “Batı öykünmeciliği” diye yakındıkları durumla benzerlik gösterdiğini belirtir. Ziyaiöglu, İslâmcı yazarların Müslüman oldukları için Batıcılığa karşı durduklarını söyler. Kimi solcuların Batı öykünmeciliğini eleştirmelerinin kökeninde bir bakıma Batıcılığın Türkiye’de daha ciddi bir düzeyde yerleşmesini istemelerinin yattığını, kimi solcuların Osmanlı dönemini savunur görünmelerinin temelinde ise yerli kültürümüzü ve onun kaynağını oluşturan İslâm düşüncesini benimsemelerinin değil, Marksçılığın ülkemizde yerleşmesi için devletin ve toplumun kökeninde birtakım ortak noktalar bulma çabalarının yattığını söyleyerek iki düşünce arasında bir buluşmanın gerçekleşmediğini ortaya koymuş olur.

Anday, Edebiyat dergisinde yayımlanan şiirleri okuduğunu, 1960 kuşağının solcu yazarlarından gerek biçim gerekse deyiş açısından bir fark göremediğini söyler ve özün biçimi belirlediği yönündeki yaygın kanıyı sorar. Ziyaiöglu, biçim ve deyişin birer teknik olduğunu ve herkesin kullanabileceğini söyler. Önemli olanın bize ait olan bir özü, bir biçimde, ustaca bir deyişle söylemektir, der. Özün biçimi belirleme hususunun da her zaman doğru olmadığını, gerek bizim edebiyatımızda gerekse yabancı edebiyatlarda farklı özlerin aynı biçimlerde söylenmiş olduğunu dile getirir. Örnek olarak ise Tanzimat’tan sonraki dönemlerde özce yerli düşünceden kopmaya başlamış olan şiirlerin yine süregelen biçimlerde söylenmeye devam edilmesini verir.

Anday, Cumhuriyet gazetesinin 7 Haziran 1974 tarihli sayısında yayımlanan “Sağ mı Sol mu?” başlıklı yazısında Ziyaiolu'nun Edebiyat'ın Haziran 1974 sayısındaki cevabını konu edinir. Ziyaiolu da Anday'ın adı geçen yazısını “Değınmeler”¹⁸⁷ başlıklı köşesinden değeriendirerek tartışmayı sürdürür.

Ziyaiolu yazısının başlarında Anday'ın düşüncelerini aktarır. Anday, biz Edebiyat ve yazarlarını ne kadar sağcı saymayıp, asıl karşıtlığın burjuva-kapitalist ve solcular arasında olduğunu söylesek de bizim tasnifimiz Batılı yaklaşımla olduğundan onlara göre yanılmaktayız, der. Onların sağcı kavramından anladıklarının Kur'an'a ödünsüz inanma ve İslâm'a inanıp inanmama sorunu olduğunu ve ekonomik savaşım, sınıflaşma, kapitale dayalı sömürü gibi konuların da Batı'dan alındığını düşündüklerini söyler. Bu düşünceye yanıt veren Ziyaiolu, sorunun İslâm'a inanıp inanmama sorunu olduğuna katılır, fakat bu inanmanın toplumdaki ve onun sorunlarından kopuk olmadığını belirtir. Ekonomik savaşım, sınıflaşma, kapitale dayalı sömürü gibi konuları da Batı'dan alınma diye göz ardı edemeyeceklerini, onları da sorgulayacaklarını dile getirir.

Ziyaiolu, Anday'ın bizde solculuk olmasaydı sanayileşme de olmazdı görüşüne karşı çıkar. Türkiye'de sanayileşme çabalarının geçmişinin çok daha eskiye dayandığını anlatır. Anday'ın her iki yazısına da hâkim olan bakış açısını şu şekilde ortaya koyar: “Tüm sosyal sorunlar, sosyal gereksinmeler (İşçi, sermaye, kapital, emek, üretim araçları gibi sorunlara değgin oluşumlar) ancak solculukla birlikte düşünülebilir, bunları irdeleyen, bunları çözümleyen solculuktur, 'sol'dur bunları düşünen. Toplum sorunlarını işleyen bir savınız mı var, bu konularda düşünüyor musunuz, o halde ancak 'sol' olmalısınız ki, bunları düşünebilesiniz, demek ki siz 'sol'dasınız.”¹⁸⁸

Anday, sol düşünce onlara göre özü gereği Batı'dır ve kültür emperyalizminin ürünüdür, der ve sözlerine ülkemize sol düşünce ilkel tarım üretimini bırakmamıza koşut olarak girmiştir diyerek devam eder. Ziyaiolu, sol düşüncenin hiçbir yerli yanı olmadığını söyleyerek, kültür emperyalizminin bir sonucu olduğunu söyler. Sol düşüncenin temelinde dinsizlik yattığına dikkat çeken yazar, sol düşüncenin Türkiye'ye ilkel tarım yöntemlerini bırakmamızla birlikte girdiği görüşüne katılmaz ve sol düşüncenin kendi uygarlığımızdan kopuşumuzun, ona yabancılaşmamızın, özgünlüğümüzü yitirmemizin sonucu olarak oluşan kültür emperyalizminin uzantısı olduğunu yineler ve Çin, Rusya gibi ülkelerde de aynı durumun yaşandığını,

¹⁸⁷ Emin Ziyaiolu, “Değınmeler”, S. 10, Ekim 1974, s. 8-7.

¹⁸⁸ a. g. y. , s. 8.

geleneğinden, dininden kopmuş aydınların koşullandırdığı bir kültür emperyalizminin sonucu olarak sol düşüncenin ortaya çıktığını anlatır.

Anday, yazısının devamında bizim için emperyalist kültür olamayacağını söylemesi üzerine Ziyaioglu, “Uygarlığımıza ters düşen, bize bir başka dünya görüşü önermeyi içeren girişimler emperyalist olmaz da ne olur?”¹⁸⁹ sorusunu yöneltir. Anday’ın “Konuşarak” adlı eserinde Batılının yaşantısı olmadığı müddetçe salt düşüncelerinin, görüşlerinin alınmasının bir işe yaramayacağını dile getirdiğini hatırlatır. Kültürün sadece kültür olarak kalmadığını, kültürün bizi koşullandığını söyleyen Ziyaioglu, bu koşullar altında yetişen aydınlar, eylemciler de toplumu bu yeni kültüre göre biçimlendirmeye başlamaktadırlar, der ve burada bu yeni kültürün emperyalist yönünün işe karıştığını vurgular.

Emin Ziyaioglu, “Edebiyat”ın Ocak 1980 sayısında yayımlanan “Değınmeler”¹⁹⁰ başlıklı yazısının ikinci bölümünü “Türkiye Yazıları” dergisinin Aralık 1979 sayısında çıkan Ruşen Eşref’in “Günler, Dergiler, Gazeteler” başlıklı köşesinde “Edebiyat” dergisiyle ilgili öne sürdüğü görüşlerine ayırmış ve bu görüşlerdeki katılmadığı noktalara açıklık getirmiştir. Eşref, dergiyle ilgili olarak bir arkadaşının söylediği sağın bilinçli dergisi, dilde tutucu değil yenilikçi değerlendirmesini aktarır ve sonrasında da kendi görüşlerini söyler: “Edebiyat, edebiyatın dışına taşmayan, ülkemizin sorunlarından uzak, ama gene de ilginç bir dergi. Bir aile dergisi olmaktan kurtulursa, bu derginin kazancı olur.” Ziyaioglu bu görüşler üzerine düşünürken ilk önce “sağ” kavramının Batıcı yaklaşımla kullanılması nedeniyle “sağın bilinçli dergisi” yorumunu kabul etmez ve kendilerinin anamalcılığa, sömürüye ve Batıcı düşünceye karşı çıktıklarını vurgular. Derginin edebiyatın dışına çıkmayan, toplum sorunlarından uzak olması yorumuna katılmaz. Türkiye’nin temel sorunlarının kimliksizleşmenin acı sonuçlarından doğduğunu, kimliğini yitiren ulusların iflah olmayacağını söyler. Türkiye’ye güncel değil tarihsel yaklaşımla bakmamız gerekliliğinin derginin sürekli üstünde durduğu konulardan olduğunu belirtir. Eşref’e güncelin üzerinde durmanın bir bakıma bu yanlış siyasanın sürmesini isteme anlamına geleceğini anlatır. Aile dergisi olarak değerlendirilmelerini ise “Bir devrimci dergi, tüm insanlara seslenen bir dergi, yalnızca kendi ulusuna değil, tüm uluslara öneriler sunan bir yazarlar topluluğunun dergisi, hiç aile dergisi olur mu?” diyerek reddeder.

¹⁸⁹ a. g. y. , s. 8.

¹⁹⁰ Emin Ziyaioglu, “Değınmeler”, S. 38+60, Ocak 1980, s. 8.

Sezai Uğurlu, Türk Dili dergisinin Şubat 1982 sayısında yayımlanan Behçet Necatigil'in "Şiir Çevirileri" adlı yazısındaki bazı tespitlerini doğru bulmayarak "Bu Ne Dumandır"¹⁹¹ adlı yazısını kaleme alır. Necatigil, söz konusu yazısında şiir çevirisinin güçlüğünden, çevirilerde çevirmenin yetkinliğinin yanında şiirin yazıldığı dil ile çevrildiği dilin eş kültür düzeyinde bulunması gerektiğini, ne dilimizin ne de kültürümüzün batı ülkelerinden çeviri yapmaya yetmeyeceğini dile getirir. Uğurlu, bu tespitleri şu cümlelerle eleştirir:

"Kendi şiir geleneğimizi, şiir deyişimizi, kendi kültür birikimimiz içerisinde, kendi uygarlığımızın temel labirentlerinde algılayabilmek, halkını seven, yurdunu seven sanatçının işidir. Bir Yunus'tan, bir Hacı Bayram-ı Veli'den, bir Mevlana'dan gelen şiir birikimimizin gücü, bindörtüzyüzyıllık bir kültür geçmişimiz, bir Baudelaire'i çevirmeye, tam anlamıyla dilimize kazandırmaya yetmeyecek. Doğru olur mu bu? Kendi uygarlığımızı körükörüne yadsımak olmaz mı bu? Öyle anlaşılıyor mu Necati Cumalı'nın yazısından?"¹⁹²

Edebiyat'ın Şubat 1982 sayısında Turan Koç tarafından çevrilmiş T. S. Eliot şiirini örnek göstererek, Koç'un başarısında kendi yetkin şairliği ve dil hâkimiyetinin yanında uygarlığımızın şiir geleneğinin özüne sahip olmasının ve bunu evrensel bir düzlemde eritebilmesinin de etkisinin büyük olduğunu söyler. Sözlerini, "Şimdi Turan Koç çıkıp da günümüz okuruna Eliot'ı aktarmasaydı, ya da aktarmasaydı, kim olacaktı suçlu, kendi kültürümüz mü, Eliot mı? Açıkça görülüyor ki, şiir yazmak kadar, çevirmek de, bunda söz sahibi olmak da bir uygarlık sorunu."¹⁹³ diyerek sürdürür.

Çeviri denilince sadece Batı ülkelerinden yapılan çevirilere değinilmesinin, Ortadoğu ve Afrika uluslarının edebiyatlarından yapılan çevirilerin görmezden gelinmesini yanlış bir tutum olarak değerlendirir. Tüm yazar ve şairlerimizin Ortadoğu ve Afrika uluslarıyla ilişkilerimizde daha önyargısız ve nesnel davranması gerektiğini anlatır. Ortadoğu ve Afrika uluslarıyla aramızdaki kültürel bağların sanat ve edebiyat yoluyla yeniden canlandırılmasını ister. Edebiyat dergisinin bu konudaki çabalarını hatırlatır. Ayrıca Edebiyat'ta sadece bu ülkelerin değil, daha pek çok yabancı ülkenin yazarlarına da rastlanmasındaki amacın evrensel insan sıcaklığını yaymak olduğunu söyler.

¹⁹¹ Sezai Uğurlu, "Bu Ne Dumandır", S. 38+86, Mart 1982, s. 5.

¹⁹² a. g. y. , s. 5.

¹⁹³ a. g. y. , s. 5.

Muharrem Oruç, “Bilinç Kirlenmesi”¹⁹⁴ başlıklı yazısında Melih Cevdet Anday’ın Milliyet Sanat’ın 15 Şubat 1982 tarihli sayısında yayımlanan “Bilinç-çevre Kirlenmesi” adlı yazısının başlarında geçen “Olayla olayın iletimi arasındaki zaman bölümü, Tanrının da insanın da egemenliği dışında kalmış inanılmaz bir soyut ülke sayılmalı” cümlesini eleştirir. İnsan ve Tanrı’nın insanî koşullar çerçevesinde genellenerek değerlendirilmesine karşı çıkar. Bizim inancımıza göre Tanrı, zamandan da, mekândan da münezze ve her şeyi kuşatandır. Ayrıca Tanrı’nın kişileştirilmesi de söz konusu değildir. Ama sözünü ettiği Tanrı, Yunan mitolojisindeki tanrılardansa bir bakıma haklı sayılabilir. Yazarın şiirlerinde ve denemelerinde rastlanılan Tanrı kelimesiyle savları arasında bir bağ kurmadığını, bir şeyin ya var ya da yok olduğunu, var olduğunu düşünüyorsa bunu belirginleştirmesi gerektiğini, bunun sanatçının en önemli sorumluluklarından olduğunu vurgular.

4.2. Türk Edebiyatı ve Edebiyatın Türlerini Konu Alan Makale ve Yazılar

4.2.1. Edebiyatın Genel Görüntüsü, Problemleri ve İhtiyaçlarıyla İlgili Yazı ve Makaleler

Rasim Özdenören, derginin ilk sayısında yayımlanan “Yeni Dönemle”¹⁹⁵ başlıklı yazısında yerli kaynaklarla beslenen yeni bir edebiyat döneminin başladığını haber verir. Bu edebiyatın Tanzimat’tan bu yana süregelen edebiyatla başta öz olmak üzere belirgin bir şekilde ayrılık gösterdiğini belirtir. Tanzimat ile başlayan Batı’yı politik anlamda örnek alış durumunun edebiyatta da yansımaları bulunduğunu ve ortaya Batı taklidi bir edebiyatın çıktığını söyler. Bu edebiyatın halkla organik bir bağ kuramadığından ve bu bağın Servet-i Fünûn, Fecr-i Âtî, Millî Edebiyat ve Cumhuriyet dönemi edebiyatlarında da kurulamadığından söz eder. “Devrimci” tipi bir edebiyatçının oluştuğunu ve bu edebiyatçının da halkın ayağına gitmektense onu kendi fildişi kulesi içinde görme yanlısına düştüğünü söyler. Sonunda edebiyatçının halkına karşı bir konum aldığını ve bunun da Cumhuriyet dönemiyle iyice belirginleştiğini anlatır. Bu dönemin önemli eserlerinin toplumsal bir iddiası olmayan soyut edebiyat verimlerinden oluştuğunu belirtip bu doğrultuda yazarlar arasında

¹⁹⁴ Muharrem Oruç, “Bilinç Kirlenmesi”, S. 38+86, Mart 1982, s. 5.

¹⁹⁵ Rasim Özdenören, “Yeni Dönemle”, S. 1, Şubat 1969, s. 1.

Abdülhak Hâmid, Yahya Kemal, Ahmet Haşim, Necip Fazıl, Ahmet Hamdi ve Ahmet Kutsi'nin yer aldığını dile getirir. Devrimin özelliklerine uyması nedeniyle Cumhuriyet döneminin şiir alanındaki ilk temsilcisi olarak Orhan Veli'yi gösterir. Bu kuşak şairlerinin biçimi bozduklarını ve içerikte ise halka inmek iddiasında olduklarını söyler. Halka inen edebiyatla halkçı edebiyatın birbirinden çok ayrı kavramlar olduğunu söyleyen yazar, halkçı edebiyatın halkın köklü medeniyet değerlerinin, metafizik değerlerinin ve ona hayat tarzı kazandırmış moral değerlerinin ifade edilmesiyle olduğunu anlatır. Ancak Orhan Veli kuşağı bu özün karşısında yer alıp onu yıkmamanın peşindedir. 1950'lerden sonra edebiyatta metafiziğe doğru bir açılımın yaşandığını, halkla barışık, halkçı bir neslin eserlerini vermeye başladığını söyler.

Münir Bağcılar, "Edebiyatımızın İnsanı Nerede"¹⁹⁶ başlıklı yazısında edebiyatımızda ortaya konan eserlerde toplumumuzun içinden çıkmış insanlara pek rastlanmadığını, topluma dönük eserler verdiği iddiasındaki Cumhuriyet dönemi yazarlarının ise eserlerinde kendi kurdukları muhayyel bir toplumu yansıtmaya yolunu seçtiklerini anlatır. Toplumdan uzak olduğu yönünde eleştirilere maruz bırakılan divan şiirimizin dahi halkına karşı daha duyarlı olduğunu söyledikten sonra artık bu durumun düzelmeye başladığını vurgular.

M. Âkif İnan, "Edebiyat ve Politika"¹⁹⁷ başlıklı yazısına Tanzimat'tan sonra gelişen edebiyatımızın politikayla olan içli dışlı halini ve bunun yarattığı olumsuzlukları konu etmiştir. Dünyadaki tüm edebiyatların ülkelerindeki siyasal ve toplumsal gelişmelerle az çok alakadar olduğunu söyleyen yazar, edebiyatın içinde bir dünya görüşü barındırmasının, siyasal ve toplumsal konular üzerinde etkin bir rol üstlenmesinin yeni bir hareket olduğunu söyler.

Bati'nin örnek alınmaya başlanmasının ve gazetenin yaşantımıza girmesinin ardından edebiyatımızda sanatçı-politikacı bir nesil ortaya çıkmıştır. Gerek çağın, gerekse devletin içinde bulunduğu bunalımın sanatçıları aktif politikanın içine ittiğini ve bu durumun da giderek gelenekselleşmesinin sanat açısından olumsuz sonuçlar veren bir çığıra dönüştüğünü vurgular. Bunun üzerinde, dönemin aydınlarının büyük bir çoğunluğunun edebiyat ve sanatla uğraşmasının da etkisi olduğunu söyledikten sonra yeni fikirlerin toplumda kabul görmesini sağlayan en önemli etkenin edebiyat olduğunun da altını çizer. İnan, edebiyat "aktif günlük politikanın, hele onun gazeteciliğinin hamalı değildir" diyerek bir yazarın dünya görüşünü eserine yansıtırken ölçüyü iyi ayarlaması gerekliliğine işaret etmiştir. Tanzimat ile başlayan

¹⁹⁶ Münir Bağcılar, "Edebiyatımızın İnsanı Nerede", S. 19+2, Aralık 1971, s. 1-5.

¹⁹⁷ M. Âkif İnan, "Edebiyat ve Politika", S. 2, Mart 1969, s. 1.

politikanın edebiyata karışması halinin 60'lı yıllarda zirve yaptığını belirtir. Gündelik politikanın sanatçının işi haline gelmesinin onu sanat kaygısından uzaklaştırdığını ve sıradanlaştırdığını söyler. İnan, sanatçı ve politika arasında olması gereken ilişkiyi şu şekilde ortaya koyar:

“Sanatçı, hadiseleri, biraz günlük realitenin kabuklarından soyan, asıl gerçeğin bu günlük kavga içerisinde saptırılmamasının savaşını veren –gerekirse kanun gibi- yazan, yapan insan olmalıdır. Onun bu çabası, bir bakıma politikanın ta kendisidir, ama bu, büyük, soylu ve soyut politikadır. Onun bu çabası, bu politikadan ilhamını alan bir nesle, bir politikacı nesle de belki mal olabilir, ama bu nesil elbette önce ‘politikacı’ olan nesil olacaktır. Sanatçının bir bakıma politika alanında boy gösteren havarileri. Bu durumda onlara bir yeni hayat görüşü, savaş gücü, hatta stratejisi veren sanatçıdır, fakat sanatçı, işte bunlardan herhangi biri gibi görev alamayacaktır. Onun yapacağı oraya kadardır. Yani sanatındaki fikrin, bir politikacı-aksiyoncu nesle mal olması aracılığı. Ancak bunu yapabilir, yapmalıdır sanatçı.”

Tanzimat'tan bu yana edebiyatımızda söz sahibi olmuş önemli sanatçıların hep politikayla uğraştıklarını ifade eder ve Şinasi, Ziya Paşa, Namık Kemal, Tevfik Fikret, Cenap Şahabettin, Muallim Naci, Ziya Gökalp, Mehmet Emin, Mehmet Âkif, Rıza Tevfik, Süleyman Nazif, Halide Edip, Yakup Kadri, Peyami Safa, Nazım Hikmet, Necip Fazıl'ın isimlerini sıralar ve bunların arasına belirli bir politik fikri temsil etmek yerine meslek olarak politika yapan Abdülhak Hâmid, Yahya Kemal, Faruk Nafiz gibi isimleri ekler. Ayrıca sanatlarına siyaseti hiç bulaştırmayan Ahmet Haşim, Ahmet Hamdi Tanpınar ve Hüseyin Rahmi'yi de anar.

Bir ülkenin edebiyat tarihi ile siyasal ve toplumsal tarihinin aynı olmasının o ülkenin geçirdiği büyük buhranları gösterdiğini söyleyen İnan, sanatçının gündelik politikaya girmesinin edebiyatımız açısından büyük kayıplara mal olduğunu vurgular. Ancak Tanzimat ile başlayan edebiyatın politikaya kurban edilmesi alışkanlığının artık ortadan kalkmaya başladığını, “edebiyatın bu çıkmazdan kurtarılması yolunda sanat çabası taşıyan kabiliyetlerin belirdiğini; sanatı kötü anlamda bir ‘bildiri’ olarak görmeyen, onu ölümsüz gerçeğin bir anıtı olarak Türkiye’ye dikmenin soylu savaşını yapanların artık ortaya eserleri koyduğunu ve bu gidişin gide gide sanat ortamını da değiştirerek daha doğrusu onu lâıyk olduğu yere oturtarak Türk edebiyatının halini kurtaracağını” belirtir.

M. Âkif İnan, Tanzimat'tan günümüze kadar gelen süreçte yaşanan toplumsal ve siyasal gelişmeleri ve bunların etkisi altında gelişen edebiyatımızı ele

aldığı “Sosyal ve Siyasal Değişimler İçinde Yeni Türk Edebiyatı”¹⁹⁸ adlı bir yazı dizisine başlar ve ilk yazısında Tanzimat’a gelinceye kadarki yapılan ıslahatları genel hatlarıyla anlatır.

Islahat hareketlerinin “Lale Devri”yle başlatılmasının büyük bir yanığı olduğundan bahseden yazar, ıslahatların fikir ve çok az da eylem olarak III. Mustafa dönemiyle başlatılmasını uygun görür. Bu padişahın yapmak istediği ıslahatların fikri temelini sonraki ıslahatlardan oldukça farklı olduğunu, onun “ıslahatı, bir başka devleti ve yönetimini örnek alarak değil, kendi kaynaklarımızdan yaralanarak yapmayı” düşündüğünü söyler. İnan, zamanında ve kaynaklarımıza uygun olarak gerçekleştirilecek bir inkılâbın sorunlarımızın çözümünde daha yetkin olacağını vurgular. III. Selim ve II. Mahmud dönemlerinde yapılan ıslahatlarda kendi varlığımızdan, kaynağımızdan beslenmek yerine ileri olarak gördüğümüz Batı’nın örnek alınmasının söz konusu olduğunu açıklar.

Tanzimat Fermanı’nın ilan edilmiş sürecini anlatan yazar, fermanı “devletimizin batmaması için batının elimizden tutmasını sağlamanın, batıyı çok üstün gördüğümüzün, bizi de artık kendilerinden saymalarını dilemenin, kendimizi kendimizin de beğenmediğimizin, bunun için de kendilerini örnek tanımaya hazır olduğumuzun bir ilânıdır.” diye tarif eder. Tanzimat’tan bu yana ne tam anlamıyla batıyı tanıyan, bilen ne de batıyı kendi şartlarımıza uydurmayı amaçlayan kişilerin yetiştiğini söyler. Ayrıca kendi kaynağımızdan beslenerek bizi yenileyecek olan yerli ve milli bir aydın ekibini de oluşturamadığımızı, bu uzun süreçte yapabildiğimizin sadece bir taklitçilikten ibaret olduğunu belirtir.

M. Âkif İnan, dizinin ikinci yazısına¹⁹⁹ bir döneme ve onun edebiyatına adını veren Tanzimat Fermanı’nın tam metnini vererek başlamıştır. Fermanda özetle milliyet farkı gözetilmeksizin bütün vatandaşların can, mal, ırz güvenliğinin sağlanması gerekliliği ile çağın yeniliklerine ayak uydurulamaması ve gerçek Müslümanlıktan uzaklaşılması nedeniyle geri kalışımız anlatılmıştır. Devletin içinde bulunduğu çöküntünün II. Mustafa döneminden II. Mahmud dönemine değin bilinen bir durum olduğunu, padişahlar tarafından bu sorunun çözümü için çareler arandığını söyleyen yazar, fermanın tespitinin yeni olmadığını dile getirir. Vatandaşların özellikle de gayrimüslimlerin can, mal ve ırz güvenliği içinde

¹⁹⁸ M. Âkif İnan, “Sosyal ve Siyasal Değişimler İçinde Yeni Türk Edebiyatı”, S. 3, Nisan 1969, s. 1.

¹⁹⁹ M. Âkif İnan, “Sosyal ve Siyasal Değişimler İçinde Yeni Türk Edebiyatı II”, S. 7-12, 1969-1970, s. 6-7.

yaşamalarının yeni verilen bir hak olmadığını, devletimizin bunu asırlardır en medenî şekilde uyguladığını vurgular.

Resmî ağızdan Batı üstünlüğünün kabul edilmesi, aydınlarımızda bir güven eksikliği yaratmıştır. Büyük fikirlerin ve eserlerin ortaya çıkmasının güven duygusuyla yakından ilişkili olduğunu söyleyen yazar, yönetimi elinde bulunduran aydınların millî değerlerden ve ideolojiden uzaklaşması, millî ruha bağlı nesillerin yetişmesinin şansa bırakıldığını gösterir.

Tanzimat Fermanı günün koşullarının bir gereği olarak ilan edilse de bizim sosyal yapımızla uyuşmaması ve pratik olmaması nedeniyle uygulamada başarı gösterememiştir. Tanzimat'la birlikte sadece bir düzen değişikliğine gidilmediğini, o düzenin medeniyetinin de getirildiğini söyleyen yazar, her milletin devlet düzeninin kendi medeniyet dünyasının bir sonucu olduğunu anlatır. Batı medeniyetinin kökeni Hıristiyanlık, Eski Yunan Felsefesi ve Roma Hukuku'na dayanırken, bizim medeniyetimizin kökeninde İslâmiyet vardır. Bizim edebiyat, müzik, mimari, folklor gibi her türlü sanatımızın bu kökten beslendiğini vurgular.

Tanzimat'la birlikte başlayan medeniyet krizini fikir, sanat ve devlet idareciliğinde dehalar yetiştiremememizin temel nedeni olarak belirleyen yazar, Tanzimat aydınının durumunu şu cümlelerle açıklar:

“Cemiyetimizi kendi medeniyetinden gayrisına adapte etmemizin gayretleri, insanımızı apıştırmış, kabiliyetinin zuhuruna imkân bırakmamıştır. Bu böyle bir apıştırmadır ki insanımız, kendi kaynaklarımızdan fıskıran birer kabiliyet imkânı bulamadığı gibi, angaje olunan başka bir medeniyetin de tabii bir mensubu olamadığı için o alanda da bir varlık gösterememiştir. Bu hal Tanzimat ricalinde ve sanatkârlarında çok barizdir: Ne Batılı olmuştur ne de millî. Tanzimatçı bilinen veya öyle olan kişilerin, bizzat Tanzimat hakkında yazdıkları öyle büyük farklılıklar ve tezatlar gösterir ki, 'Karla ekmek yemeği ben keşfettim ama yine ben beğenmedim.' diyen Türkün büyük dehası Nasreddin Hoca'da ifadesini bulan bir durum arzeder.”

Tanzimat'ın ilanından sonra sadece yönetim ve kültür hayatında değil ekonomik hayatta da bir kriz baş gösterir. Bunun ticaretin yabancıların eline geçmesi, dış borçların artması, askerliğin sadece Müslümanlar tarafından yapılması nedeniyle meslek erbabının azalması ve tezgâhların kapanmasına neden olduğunu söyler.

İnan, Tanzimat Edebiyatı'nın fermanın ilanından 20 yıl sonra başladığını söyler. Fermanın içeriğini benimseyen yazarlar, Tanzimat'ın ruhuna uygun eserler

ortaya koymuşlardır. Bu isimler, çoğu aynı zamanda devlet adamı olan Âkif Paşa, Ethem Pertev Paşa, Süleyman Paşa, Sâdullah Paşa, Ahmet Cevdet Paşa, Ahmet Vefik Paşa ve Ziya Paşa'dır. Bu isimlerin Batı edebiyatından çeviriler yapmalarının yanında telif eserler de ortaya koyduğunu belirtir. Fakat sanat tarzları tam anlamıyla değişmemiştir, çünkü yetiştikleri kültür divan şiiri estetiğine dayanmaktadır. Bu durum da onların düşünce ve politika olarak Tanzimat'ı benimsemelerine rağmen yerli edebiyat anlayışından kurtulamadıklarının bir kanıtıdır. Tanzimat ile başlayan Batı etkisindeki Türk edebiyatımızın uzun bir süre ne tam anlamıyla Batılılaştığı ne de eski estetiği benimsediği söylenilebilir. Ziya Paşa'nın biçim ve kısmen de içerikte Batılılaşmayı sağlayamadığı, eski anlayışa bağlı kaldığı görülür. Namık Kemal'in ise biçimde batılılaşmadığını söyleyen yazar, kendini yenilemek hususunda Abdülhak Hâmid'in daha başarılı olabildiğini anlatır. Şinasi'yi Batılılaşmayı en şuurdu düşünen ve anlatan olarak niteledikten sonra, yetenek bağlamında ise ortanın çok altında bir sanatçı olarak değerlendirir.

Bu dönem sanatçıların önemli edebî tartışmaları yine birbirleriyle yaptıklarına dikkat çeken yazar, örnek olarak ise Ziya Paşa'nın eski tarz şairlerin eserlerini topladığı "Harâbât" adlı antolojisinde öne sürülen bazı fikirlere yenileşme adına Namık Kemal'in "Tahrîb-i Harâbât" adlı eseriyle cevap vermesini gösterir.

Şinasi, Ziya Paşa ve Namık Kemal'in Mustafa Reşîd Paşa'yla araları çok iyi olmuş, fakat daha sonra yönetime geçenlerden aynı muameleyi görmemişlerdir. Tanzimat'ın ülke sorunlarını çözümlenememesi ve yöneticilerin samimiyetsiz tutumları, bu isimleri yavaş yavaş meşrutiyetçi bir anlayışa yöneltmiştir.

M. Âkif İnan, Tanzimat sonrası edebiyatımızın bütün Türk edebiyatı içindeki yerini tayin edebilmemizin ancak kendisinden önceki dönemin edebiyatının ve geçirdiği değişimlerin bilinmesiyle mümkün olabileceğini söyler ve yazı dizisinin üçüncü yazısını²⁰⁰ bu konuya ayırır.

Her yeni edebiyatının anasının kendinden önceki edebiyatlar olduğuna dikkat çeken yazar, her edebiyat hareketinin yeni ve farklı unsurlar taşıyacağını belirtir. Bu bağlamda edebiyat sürekli gelişen bir olgudur, fakat bu durum farklı bir medeniyetin etkisinde gelişen edebiyatlar için değil, yerli kaynaklardan beslenen edebiyatlar için geçerlidir. Tanzimat sonrası gelişen edebiyatın önceki edebiyatımızın kaynaklarının tamamen dışında, Batı etkisinde şekillendiğini ve bunda ne kadar başarı sağlandığını bu yazı dizisinde ortaya koymaya çalıştığını söyler.

²⁰⁰ M. Âkif İnan, "Sosyal ve Siyasal Değişimler İçinde Yeni Türk Edebiyatı III", S. 12+1, Mayıs 1970, s. 4.

Ülkemiz geçmişini uygarlık bakımından İslâm öncesi ve İslâm sonrası diye iki büyük kısımda inceleyebileceğimizi belirten yazar, ilk olarak İslâm öncesi edebiyatımızdan ana hatlarıyla söz etmiştir: Sözlü bir edebiyatın olduğunu, şairlerin toplumda önemsendiğini, hatta insanüstü birer varlık olarak görüldüğünü, şiirlerde vezin olarak hecenin, kafiye olarak ise yarım kafiyenin kullanıldığını, kafiye örgüsünün koşma, mani ve destan şekline uymakla birlikte çok daha ilkel olduğunu, genellikle kahramanlık konusunun işlendiğini, yas ve eğlence törenlerinde söylenen şiirlerin de oldukça yaygın olduğunu anlatır. Bu dönem edebiyatında toplumun bağlı olduğu dinin etkisinin büyük olduğunu, bunun da Türklerin dinlerine ne kadar bağlı bir yaşam sürdürdüklerinin bir kanıtı olduğunu dile getirir. Türklerin Müslüman olmadan önce kabul ettikleri Şamanizm, Budizm, Zerdüştilik, Nastûrîlik, Maniheizm ve Mazdeizm dinlerini andıktan sonra bu dinlerin hiçbirinin millî özelliklerimizi kaybettiremediğini vurgular.

Bir medeniyetin ortaya çıkması ve gelişiminde en önemli unsurun din olduğunu belirtir. Batı medeniyetini Yunan ve Latin düşüncesiyle Hıristiyan tahassüsünün birlikte meydana getirdiğini, İslâm medeniyetinin ise daha farklı kaynaklardan temellendiğini anlatır. İslâm medeniyetinin temeli aslen vahiy ve yorumuna dayanır. Bu temelde sonradan Müslüman olmuş milletlerin millî kültür esprileri de bulunur. Medeniyeti oluşturan diğer kaynaklara da kısaca değinen yazar, bunların başında iman ve itikadın bulunduğunu söyler. İman ve itikadı ise Kur'an, hadis, peygamber kıssaları, mucizeler vs. olarak açıklar. Bu medeniyetin kurulmasında ikinci bir unsur olarak iman ve şeriate dayanan tasavvufu gösterir. İslâm tasavvufunun 8. yüzyılda ortaya çıktığını söyler ve Kûfeli Ebu Haşim, Cüneydi Bağdadî, İmamı Gazalî, Muhyiddini Arabî ve Mevlana Celaleddini Rumî gibi eserleri bugüne kadar ulaşmış büyük mutasavvıfları anar. Tarih ve esâtirin de İslâm medeniyetinin şekillenmesinde önemli bir etken olduğunu söyleyip Türklerin gerek İslâm öncesi gerekse İslâm sonrası birçok kahramanlarını edebiyatlarında yaşattığını belirtir.

İslâm'ın kabul edilmesinden sonra vücuda getirilen edebiyatımız bu yeni medeniyetin bir yansımasıdır. Bu edebiyatın gereği gibi anlaşılması için İslâm medeniyetinin bilinmesini şart koşan yazar, divan edebiyatına karşı oluştaki ana etkenin farklı bir sanat anlayışının benimsenmesinin değil, bu edebiyatın dayandığı İslâm medeniyetine duyulan antipatinin bir sonucu olduğunu söyler.

Divan edebiyatına karşı çıkış nedenlerinin başında dilin gösterildiğini, bunun altında ise derin bir bilgisizliğin yattığını söyler. Dilde sadeleşme hareketinden sonra aydınlarımızın haklı olarak divan edebiyatını anlayamadıklarını ve bunun bir mesafe yarattığını kabul eden yazar, bu durumun bu kadar köklü bir edebiyatı milletimizin hayatından çıkarmayı gerektirmeyeceğini vurgular. Osmanlıca bilen her kişinin eski edebiyatımızı anlayamayacağını, dilini bilmenin onu tanımanın belki de en asgari şartı olduğunu belirtir.

M. Âkif İnan, "Köprü Kurmak"²⁰¹ başlıklı yazısına Türk toplumunun önemli özelliklerinden birinin fikir hayatımızın hep edebiyat adamları tarafından temsil edildiğini söyleyerek başlar. Bunun yalnızca bizim için değil, diğer milletler için de az çok aynı olduğunu belirtir.

Edebiyatın malzemesini çağından aldığını, fakat bir elinin de her zaman geçmişte olması gerektiğini, ancak bu şekilde geleceğe uzanacağını belirten yazar, toplum hayatının dünü, bugünü ve yarınıyla kesintisiz bir akış içinde olduğunu vurgular. Bir milletin hayatında kesinti yaşanması ancak onun tarih sahnesinden silinmesiyle mümkündür. Geçmişle bağını koparan bir edebiyatın çağdaş olamayacağını belirtir. Eski edebiyatımız sanılanın aksine çağıyla yakından ilgilidir ve adeta çağının aynası hüviyetindedir.

Çağının aynası olarak nitelediği edebiyatın yakın tarihimizdeki fikir akımlarını da yansıttığını dile getirir. Tanzimat, Meşrutiyet, Cumhuriyet devrimleri ve fikir akımlarının edebiyatımızda yansımalarını bulduğunu söyler. Yeni edebiyatımızda iki farklı ucun bulunduğunu, bunlardan birinin toplumu değiştirmeyi amaçlayan devrimlere bağlı olarak geliştiğini, diğerinin ise Batılılaşmanın karşısında yer alıp yerli değerlerimizi savunduğunu anlatır. Toplumumuzda ve edebiyatımızda bu iki ucun kavgasının bir gelenek gibi sürdüğünü söyler. Tanzimat'tan bu yana eski edebiyatla yıkılan köprülerin yeniden kurulmasının sanatçı açısından büyük bir gereklilik olduğunu vurgular.

Mehmet Reha, "Şartlanmış Edebiyat"²⁰² başlıklı yazısında edebiyatın kültür ve medeniyetle olan ilişkisini ele almıştır. Yazısının başında Türkiye'de bugün edebiyat ve sanatın maruz kaldığı ilgisizlikten sanatçıların yakındıklarını belirtir. Şimdiye kadar bu konu üstünde düşünenlerin yoğunlaştıkları iki husus olduğunu, bunlardan birincisinin okurun çağın sanatını anlayamaması, ikincisinin ise sanatçının

²⁰¹ M. Âkif İnan, "Köprü Kurmak", S. 19+3, Ocak 1972, s. 8.

²⁰² Mehmet Reha, "Şartlanmış Edebiyat", S. 12+1, Mayıs 1970, s. 1-7.

halktan kopması olduğunu anlatır, bunlarda doğruluk payı olduğunu kabul etse de asıl nedenden uzaklaşıldığını vurgular.

Her yeni fikir akımının içinde filizlendiği milletin, yani medeniyetin genel karakterinden izler taşıdığını, bir milletin sanatının başka bir milletin sanatından farklılıklar göstermesinin ayrı medeniyet dünyasından çıkmış olmalarından kaynaklandığını söyler. Bir toplum eğer kültür ve medeniyet bunalımı içindeyse sanat ortamını yitirir. Bizim içinde bulunduğumuz bunalımın temel nedeni Tanzimat ile millî yapımızla hiçbir ilgisi olmayan ayrı bir medeniyet düzenine girmemizdir. Böylesi ters şartlandırılmış bir edebiyatın topluma mal olamamasını da tabii karşılar. Eski edebiyatımızın tek bir zümreye hitap ettiği ve Tanzimat'tan sonra geniş halk kitleleriyle sanat arasında bir bağ kurulduğu görüşünün yanlışlığını vurgular. Tanzimat sonrasında fikir, sanat, politika ortamı şartlanmış olan düzende ciddi aydınların yetişmesinin bir rastlantı ürünü olduğunu söyler ve bu düzenin hâlâ sürmesinden dolayı ne yerli edebiyatın kurulabildiğini, ne de ciddi bir yazarın çıkabildiğini vurgular.

Emin Ziyaioglu, "Yazarın Biati"²⁰³ başlıklı yazısında, içinde bulunulan çağın insanı her geçen gün artan bir bunalıma ve aceleciliğe sürüklediğini belirtir. Taşın yukarılardan yuvarlandığını, insanın omzundaki yükün günden güne arttığını ve bunu en fazla duyumsayanların ise 1940 sonrası yazarlarının olduğunu anlatır. Bağımlı edebiyatla insanın yuvarlanan taşın altında kalması engellenmek istenmiş olup başarı sağlanamamıştır. Yazarlığın artık bireysel kulelerden yapılmadığını, artık yazarların kente indiğini belirten yazar, yazarlıkla birlikte eylemin de birlikte yürütüldüğünü söyler. İnsanın sömürüldüğü, insanın kendine ve tüm dünyaya yabancılaştırıldığı, işkencelerin arttığı, alinteri ve emeğin çalındığı bir dünyada yaşamaktayız. Mutlak Düzen'in savunucusu yazarların, insanın varoluş hikmetini açıklamak, insanı ayakta dimdik durmaya çağırmak için yazdıklarını anlatır. Bağımlı edebiyatın biatsız bir edebiyat olması nedeniyle kayan taşı durduramadığını, taşın ancak Mutlak Düzen'e bağlanılınca duracağını vurgular. Batılı ve Marksist yazarların ve bunların ülkemizdeki temsilcilerinin en büyük yanılığını biat gereği duymamak olarak açıklar. Ülkemizde Batıcılığın egemen olduğu dönemlerde her alanda, her şeyde bir yabancılaşmanın ortaya çıktığını belirten yazar, bunun tam karşısında da yerliliği benimseyen ve edebiyatı Mutlak Kitap ile şartlayarak biat bilincini

²⁰³ Emin Ziyaioglu, "Yazarın Biati", S. 4, Mayıs 1969, s. 1.

tazeleyenlerin yer aldığını ifade eder. Bunların çağın acıklı durumuna bir son vereceklerini söyler.

Rasim Özdenören, “Bütün Yıkıntıların Üstünde”²⁰⁴ başlıklı yazısına her toplumda baş gösteren sosyal ve siyasal hareketlerin az ya da çok edebiyata etki ettiğini söyleyerek başlar. Edebiyatın kendi çağının ürünü olmakla birlikte geleceğin de şartlayıcısı olduğunu belirtir. Her toplumu ayakta tutan bir ülkünün olduğunu, bu ülkünün nesilden nesile aktarımının edebiyat sayesinde olduğunu, eğer bu ülkü kiralıksa o edebiyatın da kiralık olduğunu vurgular. Divan edebiyatı bu açıdan değerlendirildiğinde ülküsünün en soyut anlamda İslâm olduğunu, bu edebiyatın geçici olana değil, ebedî olana eğildiğini, bu özelliği nedeniyle ise halka mal olduğunu anlatır. Topluma egemen olan bu ülkünün yavaş yavaş yok olmaya başlamasıyla edebiyatın da özden kabuğa çekildiğini dile getirir. Kronolojik açıdan bize daha yakın olan Tanzimat ve sonrası edebiyatının öze seslenmediğini, ülküsünün dahi Batı’dan ithal edilmiş olduğunu ve sadece tarihsel bir değer taşıdığını belirtir.

Yeryüzünde geleneği olmayan tek edebiyatın bizim edebiyatımız olduğunu söyleyen yazar, diğer ülke edebiyatlarıyla kurulacak iletişimin tabii olduğunu, fakat işin taklide vurdurulmaması gerektiğini vurgular. Örnek olarak ise divan edebiyatını verir. Bu edebiyatın Arap ve Fars edebiyatlarıyla yakından ilişkili olmasına rağmen orijinalliği yakalayabilmiş bir edebiyat olduğunu söyler. Kendi kuşaklarına büyük bir görevin düştüğünü, eserlerinde evrensel olanı yansıtmazlarsa kendilerinin de öncekiler gibi kaybolacaklarını belirtir.

Rasim Özdenören, “Evet, Bunalım Edebiyatı”²⁰⁵ başlıklı yazısında eserlerde “Yolunu şaşırılmış bir insanın ya da baştan beri şaşkın bir insanın veya elinde olmadan kara bir dünyaya gelmiş olan insanın uzun bir tarihî süreç içinde yoğunlaşmış bunaltılı yaşamını alın yazısını” konu edindikleri için hep karamsar tablolar çizdiklerini belirtir. Bunun da sürekli karamsarlıkların anlatılması anlamına gelmediğini, gelecek güzel günlerin müjdesini vermeyi de amaçladıklarını vurgular. Çağın bunalımlı insanını anlatarak bir anlamda çağa tanıklık ettiklerini söyler. Yüz yılı aşkın bir süredir yaşanan medeniyet depremi içindeki toplumumuzu mutlu olarak göstermenin vurdumduymazlık olacağını vurgular. Bu insanın anlatılması ilkel anlamda bir güncellik demek değildir. Gündelik olayların eserlerin içinde yer almasına karşı olan yazar, bir sosyal olayın edebiyatta yer edinebilmesi için, “o

²⁰⁴ Rasim Özdenören, “Bütün Yıkıntıların Üstünde”, S. 19+3, Ocak 1972, s. 3.

²⁰⁵ Rasim Özdenören, “Evet, Bunalım Edebiyatı”, S. 9, Haziran 1974, s. 2-3.

olayın sürmesi, etkilerini sürekli göstermesi, belirli bir insan tipini yoğurması gerekir.” der.

Kendilerinden mutlak huzura ayarlı bir insan tipi çizmelerinin beklendiğini, bunu kendilerinin de çok istediğini, fakat toplumumuzda böyle bir tipin bulunmadığını söyler. En azından bazı çağrışımlar yoluyla mutlu bir yaşantının, bir insanın özlemine duyurabildiklerini, bu yaşantının da sonraki kuşaklar tarafından edebiyatımızda anlatılacağına olan inancını anlatır. İnsanımızı bunalımdan kurtarıncaya kadar bu bunalım edebiyatını sürdüreceklerini, ancak bunun asla bir mutsuzluk ve umutsuzluk edebiyatı olmadığı ifade ederek yazısını bitirir.

M. Âkif İnan'ın “Edebiyat ve Medeniyet Üzerine” başlıklı deneme kitabına değinen yazar, İnan'ın bu eserinde divan şiirine yapılan haksız eleştirilere cevap verdiğini ve günümüz sanatçısına izlemesi gereken yolu gösterdiğini söyler. İnan'ın şimdiye kadar yapılagelenin aksine divan şiirimizi uygarlık ölçülerimize göre değerlendirdiğini ifade eder.

Nuri Pakdil, “Devrimlere Kadar”²⁰⁶ başlıklı yazısında dünya savaşlarından sonra yeni bir yazar tipinin ortaya çıktığını, bu tipin aksiyonculukla yazarlığı birlikte sürdürdüğünü belirtir. Batı ve Doğu uygarlıklarının beslendikleri kaynakların birbirinden çok farklı olmasından ötürü bu yazarların eserlerinin içeriğinin de birbirinden ayrı olduğunu ifade eder. Batı'nın, insanı incelerken akıl ve mantık açısından ele aldığını ve bunda genellikle doğru sonuçlara vardığını söyler. Fakat insanın bir de duygu yanının olduğuna, bu yanının yadsınması durumunda insanın gelecekte ne yapacağını kestirilemeyeceğine temas eder ve bu “kavrayış eksikliği”ni en iyi anlayan ve romanlarında yansıtan sanatçının Dostoyevski olduğunu anlatır.

Tanzimat'a kadar gelen dönemde yazarın devletle birlik olduğunu ve devletin yazarla şartlandığını söyler. Ama bu şartlanmada devlet, kendi ülküsündeki öze yeniden şartlanmaktadır. Çünkü yazarın inancındaki öze devletin varoluş ve devam edişini sağlayan öz aynıdır. Yazarın ancak devletin yapısındaki öze kendi inancındaki özün çelişmesi durumunda yazarak savaşa giriştiğini belirtir. Tasavvuf, divan ve halk edebiyatlarında böylesi bir durumun söz konusu olmadığını dile getirir. Marksistlerin Köroğlu'nu dillerine dolamalarında bir yanlış anlaşılmanın olduğuna, ondaki başkaldırının devlete yönelik olmadığına dikkat çeker. Tanzimat'la birlikte devletin özünden bir sapmanın yaşanmaya başlandığını söyler. Bu dönem

²⁰⁶ Nuri Pakdil, “Devrimlere Kadar”, S. 4, Mayıs 1969, s. 1-4.

yazarlarını “acınacak yazarlar” olarak tanımlayan yazar, bunun nedenini ise gerek yazdıklarında gerekse politikalarında taklitçi olmaları olarak belirler. Böyle kişiliğini kaybetmiş yazarların bulunduğu devletlerin tüzel kişiliğini de yitirdiklerini dile getirir. Tanzimat sonrasında Servet-i Fünûn, Fecr-i Âtî ve Millî Edebiyat dönemlerinin yaşandığını ve devletin 1920'lere ulaştığını ifade eden yazar, bu süreçte eserlerini veren Mehmet Âkif ve Yahya Kemal'i ayrı tutarak, bu dönem yazarlarının yazılarında devletin özündeki mutlak ölküye yer vermemeleri bir yana bu mutlak ölküye karşı durmaya şartlandıklarını ve yeni bir halk imal etmeye kalkıştıklarını anlatır.

Nuri Pakdil, “1923 Devriminden Sonra”²⁰⁷ başlıklı yazısında devrim sonrası edebiyatımızın genel bir değerlendirmesini yapmıştır.

Devletimizin kökeninde başlangıcından bu yana Kur'an'ın bulunduğunu, yazarlarımızın da mutlak kitabın yönlendirdiği ölkü için yazdıklarını ifade eder. Ancak 1923 Devrimi'yle birlikte devletin temelindeki yerli düşünce yürürlükten kalkıp yerine Batıcılık geçer. 1940'lara gelinceye kadarki dönemde ülkemizdeki yazarları üç bölümde inceler. İlk bölümdekiler masabaşı Anadoluculuğu yapanlardır, bu yazarlar arasında Yakup Kadri, Reşat Nuri, Refik Halit gibi isimler yer alır. İkinci bölümde kayıtsız şartsız rejim övgüsü yapanlar bulunurken üçüncü bölümde ise mistik eserler kaleme alan sanatçılar vardır. Mistik şairler arasında Necip Fazıl Kısakürek, Ahmet Hamdi Tanpınar, Ahmet Kutsi Tecer'i sayarken romancı olarak ise Peyami Safa'yı anar. Bu sanatçıların eserlerinde çoğunlukla ölüm, mâverâ, zaman, mekân, edebiyat gibi konuların işlendiği, bunların devrimlerle pek alışverişe girmediklerini, Batıcılığı soyut bir şekilde eleştirdiklerini ve Anadolu'ya değindiklerini söyler. Bunların Anadoluculuğunun ilk bölümdekilerden daha tutarlı olduğunu, diğerleri gibi romantik gerçeklik yapmadıklarını belirtir. 1940'lardan sonra devrimin artık edebî ürünlerini vermeye başladığını, bu dönemi şiirde Orhan Veli'nin, nesirde ise Nurullah Ataç'ın temsil ettiğini vurgular.

Devrimlere karşı ilk direniş hareketinin Necip Fazıl'ın yayımlamaya başladığı “Büyük Doğu” dergisiyle başladığını belirtir. Fazıl'ın amacının yerli düşünceyi yabancılaştırmaktan korumak olduğunu vurgular. 1950'lerden sonra ortaya çıkan toplumcu edebiyatın da aslında devrimlerin reddi anlamında olduğunu, devrimlerin özündeki tabiatçılığın kendileri için bir şey ifade etmemesi üzerine Marksizme kaydıklarını anlatır. Yazarların ve yurttaşların Marksizme kayışlarının hep devrimlerin etkisiyle olduğunu ifade eder. 1950-60 yılları arasında halkın devrim

²⁰⁷ Nuri Pakdil, “1923 Devriminden Sonra”, S. 7-12, 1969-1970, s. 1-12.

karşısındaki olumsuz düşüncesini sadece oyla ortaya koyabildiğini söyler. Sezai Karakoç ile birlikte yerli düşüncenin güçlü bir şekilde şiirleştiğini dile getiren yazar, öykü alanında ise bir bunalım edebiyatının oluştuğunu, bunda da devrimlerin büyük etkisi olduğunu vurgular. Türkiye’de şimdi devletin özüne yeniden yerli düşünce koyularak devletle halk barıştırılıp yeni ve mutlu bir dönemin başlatılmasının amaçlanması gerektiğini vurgular.

Nuri Pakdil, “Edebiyatımızın Umudu”²⁰⁸ başlıklı yazısına yazarın sorumluluğunu yazarak büyüttüğünü ve sonunda eyleme dönüştürdüğünü söyleyerek başlar. Yazarın sorumluluk bilincine sahip olmasının gerektiğini, ancak bu bilince sahip yazarların yabancılaşamayacağını vurgular. Yabancılaşan yazarın halkına hor gözle baktığını, kızdığını, onu küçümsediğini söyler. Yabancılaşmanın da halkın inançlarına, değer verdiği kutsallarına saygı duymamak, inanmamak anlamına geldiğini belirtir. Ülkemize düşman olan dış güçlerin yabancılaşan yazarların en büyük destekçileri olduğunu dile getirir. Yabancılaşan yazarları “halkın içine sokulmuş dışa bağlı iç sömürücü” diye tanımlar.

Batılı devletler Osmanlı Devleti’ni parçalamanın ancak yabancılaşmayla mümkün olacağını bilmektedirler. Bunu yaparak Ortadoğu, Asya ve Afrika’nın mazlum halklarını sömürüp ezebileceklerdir. Osmanlı Devleti’nin elinde bu halkları bir arada tutan din özüne dayanan bir buyurma gücünün olduğunu ve Batı’nın da bu gücü kırmadan planlarına ulaşamayacağını belirtir.

1923 Devrimi yazarlarını halk düşmanlığının öncüsü olarak kabul eden yazar, bu yazarların tümünün Batı’ya şartlı olduğunu ve halka tepeden baktıklarını anlatır. Her türlü yabancılaştırma hareketine rağmen halkın yüreğindeki yerli düşüncenin atılmadığını söyler. Edebiyatımızın umudunun yerli düşüncede olduğunu vurgular ve ancak bu şekilde halk-edebiyat ilişkisinin daha iyi kurulacağını söyler. Yazısını, “Tüm çemberleri edebiyat kıracaktır sonunda, bağımlılığın çemberlerini.” cümlesiyle noktalar.

Emin Ziyaioglu, “Yazar Kente İnmiştir”²⁰⁹ başlıklı yazısında 1923 Devrimi’nin edebiyatımız üzerindeki etkisini irdelemiştir.

1940’lara kadar yönümüzün hep Batı’ya dönük olduğunu ve halkın sürekli olarak yadsındığını söyler. Yazarların çoğunun hep bir devrim övgüsü yaptıklarını, bir bölümünse mistik bir esintiyle ya da bireysel bir dirençle varlıklarını sürdürdüklerini belirtir. 1940’lar edebiyatının aslında devrime bir karşı koyuş

²⁰⁸ Nuri Pakdil, “Edebiyatımızın Umudu”, S. 12+7, Kasım 1970, s. 1.

²⁰⁹ Emin Ziyaioglu, “Yazar Kente İnmiştir”, S. 19+3, Ocak 1972, s. 1-2.

olduğunu, şiirin gelenekten kopmasının yanında devrimden de hiçbir iz taşımadığını anlatır. Bu dönem edebiyatının devrimle olan ortaklığı yalnızca Batılılaşma olmuştur. Devrimin zaman süreci içinde yetişmiş yazarların devrimle bir düşünce ilişkisi kuramadıklarını, bunun da devrimin edebiyatın özü olabilecek bir düşünce sunamamasından kaynaklandığını vurgular. Bütün devrimlerin kendinden esinlenmiş eserler ortaya koyduğunu anlatan yazar, eğer bir devrim bunları ortaya koyamamışsa o devrimin ülkenin yazar ve düşünürleriyle ilişki kuramayarak salt eylem olarak kaldığını söyler.

1940-50 yılları arasında yazarların bir panik döneminde olduklarını belirtir. Bu dönemde bazı yazarların Batı'ya körü körüne bağlandıklarını, Doğu'yu göz ardı ettiklerini anlatır. Bu yazarların savaş altında ezilmiş olan Batılı yazarlara özendiklerini ve onlar gibi bir bunalım içinde olduklarını ifade eden yazar, onların bu bunalımlarının yerli olmadığını dile getirir. Bu dönemde yerli düşünceyi savunan yazarların da çıktığını, devrim üstüne araştırmalar yapıldığını ve eleştirilerde bir sonuca varıldığını söyler. Örnek olarak Necip Fazıl'ın "Büyük Doğu" dergisinde yapılan eleştirilerin sonuca bağlanmasını gösterir. Derginin aynı zamanda birtakım önerilerinin olduğunu ifade eder. Bunların kimilerinde ulusumuzun Doğulu kalması gerektiği, ulusumuzun Ortadoğu medeniyetinin içinde bulunduğu ve ulusun ancak kendine ait özellikleriyle geliştirilebileceği vurgulanır. 1950'lerden sonra şiirde yabancılaştırmanın sürdüğünü, şiirde ya yoğun bir Batı etkisinin görüldüğünü ya da densiz bir toplumculuk şartlamasının olduğunu; roman ve öykülerde ise genellikle köy konusunun işlendiğini fakat anlatılan köyün gerçekte ilgisinin zor kurulabileceğini söyler. 1960'larla birlikte sağ edebiyatın artık daha verimli bir tablo çizmeye başladığını, halkın gönlünde özenle koruduğu yüce değerlerle yeniden bir alışverişe girişildiğini, halkın yavaş yavaş uyanmasıyla da sağ edebiyatla halk arasında organik bir bağın kurulabildiğini ifade eder. Yazarların artık kulelerini terk ettiğini ve kente inip halkla ilişkisini düzeltmeye başladığını vurgular.

Nuri Pakdil, "Orta Doğu Yazarları"²¹⁰ başlıklı yazısına çağımızda artık İslâmcı yazar ve düşünürlerin yoğun bir çalışmaya giriştiklerini söyleyerek başlar. Asyalı ve Ortadoğulu İslâmcı yazarları aynı düşünce köklerinden gelmemiz nedeniyle takip etmemizin gerektiğini vurgular. Bu yazarların da emperyalizmin aracı olan tüm düşüncelere karşı tavır aldıklarını söyler. 28 Nisan 1970 tarihinde Ankara'da Muhammed Hamidullah'ın "Yeni Dünya ve İslâm" konulu bir konferansına katıldığını

²¹⁰ Nuri Pakdil, "Orta Doğu Yazarları", S. 12+1, Mayıs 1970, s. 1.

ve bu düşünürün İslâmcı akımın çağımızda özellikle gençler arasında ilgiyle karşılandığı yönündeki tespitini aktarır. Bu düşünür dışında Harun Han Şirvani, Muhammed Zübeyr Sıddıkı, Hasan Ali Nedevi ve Mevdudi gibi önemli düşünürlerinin bilimsel çalışma ürünü olan kitaplarının okunmasını tavsiye eder. Türkiye'deki Batıcı-Marksist ambargo yüzünden bu tarz eserlerden halkın pek haberinin olmadığını, haklarında pek fazla konuşulmadığından bahseder. Asyalı ve Ortadoğulu eylemci yazarların kitaplarının liselerde, üniversitelerde ders kitabı olarak okutulmasını önerir.

Nuri Pakdil, çağdaş edebiyatın ve yazarın konumunu şu cümlelerle ortaya koyar:

“(...) edebiyatın içeriği artık genişlemiştir. Genel olarak edebiyat, çağın akımlarını, yürütülen eylemleri kavrayabilme, doğru olarak onları yargılayabilme olanağı da kazandırmalı bize. Bunu yapmayan edebiyat anlamsızdır. Tatlı su yazarlığı öldü, çok oldu. Benimsemeyi ya da benimsememeyi yazabilmelidir, yükümlüdür bunla çağdaş yazar. Ancak yazardır aslında çağının en etkili, en sorumlu, en yiğit, kendisinden en çok korkulan eylemcisi.”

1923 Devrimi'nin ulusumuzu kendi değerlerine yabancılaşmasına ve yazarlar arasında kamplaşmaların başlamasına neden olduğunu belirtip bu kampların yine yazarlar tarafından aşılabileceğini anlatır.

Emin Ziyaioglu, “Girişim”²¹¹ başlıklı yazısında 1970 Türkiye'sinin bunalımının temel nedenini araştırmıştır. Türkiye'de yaşanan bunalımın Batılı ve Marksist yazarların halk düşmanı olmalarından kaynaklandığını belirtir. Bir yazarın halk düşmanı olmasından kastettiğinin ise halkın inandığına inanmaması, onun kutsallarını küçümsemesi, halkı hor görmesi olduğunu açıklar. Dostoyevski'nin de “Puşkin Üzerine Konuşma”, “Ecinniler”, “Mektuplar” gibi eserlerinde halk düşmanlarını işlediğini ve Gradovski adlı kahramanının halk düşmanı aydını simgelediğini, halkı kendinden aşağı gören bir tip olduğunu hatırlatır.

1923 Devrimi ve sonrasındaki Marksçı akımların şartladığı bir ortamda aydınların halkın bağlandığı gerçekleri yadsıdıklarını, yönetici ve aydınların halkçılıklarının iyice yapmacık bir hal aldığını söyler. Halkın eylemi başladığında Batıcı yazarların yaymak istedikleri tüm yabancılaşma hareketlerinin son bulacağını vurgular. Batıcı yazarların buna engel olmak için sıkı önlemler aldıklarını fakat halkın, yerli düşünceye inanan yazarların farkına vardığını ve artık onları

²¹¹ Emin Ziyaioglu, “Girişim”, S. 12+1, Mayıs 1970, s. 6.

okuduklarını belirtir. Halkın uzun yıllardır içinde sakladığı yüce değerlerin düşünceyle beslenmeye başladığını ifade eden yazar, Türkiye'deki bu durumun tüm Ortadoğu ülkelerinde de görüldüğünü, oralarda da halkın kendisini ezen, sömüren okumuş kesime başkaldırdığını anlatır.

Ebubekir Sonumut, "Düşman"²¹² başlıklı yazısında bizi yerli düşünceden uzaklaştırıp Batılı bir hayat tarzını yaşamaya mahkûm edenlerin ülkemizdeki düşman yazarlar olduğunu vurgular. Ülkemizin yönünü Batı'ya çevirmesinden beri özgünlüğümüzü yitirdiğimizi ve ulusumuzun boşlukta kaldığını belirtir. Ulusumuzun yabancılaşıma direndiğini, fakat bunun tek başına yeterli olmadığını anlatır. Ulusumuzun duygu ve düşünce kaynağının İslâm olduğunu söyleyen yazar, Batıcı yaklaşımla kurulmuş okullarda yetişenlerin bu kaynakla ilişkilerinin gerektiği düzeyde olmadığını anlatır. Düşman yazarların gerek sayıca gerekse düşünce olarak etkinliklerini kaybettiğini dile getirir. Düşmanın yazar olması nedeniyle savunmanın daha bilinçli yapılması gerektiğini söyler ve yerli düşüncenin ürünlerini ortaya koymasıyla halkın sanat ve edebiyatla bağlarının yeniden kurulacağını ifade eder. Ama halkın ötekiler gibi çıkacağını düşünerek yerli öze sahip eserlere mesafeli durduğunu, ancak okudukça da sevmeye ve umutlanmaya başladığını belirtir. Türk ulusunun yabancılaşıma karşısındaki direncinin diğer Ortadoğu uluslarına örnek olması gerektiğinin altını çizer.

Ebubekir Sonumut, "Gök Yarıldığı Zaman"²¹³ başlıklı yazısında eski sanatımızı ve edebiyatımızı iyice okumadan ve bilmeden evrensel eserler ortaya koyamayacağımızı vurgular. Yazı devriminin bizi eski eserlerimizden ayırdığına dikkat çeken yazar, geleceğin planlanabilmesi için geçmişin bilinmesi gerektiğini anlatır. Yazı devriminden önceki eserlerin okunmasının onlar gibi yazmayı gerektirmediğini, her çağın kendine uygun bir dili olduğunu dile getirir ve ekler: "Yazdıklarımız Avrupa kokuyorsa, yerli koku azsa, suçu benim mi bunun?" Yazı devriminden önce yazılanları toplumun belli bir kesiminin okuyup anlamasının yeterli olmayacağını, toplumun genelinde bu eserlerin konuşulması ve tartışılmasının gerektiğini belirtir. Bu eserlerin günümüz yazısıyla yayımlanmasıyla sanatımızın, edebiyatımızın sıkıntısının azalacağını ve sanatçılarımızın da bu eserleri okuyarak yeni yaklaşımlar kazanacaklarını söyler.

²¹² Ebubekir Sonumut, "Düşman", S. 3, Haziran 1973, s. 1.

²¹³ Ebubekir Sonumut, "Gök Yarıldığı Zaman", S. 5, Haziran 1975, s. 1-2.

N. P. "Notlar"²¹⁴ başlıklı yazısında insanın içinde yoğunlaşan pasın Tanrı'dan uzaklaşmasından ileri geldiğini söyler ve edebiyatın işlevini ise insana yeniden inanma gereğini hatırlatarak onun bu pastan temizlenmesini sağlamak olarak belirler. Türkiye'de yabancılaştırma hareketleri başladığından beri, edebiyatımızdan inancın kovulduğunu ve genellikle bir inkârın sunulduğunu vurgulayan yazar, artık yeni bir edebiyat döneminin başladığını, bu dönemin yazarlarının inkâr önerenlerle mücadele içinde olduğunu ve insana inancı önerdiklerini ifade eder.

İrfan Çevik, "Sözcükler"²¹⁵ başlıklı yazısında Türk edebiyatında çokça kullanılan "çağdaş yazar" kavramından ne anlaşılması gerektiğini açıklar. Sözcüklerin kullanılırken büyük özen istediklerini, onların tatlarına ancak gösterilen özenin sonucunda varılabildiğini ve sözcüklere özensiz yaklaşılmasının onların kullanım alanlarında sapmalara neden olacağını belirten yazar, "çağdaş yazar" kavramından sadece aynı yüzyılda ya da aynı zaman ve mekân diliminde yaşıyor olmanın anlaşılmasını doğru bulmaz. Çünkü içinde yaşadığı çağa tanıklık etmeden, düşünsel açıdan çağdaş açılımlar ortaya koymadan, insanların sorunlarına eğilmeden çağdaş yazar olunamayacağını vurgular.

Akif İnan, "Dönüşüm"²¹⁶ başlıklı yazısında, yazdıklarında hep yerli düşünceyi öncelediklerini, yerli düşünceyi sanat biçiminde vermeye duyarlı olduklarını fakat çok az kişiye seslerini ulaştırabildiklerini ifade eder. Bunun nedenleri üzerine düşünen yazar, anlatımlarındaki yeniliğin mi bunda etkili olduğunu düşünür. Her kuşağın bir yenilik getirmesi gerektiğine inanır ve kendilerinin de anlatımda çok az kişinin anlayabileceği bir yol tutturmadıklarını, aksine hep bir dengeyi gözettiklerini vurgular.

Üretilen yeni aydın tipinin gündelik küçük kaygıların peşinde koşup diğer bütün her şeye kulak tıkadığını belirtir. Ancak ülkemizde gerçek bir aydın yazar kuşağının da her zaman var olduğundan ve bunların gösterdikleri çaba sonucunda sayısı az da olsa gerçek aydınlar yetiştirdiklerinden söz eder. Yazının sonunda ise seslendikleri bu "çok az"ları gerçek aydınlara, toplumda söz sahibi vatandaşlara çevirme noktasında mücadele ettiklerini ve başarı sağlayacaklarına inandığını söyler.

²¹⁴ N. P. , "Notlar", S. 7, Şubat 1974, s. 7.

²¹⁵ İrfan Çevik, "Sözcükler", S. 38+86, Mart 1982, s. 3.

²¹⁶ Akif İnan, "Dönüşüm", S. 8, Nisan 1974, s. 3-4.

Mahmut Teymur'un "Güdümlü Edebiyat ve Gerçekçi Edebiyat"²¹⁷ başlıklı yazısı Nuri Pakdil çevirisiyle okurla buluşmuştur. Yazının girişinde çevirmen, yazar ve sanatçılarımızın çoğunun ortak kültür dilimiz olan Arapçayı bilmediklerinden yakındır. 1923 devriminden sonra yazılı Arapça eserlerin yeterince bilinmemesi nedeniyle Türk düşüncesinin bir yanının kopuk kaldığını söyler. Arapça bilenlerin sanat ve edebiyat ürünleri yerine ülküsel eserleri çevirmeyi tercih etmelerinden dolayı Ortadoğu uluslarının çağdaş edebiyatlarından haberimizin olmadığını belirterek bu doğrultuda çeviriler yapılmasını ister. Teymur, edebiyatın toplumla sıkı bir ilişki içerisinde olduğunu ve yazarın her zaman toplumun ilerisinde ona kılavuzluk etmesi gerektiğini söyler. Bunun da karşımıza güdümlü edebiyat kavramını çıkardığını belirtir. Amaçsız bir edebiyat olamayacağını altını çizen yazar, güdümlü edebiyatın salt bir slogan edebiyatı olarak anlaşılmasının karşısında durur. Güdümlü edebiyatın bir baskının ya da diktanın sonucu olarak görünmesinin en büyük talihsizliği olduğunu vurgular. Yazarın çağından ya da ruhsal durumundan ileri gelen amaçları yansıtmada özgür olduğunu anlatır. Bu edebiyatın bir başka görünümünün ise yazarın çalışmalarının ekonomik, politik, kültürel kargaşa ve devrim dönemlerinde sınırlandırılabilir olmasıdır. Eğer bir yazar duyarlığını derinleştirmiş gerçek bir yazarsa çağının olaylarını, aktüel meseleleri konu edinse ya da toplumunu sarsan akımların etkisi altında yazsa bile güçlü bir eser ortaya koyma hususunda zorluk yaşamayacaktır.

Davut Dağ, "Boyutlar"²¹⁸ başlıklı yazısında sanatı görünenin altındaki iç dünyayı insana açma çabası olarak tarif eder ve bu anlamda sanatın insan için yaşamı donmuşluktan kurtarıp canlılığa kavuşturduğunu belirtir. Sanatçının fizikötesine, kana ve zamana yönelik duyarlığını geliştirmesinin kendisi ve toplum için çok önemli olduğunu ve sanatçının burada insanın yer altı maden damarlarını yakaladığını anlatır. Sanatçının ölüme açık olmasının da insanı kabukta yaşamaktan kurtardığını, insana kendini denetleme ve yoklama davranışını kazandıracağını söyler. Sanatın tarih ve zaman duyarlığının dışında insan dışı öğretilerin propaganda aracı haline getirilmesinin onu asıl işlevinden uzaklaştıracağını vurgulayan yazar, bu öğretilerin yürürlükten kalkması durumunda bu sanatın da silinip gideceğini ifade eder. Günümüz Türk edebiyatının da böylesi bir çalkantı döneminin yaşandığına dikkat çeken yazar, bu savsöz edebiyatının, yansıtıcı edebiyatın ne

²¹⁷ Mahmut Teymur, "Güdümlü Edebiyat ve Gerçekçi Edebiyat", Çev. Nuri Pakdil, S. 2, Mayıs 1973, s. 8-7.

²¹⁸ Davut Dağ, "Boyutlar", S. 38+25, Şubat 1977, s. 5.

kadar dayanacağını kestirmenin çok zor olduğunu, ancak gelecek yüzyıla nelerin kalacağıyla ilgili bazı tahminlerin yapılabileceğini dile getirir.

Turan Koç, “Sanatçıda İkinci Kişilik”²¹⁹ başlıklı yazısında büyük sanatçıların ikinci bir kişiliğinin olduğundan ve bunun sanatçının tarihe eğilmesi, içinde bulunduğu toplumla kaynaşması ve kendi beniyile toplum değerlerinin etkileşmesi sonucunda ortaya çıktığını belirtir. Tarihçi, sosyolog ve psikologların da ikinci kişiliklerinin olduğunu, fakat onların araştırmalarının sonunda kazandıkları bu özelliğin sanatçıda zaman ve yaşam boyutunu da içererek daha derinden oluştuğunu anlatır. Karşılaşılan herhangi bir sorunda bilim adamının ikinci kişiliğine sadece danıştığını, sanatçının ise doğrudan doğruya sorunun içine girip özdeşleştiğini ve soruna daha etkin yaklaştığını dile getirir. Sanat eserinin toplam özelliğinin ne sanatçının kendisinden ne de konu edindiği nesnenin kendisinden ileri geldiğini belirten yazar, bunun ikisinin de dışında farklı bir bireşim olduğunu ve ikinci kişiliğin de en çok burada belirdiğini söyler. Hepimizi içeren bir duyarlık olan sanatçının ikinci kişiliğinin aynı zamanda onun toplumu etkileyen en önemli yanı olduğunu vurgular.

Turan Koç, “Ardına Bakarak”²²⁰ başlıklı yazısında sanat ve edebiyat alanında geleneğe yaklaşım şekillerine değinmiştir. “Genel beğeni” ifadesiyle sanatçının dönemindeki egemen tutumu anlatmak istediğini, bu tutumun genellikle geleneğin donmuş ve kalıplaşmış değerleri için çalıştığını, sanatçının gelenek adına bazı süslere, klişelere takılıp aydınlık ve ilerici çizginin gerisinde kaldığını belirtir. Sanatın ve edebiyatın uzun yıllar boyunca uygarlığımızın temel değerleriyle yoğrulmuş bir “kişiliği”nin olduğundan bahseden yazar, hangi dönemde olursa olsun bu kişiliğin bir değişim ve başkalaşım yaşayamayacağını söyler. Kişiliğin değişik ortamlarda değişik davranışlar göstermesinin onun başka bir kişiliğe dönüştüğünü göstermeyeceğini dile getirir. Yazar geleneği, “Sanatta, edebiyatta gelenek, bu kişiliğin yer ve zamana göre, edindiği yeni donanımlarla kendini, kendi toplumsal ve insanî gerçekliğini dile getirmesidir. Bu anlamda gelenek bir ‘canlılığın, devingenliğin’ adıdır.” diye tanımlar. Bizim uzun tarihimiz boyunca oluşturduğumuz genel bir şiir çizgimizin olduğundan, bu çizginin dışına çıkılarak oluşturulan şiirin önünde sonunda yok olacağından bahseder. Sanatımızı ve bizi bu tarz tehlikelerden tarih bilinciyle donanmış bir kişiliğin kurtarabileceğini vurgular.

²¹⁹ Turan Koç, “Sanatçıda İkinci Kişilik”, S. 38+36, Ocak 1978, s. 1-2-3.

²²⁰ Turan Koç, “Ardına Bakarak”, S. 38+102, Temmuz 1983, s. 1-2.

Turan Koç, "Dinamikler"²²¹ başlıklı yazısında toplumlarda yüzyıllar boyunca yaşayan değerlerin olduğunu, bu değerlerin toplumların geleceğini belirleyen dinamikler olduğunu belirtir. Sanatın ve edebiyatın da merkezinin bu canlı alan olduğundan bahseden yazar, bir ülkenin sanat ve edebiyatı bu dinamiklerle ne kadar içli dışlıysa kendi insanını o kadar iyi anlatır, der. Toplumdaki bu güçleri duyumsayan bir sanatçının eserlerinde bireysele yaslansa bile insan gerçekliğinin dışına çıkamayacağını belirtir. "Sanatta olma"nın iki koşulundan ilkinin kendimizle karşılaşmak, ikincisinin toplumda yaşayan değerlerden beslenmek olduğunu söyler. Bunlar olmayınca sanatın öleceğini ifade eden yazar, geleceğe uzanmanın toplumsal dinamiklerle sanatçının karşılıklı etkileşiminin sonucunda gerçekleşeceğini anlatır. Türk toplumunda şimdilerde insanımıza yabancılaşan yazarların çoğaldığını, bu yazarların toplumun dinamiklerini tanımadıklarını, daha kötüsü tanımazlıktan geldiklerinden bahseden yazar, toplumumuzun dinamiklerinden beslenmeyen hiçbir edebî türün bizi anlatamayacağını vurgular.

Turan Koç, "Tek Anlamlı Tümce Kurmak"²²² başlıklı yazısında, günümüzde bilimin kazandığı büyük başarının her şeyi bilimsel bir temelle düşünmemizi gerektirdiğini söyler. Ancak gerçekte yapılanın bilimin doğrularını insanda denemek yerine insanı bu doğruları kabul etmeye zorlamak olduğunu belirtir. Bu durumun yazar ve sanatçılarda da bilim adamının tavrına yakın bir seviyeye ulaştığına dikkati çeken yazar, sanatçının toplumun ve bilimin önünde yer alması gerekirken artık konumunun değiştiğinin ve bilimin gölgesinde kaldığının altını çizer. Bilimsel olma kaygısının sanatçının bütün düş kaynaklarını kuruttuğunu dile getirir. Sanatçının bilim adına toplumun uygarlık değerlerine, inançlarına savaş açtığını, bunun da ülkemizde belirli bir amaca yönelik olarak aralıksız sürmesiyle Batılılaşma sürecine girdiğini anlatır. Bilimsel olma çabasının dilin tek boyuta indirgenmesi sonucunu doğurduğunu belirten yazar, bundan en fazla çekinmesi gereken yazar ya da şairin tek anlamlı cümleler kurmayı önermesini yadırgar ve soyutla yalın anlatımın birbirinden ayrı şeyler olduğunu belirtip zengin çağrışım olanaklarından korkulmaması gerektiğini vurgular.

Turan Koç, "İvme"²²³ başlıklı yazısında, sanatçıların sanat ve düşünce anlamında yabancı kültürlerle ilişki kurmalarının bizim için ufuk açıcı olacağından, insanı, tarihi, çevreyi tanıma noktasında yeni olanaklar vereceğinden bahseder.

²²¹ Turan Koç, "Dinamikler", S. 38+93, Ekim 1982, s. 4.

²²² Turan Koç, "Tek Anlamlı Tümce Kurmak", S. 38+35, Aralık 1977, s. 1-2.

²²³ Turan Koç, "İvme", S. 38+94, Kasım 1982, s. 5.

Kurulan bu iletişimin sanatçıya sanatında yeni bir ivme katabileceğini ifade eder. Sanatçının insanı anlatmada ilk nesnel dayanağının kendi insanı olduğunu ve bunu yerine getirmeden evrensel ulaşamayacağını dile getirir. Asıl vurgulamak istediğinin bazı yazarların yabancı çevreye çok takılıp kendi insanımıza ve yerli kültürümüze yabancılaştıklarını anlatmak olduğunu söyler. Bunu da Batılılaşma gibi bir zehirlenme olarak yorumlar. Bu yazarların yerli düşüncenin ve uygarlığımızın kaynağına karşı olduklarından kişiliği din bağlamında oluşmuş insanımızı gereği gibi anlatmadıklarını söyler.

Mehmet Kurşun, "Aslında Sorun Tek"²²⁴ başlıklı yazısında, toplum içindeki her insanın toplumun sürekliliğini sağlama işlevini yüklediğinden bahseder. Toplumun bireysel yaklaşımlarla bütünleşemeyeceğini söyleyen yazar, ancak sanatçının ayrıcalıkları ortadan kaldırıp toplumu bütünleştirebileceğini belirtir. Sanatçının herhangi bir sorunu olmaması ve iç örgütünü kurması halinde bile mutsuz olacağını, çünkü içinde yaşadığımız çağda insanın sorunlar yığınyla boğuştuğunu anlatır. Aslında sorunun tek olduğuna ve bunun da inanç sorunu olduğuna dikkat çeken yazar, ayrıntıların sorunlaştırılması nedeniyle ana soruna inilemediğini dile getirir. İnsanın en önemli görevinin tüm insanlığın mutluluğunu sağlamak olduğunu ve bu evrensel görevi en bilinçli olarak sanatçıların yüklediğini vurgular. Çağın insan üzerine bıraktığı sorunlara sanatçının insanlık açısından yaklaşmasını ve bunu yaparken de dayanak noktasının öğretisi olması gerektiğini anlatır.

Edebiyat'ta Arif Ay'ın "Öncü Edebiyat" başlıklı üç yazı süren bir yazı dizisi yayımlanır. Yazar ilk yazısında²²⁵, emek ve alınteri sömürücülerinin karşısında özgürlük ve adalet adına edebiyatın duracağını vurgular ve bu edebiyatın özelliklerini şu cümlelerle ortaya koyar: "Öncü edebiyat, insanın yaratılış gizinden kaynaklanan edebiyattır. Onun için toplumsaldır, onun için ulusaldır, evrenselidir. (Burada sözü edilen giz, bir çoklarının yanlış bildiği, ya da, Batı'nın algıladığı gibi bilinmezlikler evreni anlamında değildir.) Yeryüzünün neresinde olursa olsun, genelde, aynıdır insanın sorunları. Öncü edebiyat, insanı bölümleyerek değil, onu bütün olarak irdeler. Günübürlük yaklaşımlarla oyalanmaz. Onun için de siyasa dışı kalmayı yeğler." Her şeyin yazarla başladığını, bu nedenden dolayı da önce yazarın arınması ve Tanrı'ya inanması gerektiğini, çünkü her türlü kötülüğün temelinde yadsımanın yattığını belirtir.

²²⁴ Mehmet Kurşun, "Aslında Sorun Tek", S. 38+27, Nisan 1977, s. 6.

²²⁵ Arif Ay, "Öncü Edebiyat", S. 38+49, Şubat 1979, s. 3.

Yazı dizisinin üçüncü yazısı, “deneme”²²⁶ yan başlığını taşır. Sözün yazıya dökülüşü ve biçimlenişinin yazardan yazara değiştiğini ve bunun da biçimi oluşturduğunu belirtir. Biçemin durağan değil, aksine sürekli değişen, gelişen bir özellik gösterdiğini ifade eder. Biçimini yetkin bir şekilde oluşturamayan bir yazarın düşüncelerini etkin bir şekilde ortaya koyamayacağını söyler. Yazının salt biçim demek olmadığını, yazılanların özünün de önem arz ettiğini anlatır. Yazı yazmanın aynı zamanda yazara sorumluluk yüklediğini söyleyen Ay, yazının işlevi gereği değiştirici bir etki yarattığını vurgular ve bundan dolayı insanlık suçu işleyenlerin her zaman yazının karşısında yer aldıklarını dile getirir. Yazının değiştirme gücüyle öz arasında güçlü bir bağın olduğunu, özün yazarın yaşam biçimi ve dünya görüşü olduğunu belirtir. Eğer bir yazar dünya görüşüyle bütünleşememişse hiçbir şeyi değiştiremez, der. Bu tarz yazarların sayısının günümüzde çok fazla olduğunu söyler.

Öncü yazarın direnen yazar olduğunu, bu yazarın yazarak oluşturduğu yapının temelinde uygarlığın bulunduğunu anlatır. Çağdaş insanın içinde bulunduğu halin yazarın sorumluluğunu iyice genişlettiğini belirttikten sonra çağın yazarlara eylemci bir kimlik de kattığını dile getirir.

Mehmet Kurşun, “İnsanın İçindeki Mağara”²²⁷ başlıklı yazısında, dünya küçüldükçe ağırlığını insanın daha çok duyduğunu, evrenin sadece dışsal olarak algılanmasıyla insanın anlayışının daraldığını ve bunun aşılması noktasında ise sanatçının başarısız olduğunu belirtir. Newsweek dergisinin Mayıs 1977 sayısında Montale ile yapılmış bir söyleşinin yayımlandığına değinen yazar, Montale’nin düzyazıya ilişkin tüm sanat türlerinin ölmek üzere olduğu yönündeki savına hak verir. Bu kaygının yersiz olmadığını söyler ve aynı durumun müzik, resim ve mimari için de geçerli olduğunu anlatır. Şimdi gerek müzikte gerekse resimde eski dehalara rastlanmadığını belirtir. Mimarideki amacın görüntüyü aşip Tanrı’ya ulaşmayı sağlamak olduğunu, ancak günümüzdeki mimari yapıların hiçbir öz ve estetik kaygı güdülmeden yapılmış beton yığınlarından ibaret olduklarının görüldüğünü ifade eder. Bunu da insanın körelen iç dünyasının dışa aksetmesi olarak yorumlar. Öncelikle mimarinin teknolojinin etkisi altına girdiğini, bunun da mimaride bir üslup kaygısının taşınmasına engel olduğunu anlatır.

20. yüzyılın başlarında sanatçıların dadaizm, gerçeküstücülük, fütürizm gibi akımlara kapılmalarının ana nedeninin hızla değişen toplum koşullarının doğal

²²⁶ Arif Ay, “Öncü Edebiyat III”, S. 38+73, Şubat 1981, s. 1.

²²⁷ Mehmet Kurşun, “İnsanın İçindeki Mağara”, S. 38+36, Ocak 1978, s. 7.

sonucu olmaktan ziyade sanata yeni ve sağlıklı bir kişilik arama çabası olduğunu vurgular. Resimde ortaya çıkan soyut anlatımın ya da kübizm adlı yeni bir akımın çıkmasının altında çağa ve en çok da teknolojiye başkaldırı yatar. Fotoğrafın çıkışıyla ise resmin de kendisine değişik düzlemler aradığını ve şiirin de kısır imgelerle kurulması nedeniyle yüzeyde kaldığını anlatır. Tüm bunları dayanan bir temel olmamasına bağlar. Sanat ve edebiyat ürünlerindeki neden eksikliğine dikkat çeken yazar, insanın içinde bulunduğu sıkıntıdan, bunalımdan bahsedildiğini fakat bunun nedenine yer verilmediğini, nedensiz olarak insan gerçeğine ulaşamayacağını vurgular.

Musa Deniz, “Yürümek”²²⁸ başlıklı yazısında çağımızda insanları silahlardan çok düşüncelerin öldürdüğüne işaret ederek bunun da yoz sanatçılar yoluyla yapıldığını vurgular. Yoz sanatçıyı ise toplumun çıkarlarından çok kendi çıkarını önemseyen, uzlaşmacı ve sanatı bir ticaret metâ haline getiren kişiler olarak tanıtır. Soylu sanatın karşısında yer bu sanatçıların geri bıraktırlmış ülkelerde daha çok kendilerine yer bulduklarını belirtir. Çünkü buldukları ülkelerin halkı sömüren kurum ve kuruluşlarıyla yakın ilişkide olduklarını, onların destekleriyle yoz sanatlarını gerçek sanat gibi benimsetebildiklerini söyler. Böylece toplumu uyuşturarak ve yabancılaştırarak daha kolay sömürülmesine neden olurlar. İnsanı alçaltan, sömüren, ezen, öldüren her türlü şeyin karşısında yer aldıklarını söyleyen yazar, bunların karşısında etkin bir direniş ortaya koyabilmek için kendilerine sanat ve edebiyatı seçtiklerini anlatır. “Çizgimiz evrensel, yürüyüşümüz ödünsüzdür.” diyerek yazısını noktalar.

Necip Evlice'nin “Düşünsel Savaşım” başlıklı yazısı iki sayı sürmüştür. İlk yazısında²²⁹, uygarlık seçimini doğru yapan büyük yazarların uyarma görevini çoğunlukla yerine getirdiklerini belirtir. Ancak günümüzde yazarların ulusuyla bağının kopuk olması nedeniyle bu görevlerini yerine getiremeyip insanların sorunlarını daha da artırdıklarını söyler. Böylece sanatın onaran yapısının aksine toplumda bir çözülme ve kimliksizleşmenin baş gösterdiğini anlatır. Uygarlığın yanlış seçimi ve bunun sonucunda oluşan eserlerin doğurduğu değerler karmaşası sanat ve edebiyatı karanlığa düşürür. Yazarın bunlara karşı durma sorumluluğunu göstermesi gerektiğini vurgular. Bir yazarın okur alanını çok geniş tutmasından bahseden yazar, bunun da yazarın tüm insanlara, olaylara, çağın çıkmazlarına

²²⁸ Musa Deniz, “Yürümek”, S. 38+73, Şubat 1981, s. 1.

²²⁹ Necip Evlice, “Düşünsel Savaşım”, S. 38+72, Ocak 1981, s. 2-3.

evrensel bir boyutta bakmasını gerektirir. Nuri Pakdil'i böylesi yazarlar arasında sayar ve eserlerinden yaptığı alıntılarla bunu kanıtlar.

Necip Evlice, ikinci yazısında²³⁰, yazarların salt sanat kaygısı taşımalarının yetmeyeceğini, insanın içler acısı haliyle ilgili kaygılar da taşıması gerektiğini söyler. İnsana ve dünyaya yüzeysel bakan yazarların sorunlar karşısındaki yorumlarının günceli aşamadığını ifade eder. Ancak sorun güncelliğin çok üstünde insanın yitirilmişlik sorunudur. Çağdaş yazar düşündükleri ve yazdıklarıyla dünyaya evrensel bakabilmedir. Batıcılığın ulusumuzu kendi değerlerinden uzaklaştırmasıyla birlikte yazarlarımızın da insanın içine seslenmeyen eserler yazdıklarını ve bunun yarattığı sızının da yıllardır sürdüğünü belirtir. Ancak Batıcılığın karşısında yer alıp kendi uygarlık değerlerini savunan yazarların da eserlerini verdiğini vurgular. Buna örnek olarak da başta Nuri Pakdil olmak üzere Edebiyat dergisi yazar ve şairlerini gösterir.

Cemil Celâ, "Sanatçının Mutsuzluğu"²³¹ başlıklı yazısının başında çağımızda insanın ve sanatçının yaşadığı mutsuzluğa değinir. Sanatçının kendine özgü değerlerinin çoğunu kaybettiğini, bunun da sorumluluğunun yani ödevinin bilincine varamamasından kaynaklandığını anlatıp sanatçının ödevini, "önce insanı anlamak, çağına bir canlılık getirmek" olarak belirler. Yunus Emre ve Mevlânâ'yı örnek vererek bu şiir ustalarının çalışmalarını insana yönelttiklerinden ve yaşadıkları çağın insanlarına sevgi dağıtarak gönül dostluğunu yeniden canlandırdıklarından bahseder. Çağımıza bu gönül dostluğu sorununun ters düştüğünü söyleyen yazar, bunu çağda her şeyin somuta indirgenmesine bağlar. Çağın tuzağına takılıp kalan sanatçı metafizikle olan bağını koparmıştır. Yönümüzü Batı'ya çevirmemiz sanatçımızın da kendi uygarlık değerlerine yabancılaşmasına neden olmuştur. Kendi uygarlığımız ışığında daha kalıcı eserler vücuda getirmek yerine bu yeni uygarlığın etkisinde eserler verilmeye başladığını söyler. Batı uygarlığının eserlerde günceli ele alması, bizim sanatçımız tarafından da benimsenmiştir. Sanatçının yanılığının buradan başladığını belirten yazar, sanatçıdan isteğini şu cümlelerle açıklar: "İstiyoruz ki, sanatçı, ölümlü -az ömürlü- konuları bir yana bırakarak ölümsüz konulara eğilsin. Küçük olayların uğraşısından uzak kalarak önce kendi onurunu, sonra sanatın onurunu korusun. Çağ kendine ne denli ters düşerse düşün, çağa, insanlığa yeni şeyler sunmayı bilsin. Sürekli ödevinin bilincinde içinde olsun sanatçı." Bütün bunların da ancak yerli düşüncenin benimsenmesiyle

²³⁰ Necip Evlice, "Düşünsel Savaşım II", S. 38+74, Mart 1981, s. 2.

²³¹ Cemil Celâ, "Sanatçının Mutsuzluğu", S. 6, Temmuz 1975, s. 1-2.

gerçekleşeceğinin altını çizer. Ulusunun değerlerini, inançlarını paylaşmayan bir sanatçının mutsuz olmasını tabii karşılar.

Musa Deniz, “Umut Yolu”²³² başlıklı yazısını Nuri Pakdil’in “Biat I” adlı eserinde geçen “Yazarlarının kişilikleri kalmamış olan ülkeler, kendi tüzel kişiliklerini de yitirirler.” cümlesinden hareketle yazmıştır. Deniz, yazarlığın başlı başına bir kişilik işi olduğunu belirtip bu kişiliğin de bireysel kişiliği aşan toplumsal, ulusal bir kişilik olduğunu söyler. Her yazarın kendi ulusunun kimliğini taşıdığından, kendi uygarlık birikiminden temellenmemiş hiçbir yazarın ciddiye alınmayacağından söz eder. Hatta böylesi yazarların bazı zamanlarda kendi ulusuna kötülük yapması için başkaları tarafından kullanıldığını dile getirir. Ülkemizdeki Batıcılığı savunan yazarların halka karşı olumsuz tavırlarına dikkat çeken yazar, ulusumuzun içinde bulunduğu yanlışlığın yurtsever aydınlar sayesinde aşılacağını vurgular.

4.2. 2. Şiir Konulu Makale ve Yazılar

Dergide şiir üzerine yazılmış olan makale ve yazılarda daha çok divan şiiri geleneğimiz konu edilmiştir.

M. Âkif İnan, “Divan Edebiyatı”²³³ başlıklı yazısıyla divan edebiyatına yöneltilen eleştirileri çürütmüştür.

Eski Türk edebiyatının anlaşılması için sadece dilinin bilinmesinin yetmeyeceğini yineledikten sonra, dayandığı medeniyetin bilinmesiyle ancak tam anlamıyla anlaşılabilceğini söyler. Divan edebiyatının İslâm medeniyetinden temellendiğini, bu medeniyetin kaynağının ilahi olduğunu ve Kur’an, Peygamber ve bu iki kaynağa dayanan büyük bilginlerin yorumlarına dayandığını anlatır.

Divan edebiyatının soyut bir edebiyat olmasının onun çağına kapalı bir edebiyat olduğunu göstermediğini, bu edebiyatta döneminin sosyal ve siyasal manzaralarına sıkça yer verildiğini örneklerle açıklar.

Divan edebiyatını İslâm tasavvufundan, Kur’an ve hadis ilminden, İslâm tarihi ve esâtirinden, peygamberlerin hayatı ve mucizelerinden, şer’at ve şer’î ilimlerden, fıkıh ve kelamdan habersiz olanların anlayamayacağını belirtir.

Divan edebiyatının sadece belli bir kesime seslendiği yönündeki eleştiriye şu şekilde cevaplar: “Bu edebiyatımızın bir zümre edebiyatı olduğu mülâhazasına

²³² Musa Deniz, “Umut Yolu”, S. 38+71, Aralık 1980, s. 7.

²³³ M. Âkif İnan, “Divan Edebiyatı”, S. 12+7, Kasım 1970, s. 8-9.

gelince, Şunu söylemeliyiz ki, bu bir bakıma bütün edebiyatlar için bahis konusudur. Geniş halk yığınlarının her dönem için edebiyatla ilişkisi belirli bir sınırı aŐamamıŐtır. Her milletin edebiyatı, her döneminde muayyen bir kitlenin ve seviyenin anladığı, izlediği bir sanat olmuştur. Bu sebeple eski edebiyatımız, çok geniş bir kitle tarafından izlenmemiŐtir diye suçlamak edebiyatın özelliğine ve kaderine aykırıdır.”

Divan edebiyatına yöneltilen diğer bir eleştiri donuk ve statik bir yapı göstermesi üzerinedir. Yazar, divan edebiyatını aksine dinamik bulur. Vezin, kafiye ve edebî sanatların bir gelenek olarak sürmesinin bu dinamikliği zedelediğini anlatır. Bu edebî oyunlar duygu ve düşünceye dayandıklarından büyük sanatçıların elinde tamamen yeni bir hüviyet kazanmıştır. Taklit ve tekrarın büyük olmayan sanatçılar tarafından sürdürülmesinin de sonucu pek deĖiŐtirmedini söyler. Divan edebiyatının her döneminde deha sanatçılar yetiŐtirdiğini vurgular.

Divan edebiyatının kaynak ve biçim olarak tüm Ortadoğu'ya ait olduğunu, fakat Arap, İnan ve Türk edebiyatlarının kendi millî ve mahallî unsurlarıyla ırkî özelliklerini de katarak başlı başına ayrı ve özgün birer edebiyat vücuda getirdiklerini anlatır.

Divan edebiyatına yapılan eleŐtirilerden bir diğeri konu birliğinin bulunmamasıdır. Konu birliği denilince Şairin Şiirine hangi konuyla baŐlıyorsa, Şiirin devamında ve sonunda da aynı konunun iŐlenmesinin kastedildiğini belirtir. İnan, Divan edebiyatında konu birliği hedeflenirse de bu birliğin grldĞu sayısız örneğin bulunduğunu dile getirir. Kaside rneğinde durumu açıklamak isteyen yazar, kasidelerin bölümlerinde farklı konulardan bahsediliyormuŐ gibi görünse de Şiir bütün olarak ele alındığında birbiriyle ilgisiz gibi görünen beyitlerin aslında birbirini bütünler mahiyette olduğunun anlaşılacağını söyler.

Divan Şiirinde hiçbir konu yalın bir Şekilde anlatılmış değil, aksine tüm konular süslenerek anlatılmıştır. Divan Şiirini bir teşbih Şiiri olarak niteleyen yazar, Şairin çevreyi, olayları, eşyayı sıradan bir bakışla değil, her Şeyi soyuta çeken bir bakışla anlattığını belirtir. Divan Şiirinin kendine has bir güzel anlayışının olduğunu söyler ve sevgilinin tasvirinin yapıldığı birkaç beyit alıntılar.

Divan Şiirinin Arap ve Fars edebiyatlarının etkisinde olmasından dolayı millîlik vasfına sahip olmadığı suçlamasının yersizliğini yineler. Bir milletin özelliğinin en önemli göstergeleri olan atasözlerine beyitlerde çok sık rastlandığını söyler ve bunu alıntıladdığı beyitlerle rnekler. Ayrıca divan Şiirinde edebî sanatların yoğun olarak

kullanıldığına dikkat çeker ve örnek beyitlerle teşbih, tenasüp, iktibas sanatlarını ele alır.

İnan, Divan şiirine karşı takınılan menfî tavrın temelinde iki husus olduğunu vurgular: “Divan şiirine karşı olmanın içinde yatan iki şeyden biri, bilgisizlik; diğeri, kasdî düşmanlıktır. Bilgisizlik istenirse giderilir. Bilerek düşmanlık ise kolay kolay yok edilemez. Divan şiirine bilerek düşman olanlar, onun istinat ettiği dünya görüşüne, medeniyete, açıkça İslâm medeniyetine düşmandırlar.”

Tanzimat’tan bu yana gelen medeniyetimizden uzaklaştırılma politikalarının sonucunda eski edebiyatımıza yabancılaştığımızı vurgulayan yazar, bugün artık kendi medeniyetimizden güç alan bir akımın ortaya çıktığını söyleyerek yazısını bitirir.

Alâeddin Özdenören, “Divan Şiiri Savunma İstemez”²³⁴ başlıklı yazısının başında bireyle içinde yaşadığı toplum arasında sürekli bir etkileşimin söz konusu olduğunu, maddî ve manevî kurumlardan oluşan bir kültür varlığı olan toplumun, içinde yaşayan bireyi etkilememesinin mümkün olamayacağını söyler. Kültürün bireyin sadece toplumsal yaşamını değil, biyolojik yaşamını da sınırlandırdığını, içgüdüsel yapısını bütünüyle etkisi altına aldığını belirtir. “Toplumsal bilinç”ten kastedilenin de toplumun bireyin kişiliğine yansımaları olgusu olduğunu dile getirir. İnsan hiçbir zaman kendinden ibaret olmadığına göre diğer insanlarla da karşılıklı ve çok yönlü ilişkiler kurar. Bu noktada sıradan insanla sanatçı arasında önemli bir fark olduğuna dikkat çeken yazar, sıradan insanın başkalarını etkilemesinin mümkün olmadığını, oysa bir sanatçının kişiliğini elde ettikten sonra toplumda daha etkin bir birey haline geldiğini ve topluma ışık tutma misyonunu edindiğini anlatır. Kendi kültürel değerlerini yadsıyan bir sanatçının aslında hem kendine hem de toplumuna yabancılaştığını belirtir.

Şiirin Türk edebiyatında en gelişmiş sanat türü olduğunu, son yüzyıllık döneme kadar sanatın bütün işlevini yüklediğini söyler. 11. yüzyıldan Batılılaşmanın başladığı döneme kadar İslâm’ın sosyal kurumları, devlet örgütünü ve günlük yaşantıyı şekillendirdiğini, bu bilincin yönetici, düşünür, sanatçı gibi tüm aydın kesiminde bulunduğunu anlatır. Bu yüzden divan şiiri de toplumumuzun tüm yönlerini yansıtmıştır. Onun soyut şiir oluşunun yanlış değerlendirildiğini, soyut şiirle toplumdaki soyutlanmış şiirin birbirine karıştırıldığını, bir şiirin soyut olmasıyla toplum dışı olmasının birbirinden çok farklı şeyler olduğunu ifade eder. Örnek olarak ise

²³⁴ Alâeddin Özdenören, “Divan Şiiri Savunma İstemez”, S. 4, Eylül 1973, s. 1-2.

Tevfik Fikret'in şiirlerini gösterip onun soyut şiir yazmamasına rağmen gerek biçim ve öz gerek yansıttığı ortam bakımından soyut olduğuna, şiirinin de, şiirinde kullandığı dilin de yapaylığına işaret eder.

Alâeddin Özdenören, divan şiirinin soyut oluşuyla neyi amaçladığını şu cümlelerle açıklayarak yazısını sonlandırmıştır:

“Divan şiirinin soyut oluşu ise, insanı, toplumu ve doğayı ruhsal bir yaklaşımla yorumlamak isteşiinden ileri gelir. Bu bakımdan soyut olmayan sanat anlayışları gibi doğrudan doğruya somut dünyaya, objeler dünyasına bağlanmamış, onun arkasında başka bir gerçeklik aramıştır; duyu organlarımızın çerçevelediği doğal fenomenlerin arkasındaki mutlak değerlere ulaşmak istemiştir. Divan şiirinin bu varlık yorumu, İslâmın ruha öncelik veren anlayışına dayanır. Bu şiir, yüzyıllardır Türk toplumu hayatının bütün cephelerine dal budak salmış İslâm gibi evrensel, canlı ve dipdiri bir kaynaktan beslendiği ve esinlediği içindir ki, edebiyat dünyasında ölümsüz yerini almıştır.”

Alâeddin Özdenören, “Uzantı”²³⁵ başlıklı yazısında da divan edebiyatına ve onun yanlış değerlendirilmesine temas etmiştir.

Divan şiirinin soyut oluş nedeninin mutlak değerlere yönelik olmasından ileri geldiğini ve bu nedenden dolayı onun toplum dışı olarak suçlanmasının yersiz olduğunu yineler. Divan şiirinin hem yansıttığı yaşam tarzı hem de kullandığı dil bakımından bizim insanımızın şiiri olduğunu söyleyen yazar, bu şiirin her çağda kendini yenileyebilmeyi başardığını vurgular. Divan şairlerinin oldukça özgün olmalarının yanında birbirleriyle de bağlantılı olduklarını belirtip her birinin şiirlerinde hem çağlarını hem de geçmişi verdiklerini söyler.

Eleştirmenlerin divan şiirini eleştirirken Batılı değer yargılarını kullandıklarına işaret eden yazar, bu edebiyatın dayandığı kaynakların Batı edebiyatından tamamen farklı olması nedeniyle eleştirideki bu tavrın yanlış olduğunu vurgular. Batı'da soyut şiirin akla, eşya ve toplum düzenine bir tepki olarak doğduğunu, insanı toplumsal gerçeklerden uzaklaştırdığını söyleyen eleştirmenlerin yanlış bir analogiyle divan şiiri de soyut olduğundan aynı özellikleri taşımaktadır demelerini yadırgar.

Divan şiirinin bıraktığı köklü mirastan yararlanılarak yeni eserler ortaya konulabileceğini, fakat Tanzimat ve Servet-i Fünûn şairlerinin bu mirası çağdaş bir duyarlık içinde yenilemek yerine insanımızdan tamamen kopuk bir edebiyat vücuda getirdiklerini vurgular. Kendi şiirimizden hareket edip yeni bir şiir oluştururken onun

²³⁵ Alâeddin Özdenören, “Uzantı”, S. 7, Şubat 1974, s. 1-2.

dilin de çağa özgü yeni bir dil olması gerektiğini belirtir. Çağla kurulacak iletişimin geçmişin diliyle konuşarak değil, onun olanaklarından yararlanarak yeni bir biçim ve öz yaratarak mümkün olacağını söyler.

M. Âkif İnan'ın "Edebiyatımızın Gelişi"²³⁶ başlıklı yazısı dergide edebiyatımızla ilgili yayımlanan son yazısı olmuştur. "Bir milletin kendi özelliklerini; telakkilerini, eşya ve hadiseler karşısındaki tutumunu, fikir ve his yanlarını, estetik anlayışını, tarih şuurunu, dünyaya ve insana bakışını bize ulaştıran belgeler, diğer sanat eserleriyle birlikte başta edebiyatıdır." diyen yazar, edebiyatın işinin bir yandan kendinden önceki dönemle, diğer yandan da çağıyla bağ kurmak olduğunu ve sanatçının bunu yaparkenki başarısının onun orijinalitesini ortaya koyduğunu belirtir.

Divan şiirimizin tüm malzemesini kendi kaynaklarımızdan aldığını, Ortadoğu'nun ortak kültüründen gelmesine rağmen özünü ve orijinalliğini hiçbir zaman kaybetmediğini söyler. Divan şiirimizin ülke gerçeklerinden kopuk görünmesinin altında soyut bir edebiyat olmasının yattığını belirtir. Onu ülke gerçeklerinden uzak ve milletten kopuk olarak değerlendirip halk edebiyatıyla kıyaslanmanın yanlışlığına işaret eden yazar, üstün şiirin her yerde belli bir kesime seslendiğini, yapılan bu suçlamanın bu gerçeğin göz ardı edilmesinden ileri geldiğini vurgular. İki şiir geleneğinin de aynı kaynaklardan beslendiğini, fakat halk şiirinin dil ve biçim özellikleriyle daha geniş bir halk kitlesine seslenmesi yönünden divan şiirinden ayrıldığını anlatır. Divan şiiri söylenildiği gibi halktan ve ülke gerçeklerinden kopuk olsaydı büyük bir edebiyat olamazdı, der.

Tanzimat ile birlikte sosyal ve siyasal çöküntümüzü aşabilmek için yüzümüzü Batı'ya dönmüşüz. Tanzimat sadece siyasal bir hareket olarak kalmamış, sanat ve edebiyat alanını da etkilemiştir. Artık edebiyatın önceki dönemlerden farklı olarak aktif politikanın içinde olacağını söyler. Tanzimat sonrası gelişen Servet-i Fünûn, Fecr-i Âtî hareketlerinin Batı medeniyetini ve zevkini örnek almayı daha üst noktaya taşıdıklarını söyleyip şeklin daha Batılılaştığını, içeriğin daha melezleştiğini ve kullanılan dilin daha ağırlaştığını anlatır. Daha sonra gelişen "Millî Edebiyat, kendimize, özelliklerimize dönme gereğini edebiyatlaştırma çabasının adıdır. Nevar ki, ondaki bu iyi niyet, yine derin bir muhasebeye bağlı olarak, bunu ideoloji çapında örgütleştirme gücü taşımadığından; onu derin bir millî bir tefekküre, yerli bir metafiziğe kavuşturma sancısı taşıyamadığından, bir dağ bayır, çayır, çimen, nehir, deniz, göl, köylü çoban tekerlemelerini aşamamış, büyümemiş, kısa devreli iki

²³⁶ M. Âkif İnan, "Edebiyatımızın Gelişi", S. 19+7, 8, 9, Eylül 1972, s. 1.

edebiyat nesli dışında, geniş bir muhit kurup, onu önemli edebiyat kanunlarına bağlamanın talihine kavuşmamıştır.” Büyük sanatçılar bulamayan bu hareketin aynı zamanda farklı bir dünya görüşünden kaynaklanan solcu bir edebiyatın doğmasına neden olduğunu ve ortaya çıkan bu neslin de bir anarşi edebiyatı yarattığını belirtir. Cumhuriyet sonrasında ilk önce ilhamını devrimlerden alan bir edebiyatın geliştiğini, bunun da daha sonra giderek sol düşüncenin edebiyattaki tezahürü haline geldiğini söyler. Şimdi ise yerli kaynaklarımıza dönüşün, yeni bir başkaldırışın ürünlerinin verilmeye başladığını haber verir.

Arif Ay, “İyice Anlaşılması Gereken”²³⁷ başlıklı yazısına ülkemizdeki edebiyat eğitiminin eksikliği bir yana öğretilenlerin de ya çarpıtılmış ya da tümünden yanlış olduğunu belirterek başlar. Bu ülkenin liselerinde eğitim gören tüm gençler gibi kendilerinin de öz kültürümüzle ilgili bilgileri yanlış öğrendiklerini anlatır. Bunun da ulusuna, tarihine yabancılaşmış bireyler yetişmesinin nedenlerinden biri olduğunu belirtir.

Behçet Necatigil’in Milliyet Sanat’ın Nisan 1976 sayısında Zâtî’nin 430. ölüm yıldönümü münasebetiyle yazdığı yazısını okuyunca aklına Alâeddin Özdenören’in “Divan Şiiri Savunma İstemez” yazısının geldiğini söyler ve yazıdan bir alıntı yapar. Bu alıntıda divan şiirinin soyut olmasından dolayı toplumdan kopuk olduğu görüşünde olanların yanlışa düştüğünden ve soyut şiir ile toplumdan soyutlanmış şiirin birbiriyle karıştırıldığından bahsedilmektedir. Ay, Necatigil’in sözü geçen yazısına dönüş yapar ve yöneticilerin şairlere caize vermeleri hakkındaki yorumlarını alıntılar. Necatigil, caizeyi “fikir ve sanat eserleri kanunu” olarak niteler ve bir anlamda da edebiyatçının sosyal sigortası olarak yorumlar. Ay ise günümüzde sanatçının değil geçimini sağlamak, sosyal güvencesinin dahi olmadığını söyler. Necatigil, sözlerine ne devlet adamları övgü düşkündür ne de şairler dalkavuktur diye devam eder. Bu şekilde bir değerlendirmenin cahillik ve insafsızlık olduğunu ifade eder. Şairin eserini yazdığını ve gösterdiği başarı ölçüsünde bir armağan aldığını ve böylelikle de geçimini sağladığını anlatır.

Ay, yanlışlıkların birkaç bilinçli yazarın seslendirmesiyle ortadan kalkmadığını, yöneticilerin tümüyle eğilecekleri bir kültür eylemine ihtiyaç duyulduğunu söyler. Bu kültür eylemi de ancak belli bir ülküyü temel ilke belirlemekle olur, yoksa yanlışlık üstüne bir yanlışlık daha eklenir. Türk Dili dergisinin Kasım 1975 sayısında yayımlanan Cevdet Kudret’in “Divan Şiirine

²³⁷ Arif Ay, “İyice Anlaşılması Gereken”, S. 17, Haziran 1976, s. 1-3.

Uzaktan Merhaba” yazısındaki fikirlerine de değinir. Burada Kudret, büyük bir şiiri yok saymaya kimsenin gücünün yetmeyeceğini söyler ve divan şiirinin Tanzimat’tan bu yana hep kötülendiğine fakat iyi bir şiir örneği vermek gerektiğinde hep ona başvurulduğuna dikkat çeker.

Bir ulusun kişiliğini sağlayanın edebiyatı olduğunu, edebiyatın ve sanatın da temel bir öğretiyle beslenmesi gerektiğini söyler. Temel bir öğretiye yaslanmayan bir edebiyatın ülküsüz ve güdük olacağını, böyle bir edebiyatın temsil ettiği ulusun da ülküsüz olacağını anlatır.

Mehmet Kurşun, “İnsan Uygarlığına Baka Baka Isınır”²³⁸ başlıklı yazısının başında insanların sözcüklerle düşündüğünü ve düşündüklerini de yine sözcüklerle anlattıklarını söyler. Sözcüklerle şair arasındaki ilişkiye değinen yazar, şairin yaratıcılığının sözcükleri bir araya getirmedeki başarıda kendisini gösterdiğini dile getirir. İyi bir şiire ulaşmak için şu ölçütler kullanılmalıdır demenin zor olduğunu ve şiire yönelik kuramsal tartışmaların bir yararı olmayacağını düşünür. Şiirin duyularak yazıldığını, bu duyuşun da şairin yaşadığı çağdan ve insanî değerlerden ne denli yararlandığıyla yakından ilişkili olduğunu anlatır. Özgün şiir için böylesi bir içeriğin yanında sağlam bir dış yapının da bulunması gerektiğini belirtir.

Şair denilince akla aşk, doğa, düşsellikler, çocukluk anılarıyla süslü bir romantizmin geldiğini söyleyen yazar, günümüzde şairin insanın yaşadığı bunalımlar, yıkıntılar vs. karşısında dirençli durmak zorunda olduğunu, bundan dolayı da günümüzde şairin yüreğinin acılı ve buruk olduğunu anlatır. Şiirin çağın ve uygarlığın yansıtıcısı olarak değerlendirilebileceğini, buna kanıt olarak ise 20. yüzyıl şiirine bakmanın yeterli geleceğini söyler. İki dünya savaşının ardından yaşanan ruhsal yıkıntılar nedeniyle şairlerin şiirde bir akılcılığa yönelerek duyguyu geri plana ittiklerini vurgular.

Batı’nın 20. yüzyılın başlarında kısa süre denediği sanatsal akımların Türk şiirinde yeni yeni denendiği 1950’li yıllarda Tanzimat’tan bu yana yaşanan yabancılaşmanın zirve yaptığını belirtir. Uygarlığına, tarihine, geleneğine sırt çeviren bir sanatın kalıcılığı yakalayabilmesinin mümkün olamayacağını söyler. Yeni şiirimizin geçmişini yadsırken kendine yeni dayanak noktaları aramak zorunda kaldığını ve bunu yaparken Eski Yunan mitolojisine, Anadolu uygarlıklarına değin uzandıklarını hatırlatır. Şiirin, daha genel anlamda edebiyat ve sanatın dayanaksız olamayacağını belirten yazar, bu dayanağın da uygarlık olduğunun altını çizer.

²³⁸ Mehmet Kurşun, “İnsan Uygarlığına Baka Baka Isınır”, S. 38+41, Haziran 1978, s. 2.

Türkiye’de artık uygarlığımıza, yerli düşünceye dönüş hareketinin başladığını, bu bağlamda verilen eserlerle uygarlık bilincinin iyice yerleştiğini ifade eder.

Nazik El-Melâike’nin “Yeni Şiir”²³⁹ başlıklı yazısı Emin Ziyaoğlu çevirisiyle yayımlanmıştır. Burada yazar yeni şiiri eskilerle yenileri karşı karşıya getiren bir akım olarak yorumlar. Yeni şiire karşı olanların bunun nedenini çeşitli şekillerde açıkladıklarını söyler. Bazılarının bunu gençlerin alışılmamışa, tuhaflığa karşı eğilimi, bazılarının gençlerin kolaya kaçması, bazılarının ise Avrupa şiirine öykünme olarak değerlendirdiklerini anlatır.

Yazar, yeni şiirin toplumsal bir gereksinim olarak doğduğuna inanır. Bunun en büyük kanıtı olarak ise bu akımı durdurmak için yapılan tüm girişimlerin sonuçsuz kalmasını gösterir ve bu yeni şiir akımını şu sözlerle açıklar: “Gerçekte, bugün, her alanda beliren öbür yenileşme hareketleri gibi, bu yeni şiir hareketini de, doğrudan doğruya bir sosyolojik bileşke, atalar ekininin, o eski, o büyük, o köklü atalar ekininin yeni bir temel üstünde canlandırılması, yeniden oluşturulması, düşün gömülerimizin, sanat gömülerimizin toplanma yeri olması ereğine yönelik bir girişim, Arap ulusunun bir girişimi sayabiliriz.”

Tevfik El-Hakim’in “Şiir”²⁴⁰ başlıklı yazısı, yazarın “Sanatçı” adlı eserinden Davut Dağ tarafından Türkçeleştirilmiştir. Toplumun yansıtılması noktasında günümüzde sinema, gazete gibi başka araçların her geçen gün arttığını, ancak şiirin bu işlevi bütün bu araçlardan daha iyi yerine getirdiğini söyler. Aradaki farkın ise şairin akıp giden yaşamı tasvir ederken ötekilerin açıkta olanı, maddesel olanı göstermelerinden doğduğunu anlatır.

Yazar, şiiri yaşamın tasviri olarak değil, yaşamın şairde bulduğu bir yansıma olarak tanımlar ve bu yönüyle şiiri “ay”a benzetir. Ay nasıl güneşin ışınlarını yansıtırsa titiz davranmazsa şiir de yaşamı tasvir ederken ona olduğu gibi bağlı kalmaz.

Gelecekte gerçeği öğrenmek için gazete ve sinemanın kendisi için büyük bir tehdit olarak düşünülmesi üzerine kişileştirilen şiir şöyle bir yorum yapar:

“—Yaşamın dış yüzünü öğrenmek için bakmayın benim merceğimle. Kamera, haber gazeteleri bu konuda en geçerli sanat olacak gelecekte. Yüreğin yaşamını toplar benim merceğim, yüreğin yaşamını saptar. Kameranın alamadığı, alamıyacağı yaşamdır bu. Çağına tanık olan ozan ne olağan yaşamı, ne güncel konuları, ne de bölgesel olayları anlatır. Çağın ruh yaşamını, düşünce yaşamını

²³⁹ Nazik El-Melâike, “Yeni Şiir”, Çev. Emin Ziyaoğlu, S. 4, Mayıs 1975, s. 1-2.

²⁴⁰ Tevfik El-Hakim, “Şiir”, Çev. Davut Dağ, S. 38+52, Mayıs 1979, s. 7.

anlatacaktır o. Abbasiler döneminde Ebu'l-Ulâ, ortaçağda Dante, bugünkü Hindistan'da Tagor, avrupada Valéry... gibi.”

Arif Ay, “Öncü Edebiyat” başlıklı yazı dizisinin ikinci yazısının yan başlığını “Şiir”²⁴¹ olarak belirlemiştir. Arif Ay, şiiri geçmişle bugünün, bugünle yarının ortak dili olarak tarif eder. Bu dili oluşturabilen şairin öncü ve kalıcı olabileceğini vurgular. Her çağda özgünlüğünü yitirmeden yaşayabilen şiirin mutlak öğretilen kaynaklandığını belirtir. Şairi sürekli kazı yapan bir yerbilimciye benzetir ve onun için yerüstünün bir deney yeri olduğunu, onun asıl tutkusunun yeraltındaki şiir madenini bulmak olduğunu belirtir.

Tarihini bilmeyen ve onun birikimini özümlemeyen bir şairin zamana dayanamayacağını anlatan yazar, buna örnek olarak ülkemizdeki Batıcı şair ve yazarların eserlerini gösterir. Tüm sanat dalları gibi şiirin de bir uygarlık ürünü olduğunu anlatan yazar, şiirin uygarlıktan soyutlanamayacağını dile getirir.

Şiirin yaşamı salt betimlediğini, şairin yaşamda gördüklerini kendi kültür birikimi ve mizacıyla yoğurduktan sonra şiirine aktardığını söyler. Şairin yaşamın dış görüntüsünden ziyade onun derinliğine eğilerek ondaki ölümsüzlüğe varmaya çalıştığını anlatır. Onun oluşturmaya çalıştığının insandan insana geçen ülküsel bir akım olduğunu, bu akımı oluşturmanın tek yolunun ise yerli düşüncüyü özümleyerek insanı araştırmak olduğunu vurgular. Yazının sonunda yerli şairi, “tarihe tutunan, ulusunun uygarlık değerlerine inanan, onu özümleyen” olarak tanımlar.

Cemil Celâ, “Uyumsuzluk”²⁴² başlıklı yazısının başında hızla genişleyen kentlerin doğaya ters düştüğünü, bunun sonucunda gönül rahatlığını yitiren bir insan tipinin ortaya çıktığını belirtir. Bu tipin de iki gruptan oluştuğunu söyleyen yazar, ilk grubun kurtulma konusunda hiçbir direniş göstermeyenlerden, ikinci grubunsa bu durum karşısında hesap soran ve başkaldıranlardan oluştuğunu anlatır.

Toplumun yükünü sırtlayan sanatçılarda da aynı uyumsuzluğun olduğunu ve bu durumun da en çok şairleri etkilediğini belirtir. Çünkü şairin en önemli ilham kaynağı doğadır. Şairin ödevini yerine getirebilmesi, özgün eserler ortaya koyabilmesi için doğayla barıştırılması gerektiğini söyler. Devrimlere kadar şairin kesin çizgilerle doğadan ayrılmadığını, ancak bu dönemden sonra şairin kendilerine özgü yaşamlarına kavuşabilmek adına kente başkaldırdıklarını ifade eder.

²⁴¹ Arif Ay, “Öncü Edebiyat”, S. 38+58, Kasım 1979, s. 1-2.

²⁴² Cemil Celâ, “Uyumsuzluk”, S. 8, Eylül 1975, s. 3-4.

Eyüp Önder, “Çağdaş Arap Şiirinde Uygarlık Yaklaşımı”²⁴³ başlıklı yazısında Afrikalı ve Ortadoğulu şairlerin şiirlerinde medeniyet çatışmasından ileri gelen bir hüznün, acının, direncin, umudun duyulduğunu belirtir. Bu şairlerin şiirlerinin aynı zamanda Türk ulusunun da acılarını, özlemlerini, umutlarını duyumsattığını anlatır ve bunu da aynı uygarlık dairesi içinde bulunmamıza bağlar. Afrika ve Ortadoğu ülkelerinin siyasal bağımsızlıklarını kazansalar da hâlâ ekonomik ve kültürel olarak Batı’nın egemenliği altında olduklarına dikkat çeker.

Arap şairlerinin dikkat çekici özelliklerinden biri uluslarının bağımsızlık savaşlarında yurttaşlarıyla omuz omuza mücadele etmeleridir. Çağdaş Arap şiirini “onurlu bir uygarlık savaşımının şiiri” olarak niteleyen yazar, bir tarihsel gerçeğe de temas eder: Osmanlı Devleti’nin yıkılmasıyla birlikte yeryüzünün dengesinin bozulduğunu ve Ortadoğu’nun kapılarının Batı’ya açıldığını belirtir. Batı’nın da ilk olarak Ortadoğu’ya bir sömürgecilik anıtı gibi İsrail’i diktiğini söyler.

Afrikalı ve Ortadoğulu yazarların sadece dış düşmanlarla değil aynı zamanda ülkelerinin yabancılaşmış, Batıcı yöneticileriyle de mücadele ettiklerini anlatan yazar, Batı’nın kültür emperyalizmi yoluyla bizde olduğu gibi kendi ulusuna yabancılaşmış aydınlar yetişmesine neden olduğunu ifade eder. İçinde bulunulan durumu kabullenmeyen bazı aydınların ise zulüm gördüklerinden, hapse atıldıklarından bahseder. Önder, yazının sonlarına doğru Afrika ve Ortadoğu uluslarında görülen uyanışı çeşitli şiir ve yazılardan yaptığı alıntılarla somutlaştırır.

Mehmet Kurşun, “Gül Yansır Mavzer Patlar”²⁴⁴ başlıklı yazısının başında şiirin sanat, edebiyat türü olmasının ötesinde bir görevi olduğunu ve yaşamla kaynaşmış bir şekilde sürüp gittiğini belirtir. Şiirin çağrısının yürekten olduğunu söyleyen yazar, eğer şiirin dayanakları yüreğe dönükse katılmış olan bir yüreğin yerini insancıl değerlere bırakacağını anlatır. Bir temele ve uygarlık bilincine dayanmayan bir şiirin ancak zulmü yaygınlaştıracığını, yürekleri daraltacağını ifade eder. Fizikötesini duyuramayan şiirin bir sözcük yığınınından ibaret olduğunu söyler. Şiirin gerçek işlevini insanda sürekli bir coşku hissini yaratıp Tanrı’yı duyumsatabilmesi olarak belirler.

4.2.3. Öykü/Roman Konulu Makale ve Yazılar

²⁴³ Eyüp Önder, “Çağdaş Arap Şiirine Uygarlık Yaklaşımı”, S. 38+43, Ağustos 1978, s. 10-11.

²⁴⁴ Mehmet Kurşun, “Gül Yansır Mavzer Patlar”, S. 38+37, Şubat 1978, s. 7.

Rasim Özdenören'in "Roman ve Hikâye"²⁴⁵ başlıklı yazısı iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde roman ve romancıyı konu edinen yazar, ikinci bölümde hikâyeden bahsettikten sonra roman ve hikâyeyi mukayese etmiştir.

Özdenören, romancıyı toplumun geleceğini belirleyen insan olarak tanımlamıştır. Romancının eserinde çeşitli tiplerden kurulu bir dünyayı yansıttığını ve kendi kişisel eğilimine göre bu tiplerden birine daha yoğun bir rol verdiğini, fakat durumun diğer kişilerin önemini azaltmadığını belirtir. Başkişinin diğer kişilerle mukayese edilerek bir anlam kazanabileceğini, iyiyi ya da kötüyü temsil etmesinin ancak diğer kişilerle belirginleştiğini söyler. Roman kişilerinin normal yaşantıdaki insanlara pek benzemediğini, onların bütün müspet ya da menfilikleri üstlerine topladıklarını anlatır. Romanlarda ortalama insanlara rastlanmadığını, yer verildiğinde ise dramatik yanları belirlendiğinden o insanın artık ortalama insan olmaktan çıktığını söyler. Gonçarov'un Oblomov tipini örnek veren yazar, gerçek hayatta her insanda belirli derecelerde Oblomovluk olduğunu, ama hiçbirimizin romandaki Oblomov olamayacağımızı belirtir. Oblomov, oldukça tembel biridir ve bu tembelliği aşkını, servetini kaybetmesine kadar varmıştır. Romancı kişilerini oluştururken nefes alıp verdiği çevreden yola çıkarak özelliklerini belirler. Romancının görevi bizim göremediğimizi görmektir. Romancının bu özelliğiyle toplumu keşfedip karakteristiğini kavradığını ve bunu da roman dünyasına yansıttığını vurgular. Bir toplumun genellikle romancının tanıttığı şekilde tanındığını, toplumunun gizli özelliklerinin yanında bilinen özelliklerini de anlattığını ve toplumda keşfettikleriyle geleceğin ipuçlarını verdiğini söyler.

Hikâyeyi nüansları yakalama sanatı olarak tanımlar. Hikâyenin roman gibi hayatın tümünü değil tek bir kesitini konu edindiğini belirtir. Gereksiz kelimelerden arınmış seri bir üslûbun kullanılması gerektiğini vurgulayan yazar, iyi bir romancının her zaman iyi hikâyeci olamayacağını dile getirir. Hikâyenin hedefinin tek olduğunu ve bütün imkânlarını ona ulaşmak için kullandığını söyler. Hikâyecinin okura tipleri değil, durumları sunduğunu anlatır.

Gaffar Taşkın, "Romanımızda Gereken"²⁴⁶ başlıklı yazısına metafizik ile metafizik eser kavramlarının farklı anlamlara geldiğini söyleyerek başlar. Metafiziği bir bilgi şubesi olarak tanımlayan yazar, metafizik eseri (romanı) ise "bu bilgi şubesinin verilerinden yararlanan veya yararlanmayan fakat daima onun dışında bulunan bir sanat ve yaratıcılık alanı" olarak tanımlar. Metafiziğin kendisinin telkin

²⁴⁵ Rasim Özdenören, "Roman ve Hikâye", S. 5-6, Haziran 1969, s. 1.

²⁴⁶ Gaffar Taşkın, "Romanımızda Gereken", S. 19+5, Nisan 1972, s. 5.

etme işlevi olmayan, yalnızca bir öğreti olduğunu ve ancak benimsenebileceğini belirtip romanın ise niteliğinden dolayı bir düşünceyi, bir duyguyu aşılama aracı olduğunu anlatır. Bu ayrımı yapma nedeninin metafizikle ilgili olan bir tartışmanın metafizik romanı ilgilendirmeyeceğini, metafiziğin konusuna isnat edilen belirsizliğin romanı etkilemeyeceğini anlatmak olduğunu söyler. Romandan beklenenin bize metafizik değerler getirmesi değil, insanın evren karşısındaki durumu ve buradaki insanî ilişkilerin neler olduğudur.

Yazar, metafizik romanı şu cümlelerle tarif eder:

“Metafizik roman demek, romanı belirsiz, mevhum bir düşünce, temel üzerine kurmak demek değildir; insanın evrene bakışını, onun belli bir yer ve zamandan sonsuzluğa uzanışını tespit etmektir, açılmasına evrensel bir anlam vermektir. Meseleye bu açıdan bakınca metafizik romanın gerçekten uzaklaşmak demek olmadığı da anlaşılır. Tersine tam gerçeğin içine girmektir. Çünkü insan yaratıldığı günden beri kendisi için bir sır kaynağı olan bu çeşitten bir ilişkiler dünyasında yaşamaktadır. Metafizik romanın ödevi insanın bu yanlarını didiklemektir.”

Metafizik roman belirli bir toplumun, belirli bir dönemde ya da dönemlerinde yukarıda işaret edilen ölümsüz meseleler karşısındaki tavrının ne olduğunu göstermesi bakımında önemlidir. Bu tavrın ancak bir toplumun tipini ya da tiplerini ortaya çıkaracağını belirtir. Bizim edebiyatımızda metafizik romanın Peyami Safa'nın “Matmazel Noralya'nın Koltuğu” adlı eserinin dışında ihmal edilmiş bir roman türü olduğunu anlatır. Romanlarımızda insanın ruhsal derinliklerine inilmeden kişi kadrolarının oluşturulduğunu belirten yazar, bu roman kişilerinin sadece eserin yazıldığı dönemde hatırlandığını, sonrasında unutulduğunu belirtip bu duruma örnek olarak Hüseyin Rahmi'nin Emeti Hanım'ını gösterir. Emeti Hanım'ın gerçek olduğunu, fakat dünyaya karşı hiçbir tavır takınmadığını ve kafasında bir düşüncesi olmadığını söyler. Roman kişinin böyle olabileceğini kabul eder, fakat romanın kendisinin bütün olarak birtakım meseleleri anlatabilmesini ister. Romancımızın artık Türk insanını politik sınırların dışına çıkararak ona evrensel kimliğini vermesi gerektiğini vurgulayarak yazısını noktalar.

Mustafa Yakup'un “Yürek Derinliği”²⁴⁷ başlıklı yazısında şimdiye kadar roman ve öykümüzün veremediği tek gerçeğin yürek derinliği olduğunu belirtir. Bu nedenden ötürü insanımızın gereği gibi kavranmadığını ifade eder. Aydın ile halk

²⁴⁷ Mustafa Yakup, “Yürek Derinliği”, S. 19+6, Haziran 1972, s. 4-5.

arasında hep bir perdenin olageldiğini, bu perdenin de ancak aydının halkın değerlerine bağlanmasıyla aralanacağını dile getirir. Yerli aydının sorumluluk duyduğu tek varlığın Allah olduğunu, bu yüzden halkını ve diğer halkları savunduğunu, onları yeniden kurmayı, üstlerindeki Batılı değerler tozunu temizlemek istediğini anlatır.

Yazarın halkları adına eylemini sürdürmesinin yürek derinliği olmadan bir işe yaramayacağını, bu bağlamda öykü ve romanımızı incelediğimizde ise hemen hemen hiçbir esere rastlanmadığını söyler. Ayrıca kendi uygarlığımızın değerleriyle donatılmış tiplerin de ortaya konmadığını dile getirir. Halid Ziya, Hüseyin Rahmi ve Yaşar Kemal'in romanlarındaki tiplerin duygusal ve toplumsal açıdan gösterdikleri sığıktan dem vurur. Öyküde ise Ömer Seyfettin ve Sait Faik örnekleri üzerinden yazısını sürdürür. Ömer Seyfettin'in içerik olarak katı duygusal ulusçuluğunun kendisinden sonra yittiğini belirten yazar, kendisinden sonra gelenlere kıyasla Maupassant tarzını başarıyla uyguladığını söyler. Sait Faik'in ise teknik açıdan Çehov tarzı öyküyü çok iyi uyguladığını, fakat onun da içerik olarak sığ, kişi kadrosu olarak ise lüzumsuz adamlarla dolu olduğunu belirtir.

Öykü ve romanlarda bir yürek derinliği sağlanmak isteniyorsa "metafizik gerilim"e yaslanılmalıdır. Metafizik deyimini felsefi bir sistem içinde düşünmediğini söyleyip bundan kastedilenin öykü ve romanların halkımızın inancından ve dünya görüşünden ilham alması, öykü ve romanlarda Batı bağımlılığının kırılması olduğunu anlatır.

Cahit Yeşilyurt, "Onur Siperine Geçerek"²⁴⁸ başlıklı yazısında sadece olumsuzluklar üstüne yoğunlaşan bir eleştiri yönteminin beklenen yararı sağlayamayacağından söz ettikten sonra olumlu olanı öne çıkarmak adına olumsuzlukların irdelenmesi yönündeki bir başka yaklaşımın daha varlığından bahseder. Günümüzde artık bu iki eleştirel tavrı birbirinden ayırma titizliğinin görülmediğine dikkat çeker. Batı'yı eleştiri konusu eden kişinin hemen toplumun dışına itilerek yargılandığını belirtir. Karmaşa ve yılgının evrensel boyutlara ulaştığı bir dönemde sanatın ve edebiyatın etki alanının çok sınırlı kalacağını anlatır. Batılılaşmanın başlamasından beri ulus olarak hiçbir şeyimizin yerli yerinde olmadığını, insanımızın tek varoluş dayanağının da gündem dışı bırakılması nedeniyle hastalıklı bir varlığa dönüştüğümüzü söyler. Ortadoğu ulusları olarak egemen güçlerin sömürü kaynağı haline geldiğimizi vurgular.

²⁴⁸ Cahit Yeşilyurt, "Onur Siperine Geçerek", S. 38+43, Ağustos 1978, s. 1-2-3-4-5-6.

19. yüzyılın yadsımacılığının akılcılıktan güç alan iyimserliği Batı'da giderek bir umutsuzluğa dönüşürken taşra uluslarının bu düşüncede kurtuluş yolu aradıklarını belirtir. İnsan gerçeğinden soyutlanmış bir ilerleme tutkusu ve ekonominin tüm gerçekliğin önünde tutulmasının çöküntüyü hızla büyüttüğünü anlatır. Egemen güçlerin geri bırakılmış ulusların yaşamını konserve düşüncelerle güdümediklerinden, bu toplumlarda ekonomi ve konforun zorunlu bir düşünme aracı olarak kullanıldığından söz eder.

Sorunların içinden çıkılmaz bir hal aldığı, insan onurunun ayaklar altına alındığı bir dönemde düşünsel ve sanatsal verimlerle olumsuzlukların karşısında direnilmesi gerektiğini söyler. Sanat ve düşününün bütüncül algılama yöntemini kullanarak önderlik işlevini yerine getirebileceğini ifade eden yazar, bilimin yönteminin başat tutulmasının aşırı nesnelliğe neden olduğunu ve bunun da sezgiyi, duyarlılığı azaltarak sanatın ikinci plana itilmesine yol açtığını dile getirir.

Günümüz romanında insanın kendi gerçekliği içinde anlatılması yerine birtakım kuramların çerçevesinde anlatıldığından bahseder: 18. yüzyılın akılcı gerçekçiliğiyle 19. yüzyılın fotoğraf kesinliği anlamındaki doğacı gerçekçiliği ve gerçeküstücülükten yükselen Freudculuk ile Husserl'in görünenin yüzeysel gerçekliğini anlatan fenomenolojisi ve eytişimsel kuram bunlar arasındadır. Faulkner ve Kafka gibi birkaç romancının dışında insan gerçeğine, fizikötesi kopukluğun yarattığı ruhsal çözülmeye yaklaşabilen 20. yüzyıl romancısının çok az olduğunu belirtir. "Yeni Roman" akımının ise insanı içinde yaşadığı eşyadan seçilemeyecek kadar uzaktan anlattığını yani nesnede yitmiş hiçi anlatmaya çalıştığını söyler. Şiirin de roman ve öykünün gezindiği alanlarda fakat daha çekingen yürüdüğünden ve şairin eline tutuşturulmuş bir şemanın varlığından bahseder. Şairin akla olduğu gibi yüreğe de evet demesi gerektiğini, insanı bütünüyle kavramanın ancak böyle mümkün olacağını anlatır.

4.2.4 Tiyatro Konulu Makale ve Yazılar

Nuri Pakdil, "Tiyatro Üstüne Notlar"²⁴⁹ başlıklı yazısının başlarında 20. yüzyılda insan yaşantısının sakinliğini yitirdiğini, iki büyük dünya savaşı arasında bütün yeryüzünün sarsıldığını ve kendi kuşaklarının hep bu savaş sonralarının acılarını yüklendiklerini söyler. Bu kuşağın daha önemli bir özelliğini ise 1923 Devrimi'nin uygulama alanı içinde yetişmiş olmaları ve ulusun yaşantısına ters olan

²⁴⁹ Nuri Pakdil, "Tiyatro Üstüne Notlar", S. 15, Nisan 1976, s. 1-2.

böyle bir devrim sürecinde ülkemizi ve tüm yeryüzünü anlamak zorunda kalmaları olarak belirtir.

Ruhun yadsınıp maddenin ön planda tutulduğu bu çağda, unutulmanın Tanrı olduğunu vurgular. Tanrısız bir dünya için adeta herkesin birleştiğini söyleyen yazar, tiyatronun asıl görevinin de bu noktadan itibaren başladığını dile getirir:

“İşte burada ortaya çıkıyor tiyatro, tiyatronun özgörevi: Tanrıyı insana yeniden hissettirmek. Yeniden insanı göğe baktırmak, gökle yer arasında ilişkiler kurdurmak.

Tanrıyı algılatmayı amaç edinmeyen bir tiyatro olamaz, yaşayamaz artık. Çünkü, yeryüzü, tanrısızlığa bundan daha ileri bir noktada dayanamaz artık.

Ya Tanrıyı algılayacağız, ya öleceğiz toptan.”

Pakdil, tiyatroyu hem sanatların en zoru hem de en evrenseli olarak görür. 20. yüzyıl yazarının bunun bilincinde olarak sürekli oyun yazmayı denemesi gerektiğini ifade eder.

Çağımızda sözcüklerin etkinliğini yitirdiğini ve içinin boşaltıldığını, bunun için de müzik ve ışığa gereken önemin verilmesiyle sözcüklere yeniden bir etkinlik kazandırılabilceğini belirtir. Tiyatro için gerek anlatımda gerekse oynanmada en yeni tekniğin kullanılmasını isteyen yazar, eleştirmenlerin, yönetmenlerin bunu göz ardı etmelerine şaşırır. Çağımızda soyut bir körlük yaşayan insanımızın yeni oyunlar ve onların yeni yorumlarla sahnelenmesiyle bu körlüğü yavaş yavaş aşacağını anlatır. Bu çağda diktatörleri en fazla korkutanların oyun yazarları olacağını söyleyerek yazısını bitirir.

Tevfik El-Hakim'in “Ey Ağaca Tırmanan” adlı oyununun “Usa Aykırı Tiyatro Üstüne”²⁵⁰ başlıklı önsözünü Nuri Pakdil Türkçeleştirmiştir. Yazarın sanatı ve kişiliğiyle ilgili kısa bir girişin ardından önsöze geçilmiştir. Gerçeküstücülüğün konusu olan soyutluğun bilinçsiz bir şekilde de olsa eskiden beri Mısır sanatında mevcut olduğundan söz ettikten sonra kendisini bu eserini yazmaya iten nedeni açıklar: “Halk biçemlerinin kaynaklarından yararlanmaya, bu kaynaklardan çeşitli artistik yönelimler bulmaya, başkalarından daha fazla bizim hakkımız vardır da onun için yazdım bu oyunu.” Eserini halk diliyle oluşturmamasını iki nedene bağlayan yazar, bunlardan ilkinin esinin fonetik bir temelin değil başka bir şeyin üstüne

²⁵⁰ Tevfik El-Hakim, “Usa Aykırı Tiyatro Üstüne”, Çev. Nuri Pakdil, S. 2, Mart 1975, s. 8-7.

kurulduğunu hissettirme, ikincisinin ise oyunun gerçek olmayan olaylarına ancak gerçek olmayan, halk dili olmayan bir dilin uygun düştüğünü anlatır.

Yazara göre yeni tiyatro, gerçekçi sanata yıllardır gereksinim duymaktadır. Çünkü değişim içindeki toplumun gerçek yaşam evrelerinin yazılması bitmemiştir. Bundan dolayı da en dar sınırlar içinde kalınması şartıyla bu gerçek olmayan tarzın kullanılmasını öğütler. Usa aykırı tiyatronun gerçekçiliğinin reddi hususunda yeni tiyatroyla uyumlu olmasına karşın bu tiyatronun bir kategoriye indirgenmesinin zor olacağını belirtir.

Halk sanatını her zaman incelemeyi ve düşüncenin dayanağını onda bulmayı istediğini söyler. Halk sanatının gerçek özünde görünen gerçeği ya da doğayı örnek edinmeyi istemekten çok, hiçbir şey söylemediği zamanlarda bile bir şeyler söylemiş olmayı isteyen bütün bir yeni sanatın bulunduğunu anlatır. Yeni sanatın öncüsü olarak gördüğü Picasso örneği üzerinden yazısına devam eder. Picasso'nun resimlerine bir anlam yüklemek istemediğini, onun resmine bir ad veremediğimizi, fakat bilinen şeyler dünyasındaki bilinmeyenle o şeyin ortaya çıktığını belirtir. Bu yeni oluşturulan varlığı bildiğimiz anlamlara göre anlayabilseydik hiçbir anlamının kalmayacağını ifade eder. Ressamın eski güzelliği değiştirip kendine göre yeni bir güzellik vücuda getirdiğini söyler.

Tiyatro oyununda halk sanatından esinlemesi gerektiğinde durumun farklılaştığını dile getirir. Çünkü oyunun bir anlamının olması gereklidir. Oyunun şiir ve romandan ayrılan yönü birtakım şeylerin söylenmesine engel olamama olasılığıdır. Bunun da ana sebebi oyunun kişisiz oynanamamasıdır. Tiyatronun roman, şiir gibi diğer bütün türlerden daha fazla insanla ilişkili olduğundan söz eden yazar, roman ve şiirde insan dışı bir görünüş de konu edilebilirken tiyatrodaki bunun söz konusu olmadığını anlatır.

4.3. Edebî Tahlil, Tenkit ve Tanıtma Yazıları

4.3.1. Türkçe Eserlerle İlgili Tahlil, Tenkit ve Tanıtma Yazıları

Edebiyat dergisinde çok sayıda telif eserle ilgili edebî tahlil, tenkit ve tanıtma yazısı yayımlanmıştır. Bu yazılardan bazılarını değerlendirelim:

Bahri Zengin, “Bir Kitap Çevresinde”²⁵¹ başlıklı yazısında ekonominin dünyada ve ülkemizde en önemli tartışma konularından olduğunu anlattıktan sonra, sözü Sezai Karakoç’un “İslâm Toplumunun Ekonomik Strüktürü” adlı eserine getirir. Ekonomi hakkında değerlendirme yapılırken diğer ülkelerde olduğu gibi Türkiye’de de Batı ilkelerine göre bir çözüme gidilme yolunun seçildiğini söyleyen Zengin, Karakoç’un bu eseriyle İslâm’ın ekonomik ilkelerini zamanımıza getirmeyi istediğini söyler. Ekonominin bir toplumun dünya görüşü, inançları, insana ve eşyaya bakışıyla yakından ilişkili olduğunu vurgulayan Karakoç, bu sebepten ötürü eserine bu ismi verdiğini belirtmiştir. Yani İslâm’ın getirdiği ekonomi kuralları yalnızca İslâm toplumunu ilgilendirir. Karakoç, eserinde kapitalist ve sosyalist metotlarla da karşılaştırma yaparak mülkiyet, faiz, sermaye, miras, kâr, emek vs. kavramlarını ve bunların birbirleriyle olan ilişkilerini incelemiştir.

Ömer Ali imzasıyla yayımlanan “Necip Fazıl Kısakürek’in Bir Kitabı Üzerine/Yankı” başlıklı yazıda öncelikle çağımız ve insanın konumuyla ilgili betimlemelere yer verilmiştir. Sonrasında Necip Fazıl Kısakürek’in “İlim Beldesinin Kapısı Hazreti Ali” kitabından söz açan yazar, bu eserin gerek Türkiye’de gerekse diğer İslâm ülkelerinde bu konuda yayımlanan kitaplardan çok ayrı bir yönü olduğunu belirtir: “Büyük Ali anlatılırken ulu önderimiz Hak Peygamberin yaşaması da, ölümsüz gerçeği insanlara sunuşunu da, bu ölümsüz gerçeğe dayalı düzenin kuruluşunu da izliyoruz ince, kesin, açık çizgilerle.”²⁵² Yazının devamında ise Hz. Ali’nin hayatını özlü bir şekilde anlatmıştır.

Rasim Özdenören, “Yunus Emre” başlıklı yazısında Sezai Karakoç’un “Yunus Emre, Hayatı-Sanatı-Şiirleri” adlı kitabını konu edinmiştir. Karakoç, dört bölümden oluşan kitabın ilk bölümünde Yunus Emre’nin yaşadığı çağı yorumlamış, ikinci bölümde Yunus’a dair menkıbelerden önemlilerini anlatmış, üçüncü bölümde eleştirel bir gözle Yunus’un şiirlerinin değerlendirmiş ve son bölümde ise şiirlerinden örneklerle yer vermiştir. “Yunus Emre, edebiyatımızda, Karakoç’un bu eserinden sonra yeni bir canlılık kazanmıştır.”²⁵³ diyen Özdenören, edebiyatımıza evrensellik katmak istiyorsak eski edebiyatımızla alışverişe girmemizin zorunluluğunu hatırlatır ve bunun için Yunus Emre eserinin önemli bir adım olduğunu söyler.

²⁵¹ Bahri Zengin, “Bir Kitap Çevresinde”, S. 1, Şubat 1969, s. 3.

²⁵² Ömer Ali, “Necip Fazıl Kısakürek’in Bir Kitabı Üzerine/Yankı”, S. 5-6, Haziran-Temmuz 1969, s. 7.

²⁵³ Rasim Özdenören, “Yunus Emre”, S. 19+5, Nisan 1972, s. 7.

. Yahya Hurşit, “Bir Çalışma” başlıklı yazısında Abdullah Uçman’ın “Muallim Naci” adlı kitabını konu edinir. Yazının girişinde Uçman’ın kendisini böyle bir çalışmaya iten gerekçeleri anlattığı bir bölümü alıntıladıktan sonra yazı devriminden önce yazılmış eserlerin üzerinde yapılan çalışmaların bizi geçmiş dönem edebiyatımıza ısıtacağını ve yazı devrimden önceki eserleri bilmeden çağdaş Türk sanatını anlayamayacağımızı vurgular. Hurşit, yazarı “Abdullah Uçman, bu kitapta derlemelerle yetinmiş. Böyle olmakla birlikte, gene de yer yer söylüyor düşündüklerini.”²⁵⁴ diyerek eleştirir. Naci’nin yoğun bir yabancılaşmanın yaşandığı dönemde yerli düşünceye bağlı kalarak tepkisini ortaya koyduğunu anlatan uzun bir cümleyi alıntılar ve yazısını Naci’nin şiirlerinden yaptığı seçmelerle bitirir. Ayrıca eserin künye bilgilerine dipnotta yer vermiştir.

Yahya Hurşit’in bir diğer yazısı “Sarsıntıyı Kavrayanlar” başlığını taşımaktadır. Yazı, Mustafa Miyasoğlu’nun “Edebiyat Geleneği” kitabından yapılan bir alıntıyla başlar ve sonrasında bu eserin önemli saptamalar ve öneriler içerdiğini söyler. Edebiyat ve sanat dünyamızda özellikle 1970’lerden sonra “yerli düşünce kavgası”nın yeni tekniklerle tekrardan gündeme taşındığı belirtir ve Miyasoğlu’nun da bu dönemin bilinçli yazarlarından olduğunu vurgular. Yazısını “Duracağım Edebiyat Geleneği üzerinde.”²⁵⁵ cümlesiyle sonlandırır.

Behçet Necatigil’in “Beyler” adlı şiir kitabı Arif Ay tarafından tahlil edilir. Necatigil’in şiirlerini bir kuyumcu titizliğinde oluşturduğunu, özenle seçilen sözcüklerin iyice işlendiğini ve anlamlarını şiirin içinde bulan bir yapıya dönüştüğünü söyler. “Öteki kitaplarında olduğu gibi, Beyler’de de Behçet Necatigil’in ana temi insandır; onun iç dünyası, toplum içindeki ilişkileri, doğayla alışverişi, çağın bulgularla gittikçe karmaşıklaşan konumu.”²⁵⁶ diyen Ay, şairin “Uygurluk Raporu” şiirinde bu karmaşıklığa ayrıntısıyla yer verdiğini ve bu şiiriyle uygarlığın ne denli azmanlaştığını anlattığını belirtir. Alıntılarla zenginleştirdiği yazısını “Okuyun Beyler’i, sevgilerde.” diye bitirir.

Arif Ay, “Şiirle” başlıklı yazısını yine Behçet Necatigil’in bir kitabı (Bile/Yazdı) üzerine yazar. Ay, bu kitabı yazının girişinde şöyle tanıtır. “Behçet Necatigil’in şiir üstüne özellikle kendi şiiri üstüne düşüncelerini, deneyimlerini, gözlemlerini, tanımlarını, özdeyişlerini, şiir uçlarını topladığı bir kitap Bile/Yazdı.”²⁵⁷

²⁵⁴ Yahya Hurşit, “Bir Çalışma”, S. 5, Haziran 1975, s. 4-5.

²⁵⁵ Yahya Hurşit, “Sarsıntıyı Kavrayanlar”, S. 6, Temmuz 1975, s. 3.

²⁵⁶ Arif Ay, “Beyler”, S. 38+46, Kasım 1978, s. 8.

²⁵⁷ Arif Ay, “Şiirle”, S. 38+54, Temmuz 1979, s. 8.

Ay, bu eseri okurken, Necatigil'in şiirin işlevi üstüne söylediği "Şiir ve edebiyatın katı, haince, şarlatan olmadığı ölçüde..." vurgulaması üzerine düşündüğünü söyler. Bir şiirin ya da sanat eserinin katı, hain, şarlatan olamayacağını, asıl bu sıfatlara sahip olabilecek olanların sanatçılar olduğunu vurgular ve bir sanatçı eğer kendi ulusuna yabancılaşmışsa, uygarlık birikimine inanmıyorsa, zulme, sömürüye başkaldırmıyorsa böyle bir sanatçı haindir, der.

Şiir nasıl ozanından soyutlanamazsa uygarlıktan da soyutlanamaz diyen Ay, şiirimizin geleneğinin çok eskilere dayandığını ve köklerinin Anadolu'da ve onun inancında olduğunu söyler. Öncelikle bunun algılanması ve özümsemesi gerekir. Necatigil'in "Şiirle Savaş" yazısından yaptığı alıntıda bunun ancak şiir eğitimiyle mümkün olabileceği anlatılır.

Necatigil "Toplum ve Şiir" başlıklı yazısının bir yerinde "halka inmek" sözünden ne anladığını açıklar ve yazar bu cümleleri alıntılar. Burada Necatigil, "halka inmek" sözüyle halkın yaşayışını işlemeyi, halkın dilini kullanmayı, halkın duygu ve düşüncesini anlatmayı amaçladığını, halk anlasın diye sanatın imkânlarından yararlanmayı basitleştirmenin halka inmek olmadığını söyler.

Ay, Bile/Yazdı'yı "şiire yeni başlayanlar için, uzun ince yolda yürüyenler için bir kılavuz" olarak değerlendirir ve yazısını şairin "Kareler ve Aklar" şiirinden dizelerle bitirir.

Cemil Celâ, "Söylenmeyen'de Anlatılan"²⁵⁸ başlıklı yazısında Durali Yılmaz'ın "Söylenmeyen" adlı öykü kitabını tahlil eder. Öykülerin bireysel özellikte olduğunu, genellikle bir kişi üzerine kurulan öykülerde bu kişinin mutsuzluklarının, umutsuzluklarının, acılarının, heyecanlarının vs. anlatıldığını, zaman zaman da çağ insanının bunalımlarına, tedirginliklerine değinildiğini söyler. Yapısal olarak klasik öykü çizgisinden farklı olarak soyut bir anlatımın kullandığını, öykülerin bireysel ve soyut bir özellikte oluşu nedeniyle toplumsal öykülerden ayrıldığını belirtir. Sonrasında kitapta yer alan tüm öykülerin konularını ele almıştır.

Cemil Celâ, Necip Fazıl Kısakürek'in "Bâbîâli" adlı kitabını "Bir Sanatçının Dönemini Anlatması" başlıklı yazısıyla ele almıştır. Yazısına sanat ve edebiyatımızda Tanzimat'tan sonra başlayan benliğimizden uzaklaşma durumunun toplumu büyük bir bunalıma sürüklediğini, bunun yanında Batı'nın sözcülüğünü yapan tuhaf topluluklarla insanımızı karşı karşıya getirdiğini anlatarak başlar. Sonrasında Bâbîâli'nin yalnızca bir semt adı olmadığını, uzun yıllar sanat ve

²⁵⁸ Cemil Celâ, "Söylenmeyen'de Anlatılan", S. 4, Mayıs 1975, s. 1-2.

edebiyat dünyamızın nabzının attığı bir merkez olduğunu ve buradan çeşitli toplulukların gelip geçtiğini söyler ve ekler: “İşte Necip Fazıl Kısakürek’in BÂBİÂLÎ adlı eseri, bu toplulukları anlatan, bu toplulukların içinde, bu topluluklara karşı sürdürülen kavganın uzun, ayrıntılı bir belgesidir.”²⁵⁹

Bir sanatçının yaşantısı hakkında bilgi sahibi olmanın sanatının daha iyi anlaşılmasını sağladığını söyleyen yazar, bunun için sanatçıların, yazarların edebî anı kitaplarının çok önemli kaynaklar olduğunu belirtir ve Bâbîâlî'nin salt bir anı kitabı olmadığını, anılarını anlattığı diğer kitaplardan çok farklı özelliklere sahip olduğunu anlatır. Bu eserin 50 yılı aşkın bir süreyi içerdiğini ve bu yüzden her düşünceden insana rastlanabileceğini belirterek eserin asıl öneminin bundan kaynaklandığını vurgular. Kısakürek'in bu dönemdeki yazarları Marksçılar, Batıcılar ve Ruhçular diye üç kümeye ayırdığını söyleyen yazar, 1934'lere gelene kadar gerek Marksçıların gerekse Batıcıların övgüleriyle karşılaştığını, fakat bu tarihten sonra yerli düşünce savunuculuğuna başlaması nedeniyle bu iki kümeyle mücadeleye giriştiğini anlatır.

Celâ, Kısakürek'in eserinde, “Ele aldığı bir sanatçıyı, sanat yaşamındaki verimliliğinden ya da verimsizliğinden tutalım da, fizik yapısından başlayıp iç dünyasının en gizli noktasına değin eleştirdiğini” söyleyerek Bâbîâlî'de eksikliğini hissettiği bir tenkitçi gibi davrandığı yorumunu yapar. Kısakürek'in bu eseriyle hem kendi dönemini eleştirdiğini hem de geleceğe ışık tuttuğu belirtir.

Musa Deniz, “İki Kitap” başlıklı yazısında Konur Ertop'un “Emperyalizmle Savaşım” ve Mehmet H. Doğan'ın “Birikime Dayanmak” kitaplarını konu edinir.

İlk olarak “Emperyalizmle Savaşım” adlı kitabı ele alan yazar, yazısına bu kitabı oluşturan yazıları Milliyet Sanat'ta yayımlanırken de dikkatle okuduğunu belirterek başlar. Ardından bu tarz çalışmaların öneminden bahsedip ülkemizde sanat ve edebiyat çalışmaları incelenmeden, özümleden sorunlarımıza köklü bir yaklaşımla eğilemeyeceğimizi vurgular. Üniversitelerin de bu bağlamda çalışmalar yapmalarını isteyen yazar, eğer yapılıyorsa bunların üniversite dışına çıkarılmasını tavsiye eder ve bunun sanat ve edebiyat dünyamıza bir canlılık getireceğini söyler. Ertop'un kitabına yazdığı önsözden bir bölüm alıntılar. Burada, Türk yazarının daima emperyalizmin karşısında yer aldığını, bu karşı çıkışın sadece Türkiye için değil, emperyalizmin olumsuzluklarından etkilenen tüm mazlum ülkeler için olduğunu, bu incelemeyi de bu doğrultuda yazan yazarların eserlerini hatırlatmak için kaleme aldığını söyler. Yazarın eserinde yer verdiği isimlerin emperyalizm karşındaki

²⁵⁹ Cemil Celâ, “Bir Sanatçının Dönemini Anlatması”, S. 12, Ocak 1976, s. 1.

duruşlarının ne denli samimi olduğu üzerine düşünen Deniz, eğer verilen mücadele gerçekse bu trajik durum hâlâ neden sürmektedir, der. Sözlerini şu şekilde sürdürür: “Her şeyden önce, bir yazarın, bir ozanın ‘emperyalizme’ karşı olması, onunla savaşması için, o yazarın, o sanatçının kendi ulusuna, ulusunun uygarlık birikimine, inançlarına, değerlerine sahip çıkması, onu özümlemesi, onu yeniden devrimci bir bilinçle yorumlaması, ulusuyla bütünleşmesi gerekmez mi? İşte, bu niteliklere sahip bir yazar, bir ozan gerçek bir savaşım verebilir ‘emperyalizme’ karşı.”²⁶⁰

Ertop’un kitabın “Savaştan Sonra Savaş” ara başlıklı bölümün bir yerinde Marksçı görüşün yanında tutucu, dinci şairlerin de aynı konuları işlediğini Arif Ay’ın “Gerilla” şiirini örnekleyerek anlatır. Deniz, yazarın yanılığını Nuri Pakdil’in Edebiyat’ın Ağustos 1978 sayısında yayımlanan “Görevimiz Başkaldırı” yazısından alıntı yaparak ortaya koyar. Yazısının bu kitapla ilgili kısmını şu cümlelerle sonlandırır: “Durum ortada. Sorun, yerli olup olmama sorunudur. Ancak yerli yazar, yerli ozan savaşır, iç ve dış emperyalizmle, işçisiyle, köylüsüyle, tüm ulusuyla birlikte.”

İkinci olarak Mehmet H. Doğan’ın “Birikime Dayanmak” kitabını ele alır. Kitabın üç bölümden olduğunu söyleyen yazar, eseri üzerinde düşünerek okuduğunu belirtir. Doğan, kitabın “Önsöz Gibi” adlı bölümünde eleştirilecek sanat eserinde iki önemli ölçütü önemseğini söyler. Bunlardan ilki sanatsal nitelikleri taşıması, ikincisi ise çağın toplumunun gerçeklerini yansıtmasıdır. “Birikime Dayanmak” başlıklı yazısında ise eserin bireysel bir çabanın ürünü olmasının yanında toplumsal bir ürün olduğunu, bir birikime dayandığını anlatır. Deniz, yazarın bu görüşlerine katıldığını söyler. Fakat birikimden kastının Marksist birikim olmasını yadırgar. “Çünkü, Türk ulusunun tarihi, uygarlık birikimi, sanatı, marksizmle taban tabana zıt da onun için. Saplantılara, kalıplaşmalara, bağnazlıklara, tutuculuklara karşı olurken aynı yanılığlara kendi de düşüyor mu yazar?”

Musa Deniz, “Doğu Kirazi”²⁶¹ başlıklı yazısını ise Ahmet Say’ın “Bingöl Hikâyeleri” adlı kitabı üzerine yazar. Öykülerin, romanların, hatta şiirlerin yaşamı kimi zaman daha gerçekçi kılabileceğini söyleyen yazar, “Bingöl Hikâyeleri”ni okurken Doğu’yu kendi gerçekliği içinde, daha kapsamlı bir biçimde algıladığını belirtir. Say’ın akıcı ve yalın bir anlatımı olduğunu, yer yer de anlatımın halk masallarına benzeyen bir özellik gösterdiğini söyler. Masalsı anlatımı örneklemek

²⁶⁰ Musa Deniz, “İki Kitap”, S. 38+64, Mayıs 1980, s. 2.

²⁶¹ Musa Deniz, “Doğu Kirazi”, S. 38+76, Mayıs 1981, s. 3.

için “Cup Etti Bir Balık” öyküsünden, yabancılaşma olgusunu göstermek içinse “Göriz’li Mehmet Şerif Efendi” adlı öyküden alıntılama yapmıştır.

Ebubekir Sonumut imzasıyla yayımlanan “Cinayetleri Yazıyor” başlıklı yazıda, Salâh Birsal “Şiir ve Cinayet” kitabındaki tarihsel yaklaşımı nedeniyle tenkit edilmiştir. Sonumut, Birsal’in söz konusu eserinde neleri anlattığı, neleri savunduğu üzerine düşünür. Birsal’in dil ve anlatımını beğendiğini söyleyen yazar, bu anlatımın hangi öz için çalıştığını merak eder.

Sözlerine, “Yazarlar nasıl cinayet işlerler, diye de düşünürüm bu arada. Bir yazar, tarihe haksızlık ettiği zaman canı olur.”²⁶² diye devam eden yazar, Birsal’in “Mühürlü Yemekler” yazısında geçen bazı cümlelere dikkat çeker: “Sultanların gözünde halkın, hiç mi hiç, değeri yoktur.” ve “Zorbalık Osmanlı padişahlarının kanlarına işlemiştir.” Bu cümleler üzerinde duran yazar, Abdülhamid’e saygı duymayanların tarihi de, Türk ulusunu da yanlış algıladıklarını vurgular. Birsal “İnsan Hakları” başlıklı yazısında ise Osmanlı’nın yüzyıllar boyunca ayakta kalmasının nedenini hukuk devleti anlayışına borçlu olduğunu yazar. Sonumut, yazara birbirinin tersi olan bu görüşlerden hangisine inandığını sorar. Yazısını eserin üzerine daha düşüneneğini söyleyerek noktalar.

Rasim Özdenören, Cahit Zarifoğlu’nun “İşaret Çocukları” adlı şiir kitabının üzerine bir yazı kaleme almıştır. Şairin bu kitapta yer alan şiirlerinde bir duygu çeşitliğinin bulunduğunu söyleyen yazar, bir yanda melankolik, hüznü, yumuşak bir hava varken, diğer yandan işi merhametsizliğe vardırıran bir psikolojinin hissedildiğini anlatır. Şairin aşkla şehvet, ölümlü zaman, varlıkla yokluk, geçmişle gelecek arasında gelgitler yaşadığını, göze batan bir arayış bunalımı içinde olduğunu belirtir. Bu bunalım içinde şairin değil, kelimelerin isyan ettiğini, şiirlerde günlük yaşantıda kullanılmayan kelimelere rastlandığını söyler. Kelimelerin sıralanışında ise kesin ve açık anlatımın kapatılmasının amaçlandığını belirtir. “Bu şiir bize, boyuna arayan ve karar veremeyen çağımız insanının içine düştüğü bunalımı veriyor. Bu bunalımdan dramatik ve trajik tablolar sunuyor.”²⁶³ Yazar, İşaret Çocukları’nın bunalımcı çağın ardından iyilik ve güzelliklerin egemen olacağı vakitlerin geleceğini müjdeleyen çocuklar olduğunu söyler.

Abdullah Akkor, “Batı Notları’nın Düşündürdükleri”²⁶⁴ adlı yazısında Nuri Pakdil’in “Batı Notları” adlı kitabını ele almıştır. Akkor, yazısında ilk olarak son

²⁶² Ebubekir Sonumut, “Cinayetleri Yazıyor”, S. 21, Ekim 1976, s. 8.

²⁶³ Rasim Özdenören, “İşaret Çocukları”, S. 19+6, Haziran 1972, s. 8.

²⁶⁴ Abdullah Akkor, “Batı Notları’nın Düşündürdükleri”, S. 1, Nisan 1973, s. 3.

yıllarda fikir ve sanat hayatımızda Batı mitinin eski değerini kaybettiğini, asıl dikkat çekeninse sol kanata mensup olan yazarların, düşünürlerin de Batı'ya karşı çıkmaları olduğunu ve uzun süredir özeleştiriden uzak olan fikir ve sanat hayatımız için bu durumun sevindirici olduğunu vurgular.

“Batı Notları”nı gezi edebiyatımız açısından önemli bir kitap olduğunu söyleyen yazar, edebiyatımızda gezi türünün izlediği çizginin kıvrımlarının ülkenin sosyal kurumlarının değişim çizgisiyle benzeşmeler gösterdiğini belirtir. Evliya Çelebi'nin Seyahatname'sinde baskın duygunun kıvanç ve gurur olduğunu, ancak imparatorluğun çökmesiyle birlikte bu durumun yerini beğeniye yönelmiş hayrete bıraktığını, Cumhuriyet döneminde de bu duygunun iyice yoğunlaştığını ve imrenmeye vardığını söyler. Son yıllarda ise içe dönüş ve Batı'yla hesaplaşmanın ön plana çıktığını vurgulayan yazar, içe dönüş noktasında Fikret Otyam'ın “Gide Gide”lerini örnek gösterir ve bu kitapların ülke sorunlarını gündeme getirdiğini belirtir. Yazar, Nuri Pakdil'in “Batı Notları”nda ise Batı'yla bir hesaplaşmanın içine girildiğini dile getirir.

Celayir Tunç, “Umut'ta Dil Özellikleri ve Teknik”²⁶⁵ başlıklı yazısında Nuri Pakdil'in “Umut” adlı tiyatro oyununu inceler. “Umut”un çağımız uygarlığına getirdiği çarpıcı eleştirilerin yanında dil özellikleri bakımından da ilgi çekici olduğunu söyler. Tiyatro eserinde kullanılan dilin önemini vurgulayan yazar, seyirci ve okuyucu ile yazar arasında kurulacak bağın gücünün cümlelerin kuruluşu, uzunluğu ya da kısalığı, dilin sadeliği ya da ağırlığı, sözcüklerin seçimi gibi yapısal sorunlarla yakından ilişkili olduğunu söyler. Eserde okurla bağ kurmak açısından güçlü bir dille karşılaşıldığını, cümlelerin uzunluk ya da kısalığının oyunun gelişimine ve kahramanın konuşma anındaki ruhsal durumuna göre farklılık gösterdiğini anlatır. Oyunun söz örgüsünde tekrleme ve kopukluklara sıkça rastlandığını, bu durumun da daha çok bunalım anlarındaki diyaloglarda ortaya çıktığını belirtir. Müzik ve ışığın da en az dil ve hareketler kadar önemli olduğunu, bu iki öğenin kişilerin ruhsal durumlarını ve dış dünyanın duyurduğu sıkıntıyı anlatmada etkin birer araç olduklarını anlatır. Oyunda ayrıca şiirsel öğelerin ustaca kullanıldığını ve şiirin eklenmesiyle esere insan boyutunun da katıldığını söyler ve “Umut”u kısır döngü içindeki fikir ve sanat hayatımıza canlılık getiren bir olay olarak değerlendirir.

Abdullah Uçman, “Hikâyemizde Gelişim” başlıklı yazısında Rasim Özdenören'in öykü serüvenini incelemiştir. Özdenören'in 1966'da yayımlanan ilk

²⁶⁵ Celayir Tunç, “Umut'ta Dil Özellikleri ve Teknik”, S. 8, Nisan 1974, s. 8.

öyküsü “Sabah”la, yazının kaleme alındığı dönem itibariyle son öyküsü olan “Çok Sesli Bir Ölüm” arasında kalan öykülerini gerek yapı gerekse dil açısından değerlendiren Uçman, öykücünün gelişme evresini üçe ayırmıştır. Bu evreler: İkinci Yeni çevresinde ilk denemeler, geçiş dönemi ve kişiliğini bulmuş bir sanatçı.

“Hastalar ve Işıklar”da yer alan yedi öyküsünde egzistansiyalizm yedeğindeki İkinci Yeni etkisinin görüldüğünü, İkinci Yeni öykücülerinden ayrılan en önemli özelliğinin ise yozlaşmamış, fakat bir yerlere de oturamamış genç kuşağın çevresinde gelişen olaylara verdikleri tepkileri, yalnızlıkları anlatması olduğunu söyler ve aynı çizgide yazan Cahit Zarifoğlu ve Durali Yılmaz’ın da adlarını anar. Geçiş döneminde yazdığı öyküleri, ilk dönem öykülerinden izler taşımakla birlikte sonraki öykülerinin habercisi niteliğini taşıdığını, bu dönemdeki öykülerinin klasik kısa öykü yapısına daha uygun olduğunu ve dönemin yapı olarak “Pus” öyküsüyle sonlandığını anlatır. Özdenören’in aslında daha ilk kitabı olan “Hastalar ve Işıklar”daki “Eskiye”, “Kundak” ve “Dönüş” öyküleriyle güçlü bir öykücünün ayak seslerini duyurduğuna dikkat çeken yazar, artık kişiliğini bulduğu öykülerde ilk dönem öykülerindeki sembollerin yerini maddî gerçeklere bıraktığını belirtir.

Uçman, Özdenören’in anlatımı için şu değerlendirmeyi yapmıştır: “Özdenören, zaman zaman şiir gibi yazan, anlatım rahatlığına ulaşmış, kompleks, fakat usandırmayan tasvirî cümleleriyle güçlü bir hikâyecimiz. O, duygu sömürücülüğü yapmaz hikâyelerinde. Olaylar anlatılırken hiçbir lüzumsuz fazlalık görülmez. Cümlelerindeki kompleks yanıyla Tanpınar’a benzetilebilecekken, O’ndan, aşırılığa kaçmadan, gerçeği olduğu gibi yansıtmasıyla ayrılır.”²⁶⁶ Yazının sonlarında ise yerli sanatımızda söz sahibi olmak isteyenlere onun öykülerini okumalarını tavsiye eder.

Erdem Bayazıt’ın “Sebep Ey”²⁶⁷ adlı şiir kitabını konu edinen Mehmet Reha, 32 şiirden oluşan bu kitabı tek parça uzun bir şiir olarak düşünmektedir. “Sebep Ey”e bu anlamda bir destan olarak bakan yazar, bu destanın çağın ve bu çağ içinde mücadele veren insanın dramını anlattığını belirtir ve şairin kendine mekân olarak büyük kenti seçtiğini söyler. İçinden geldiği doğaya özlem duyan Bayazıt, kente düşüşünün sırrını kavrayamadığından Sebep Ey çılgınlığını koparır. Şairin kentten kaçışının bilinçli olduğunu, kenti fethedeceği hayaliyle kaçtığını anlatır. Yani Bayazıt’ın kaçışında diğer sanatçılarda görülen realiteden kaçışın söz konusu olmadığını vurgular. Onun “kent” derken sosyal yıkıntıları, o yıkıntıların altında ezilip

²⁶⁶ Abdullah Uçman, “Hikâyemizde Gelişim”, S. 5, Kasım 1973, s. 3.

²⁶⁷ Mehmet Reha, “Sebep Ey”, S. 3, Haziran 1973, s. 5

yabancılaştıran insanları, hatta bir ulusu anlatmak istediğini belirtir. Onun büyük kentlere karşı çıkarken aynı zamanda kentlerin uğradığı yıkımlara uzak gördüğü Anadolu'yu ve insanını ise çare olarak gördüğünü anlatır.

Alâeddin Özdenören, "Hicret'in Açıklanması"²⁶⁸ başlıklı iki sayı süren yazısında M. Âkif İnan'ın "Hicret" adlı şiir kitabını inceler. İnan'ın şiirini ülkü şiiri olarak tanımlayan yazar, bu ülkünün ise çağın içinde özgürlüğe yol açan, ruhu tutsaklıktan kurtarma olduğunu belirtir. Onun şiirinin soyut şiire uzak olduğunu, sadece metafizik anlamında soyut düşünce içerdiğini anlatır. Çağın durumundan haberdar olan şair, ilk olarak çağ içinde kendi durumunu saptar ve sonrasında çağı kurtarmayı, çağın anlamsızlaştırdığı insanı onarmayı ister. İnan'ın şiirinin dikkat çeken bir diğer özelliğinin ise çok az sözle okuru zengin bir çağrışımla baş başa bırakması olarak değerlendiren yazar, Yunus Emre'nin ustası olduğu icazı günümüzde en iyi kullanan şair olarak İnan'ı görür. Ayrıca şairin şiirlerinin toplumsal yanının bulunmadığını, tamamen kendisini hareket noktası yaptığını belirtir. Ülkü ve aşkı bir arada işleyen şair için aşk, divan şiirinin genel özelliklerini taşır, fakat aşk ile birlikte günün sıkıntılarını vermesiyle de ayrılır. İnan'ın şiirlerini ses ve çağrışım bakımından Necip Fazıl'a benzetir, ancak şiirlerinde beyit bütünlüğüne yönelmesiyle ondan ayrıldığını ve divan şiirine yaklaştığını söyler.

Osman Sarı, "Kanları Güneş Gibi"²⁶⁹ başlıklı yazısına Alâeddin Özdenören'in "Güneş Donanması" adlı şiir kitabını konu edinmiştir. Bu kitapta bulunan şiirlerdeki geçmiş zaman vurgusuna dikkat çeken yazar, geçmiş zamanın sadece insanın üzerinde baskı yaratan çağdan kurtulmak için içine girilen olmadığını, aynı zamanda uygarlığımızın köklerinin bulunduğu, tarihsel yapımızı oluşturan özgünlük kaynağı olarak ele alındığını söyler. Şiirlerde çağımızda insanı adeta kuşatmış olan eşyanın konumunun da irdelendiğini ve eşyayla mücadelenin ancak aşkla kazanılabileceğinin anlatıldığını belirtir. Şairin bizi de konu ettiğini, yaşadığımız toprakla, uygarlığımızla koparılan ilişkimizin yeniden kurulabilmesi için şiirle bir çağrı yaptığını dile getirir. "Güneş Donanması"ndan dizelerle zenginleştirilmiş yazının sonunda, kitabın okuru eylemle donattığını, sorumluluğumuzu bize yeniden hatırlattığını söyler.

²⁶⁸ Alâeddin Özdenören, "Hicret'in Açıklanması", S. 10, Ekim 1974, s. 1-2; S. 1, Şubat 1975, s. 4.

²⁶⁹ Osman Sarı, "Kanları Güneş Gibi", S. 3, Nisan 1975, s. 8.

Arif Ay, Osman Sarı'nın "Bir Savaşçıdır Kalbim"²⁷⁰ adlı şiir kitabını incelemiştir. Bu eserde Divan edebiyatına özgü nazım şekillerinden olan gazelin yeni yaklaşımlarla oluşturulmuş örneklerine rastlandığını belirten yazar, kitabın iki bölümden oluştuğunu, "Bir Gelişe Övgü" şiiriyle başlayan ilk bölümde yaşamın çekilmezliğinin ve insanların birbirlerine yabancılaşmış olmalarının farkında olan şairin umutlu bir bekleyiş içinde olduğunu, kitabın ikinci bölümü "Dost ve Bir Kaldıklarımız"da ise yurdumuzdaki ve diğer ülkelerdeki insanların acılarını sorumluluk bilinci içinde ele alındığını anlatır. Onun dizelerinde sanatçının bir savaşçı olduğu vurgulanırken, içinde bulunulan inkâr çemberinin ise mutlak düzenle aşılabileceği söylenir.

İrfan Çevik, "Hıra Üstüne"²⁷¹ başlıklı yazısında Arif Ay'ın "Hıra" adlı şiir kitabını tanıtır. Eserin daha adından başlayarak insanı düşünmeye yönelttiğini söyleyen yazar, içinde güzel şiirlerin yer aldığını ve bu şiirlerin bir çırpıda okunmayacak denli derinlikli şiirler olduğunu belirtir. Şiirlerin temel özelliğinin insan sevgisi olduğunu, seçim insandan yana yapılıncı da önümüze ezenleri, ezilenleriyle tüm yeryüzünün açıldığını ve uygarlık bilinciyle hareket eden şairin kapitalist düzenin sürekli zulüm ürettiği çağı yargıladığını anlatır. Sorumluluğu iyice artan insanın kendi elleriyle düştüğü bu kimliksizlikten yine kendisinin çıkacağını söyler. Yazar, "Hıra"yı tüm olumsuzluklara karşı bir başkaldırı olarak değerlendirir.

Ali Ulvi Temel'in "Uzun Yürüyüşte" adlı öykü kitabı Emin Aksay tarafından incelenmiştir. Yazar, ilk olarak günümüzde gerek düşünsel gerekse duyarlık yönünden yetkin öykülere çok rastlanmadığını söyler ve öykümüzdeki eksik noktaları şu şekilde belirler: "Ulusumuzun uygarlık değişimi üzerine temellenen olaylar derinden algılanmıyor. Ulusumuzu konuşmuyoruz öykülerde. Ulusumuzun temel inançlarına, temel isteklerine değinilmiyor. Din olgusu görmezlikten geliniyor. Bunlar olmadan öyküsel gerilim sağlanabilir mi? Etkin davranışlar beklenebilir mi öykümüzden? Dahası düşünsel boyutlu olur mu hiç?"²⁷² "Uzun Yürüyüş"teyi okurken Temel'in adeta bu sorularına cevap verdiğini hissettiğini söyler. Onun öykülerinde uygarlığımızdan kopuşumuz, yabancılaşma hareketinin insanımızın acısını daha da artırdığının, Batı yaşantısı ile ulusumuzun uyuşamayacağını vurgulandığını belirtir. Temel'in ilk eseri olmasına rağmen dil ve anlatımda özgünlüğü yakaladığına değinir. Eserde 10 öykünün yer aldığını söyleyen yazar, dilin titiz kullanımına dikkat

²⁷⁰ Arif Ay, "Bir Savaşçıdır Kalbim", S. 7, Ağustos 1975, s. 1

²⁷¹ İrfan Çevik, "Hıra Üstüne", S. 38+40, Mayıs 1978, s. 8.

²⁷² Emin Aksay, "Uzun Yürüyüşte", S. 38+56, Eylül 1979, s. 8.

çekerek, sözcük seçimindeki titizliğin anlamayı kolaylaştırmasının yanında yorum zenginliği de sağladığını anlatır. Eserdeki çevre tasvirlerini beğenen yazar, yazısını alıntılıdığı bir örnekle sonlandırır.

Eyüp Önder, “Bir Yayının Anımsattıkları”²⁷³ başlıklı yazısında Efraim Kişon’un “Tarla Kuşuydu Juliet” oyunuyla, Necip Fazıl Kısakürek’in “Tohum”, “Bir Adam Yaratmak”, “Nam-ı Diğer Parmaksız Salih” ve “Ahşap Konak” eserlerine değinerek tiyatronun bazı sorunları üzerine düşünür.

Yazar, yazısına “Tarla Kuşuydu Juliet”te mezardan kalkan Shakespeare’in “Hâlâ benim oyunlarımı mı oynuyorsunuz?” sorusunu, Romeo’nun “Ne yapalım Üstad, başka oyun yok ki” şeklinde yanıtlamasına katılmadığını, bu durumun oyun yokluğundan değil, tiyatro yöneticilerinin tutuculuklarından kaynaklandığını vurgulayarak başlar. Kültür Bakanlığı tarafından Necip Fazıl Kısakürek’in tiyatro oyunlarının yayımlanmasının kendisini daha bir geçmişe, “Tohum”un ilk sahneye koyulduğu döneme götürdüğünü söyler. Bu eserin ardından sahnelenen “Nam-ı Diğer Parmaksız Salih”, “Ahşap Konak” ve “Künye” adlı oyunların gerek siyasî gerekse Kısakürek’in oyuncuların performansını beğenmemesi gibi nedenlerle sahneye konmadığını hatırlatır. Yazısını Nuri Pakdil’in günümüzde tiyatronun sadece anlatım olarak değil sahneye koyma olarak da yeni tekniklere gereksinim duyduğunu anlattığı bir alıntıyla noktalar.

Nuri Pakdil, “Behçet Necatigil’e” başlıklı yazısında Necatigil’in şiirinde bir ıssızlık hissini yoğunlaştığını, bunun sebebinin ise araştırmacı kişiliğinin ozan kişiliğini artan bir ıssızlığa itmesi olarak yorumlar ve ekler: “Araştırmacı kişiliği, ozan kişiliğinde sürekli kanayan bir yaradır: araştırdıkça, büyük bir olasılıkla görmektedir ki, boşluktur. Türkiye’de insan, 1923 Devrimine göre konumlanan insan. Yerli düşünceden beslenmeyen, bir tuhaf yapaylık içinde varedilmek istenen, insanın konumudur bu.”²⁷⁴ Necatigil’in son yıllardaki yazı ve konuşmalarında yerli düşünceden söz ettiğine, bunu çekingen olarak da olsa vurguladığına işaret eden yazar, şairin ne zaman şiirini tamamen yerli düşünceye yaslayacağını merak konusu olduğunu belirtir.

Ebubekir Sonumut, “Kısa Bir Söyleşi”²⁷⁵ başlıklı yazısında Türk Dili dergisinin “Çeviri Sorunları Özel Sayısı”na birtakım eleştiriler getirir. İlk önce dergilerin böylesi özel sayılar düzenlemesini kimi konulara ilgimizi çekmesi bakımından faydalı bulur.

²⁷³ Eyüp Önder, “Bir Yayının Anımsattıkları”, S. 18, Temmuz 1976, s. 3.

²⁷⁴ Nuri Pakdil, “Behçet Necatigil’e”, S. 19, Ağustos 1976, s. 1.

²⁷⁵ Ebubekir Sonumut, “Kısa Bir Söyleşi”, S. 38+43, Ağustos 1978, s. 8.

Sayının tüm yazılarını, çevirmenlerin sorulan sorulara verdikleri cevapları okuduğunu söyler ve “Çevirilerden Örnekler” bölümünde yer verilen metinlerin bilindik eserlerden seçilmiş olduğunu belirtir. Yıllıklarda veya böylesi özel sayılarda ön planda tutulması gerekenin nesnellik olduğunu vurgulayan yazar, Türk Dili’nin bunu görmezden geldiğini anlatır. Türkiye’de çeviri denildiğinde sadece Batı’dan yapılan çevirilerin akla gelmesini yadırgadığını ve ülkemizde Doğu yazarlarından, Afrika yazarlarından, özellikle de Ortadoğu yazarlarından da çevirilerin yapıldığını, özellikle de 1970’lerden sonra Ortadoğu uluslarından yapılan çevirilerin sayısında büyük bir artışın yaşandığını söyler. Bu çevirilerde en çağdaş ve arı Türkçeyi gördüğümüzü söyleyen yazar, Türk Dili dergisinin yazı kurulu üyelerinin bunlardan haberdar olmasına rağmen neden bu sayıda yer vermediklerini merak eder. Sonumut, yerli düşünce olarak adlandırdığı temel öğretilere bağlı olan tüm ulusların yazarlarına, şairlerine ilgi duymanın vaktinin artık geldiğini vurgular.

Celil Kahvecioğlu, “Ocak” başlıklı yazısında Şubat 1972’de ikinci sayısı çıkmış olan ve üç ayda bir yayımlanan inceleme ve araştırma dergisi Ocak’ı tanıtmıştır. Derginin günümüzün toplumsal, siyasal ve kültürel problemlerini ve bu problemlerde Türkiye’nin tutumunu bilimsel yoldan değerlendirdiğini anlatır. Batı’nın değer yargılarına eleştirel gözle bakan dergi, yerli düşünceyi temel almaktadır. Yazısını şu cümlelerle noktalamıştır: “Konularımıza bilimsel bir yaklaşım getirmeyi deneyen ‘Ocak’, izlenmesi gerekli bir dergidir.”²⁷⁶

4.3.2. Çeviri Eserlerle İlgili Edebî Tahlil, Tenkit ve Tanıtma Yazıları

Çeviri eserlerle ilgili yayımlanan tahlil, tenkit ve tanıtma yazılarında dikkat çeken husus, ele alınan eserlerin çoğunluğunun İslâm dünyasının önemli düşünürlerinin fikrî eserleri olmasıdır.

M. Âkif İnan, Muhammed Kutub’un kaleme aldığı “Peygamberden İktibaslar”²⁷⁷ kitabını tanıtmıştır. Yazının başında yayınevi, yayın yılı gibi bilgiler verilmiştir. Mısırlı Profesör Kutub’un Hz. Peygamber’den aldığı on hadis günümüzdeki önemli sosyal konulara çözümler sunduğunu ve klasik hadis yorumcularından farklı bir bakışla sosyal konuları ele alan bu kitabın bir çığır niteliğinde olduğunu söyler. Yazarın amacının Hz. Peygamber’i günlük ve pratik

²⁷⁶ Celil Kahvecioğlu, “Ocak”, S. 19+5, Nisan 1972, s. 7.

²⁷⁷ M. Akif İnan, “Peygamberden İktibaslar”, S. 19+5, Nisan 1972, s. 7.

hayatta idrak etme ve ona uymayı yeniden yürürlüğe koyma olduğunu belirtir. Yazısını “okunması gerekli bir kitap.” diyerek bitirir.

Mehmet Reha, Profesör Selim A. Sıddıkî'nin “İslâm Devletinde Malî Yapı” adlı kitabını tanıtmıştır. Eserin Rasim Özdenören tarafından iyi bir Türkçe ile çevrildiğini söyleyen yazar, eklerin dışında 19 bölümden oluştuğunu söylediği eserin bugünkü dünya devletlerinin kapitalist ve sosyalist anlayışa göre düzenlenmiş malî yapılarından farklı bir karakter gösteren İslâm'ın maliye anlayışını ortaya koyduğunu, bunu yaparken de Peygamber döneminden Osmanlı dönemine varan bir süreçteki uygulamalara yer verdiğini anlatır. Kitabının asıl önemli yanının “her seviyeden insana ve bilhassa her aydına beğenerek okuyacağı ve üzerinde bol bol düşünmeye yol bulacağı, çağı için birçok hükümlere varacağı, ufkunu genişletecek bir el kitabı niteliği taşıması”²⁷⁸ olduğunu söyler.

Ebûl A'la El-Mevdudî'nin “İslâm'da Hükûmet” adlı kitabı B. Atalay imzasıyla okura tanıtılır. “İslâm'da Devlet” konusunda yaptığı bilimsel incelemeler ve verdiği konferanslarla tanınan Mevdudî'nin bu çalışmaları Profesör Ahmet Hurşid tarafından derlenmiştir. Batı'daki din anlayışıyla İslâm'daki din anlayışı arasındaki farka dikkat çekildiğini söyleyen Atalay, sözlerini şöyle sürdürmüştür: “Yazarın, incelemenin başında Batı ve İslâm medeniyetlerinin ana kavramlarını açıklığa kavuşturması bir temel sorunun çözümü niteliğindedir. Bir medeniyeti başka bir medeniyetin terimleriyle düşünme yanlışından okuyucuyu alıkoyuyor.”²⁷⁹ Kitabın devamında ise İslâm Hukuku'nda devlet ve hükümet yapısının incelendiğini söyleyen Atalay, bölümlerin isimlerini anarak ele alınan konular açısından okuru bilgilendirir.

Emin Ziyaioğlu, derginin Şubat 1975 sayısında yayımlanan “Değİnmeler” köşesinde Bahri Zengin'in çevirisiyle okurla buluşan M. A. Mannan'ın “İslâm Ekonomisi Teori ve Pratik” adlı kitabı tanıtmıştır. Yazısının başında 60'lı yıllara gelinceye kadar yerli düşünceye bağlı eserler basan yayınevlerinin çok az olduğunu, fakat sonrasında bu sayıda bir artış yaşandığını söyler. Yağmur ve Fikir Yayınevlerinin şimdiye kadar bastıkları eserlerle önemli bir boşluğu doldurduklarını anlatır. Sözü Fikir Yayınevi'nden yeni yayımlanan “İslâm Ekonomisi Teori ve Pratik” kitabına getiren yazar, eserin 15 bölümden oluştuğunu ve ilk bölümün başında Muhammed Ali Cinnah'ın bir konuşmasına kısaca yer verildiğini söyler. “Kitap, içeriğiyle, tüm ekonomik sorunlara, hatta çoğu yerde toplum sorunlarına, islâmci

²⁷⁸ Mehmet Reha, “İslâm'da Malî Yapı”, S. 19+7, 8, 9, Eylül 1972, s. 12.

²⁷⁹ B. Atalay, “İslâm'da Hükûmet”, s. 19+6, Haziran 1972, s. 5.

yaklaşım ile çözümler getiriyor. Öğrenilmesi gerekli ilkeleri, kuralları açıklıyor.”²⁸⁰ diyen yazar, Bahri Zengin’in eserinde kullandığı Türkçeyi beğendiğini belirtir.

Mustafa Yakup’un “Sömürüye Son Vermek İçin” başlıklı yazısının ana konusu faizdir. Bu konuyu ele alma nedeni ise Salih Tuğ tarafından Türkçeye kazandırılan Profesör Enver İkbâl Kureyşî’nin yazdığı “Faiz Nazariyesi ve İslâm” adlı eserini tanıtmaktır. Kitabın 6 bölümden oluştuğunu söyleyen yazar, birinci bölümde Batı’da faizin nasıl ortaya çıktığını ve Batılı ekonomistlerin görüşlerinin açıklandığını, ikinci bölümde Kur’an ve sünnetten yola çıkarak faizsiz toplum düzeninden bahsedildiğini, üçüncü ve dördüncü bölümlerde para-kredi-banka üçlüsünün ilişkileri üstünde durulduğunun, beşinci ve altıncı bölümlerde ise faizin birey ve devlet hayatındaki yıkıcı etkilerinin incelendiğini anlatır. Yakup yazısını, “Biz veto ediyoruz faizi de, faizden yarar uman kişileri de, kurumları da, yasaları da. Büyük boşluğu dolduruyor bu kitap. Okuyun, üzerinde düşünün. Kitabı Türkçeleştiren Salih Tuğ’un Türkçesi de iyi.”²⁸¹ diyerek noktalar.

Mustafa Yakup’un bir diğer yazısı “Örnek Düzen Gereği”²⁸² başlığını taşır. Yazar yazısının başlarında yönümüzü Batı’ya çevirmemizden beri nasıl düşünce dünyamız kendi özünden sapsamışsa, kurumlarımızın da bu sonuçtan nasibini aldığını söyler ve sonrasında Muhammed Hamidullah’ın “İslâm’da Devlet İdaresi” adlı kitabını ele alır. Bu eserin çağın örnek düzenle yeniden şartlanacağını muştuladığını belirtir. İslâm’da devlet düzeninin nasıl işleyeceğini Peygamber döneminden itibaren örneklerle anlatıldığını söyleyen yazar, kitabın sonunda geniş bir bibliyografyanın da yer aldığını dile getirir. Çevirenin adına yer vermese de kullandığı dili beğendiğini söyler ve Türkiye’nin hangi yönetimle kurtulabileceği üzerine düşünenlere bu kitabı okumalarını tavsiye eder.

Mustafa Yakup, “Uygurlık Dönüşümüne Doğru”²⁸³ başlıklı yazısının başlarında aydınlık kişilerin insanlara gerek kişilikleriyle gerek söz ve eylemleriyle yol gösterici olduğunu, çağımızda tüm dünyanın özellikle de yurdumuzun böyle aydınlık kişilere, yerli düşünceyle beslenen kişilere ihtiyaç duyduğunu vurgular. Sözü Abbas Mahmut El-Akkâd’ın “Hz. Ebubekir, Şahsiyeti ve Dehası” adlı kitabına getirir. Yerli uygarlığımızın önemli örneklerinden Hz. Ebubekir’in anlatıldığı bu çeviriden

²⁸⁰ Emin Ziyaiolu, “Değınmeler”, S. 7, Şubat 1974, s. 7.

²⁸¹ Mustafa Yakup, “Sömürüye Son Vermek İçin”, S. 12+1, Mayıs 1970, s. 7.

²⁸² Mustafa Yakup, “Örnek Düzen Gereği”, S. 12+7, Kasım 1970, s. 9.

²⁸³ Mustafa Yakup, “Uygurlık Dönüşümüne Doğru”, S. 1, Nisan 1973, s. 5.

dolayı Ali Özek'i kutlayan yazar, yerli düşüncemize katkı sağlayacak yeni çevirilerini de beklediğini söyler ve kitabın hemen okunmasını tavsiye eder.

Mehmet Reha'nın bir diğer tanıtma yazısı Abdullah Öztemiz Hacıtahiroğlu'nun "Mesnevî"nin 2112 beyitlik bir bölümünü, eserin kendi vezninde ve manzum olarak çevirdiği çalışması üzerinedir. Böylesine zor bir işe kalkışmış olan şairin bu işi tamamlamasını temenni eden Reha, "Mevlânânın dünyasına girilmeden, kullandığı dili iyi bilmeden, estetiğini kavramadan, eserinin diğer tercüme ve şerhlerini tanımadan ve bütün bunlarla birlikte, çevireceği dilde yerliyerine oturmuş bir anlayış ve zevk sahibi ve nihayet iyi bir şair olunmadan bu işin lâıyk olduğu şekilde başarılması imkânsızdır."²⁸⁴ der ve Hacıtahiroğlu'nun tüm bu güçlükleri başarıyla aştığını belirtir.

Arif Ay, "İnsana Uzanan" yazısında Kazakistanlı şair Olcas Süleymanov'un "Fizikçinin Duası" adlı şiir kitabına değinir. Bir yıl önce Çankaya'da Şili parkında arkadaşlarıyla otururken Ülkü Tamer çevirisi bu kitaptan şiirler okuduklarını söyleyen Ay, Mehmet Fuat Bozkurt'un "Türk Dili" dergisinin Temmuz 1977 sayısında çıkan "Türkistan Günlüğü" yazısında Kazakların kökeninden bahsetmesinin bu kitabı yeniden hatırlamasını sağladığını söyler.

Süleymanov'un kitabının başına hayat öyküsünü koyduğunu belirtir ve buradan bir bölümü alıntılar. Yazarın aslında jeoloji tahsili gördüğünü, yazmaya öğrencilik yıllarında başladığını, ayrıca Moskova'da Edebiyat Enstitüsü'ne devam ettiğini öğreniriz. Ay, yeniden okuduğu "Fizikçinin Duası"nda bazı şiirlerin Müslüman duyarlılığını taşıdığını belirtir ve "Kadir Gecesi" başlıklı şiirden dizelere yer verir. Süleymanov'un çok yönlü biri olduğundan, aynı zamanda sinema ve tarihle de ilgilendiğinden bahseder. Ayrıca Paris'i ve Amerika'yı da görmüş olan şairin buralardaki gözlemlerini bazı şiirlerine yansıttığını alıntıladığı dizelerle örnekler.

Arif Ay, "Üç Roman"²⁸⁵ başlıklı yazısında Necib Mahfuz'un "Ara Sokak", Sadık Hidayet'in "Kör Baykuş" ve Emile Ajar'ın "Onca Yoksulluk Varken" adlı kitaplarını ele alır. Romanların konularından bahseden yazar, "Gerçekte, dünya savaşı, yirminci yüzyıl insanında derin yaralar açmıştır. Bu üç romanda, tüm insanlığın savaş sonrası 'trajedisini görmek olasıdır.'" der.

²⁸⁴ Mehmet Reha, "Mesnevî", S. 19+7, 8, 9, Eylül 1972, s. 12.

²⁸⁵ Arif Ay, "Üç Roman", S. 38+44, Eylül 1978, s. 2-3.

Abdurrahman Cahit, "Malte Laurids Brigge'nin Notları'nda Bir Kaç Önemli Motif"²⁸⁶ adlı iki sayı boyunca süren yazısında Rainer Marie Rilke'nin 1904-1910 yılları arasında kaleme aldığı "Malte Laurids Brigge'nin Notları" başlıklı kitabını tahlil etmiştir. Romanın kahramanı Malte ile yazarı Rilke'nin bazı benzerliklerinin söz konusu olduğunu anlatır. Malte tıpkı Rilke gibi Paris'te tek başına yaşamaktadır, yine onun gibi Paris yaşantısından dehşet duymaktadır. Yazar, Rilke'nin Paris'e karşı olumsuz bakışını göstermek için mektuplarından alıntılar yapmıştır.

Daha sonra Malte'yi tanıtmaya başlayan yazar, onun Paris'e yeni taşınmış, fakir bir şair olduğunu, baktığı şeylerde maddi olarak görüneni değil, görünenin ardındakini görmek istediğini, görünenin arkasında hissettiği şey ya da şeylerden duyduğu korkudan kaçmak yerine bu korkunun üstüne gittiğini, yaşantısında insanların alışıldık problemlerinin söz konusu olmadığını, onun görünmeyen, kendisiyle dost olunmayan bir meçhulle uğraştığını, onu keşfetmeye çalıştığını anlatır.

Yusuf Nili, yazısına Eugène Guillevic'in "Kasırganın Çatırtıları"²⁸⁷ adlı şiir kitabını konu edinir. Çağdaş Fransız şairlerinden Guillevic'in Türkçe yayımlanan bu ilk kitabı Nuri Pakdil'in çevirisiyle okurla buluşmuştur. Yazar, kitapta yer alan şiirlerin şairin "Sphère" ve "Du domaine" adlı kitaplarından seçildiğini ve kitabın 8 uzun şiirden oluştuğunu belirtir. Sıkılmadan okunduğunu söylediği şiirlerin süssüz ve yalın anlatımıyla dikkat çektiğini, biçim olarak dizelerin kısa ve kümelerin çokluğunun göze çarptığını anlatır. Kümelerin çoğunun iki ya da üç, bazısının ise tek dizeden oluştuğunu söyler. Şairin kendini doğanın serüvenine kaptırdığını, şiirlerde hayvanların, bitkilerin, eşyaların bir insan duyarlığıyla gözüksüklerini dile getirir. Şiirlerde anlatılan doğanın Fransız toprağını, toplumunu aşan herhangi bir dünya toprağı olduğunu vurgular. Doğayla oldukça samimi olan şairin şiirlerinde kalabalık bir bitki ve kuş âleminin yer aldığını söyler. Yazar "doğadaki koronun şiiri" dediği "Kasırganın Çatırtıları"nın insanın içine canlılık kattığını söyleyerek yazısını bitirir.

Turan Koç, "Güldeste" başlıklı yazısına, Nuri Pakdil'in çevirdiği "Çağdaş Arap Şiiri" adlı güldesteyi konu edinmiştir. Nuri Pakdil'in söz konusu bu derlemede 11 Arap ülkesinden 67 şairin şiirlerini çevirdiğini ve bu eserin ilk şiirinden son şiirine kadar bir Ortadoğu duyarlığını yansıttığını belirtir. Güldeste'de kendi uygarlığımızı anımsamanın direncini hissettiğimizi, içerdği şairlerin değişik şiir temayülleri olsa da

²⁸⁶ Abdurrahman Cahit, "Malte Laurids Brigge'nin Notları'nda Bir Kaç Önemli Motif", S. 6, Aralık 1973, s. 8. ; S.8, Şubat 1974, s. 8.

²⁸⁷ Yusuf Nili, "Kasırganın Çatırtıları", S. 38+88, Mayıs 1982, s. 1.

aynı uygarlık ve kültür çevresinin ürünü olmalarından ötürü şairleri birbirinden uzaklaştırmadığını dile getirir. Koç, Göldeste'nin asıl önemli noktasını ise şu sözlerle ortaya koyar: "GÖLDESTE, şiirimiz için de yeni bir başlangıçtır kuşkusuz. Batı öykünmeciliği, batı kavram ve düşüncesine yönelme yerine Orta Doğuya dönüş vardır onda. Yönümüzü Orta Doğuya çevirme önerisidir. Özellikle güncel gürültüler içinde duraksama gösteren şiirimize kendi düşüncemizin boyutları içinde atılmış çok önemli bir adımdır. Batı uygarlığı yerine Orta Doğu uygarlığı vurgulanır onda, Afrika gösterilir şiirimizin soluk alması için. Batıya öykünme değişkenliği içinde kendisi olamamış, kendini bulamamış olan şiirimize asıl kaynağını göstermedir GÖLDESTE'nin getirdiği. Yazarımıza düşünürümüze bu yönden yapılmış bir çağrıdır."²⁸⁸

İrfan Çevik, "İki Göldeste"²⁸⁹ başlığını taşıyan yazısında Nuri Pakdil tarafından derlenen "Çağdaş Arap Şiiri" adlı göldeste ile Şaban Özdemir'in derlediği "Çağdaş Arap Öyküsü" adlı göldesteyi konu edinir. Sözü geçen ilk göldestenin yayımlanmasının üzerinden altı yıllık bir süre geçmesine rağmen içerdiği şiirlerin hâlâ aynı etkiyi yarattığını vurgular ve yazıyı Pakdil'in çevirirken büyük acı duyduğunu söylediği "Filistinli Kardeşime" adlı şiirden bir bölümü alıntılararak sürdürür.

Şaban Özdemir'in derlediği ikinci göldestenin 11 ülkeden 18 yazarın öykülerini içerdiğini ve bu çalışmanın ortak bir çabanın ürünü olduğunu belirtip Nuri Pakdil, Ali Ulvi Temel, İbrahim Demirci, Turan Koç ve Arif Ay'ın çevirilerinden oluştuğunu söyler. Bu kitaptaki öykülerin Ortadoğu'nun çeşitli bölgelerinde yazılmasına rağmen temel sorunlarının benzerlik gösterdiğini belirten yazar, bu durumu örneklemediği öykülerle somutlaştırarak anlatmıştır.

Eyüp Önder, "Bütün Gece Kar Yağdı Üstüne Kudüs'ün"²⁹⁰ başlıklı yazısını Edebiyat dergisinin Ağustos 1977 sayısında Nuri Pakdil çevirisiyle yayımlanmış olan Abdüllatif Lâbi'nin "Doğu Çağrısı" adlı şiiri üstüne yazmıştır. Şiirin "Anthologie de la nouvelle poésie du Maroc, 1976" adlı bir eserden çevrildiğini belirten yazar, 6 bölümden oluşan şiirin, bir savaşı, yıkımı, zulmü önümüze serdiğini, fakat bu içler acısı hal karşısında insanların sessiz kaldıklarını söyler ve susmanın da cinayete ortak olmak anlamına geldiğini vurgular. Lâbi'nin de bu durumu şiirinin bir bölümünde yargıladığını alıntılarladığı dizelerle gösterir. 1973'lerde El-Aksâ'nın yıkılıp

²⁸⁸ Turan Koç, "Göldeste", S. 16, Mayıs 1976, s. 3.

²⁸⁹ İrfan Çevik, "İki Göldeste", S. 38+90, Temmuz 1982, s. 1.

²⁹⁰ Eyüp Önder, "Bütün Gece Kar Yağdı Üstüne Kudüs'ün", S. 38+35, Aralık 1977, s. 4-6.

yıkılmasını Müslümanların inançlarını yıkmaya peşinde olan ülkelerin ülküsel cinayeti olduğunu, halen de bu zulmün sürdüğünü söyleyen Pakdil'in sözlerine yer veren yazar, içinde bulunduğumuz durumu daha iyi kavrayabilmemiz için bu şiiri bir kez daha okumamızı tavsiye eder.

Yakub Musa, "Sinema Yazıları"²⁹¹ başlıklı yazısında, "Son Metro" ve "Onca Yoksulluk Varken" filmlerine değinir. Yazar, "Sinema Yazıları"nda ne sinema eleştirisi yapmayı ne de gidilebilir ya da gidilmese de olur gibi yönlendirici yorumlar yapmayı amaçladığını belirtir. İlk olarak "Son Metro" filmini ele alır ve Paris'in işgal döneminin anlatıldığı bu filmde işgal kuvvetlerinden bir askerin küçük bir çocuğun kafasını okşaması ve bunu uzaktan fark eden annenin hemen çocuğunun kafasını yıkaması sahnesi üzerinde durur ve nefretin ancak böyle bir imgeyle ortaya koyulabileceğini söyler. Filmin bir diğer önemli tarafının ise sinema içinde tiyatro izleme gibi özsel ve biçimsel farkları birlikte tattırmasıdır, der. "Onca Yoksulluk Varken"nin daha önce romanını okuduğu için bir kıyaslamaya gittiğini, bu filmde ilk bahsettiği film gibi imgesel açıdan yoğun olduğunu belirtir. Dikkat çekmek istediği imge, bir çocuğun köpeğini zengin bir bayana beş yüz franga satması fakat aldığı bu parayı biraz uzaklaştıktan sonra lağım kanalına atmasıdır. Filmi izlerken üç kez filmin kopması üzerine sinema altyapısı oluşmamış bir ülkede sinema sanatından bahsetmenin ne kadar yersiz olduğu yorumunu yapar.

4.3.4. Değinmeler

Yayın dünyasının sıkı bir takipçisi olan Nuri Pakdil, Emin Ziyaioglu müstearıyla gazete, dergi ve kitaplarla ilgili dikkat çekmek istediği hususları "Değinmeler" başlığı altında söylemiştir. Dergi yayımlandığı sürede bu başlık altında toplam 44 yazısı çıkmıştır. Biz de burada yazarın dergilerle ilgili değerlendirmeden bazılarına değineceğiz:

"Değinmeler"nin yayımlandığı ilk sayı olan dördüncü dönemin birinci sayısında Türk Dili dergisinden de bahseden yazar, "Gezi Özel Sayısı" yayımlayan derginin alıntılacağı metinlerin büyük bir kısmının Batıcı bir yaklaşımla seçildiğini vurgulayarak Batı'yı gerçekçi bir gözle ele alan eserlere niçin yer vermediklerini sorar.²⁹² Türk Dili'nin konu edildiği diğer bir yazıda Ali Püsküllüoğlu'nun dergi ve gazeteleri tarayarak Türk dilinin zenginleşmesi adına bir derleme çalışmasına giriştiğinden ve

²⁹¹ Yakub Musa, "Sinema Yazıları", S. 38+109, Şubat 1984, s. 3-4.

²⁹² Emin Ziyaioglu, "Değinmeler", S. 1, Nisan 1973, s. 1-2.

“Güncel Sözlük” adını verdiği bu çalışmanın sunuş yazısından bahseder. Burada Püsküllüoğlu, sözlüklerde bulunmayan yeni kelimelere yer vermekle birlikte, sözlüklerde bulunup da fazla yaygınlaşmamış kelimelere ve türevlere de yer vereceklerini söyler. Ziyaioğlu, bu çalışmasından ötürü yazarı kutlar ve bir ulusun dilini dil bilginlerinden ziyade o ulusun yazarları, şairleri, aydınları zenginleştirir, der.²⁹³ Yazarın Türk Dili’yle ilgili bir diğer yazısı ise Talât Sait Halman’ın “Yaratıcı Çeviri” başlıklı yazısında ileri sürdüğü görüşler üzerinedir. Halman yazısında çevirinin bir yaratıcılık ürünü olduğunu, “aktarmak”ın eksik, hatta yanlış bir terim olduğunu söyler. Pakdil de yazısında Halman’ı destekleyen cümleler kurar: “Çok coşkulu, çok hummalı bir çalışmadır çeviri. Güzel çeviriler, okudukça içimizi fırtınalaştıran çeviriler, okudukça hiçbir ‘çeviri kokusu’ çıkmayan çeviriler, gerçekten bir ‘yaratı ürünü’ olmaktan başka bir şey midir? Böylesi çevirileri sanatçılar, büyük yazarlar ortaya koyabilmektedirler ancak.”²⁹⁴ Ayrıca Halman yazısının sonlarında bir şiir yeniden yaratılırken ikinci dilin ve ikinci ozanın ufak katkılarının ölçü kaçırılmadıkça eseri güçlendirdiğini vurgular ve Pakdil de tüm sorunun bir ölçü sorunu olduğunu belirtir.

Türk Edebiyatı’nı ele aldığı tek yazısında²⁹⁵ Ahmet Kabaklı’nın derginin Mayıs sayısında yayımlanmış olan “Âşık Veysel yahut Geleneğin Gücü” başlıklı yazısına değinir. Kabaklı, Âşık Veysel’in ölümünden sonra akla gelen “halk şiiri son ustasını mı kaybetti” ya da “Veysel’den sonra büyük bir şair, ozan, âşık gelmeyecek mi” gibi soruların üzerine düşünür. Hangi tarzda olursa olsun güzellekle eşdeğer gördüğü şiirin sonunun gelemeyeceğini, şiirin vakti geldiğinde başka bir şairin, ozanın, âşığın elinde yeniden hayat bulacağını söyler. Ziyaioğlu ise şiirin işlevinin insanı ve onun sorunlarını anlatmak olduğunu belirtip bu işlevin yerine getirilmesinin ise gelenekle beslenmeyle mümkün olabileceğini vurgular. Anadolu şiir geleneğimizin anlaşılması için din coşkusuna dayanan köklerin anlaşılmasının gerekli olduğunu, şiirimizde yabancılaşma hareketinden sonra görülen yavanlaşmanın temelinde bu coşkudan uzaklaşmanın yattığını anlatır. Ardından ise Âşık Veysel’in en güçlü şiirlerinin din coşkusuyla yazdıkları olduğunu belirten Ziyaioğlu, yakın dönemde yazdığı ya da kendisine yazdırılan şiirleri bu coşkudan uzak ve özgünlüğünü yitirmiş eserler olarak değerlendirir. Ayrıca Âşık Veysel için heykel yaptırılmasının da şiir geleneğimize aykırı bir hareket olduğunu söyler.

²⁹³ Emin Ziyaioğlu, “Değirmeler”, S. 3, Nisan 1975, s. 8.

²⁹⁴ Emin Ziyaioğlu, “Değirmeler”, S. 38+52, Mayıs 1979, s. 8.

²⁹⁵ Emin Ziyaioğlu, “Değirmeler”, S. 3, Haziran 1973, s. 8.

Yazının sonunda dergide yayımlanan Mustafa Miyasoğlu imzalı “Bırakma Ellerimi” adlı şiirin birkısmını alıntıl原因 yazar, eseri inancımızı tazeleyen, tarihsel bilinçle yazılmış bir şiir olarak nitelendirir.

Hisar dergisinin Mart sayısında yayımlanan Mehmet Kaplan’ın “Din ve Dünya” başlıklı yazısına değinen Ziyaiöğlu, yazıda geöen “Hayali geniş vaizler, halka Kur’an’da olmayan bin bir yalanı din diye yutturmuşlardır. Halk cahil ve Kur’an arapöa olduğu için, onların yalanları kontrol edilmemiştir. Bu dine karşı en büyük saygısızlık değil midir?”²⁹⁶ cümlelerine takıldığını söyler ve yazarın bu bin bir yalanı bilim adamına yakışır şekilde açıklamasını ister. Ayrıca halka tepeden bakma meselesini gündeme getiren Ziyaiöğlu, “Halk, sezgi yönünden, okumuşların çoğundan daha ileridedir.” der ve Kaplan’a bu konudaki fikrini sorar. Hisar’a yer verdiği diğer bir yazısında²⁹⁷ yine Mehmet Kaplan imzalı “Osmanlı, Osmanlıca, Osmanlıcılık” yazısını konu edinir. Yazının bir yerinde “muhteşem” olarak nitelenen Osmanlı döneminin, bir başka yerinde “ölmüş” olarak nitelenmesinin yarattığı tutarsızlığa dikkat öeken Ziyaiöğlu, Kaplan’ın “Osmanlıcılığın ilmî düşünceye uygun olduğuna kani değilim. Osmanlıya ait fikir ve müesseselerle bugün veya yarının meselelerini halledebileceğini sanmak, eski kale kapısı anahtarlarıyla apartman kapılarını açmağa kalkmaktan daha az gülünö değildir.” cümlesine de karşı çıkar ve söz konusu fikir ve müesseselerin temelinde İslâm düşüncesinin yattığını ve öağının bütün ihtiyaçlarını karşıladığını belirtir. Kaplan’ın İslâm’dan esinlenerek oluşturulacak fikir ve müesseselerin günümüz ve geleceğın sorunlarına öözüm olamayacağı yönündeki düşüncesini açıköa değil de lafı dolandırarak açıklamasını yersiz bulur. Takip eden yazılarında ise Hisar’da yayımlanan Mehmet Öavuşoğlu’nun “Ey Gül”²⁹⁸ ve “Tekrar Gül” başlıklı yazılarına dikkat öeker. Adı geöen ilk yazıda Öavuşoğlu’nun “gül” redifli kasidelerden ömekler verdiğini belirten yazar, diğer yazısında da “gül” imajını anlatmaya devam ettiğini söyler ve böylesi yazıların önemini şu cümlelerle ortaya koyar: “Divan edebiyatını yorumlayan, açıklayan yazılara büyük gereksinmemiz var. Öünkü divan edebiyatı bir uygarlığı simgeliyordu. Divan edebiyatımızın üstünde durduköa, ondan konuştuköa, o edebiyatın kaynaklandığı uygarlığı da yorumlamaya, açıklamaya başlayacağız, demektir.

²⁹⁶ Emin Ziyaiöğlu, “Değınmeler”, S. 1, Nisan 1973, s. 2.

²⁹⁷ Emin Ziyaiöğlu, “Değınmeler”, S. 4, Eylül 1973, s. 1-2.

²⁹⁸ Emin Ziyaiöğlu, “Değınmeler”, S. 19, Ağustos 1976, s. 8.

Çünkü bu uygarlığın değer yargıları iyice bilinmeden, olanaksızdır Divan edebiyatının bütüncük anlaşılması.”²⁹⁹

Milliyet Sanat dergisinin 7 Ocak 1977 tarihli sayısında yer verilen “Edebiyatımızın en önemli sorunu nedir?” başlıklı soruşturmaya değinen yazar, cevap veren yazarlardan Konur Ertop’un görüşlerini ilgi çekici bulur. Ertop, edebiyatımızın en önemli sorunun gelenekle hesaplaşma olduğunu söyler ve geçmişin bugünü besleyecek herhangi bir yanının olabileceği aklının ucundan geçmeyen insanımızın, kültürümüzün temelini çevirilerde ve çevirilerin getirdiği doğmalarda aradığını, bu sebepten de her kuşağın kendinden öncekilerin deneyimlerinden koptuğunu ve her şeyi yeniden yapmak zorunda kaldığını anlatır. Ziyaiolu ise Ertop’a “Sanırım burada çok önemli bir ‘nokta’ unutuluyor. Bizim sanatımız, bizim edebiyatımız, çoğunluk içeriği bakımından, uygarlığımızın kaynaklandığı İslâm öğretisinden esinleniyordu, yani bu öğretiyi yoğuruyordu sanatımızı, edebiyatımızı. Dünya görüşü olarak İslâm öğretisini seçmeden, bu öğretiden yana olmadan, olanak var mıdır yeterince algılamaya ‘geleneğimizi’?”³⁰⁰ diyerek temel öğretiyi seçimi yapılmadan geleneğimizi sanatımıza, edebiyatımıza kaynak edemeyeceğimizi anlatmış olur. Milliyet Sanat’tan da bahsettiği bir diğer yazısında derginin bir süredir “Yaşamlarında ‘İlk’lerle Sanatçılarımız” başlığıyla anılar-söyleşiler olarak nitelenebilecek yazılar yayımladığından söz eder. Bu yazıları titizlikle okuduğunu belirten yazar, dikkatini çeken hususu şu şekilde dile getirir: “Bu yazılarda, Tanrı üstüne, din üstüne, metafizikten kökenlenen kimi ürpertiler, kimi korkular üstüne hemen hemen hiçbir şey yok. Hepsi de, genelde, maddi korkuların dile getirilişi biçiminde.”³⁰¹ Konu edilen yazarların genelinin Batıcı düşünceden, 1923 Devriminden yana olduklarını söyleyen yazar, bu görüşte olunca Tanrı kavramının, din olgusunun, metafizik ürpertilerin dışına mı düşülüyor diye düşünür.

Ziyaiolu, Yusufçuk dergisinin Eylül 1979 sayısında yayımlanan “Notlar” yazısının “Çeviri Şiirler” alt başlıklı bölümünde Fransız şairlerden Alain Bosquet’in Türkçeye çevrilmiş şiirleri üzerine bir değerlendirme yapıldığını, bu değerlendirmede Bosquet’in şiirlerinin Türkçede herhangi bir duyarlığı yansıtamadığı, Bosquet’in de Türkçenin ozanı olamadığı yönünde bir eleştiri yapıldığını söyler ve bu savlar üzerine düşünür. Sadece şiir için değil diğer türler için de bu değerlendirmenin yapılabileceğini söyleyen yazar, dünya edebiyatından örneklemeler yapar. Türkçede

²⁹⁹ Emin Ziyaiolu, “Değirmeler”, S. 20, Eylül 1976, s. 2

³⁰⁰ Emin Ziyaiolu, “Değirmeler”, Şubat 1977, 38+25, s.8

³⁰¹ Emin Ziyaiolu, “Değirmeler”, Ağustos 1979, S. 38+55, s. 2.

bir duyarlılığın yansıtılmaması, Türkçenin ozanı olunamaması durumunun Türk yazarları için de geçerli olduğunu söyleyip örnekler verir. Yazının sonunda ise şu cümleleri kurar: “Ozanlarımızı, yazarlarımızı bir de böylesi yaklaşımlarla yeniden okusak yararlı olmaz mı? Her ozanımız, her yazarımız bizlere yeni beğeniler, yeni güzellikler vermiş olmayacak mı, kazandırmış olmayacak mı? Sanatın ateşi, edebiyatın ateşi, biraz da böylesi ‘kurcalama okumalarıyla’ içimizi olumlamaz mı, içimizi ısıtmaz mı? Sanatın, edebiyatın büyümesine kapılmaktan güzel çok az şey kalmadı mı zaten günümüzde?”³⁰²

Varlık dergisinin Kasım 1977 sayısında önemli bir çevirinin yayımlandığını, bu çevirinin İngiltere Bistol Üniversitesi’nde Alman edebiyatı dersi veren Hans S. Reiss’in “Gençlerimizin Gözünde Klasikler Değerlerini Yitiriyor Mu?” başlıklı yazısı olduğunu söyleyen Ziyaiöglu, yazarın dünya edebiyatının klasiklerini tanımayan gençlerin sayısının her geçen gün arttığı yönündeki görüşünü aktarır ve klasiklerin okunmaması hususunu düşündüğünde sadece gençlerin değil, yazarların bile artık klasikleri okumadığını belirtir ve cümlesini şöyle tamamlar: “İnsan zihnindeki yozlaşmanın, keçeleşmenin kökeninde, bence asıl bu neden var, klasikleri okumama nedeni, insanı derinden tanıyamama, insanı derinden algılayamama nedeni.”³⁰³ Reiss, yazısının sonlarında büyük şairlerin daima insanoğlunun her zaman karşılaşılabilecekleri konuları işlediklerini, bugünün şairlerinin ise yalnızca güncel olanı yansıttıklarını, bu sebepten dolayı da kalıcılığı yakalayamayacaklarını vurgular. Ziyaiöglu ise çağdaş yazarlar hakkında bazı haksızlıklar yapmış olsa da üzerinde durulması gereken fikirler öne sürdüğünü söyler. Varlık dergisine değindiği bir başka yazıda³⁰⁴ Muzaffer Uyguner’in derginin Ocak 1978 sayısında yayımlanan “Nefertiti’nin Ülkesinde” başlıklı yazısını ele alır. Mısır üzerine izlenimlerini aktardığı yazısında, Mısır edebiyatının üzerinde durmuş, Mısır’daki üniversitelerin Türk dili ve edebiyatı bölümlerine değinmiş ve bazı çağdaş Mısır yazarlarıyla görüşmelere yer vermiştir. Uyguner’in yazısında gerek Arapçadan Türkçeye gerekse Türkçeden Arapçaya çok az eser çevrildiğinden yakındığını söyler. Ziyaiöglu ise aynı görüşü kendilerinin de Edebiyat dergisinde sürekli vurguladıklarını belirtir ve çevrilecek ne kadar çok şiir, öykü ve roman olduğunu söyleyen Uyguner’e tiyatro ve denemeyi de hatırlatır. Varlık dergisine yer verdiği bir başka değinisinde³⁰⁵ derginin “Bize

³⁰² Emin Ziyaiöglu, “Değınmeler”, S. 38+57, Ekim 1979, s. 10.

³⁰³ Emin Ziyaiöglu, “Değınmeler”, S. 38+35, Aralık 1977, s. 8.

³⁰⁴ Emin Ziyaiöglu, “Değınmeler”, S. 38+37, Şubat 1978, s. 8.

³⁰⁵ Emin Ziyaiöglu, “Değınmeler”, S. 38+94, Kasım 1982, s. 1.

Gönderilen Kitaplar” köşesinde yer verilen eserlere nesnel bir bakışla yaklaşılmamasını eleştirir. Derginin Mayıs 1982 sayısında Edebiyat Dergisi Yayınları’ndan çıkan bir eserin yayınevini açık olarak değil kısaltmayla verilmesine içerler. Çünkü diğer eserlerin yayınevlerinin adları açıkça belirtilmiştir. Bunu Ziyaiolu bir sıkıdenetim olarak değerlendirir ve köşeyi hazırlayan Filiz Nayır Deniztekin’e bunun demokrat, özgürlükçü, çoğulcu tavrıyla bağdaşmadığını söyler.

Ziyaiolu, Yeditepe dergisine “Değınmeler”³⁰⁶ başlığı altında bir kez yer vermiştir. Samim Kocagöz, “Yeditepe”nin Aralık 1980 sayısında yayımlanan “Sorumluluk” başlıklı yazısında, bazı yazarların edebiyat olsun diye yazmadıkları özel mektuplarının yayımlanmasını sorumlulukla bağdaştıramadığını anlatır ve kendi adına ölümünden sonra yazdığı mektupların geçersiz olacağını belirtir. Aynı derginin Ocak 1981 sayısında Hüsamettin Bozok “Mektuplar” başlıklı yazısını yayımlamış ve Kocagöz’ün söz konusu yazısına da değınmiştir. Bir yazarın açıklanmasında ve yorumlanmasında mektupların ne kadar önemli kaynaklar olduğu vurgulamıştır. Ziyaiolu ise Bozok’un görüşlerine katılır ve insanın yaşamının bir bütün olduğunu, bir parça eksik kalırsa sorumluluğun oluşamayacağını, en küçük ayrıntının bazen bütünü buldurabileceğini dile getirmiştir.

Türkiye Yazıları³⁰⁷ da “Değınmeler”e konu edilmiş dergilerden biridir. Derginin Aralık 1977 sayısında yayımlanan bir yazısında Mehmet Güler’in Mustafa Şerif Onaran’ı şiddetli bir şekilde eleştirmesine dikkat çeken Ziyaiolu, bunun nedeninin ise Onaran’ın Türk Dili’nin Aralık 1977 sayısında çıkan yazısında Behçet Necatigil ve Nuri Pakdil’i anması ve bu isimlere yöneltilen eleştirilerin yersizliğini belirtmesi olduğunu söyler. Ziyaiolu, Onaran’ın kimi yazarlar tarafından yapılan haksızlıkların karşısında durmasını çağdaş bir davranış olarak görür. Güler’in bu davranışını ise sıkıdenetim olarak değerlendirir ve birbirimizin görüşleri üzerine düşünmemiz gerektiğini, savsözlerle hiçbir yere varılamayacağını vurgular.

Gösteri³⁰⁸ dergisiyle ilgili tek bir değını söz konusudur. Bu yazıda Vedat Günyol’un derginin Nisan 1982 sayısında yayımlanan yazısında, geçen yıl olduğu gibi bu yıl da Milliyet Sanat için yılın edebiyatını genel olarak değerlendirmesi istendiğini ve bunun için de beş günlük bir süre tanındığını, aceleyle yazılan bu yazıda ise bazı eksiklerin olabileceğini söylediği aktarılır. Ziyaiolu, bu durumu ciddiyetle bağdaştıramadığını söyler. Yazıyı okuyanların Günyol’un tüm bir yılı

³⁰⁶ Emin Ziyaiolu, “Değınmeler”, S. 38+73, Şubat 1981, s. 3.

³⁰⁷ Emin Ziyaiolu, “Değınmeler”, S. 38+36, Ocak 1978, s. 8.

³⁰⁸ Emin Ziyaiolu, “Değınmeler”, S. 38+94, Kasım 1982, s. 1.

incelediğini, izlediğini sanacağını belirttiikten sonra herkesin daha sorumlu ve ciddi davranması gerektiğini vurgular.

Ziyaoğlu, Sanat Olayı³⁰⁹ dergisine yer verdiği yazısında, Oktay Akbal'ın "Günlerde" başlıklı yazısının "6 Haziran Cuma" ara başlıklı bölümünde şairlerin ilk şiirlerinin daha şiir olduğu, sonrasında yazılanlarda bir ustalığın, bilgeliğin, düşünürülüğün başladığını söylemesi üzerine düşünür. Akbal, bu konudaki görüşlerini ifade ederken Ataol Behramoğlu ve Hilmi Yavuz örnekleri üzerinden gider. Ziyaoğlu ise amacının sözü geçen şairlerin ilk ve son şiirlerini mukayese etmek olmadığını, sadece Akbal'ın şiir üzerine düşüncelerine değineceğini söyleyerek yazısına devam eder ve şiirin gizi yakalandığı müddetçe düşünce, bilgece bakış gibi birçok ögenin şiirde bulunmasına karşı çıkmaz. Akbal'ın şiire bilginlik, düşünürlük havasının sinmesinin şiirin gizini yitirteceği kaygısından ziyade bunları şiirle çelişir olarak gördüğünü söyler ve yazısının Akbal'la ilgili kısmını "Şiir çelişiyor mu bunlarla? Tüm sorun, yapıdaki 'denge' sorunu değil mi?" diyerek noktalar.

"Asyalı" adlı henüz iki sayı çıkmış ve tümüyle Vietnam'dan söz eden bir dergiyi de "Değınmeler"ın bir bölümünde ele alan Ziyaoğlu, dergiyi yayımlayanlara özgürlük savaşının sadece Vietnam'da gerçekleşmediğini söyler ve Amerika'daki Müslüman zencilere yapılan eziyetleri, Afrikalı Müslüman ulusların üzerindeki Batı işkencesini, İsrail'in yurdundan ettiği Arapları, Rusya'nın ve Çin'in Müslüman halklara yaptıklarını hatırlatır ve "Vietnamlılar yine yurtlarında direniyorlar, yurtlarından çıkarılmış müslüman arapların direnecek yurtları bile yok ey Asyalı dergisini çıkaranlar? Hangisi daha trajik, hangisi daha, çağın yüzkarası bunun?"³¹⁰ der.

Kıyam³¹¹ dergisine değindiği tek yazısında derginin Mayıs 1977 sayısını incelediğini ve dergiyi çıkaranlardan birtakım istekleri olduğunu söyler. Bunlardan ilki siyasanın sanata tercih edilmemesidir. Siyasa öncelenerek yazılan yazılarda dil titizliği ve üslup oluşturma kaygısından uzaklaşıldığını, bunun da sadece genç yazarlar için değil, deneyimli yazarlar için de bir sorun teşkil ettiğini vurgular. Bunun yanında "Koymasınlar Öğretiye aykırı bir ilanı bundan böyle dergilerine, güzel kalsın derginin sayfaları, kirlenmesin onunla." diyerek ilan seçiminde ilkeli davranmalarını tavsiye eder.

³⁰⁹ Emin Ziyaoğlu, "Değınmeler", S. 38+77, Haziran 1981, s. 4.

³¹⁰ Emin Ziyaoğlu, "Değınmeler", S. 1, Nisan 1973, s. 2.

³¹¹ Emin Ziyaoğlu, "Değınmeler", S. 38+29, Haziran 1977, s. 8-7.

Anadolu'da çıkan dergileri çok önemseyen Ziyaiolu, bu konudaki görüşlerine Edebiyat'ın Ağustos 1978 sayısındaki "Değınmeler"de yer vermiş ve Anadolu'da çıkan edebiyat ve sanat dergileri ile gazetelerin sanat sayfalarının genç yazarların yetişmesinde önemli birer mecra olduğunu vurgulamıştır. Sözlerine ise şu cümlelerle devam etmiştir: "Oldum olası önem veririm ben Anadolu'da çıkan sanat dergilerine, edebiyat dergilerine, o yöresel gazetelerde yayımlanan sanat sayfalarına, izlemeye çalışırım ilgiyle. Anadolu'nun kalp atışlarını duyar gibi olurum bu dergilerle, bu sanat sayfalarıyla. Bundan da öte, genişler algılama gücüm, biraz daha yaklaşmış olurum Anadolu'ya. Türkiye'deki değışik yönsemelerin değışik yansımalarını da gözlemlemiş olurum yurdumun çeşitli yerlerinden."³¹²

Anadolu'da çıkan dergilerden "Değınmeler"e konu edilmiş olan ilk dergi Bursa'da her ay düzenli olarak yayımlanan Sur'dur. Söz konusu dergiyi Ziyaiolu, "Bursa'nın tarihimizdeki görevini yeniden yüklenmiş gibi, bu bilinçle yüklü yazarların toplandıkları bir dergi"³¹³ olarak niteler. Sonrasında ise derginin Mart sayısında imzaları bulunan isimlerden ilgisini çekenleri ve yazılarını alıntılarla anlatır. Aynı dergiden bahsettiğı takip eden sayıdaki yazısında ise Sur'un Nisan sayısının "Osman Gazi Özel Sayısı" olarak çıktığını belirtir. Osman Gazi'yi, arkadaşlarını, nasıl kendilerini halka adadıklarını öğrenmek isteyenlere derginin bu sayısını edinmeleri söyler ve bayilerden ulaşmanın güç olabileceğini düşünerek derginin adresini verir.³¹⁴ Ziyaiolu yine aynı yazı içinde Konya'da 13 yıldır aralıksız çıkan Oku dergisini de ele alır ve derginin bu kadar uzun süre ara vermeden çıkma başarısı göstermesini kutlar. Oku'nun içerik olarak bilimsel nitelikli yazılar içerdiğini, bunun yanında şiir, öykü ve denemelere de yer verdiğini söyler. Derginin konu edildiğı diğer bir yazıda³¹⁵ ise oyun yönetmeni Ömer Küçükağa'yla yapılan konuşmadan bahsedilmiştir. Ziyaiolu, yönetmene sadece didaktik eserler üzerine yoğunlaşmamasını, oyuna yalnızca oyun gözüyle bakmasını tavsiye etmiştir. Ona çağdaş oyun yazarlarını okumasını söyledikten sonra gelecekte büyük bir oyuncu ve yönetmen olmasını diler. Diyarbakır'da çıkan Çile³¹⁶ dergisi de yazarın ele aldığı dergilerdendir. Dergiden bahsetmeden önce Anadolu'da çıkan dergilerin öneminden dem vurur ve bu dergilerde yetkin eserlere pek sık rastlanmasa da umut vaat eden yazılar, şiirler görürüz, der. Onlarla iletişim halinde olunması gerektiğinden, onları

³¹² Emin Ziyaiolu, "Değınmeler", S. 38+43, Ağustos 1978, s. 15.

³¹³ Emin Ziyaiolu, "Değınmeler", S. 1, Nisan 1973, s. 2.

³¹⁴ Emin Ziyaiolu, "Değınmeler", S. 2, Mayıs 1973, s. 2.

³¹⁵ Emin Ziyaiolu, "Değınmeler", S. 5, Haziran 1975, s. 7.

³¹⁶ Emin Ziyaiolu, "Değınmeler", S. 2, Mart 1975, s. 2.

yürekleniriminin öneminden bahseder. Çile’de yazan isimleri anan yazar, bu isimlerden İhsan Işık’a şiirine yabancı bir isim vermesi nedeniyle kızmış ve kendisini vezinli uyaklı yazmak için zorlamamasını tavsiye etmiştir. Dergiden bahsettiği bir başka yazıda³¹⁷ ise “Çile”nin belirsiz süreliğine yayınına ara verdiğini üzülerek haber verir. Ziyaiolu, Trabzon’da Nisan 1973’ten beri yayımlanan Milli Kaynak adlı aylık dergiye de köşesinde yer ayırmıştır. Kök’e bağlılığı savunan derginin yıllardır suskun olan Karadeniz’in sesi olduğunu söyler ve herkesi bu sese kulak vermeye çağırır. Dergiyi çıkaranlara önemli bir tavsiyesi olur, bu da anlatımlarını yenileştirmeleridir. Bunun nedeni ise dergiye ayrılan bölümün sonunda şöyle açıklamıştır: “Her çağın anlatım yöntemleri değişik olmuştur. Bu çağda yaşıyoruz, bu çağın anlatımıyla söylemeliyiz diyeceklerimizi. Bunu, kelime seçiminde özen gösterilmesi biçiminde söylemiyorum. Çağ ile ilgi, çağdaş anlatımla mümkündür.”³¹⁸ Milli Kaynak’ın adı bir kez daha Mart 1975 “Değirmeler”inde geçer ve dergiyi artık göremediğinden söz eder. Maraş’ta yayımlanan haftalık dergi Işık’ı da konu edinen yazardan derginin her sayısının bir sayfasını sanata, edebiyata ayırdığını, yöneticisinin ise Şeref Turhan olduğunu öğreniriz. Ardından Şeref Turhan’ı edebiyata ve sanata emeği geçen isimlerden diye niteledikten sonra yazar hakkında bilgi verir. Işık’ın sanat sayfasında Kamil Aydoğan, Ali Karaçalı, Mehmet Bal, Ökkeş Aydoğan gibi isimlerin ürünlerinin yayımlandığını söyler.³¹⁹ Işık’tan bahsedilen bir diğer yazıda ise Mehmet Nalbant tarafından sanat sayfasının düzenlendiğini, diline titizlik gösteren yazarın aynı zamanda günlükler de yazdığını söyler ve Duran Boz’un da dikkat çeken bir şair olduğunu belirtip bu genç isimlerin giderek iyi birer yazar ve şair olmalarını umut eder.³²⁰ Yine Maraş’ta yayımlanan bir dergi olan Kelam ise Ziyaiolu’nun sözünü ettiği Anadolu’da çıkan son dergi olur. Aylık olarak yayımlanan derginin Mehmet Nalbant tarafından yönetildiğini, ilgiyle okuduğu şiir, öykü ve denemeler içerdiğini söyler. Temmuz 1978 sayısında imzası bulunan isimlerden söz eder. Mustafa Yılmaz’ın Ali Ulvi Temel’in “Uzun Yürüyüşte” adlı eserini değerlendirdiği yazısından bahsettikten sonra yazarın iyi bir eleştirmen olmasını diler. Cantürk Yusufolu’nun Filistinlilere adadığı “Gülerek Gittiler Ölüme “ başlıklı şiirinin son dizelerini alıntılar.³²¹

³¹⁷ Emin Ziyaiolu, “Değirmeler”, S. 5, Haziran 1975, s. 7.

³¹⁸ Emin Ziyaiolu, “Değirmeler”, S. 6, Aralık 1973, s. 2.

³¹⁹ Emin Ziyaiolu, “Değirmeler”, S. 18, Temmuz 1976, s. 8-7.

³²⁰ Emin Ziyaiolu, “Değirmeler”, S. 38+36, Ocak 1978, s. 8.

³²¹ Emin Ziyaiolu, “Değirmeler”, S. 38+43, Ağustos 1978, s. 15.

4.3.5. Diğer Edebî Metinlerde Geçen Edebiyat ve Sanatla İlgili Görüşler

Nuri Pakdil'in "Biat I" adlı kitabının 59. sayfasında geçen "Bir ulusun, bir Devletin varoluşu, mutlaka bir temel kitaba, bu temel kitapla şartlanmış düşünceye, eyleme bağlıdır." cümlesi üzerine bir açikoturum³²² yapılmıştır. Toplantıya Ali Göçer, İbrahim Gafarlı, İbrahim Demirci ve Fuat Altınsoy katılmıştır. Bu açikoturumda vurgulanan temel düşünce sanatla mutlak öğretinin bir bütünlük göstermesi gerekliliği ve öğretiyile uyum sağlamış sanatçının en verimli ve en olgun ürünlerini ortaya koyabileceğidir.

Dergideki en önemli konuşmaların başında Nuri Pakdil'in Necip Fazıl Kısakürek'le yaptığı konuşma gelir. Kısakürek'in Ankara'da Akif İnan'ın evine konuk olduğunun haberini alan Pakdil, böyle bir konuşma planlamıştır. Soruların konuştukça kendiliğinden ortaya çıktığını ve Rasim Özdenören'in de bu konuşmalarını yazıya aldığını konuşmanın başındaki açıklamada belirtmiştir.

Konuşma, Pakdil'in de söylediği gibi daha çok sanat ve uygarlık sorunu etrafında şekillenmiştir.

Pakdil'in angaje edebiyatının gerekliliği ya da gereksizliği üstüne ne düşünürsünüz sorusunu cevaplarken yeni sanat ölçüsünü de şu sözlerle ortaya koyar: "...Benim şimdi kanun kadar muhkem sanat ölçüm şudur ki, sanat ne sadece sanat, ne de cemiyet içindir; sanat, kendi için olduğu kadar, mutlaka başka bir şey içindir ve o da, dünyanın ötesine köprü atmaktan başka bir şey değildir."³²³

Kısakürek'in sağ edebiyatın dayanakları neler olmalıdır sorusuna verdiği cevap ise şu şekildedir:

"Sağ edebiyatın dayanakları, bin yıllık öz vatanında muhacir hayatı yaşayan anadolulunun ruh örgüsüne yapışmak ve bu örgü üzerinde yepyeni ve gayet ileri bir hassasiyetin nakışlarını resmetmek olmalıdır. Her türlü prosedeciliği bir yana bırakarak oldum olası mahrum bulunduğumuz büyük Türk romanını, piyesini ve her şeyin üstünde şiiirini Batı dünyasının tecrübe imbiklerinden süzölmüş ve nefsimize mal edilmiş birer cevher halinde bize verecek genç istidatlara zemin hazırlamak,

³²² Ali Göçer, İbrahim Gafarlı, İbrahim Demirci, Fuat Altınsoy, "Toplantı", S. 38+34, Kasım 1977, s. 3-4.

³²³ a. g. k. , s. 2.

manevi üretim iklimleri kurmak ve İslâmî tahassüsü, kafa sıkıntılarını dışında bir ruh haline gayelerin gayesidir.”³²⁴

Dergide dikkat çeken mülakatlardan bir diğeri³²⁵, yine Nuri Pakdil tarafından Anna Masala’yla yapılmıştır. İtalyalı bir Türkolog olan Masala’nın konuşmasının en önemli yanı kuşkusuz Batı’nın içinde bulunduğu konumun ve yaşama biçimini koşullandıran özün tutarsızlığının bizzat kendi içinden biri tarafından ifşa edilmesidir.³²⁶

Pakdil’in her ülke edebiyatında uzun bir süre sonunda ortaya çıkan tipler olduğunu, tanıdığınız, okuyabildiğiniz kadarıyla Türk edebiyatından nasıl bir Türk tipi çıkarabiliyorsunuz sorusuna, Masala şöyle bir cevap vermiştir:

“Türk edebiyatından Divan edebiyatı, tekke edebiyatı, halk edebiyatı ayrımı yapmaksızın, bir Türk tipi çıkıyor ortaya. Adeta, üç yüzlü bir aynadan yansıyan tek bir görüntü gibi. Türk insanı beliriyor hemen. Bir çırpıda söyleyivermek kolay değil bunu. Ama, şöyle belirleyebilirim bunu. Bu Türk insanı, Nasreddin Hoca gibi filozof, Kerem gibi âşık, Fuzuli gibi derin, Yunus Emre gibi mistik, Köroğlu gibi dertlidir.”³²⁷

Romanın, oyunun, şiirin insana neleri duyurmasını istersiniz sorusunu, “...Bir roman, bir oyun, bir şiir, yalnızca yazarının düşüncesini yansıtmaya bize, okuyan da kendini bulsun bunlar da...”³²⁸ şeklinde cevaplar.

Pakdil’in modern yazarların çoğunun hep dışımızda kalıp içimize dokunamamalarını, metafiziğe sırt çevirmiş olmalarına bağlaması üzerine, Masala da düşüncülerini şu şekilde ortaya koymuştur:

“Her insanın, her yazarın içinde metafizik var aslında. İnsanoğlu bunsuz edemez. Ne ki, insanın onu içinden dışarı çıkarması, gün yüzüne çıkarması gerekiyor.

Metafizik bir sürpriz değil. Öyle, sandığımız gibi, tuhaf bir şey değil metafizik. Onu unuttuk. Garip kuşlar gibi kaldık, toprak üzerinde. Başka bir gök aradık. Ama o gök içimizdedir.

Metafizik en doğru bir realitedir.”³²⁹

³²⁴ a. g. k. , s. 2.

³²⁵ Nuri Pakdil, “Anna Masala İle Konuşma”, S. 9, Ekim 1975, s. 1-2.

³²⁶ Nuri Pakdil, “Bir Konuşma Üstüne”, S. 13, Şubat 1976, s. 4-3.

³²⁷ Nuri Pakdil, “Anna Masala İle Konuşma”, S. 9, Ekim 1975, s. 1.

³²⁸ a. g. k. , s. 2.

³²⁹ a. g. k. , s. 2.

Osman Sarı'nın Nuri Pakdil ile gerçekleştirdiği konuşma yazarın "Umut" adlı oyununun yayımlanması münasebetiyle yapılmıştır. Konuşmada oyunun içerik ve teknik olarak getirdiği yenilikler, mekân ve zamanın seçimi, ışık ve müziğe yüklenen anlamlar açıklığa kavuşturulmuştur.

Pakdil, Umut'un Türk edebiyatında şimdiye değin rastlanmayan bir içerik ve teknik yeniliği getirdiğini, bu yeniliğe kendisini hangi nedenlerin götürdüğü sorusuna oldukça açıklayıcı bir yanıt vermiştir:

"..Yirminci yüzyılda çok şey söylenmiştir, ama çok az şey yapılmıştır. İnsanların, çok konuşmaktan bıktıklarını görüyorum. Dinlemekten de. Ne yapmalıyız bu durumda? Umut'u yazmadan önce çok düşündüm bunun üzerine. Öyle bir teknik uygulamak gerekiyordu ki, söz'le arası açılmış insanı, yeniden onunla barıştırabilelim. Bunun için sık sık duraklama (pause) var oyunda. Yalnız iki ya da artık kişinin konuşmalarında değil, bir kişinin konuşmasında da vardır bu uyarlama. Şunu amaçlıyordum bununla: İki ya da artık kişinin konuşmalarında, birinin, söz'ü tamamlamadan durması, belki öteki ya da ötekilerin yarım kalmış 'söz'ü tamamlamalarına, yani birazcık düşünmelerine olanak sağlayabilirdi. Bir kişinin yalnız başına konuşmalarında durması, kesiklikler yapması ise, insanımızın çağımızdan söz'den kopukluğunu yansıtmak, bunu algılatmak içindir. İkisi bir arada olduklarında ise, hiç olmazsa tamamlayabiliyorlar cümlelerini.

İçerik yönünden, Umut'u şöyle belirleyebiliriz: Bir 'soruşturma' yaklaşımıyla çağın algılanmasıdır. Bir konudan çok, insanın 'konumu' vardır Umut'ta. Böylece evrensel bir anlatıma varmak istedim. Konu, yöresel olabilir, bir ülkeye ait olabilir, ama insanın konumu evrenseldir. Bu nedenle kişilere ad vermemeyi yeğledim..."³³⁰

Ali Göçer'in Arif Ay'la yaptığı konuşma derginin yetiştirdiği isimlerle yapılmış olan ilk konuşma olması bakımından önemlidir. Ay, Tanzimat'tan beri Türk edebiyatında bir kuraklık ve havasızlığın hâkim olması, yerli bir öz ve evrensel bir açılıma rastlamaması durumunu nasıl yorumlarsınız sorusuna şu cevabı vermiştir:

"Tanzimatla birlikte başladı Türk edebiyatı özgünlüğünü yitirmeye. Günümüze değin sürdü bu özgünlük yitirilişi. Genelde sürekli eksi, özelde bir iki artı olsa bile. Çünkü, uygarlığımız yadsınmaya tanzimatla başladı. Giderek yoğunlaştı bu yadsıma. Sonunda, koparıldı bağ. Kimdi uygarlığımızı yadsıyanlar, bu bağı koparanlar öncelikle? Kuşkusuz, sözde aydınlar, sanatçılar değil mi? sürekli uygarlık

³³⁰ Osman Sarı, "Umut' Üstüne Nuri Pakdil'le Konuşma", S. 9, Haziran 1974, s. 1.

yadsıyıcısı oldular bizdeki sanatçılar. Yapıtları da bu yadsımanın ürünleridir. Uygarlıktan kopunca, aradaki boşluğu doldurmak için dayanaklar aramak zorunda kalınır. Bizdeki sanatçılar da bunu yapmışlardır. Batıya öykünmek. Çünkü, belirli bir düşünsel tabandan, kültürel tabandan yoksundurlar. Böyle olunca, kendilerince özümlemiş, yaşamlarına girmiş bir dünya görüşleri de yoktur bu sanatçıların. tüm bunlar, belirttiğiniz gibi kuraklığın, havasızlığın, köksüzlüğün, evrensel olamayışın nedenleridir.”³³¹

Edebiyat'ta yayımlanan mülakatlardan bir diğeri, dergi yazarlarından Tâvus Hüsâmeddin'in çağdaş Hint şairi Mahmud Cemal ile Londra'da gerçekleştirdiği kısa konuşmadır. Şair, şiir ile ideoloji arasında ilişki kurması istenince şu cevabı vermiştir:

“Her şiir bir ideolojiyi yansıtır. Şöyle ya da böyle. Tüm büyük sanatçılar birşeyleri anlatmaya, yorumlamaya, yaymaya çalışırlar. İyi şair, ideolojisini mükemmel bir formda sunandır. İdeoloji ağır bastığında duygular benliğini, gücünü yitirir. Sanatsal çalışmalarımızda düşünceye ağırlık vermek, kesin sonuçlara varmayı gerektirmez. Büyük sanatçılar, iyi şairler, iç zenginliği ve morali vurgulamışlar, dile getirmişlerdir yapıtlarında. Böylesi bir tavrı Tolstoy'un, Dostoyevski'nin, İkbâl'in ürünlerinde görmek, sezinlemek mümkündür, birkaç örnek olarak.”³³²

Edebiyat'ta çağdaş Arap şiirinin önemli isimlerinden Abdülvahap El-Beyati ile Middle East dergisi tarafından yapılan bir konuşma Yusuf Nili'nin çevirisiyle yayımlanmıştır. Şair, şiire ilk başladığınız yıllarda şiirin sizin için anlamı neydi sorusunu şu cümlelerle cevaplamıştır:

“Benim için şiir, içimden kopup geldiğim dünyaya karşı, içinde bulunduğum konuma karşı bir başkaldırının sesiydi. Arap dünyasının birçok parçası sömürge halindeydi, sözde bağımsız görünen Irak da İngiliz işgali altındaydı. Yabancı kontrolü altında bir yönetim, Feodal bir rejim. Ben işte bunlara direndim.”³³³

Claude Bonnefoy'un çağdaş tiyatronun öncü isimlerinden Eugene Ionesco'yla yaptığı konuşmalar Edebiyat'ta bölümler halinde Emin Ziyaioğlu'nun çevirisiyle yayımlanmıştır. Özellikle tiyatro ve çağ üzerine yoğunlaşılın konuşmada Ionesco, oyunlarınızın dayanacağını düşünüyor musunuz sorusuna şu cevabı vermiştir:

³³¹ Ali Göçer, “Arif Ay'la Bir Konuşma”, S. 38+85, Şubat 1982, s. 12.

³³² Tâvus Hüsâmeddin, “Mahmud Cemal İle Bir Konuşma”, S. 38+114, Temmuz 1984, s. 4.

³³³ “Abdülvahap El-Beyati İle Konuşma”, Çev. Yusuf Nili, S. 38+89, Haziran 1982, s. 5.

“Şimdiden bir şey söylenemez. Gelecekte neler olacağını bilmiyoruz. Benimle gelecek kuşakların duyarlıkları arasında bir uyum olursa, piyeslerim bir şeyler olmaya devam edebilecek, böyle bir uyum olmazsa bitecek piyeslerim. Bir eser, uzun yılların sonunda, yazarı tarafından artık yazılmayıp, onu izleyen kuşaklar tarafından yeniden yazıldığında ancak deha eseri sayılıyor. Belki bu eserler yazdırıyor piyesleri, romanları, şiirleri.”³³⁴

Eugene Ionesco'nun günlükleri derginin muhtelif sayılarında “Günlüklerden”, “Günlük'ten” ve “Günlük” başlıklarıyla yayımlanmıştır. Bu yazılar Ionesco'nun “Journal en miettes” ile “Present Passe Passe Present” adlı eserlerinden Nuri Pakdil tarafından çevrilmiştir. Yazarın derginin 16 sayısında yayımlanan günlüklerinde edebiyat ve yazmayla ilgili düştüğü notlardan bazılarına göz atalım:

Son dönem yazarlarının fizikötesini yadsımaları üzerine düşüncelerini 1967 tarihli notunda şöyle aktarır:

“Çağdaş yazarların çoğu için fizikötesi kabul edilemez oldu; reddediliyor fizikötesi. Fizikötesinin bizi Tanrı'ya götüreceğinden korkuyorlar da bunun için reddediyorlar fizikötesini. Fizikötesi kabul edilirse, Tanrı tarafından 'yabancılaştırılacak', 'kendinden uzaklaştırılacak'! Ne ki, Tanrı ya da bu 'arkada' olan şey, adını nasıl koyarsak koyalım bunun, tam öz sudur bu, kudrettir, benzer yanımız olan, kendisine katıldığımız evrensel enerjidir.”³³⁵

Jules Verne ve bilim-kurgu edebiyatı üzerine şu cümleleri kurar:

“Jules Verne bilinmezden haber veren son yazar. Gerçek oldu hayalleri.”³³⁶

“...Tasarlamak, hayal etmek, öngörmektir, önceden kestirmektir. Gerçektir hayal edilen şey; insanın tasarladığı gerçekleşecek. Kurgu-bilim edebiyatı gerçek oluyor, çoktandır da öyleydi...”

³³⁴ Claude Bonnefoy, “Ionesco İle Konuşmalar”, Çev. Nuri Pakdil, s. 5, Kasım 1973, s. 7.

³³⁵ Eugene Ionesco, “Günlük'ten”, Çev. Nuri Pakdil, S. 38+52, Mayıs 1979, s. 4.

³³⁶ Eugene Ionesco, “Günlük'ten”, Çev. Nuri Pakdil, S. 38+57, Ekim 1979, s. 12.

5. BÖLÜM: EDEBİYAT DERGİSİNDE YER ALAN DİĞER KONULAR

- a. Dergi, Müslümanların sadece kendi topraklarında yaşayan kardeşlerinin değil, diğer ülkelerde yaşayan din kardeşlerinin de dertlerini düşünmelerini istemiş, hatta din farkı gözetmeksizin dünyadaki tüm ezilenlerin yanında yer alınması vurgulamıştır. Derginin ve yazarlarının bu konuda gösterdiği hassasiyeti aşağıdaki yazılarda görebiliriz:

Edebiyat imzasıyla yayımlanan “Tûfan İmgesi”³³⁷ başlıklı yazıda Pakistan’ın uğradığı felaket bir trajedi olarak yorumlanıp yaşananlarla Kutsal Kitap kaynaklı Nuh tufanı arasında bir bağlantı kurulmuştur. Yazının sonunda yeryüzündeki tüm müslümanlar tufan imgesi etrafında birleşmeye davet edilmiştir.

Edebiyat imzalı bir diğer yazı ise “El Aksâ Karşısında”³³⁸ başlığını taşımaktadır. Nuri Pakdil’in “Batı Notları” adlı eserinin 41. sayfasında geçen “Sorumlusunuz bütün yaptıklarınızdan, olanlardan ülkenizde ve ülkeniz olmayan yerlerde, ilginiz ve bilginiz oranında.” cümlesiyle başlayan yazıda, çağdaş insan olmanın artık zorlaştığı, teknolojik ilerlemeler ve iletişim olanaklarının artmasının sorumluluklarımıza yeni boyutlar eklediğine dikkat çekilir. Dünyanın neresinde olursa olsun insana yapılan zulme karşı tepkimizi göstermemiz gerektiği vurgulanır. Sorumluluk duygusunun yaygınlaşmasıyla ancak çağımızdan zulmün silinebileceği anlatılır.

Ortadoğu’da yaşananların yalnızca bir hak yenilmesi ya da işkence olmadığı, bir inanç cinayeti işlendiği belirtilir. “El Aksâ’nın yıktırılması inanç cinayeti değil de nedir? Batı, ruhunda sürekli koruduğu bir ukdeyi, Tek Tanrı inancını İslâm öncesinden beri simgeleyen kutlu El-Aksâ’yı yıkma ukdesini, İsrail aracılığıyla eyleme dönüştürmüştür böylece.”

Büyük çoğunluğu egemen güçlerin ve sermaye çevrelerinin elinde bulunan gazetelerin bu cinayetler üzerinde pek fazla durmadıklarına, konuyu kaba bir toprak meselesi olarak geçiştirdiklerine dikkat çekilir ve bu insanlık ayıbı karşısında susanlar sorumluk duymaya davet edilir.

³³⁷ Edebiyat, “Tûfan İmgesi”, S. 12+7, s. 1.

³³⁸ Edebiyat, “El Aksâ Karşısında”, S. 4, Eylül 1973, s. 1.

Cezayir Kurtuluş Savaşına katılmış, mücadeleci aydınlardan biri olan Muhammed Lebjaoui'nin "Cezayir İhtilâli Üzerine Gerçekler" adlı kitabının sonuç bölümünde kendisine sorulan Kurtuluş Savaşında İslâm'ın rolüyle ilgili soruya verdiği cevabı N. P. Türkçeleştirmiştir.³³⁹

Ulusal Kurtuluş Savaşında, bir ihtilalci militanın yığınlara ters düşmemesi gerektiğini, bunun için de her şeyden önce halkın bağlı olduğu geleneksel değerlere saygılı olmak zorunda olduğunu anlatır. Fransızların Cezayir'i işgalinden beri, yığınların bağımsızlık eylemine dönük İslâmî çabalarının hep sürdüğünü belirten yazar, sömürgeciliğin amacını İslâm'ı Cezayir'den kazımak olarak ifade eder. Fransızların Hıristiyanlığı yayma çabaları karşısında İslâm sayesinde kişiliklerini koruduklarını vurgular. Ulusal Kurtuluş Savaşına giden halkın savaşa sosyalizm adına değil, İslâm için, Cezayir ulusu için gittiğini belirtir.

Bağımsızlığın kazanılmasının ardından toplumda iki eğilimin baş gösterdiğini söyleyen yazar, bunlardan birincisinin inanç dolu insanlardan oluştuğunu ve amaçlarına ulaşmak için dini egemen kılmak istediklerini, ikincisinin ise İslâm'ı başlı başına bir tehlike olarak gören solculardan oluştuğunu anlatır. Şimdi Cezayir'de bilgili ve uyanık yöneticilerin hemen her konuda İslâm'a yaslandıklarını belirterek yazısını bitirir.

N. P. "Notlar 2"³⁴⁰ başlıklı yazısında diktatör Marcos'un yönetimi altındaki Güney Asya ülkesi Filipinler'de yaşayan bir milyondan fazla Müslümana bağnaz Katolik yönetim tarafından eziyet yapıldığı ve ülkedeki çoğu Müslümanın da bu duruma karşı ayaklanarak onurlu bir direniş sergilediği haber verilir. Buradaki Müslümanların tek isteğinin özgürce ve insanca yaşamak olduğunu belirtir. Bu direnişe diğer Müslüman ülkeleri destek verirken Türkiye'nin derin bir sessizlik içinde olduğuna dikkat çeker. Yazar, Müslümanlığın evrensel bir inanç birliği olduğunu vurgulayıp dünyanın neresinde bir müslümana saygısızlık yapılıyorsa onun karşısında duracağını anlatır. Filipinler'deki yaşanan bu durumun çağın ilgi duyması gereken bir konu olduğunu için Türk yazarlarına duyurduğunu söyler. İnsanlar bir kez özgürlüğü seçince artık bütün baskıların sonuçsuz kalacağını ve Filipinler'deki direniş hareketinin bunu bir kez daha kanıtladığını vurgular.

N. P. imzasıyla yayımlanan "Notlar 3"³⁴¹te Afrika kıtasının diğer kıtalara göre çağdan daha az yara aldığı belirtilir. Bölgenin topraklarının sadece sömürü alanları

³³⁹ N. P. , "Notlar 1", S. 4, Eylül 1973, s. 3.

³⁴⁰ N. P. , "Notlar 2", S. 3, Haziran 1973, s. 4.

³⁴¹ N. P. , "Notlar 3", S. 3, Haziran 1973, s. 6.

niteliğinde olduğunu ve politik bağımsızlık hareketleri başladığından beri Afrika ülkelerinin önemli aşamalar yaptığını anlatır. Cezayir'in 20. yüzyılın ikinci yarısında Fransızların zulmü karşısında büyük bir kurtuluş savaşı kazanmasının diğer ülkelere örnek olduğunu vurgular. Şimdilerde politik düzeydeki bağımsızlık eylemlerinden daha ileri bir adım atıldığını, bunun en somut örneğinin de Libya devlet başkanı Muammer Kaddafi tarafından verildiğini söyler. Kaddafi, bütün Müslüman Araplara, kendi ülkesine ve tüm insanlığa bir kültür devrimi yapmalarını önermekte ve Arapların, Afrikalıların yeniden Kur'an ilkelerine dönüş yapmazlarsa ülkelerine batıcılığın ve Marksçılığın sızmasını engelleyemeyeceğini dile getirir. Le Monde ve Le Figaro gazetelerinde verdiği demeçlerde Kur'an'ın tüm sosyal sorunlarımıza cevap vermeye yeteceğini, İslâm'ın evrensel bir din olduğunu ve herkesin bu yolu izlemesi halinde insanların tüm sorunlarının sonuçlanacağını açıklar. Tanrıtanımaz ve egzistansiyalistleri şiddetle kınayan Kaddafi, J. P. Sartre'a sorularının tüm cevaplarının Kur'an'da yer aldığını ve kendilerinin İslâm'ı yeniden gerçek kaynakları içinde anlamaya çalışacaklarını anlatır.

- b.** Osmanlı Devleti'nin toplum yapısının ve Ortadoğu politikasının anlatıldığı yazılara yer verilmiştir:

İbrahim T. Cemil'in iki sayı süren "Osmanlı Toplum Yapısı Üzerine" başlıklı bir incelemesi yayımlanmıştır. İlk yazısında³⁴², Osmanlı toplum yapısı incelenirken marksist bir yaklaşımın kullanılmasını sağlıklı sonuçlar elde edilmesi açısından yanlış bulur. Batı toplumu içinde gelişmiş, onun tarihsel olgularına göre şekillenmiş ve değerlendirilmelerini de hep batı toplumu için yapan bir yaklaşımın tamamen farklı bir gelişime sahip, farklı siyasal, toplumsal, ekonomik, ahlakî kuruluşlar üzerinde yükselmiş ve farklı bir insan modeli oluşturmuş doğu toplumları, özellikle İslâm toplumları için kullanılmayacağını söyler.

Marksist yaklaşımda toplum yapısı toprak yapısına indirgenirken, manevî yapının toplum yapısının oluşumundaki yeri görmezlikten gelinmektedir. Marksist çözümlemenin ahlak, hukuk, siyasal ve sosyal düzen gibi üst yapı kurumlarını, hâkim üretim şekli demek olan alt yapı kurumlarının belirlediğini söyleyen yazar, marksist yazarların Osmanlı toplumunu değerlendirirken alt yapıdaki hangi değişikliklerin üst yapı kurumlarında ne gibi değişimler doğurabileceğini açıklayamadıklarını anlatır. Sistemler arasındaki benzerliklerden yola çıkarak

³⁴² İbrahim T. Cemil, "Osmanlı Toplum Yapısı Üzerine", S. 12+7, Kasım 1970, s. 7.

Osmanlı toplum yapısını feodal, pre-kapitalist ya da Asya tipi üretim biçimi olarak değerlendirmişlerdir. Osmanlı toplum yapısı incelenirken yeni bir anlayış benimsenmelidir. Öncelikle yapının sosyal, siyasal, hukukî, ahlakî, ekonomik yönlerinin birbirleriyle ilişkisi, manevî değerlerin toplumun alt yapısındaki kurucu rolü üstünde durulmalıdır.

İbrahim T. Cemil, ikinci yazısında³⁴³, H. A. R. Gibb, İsmail Hüsrev, Behice Boran gibi isimlerin Osmanlı toplum yapısını genel tipoloji itibariyle feodalite olarak değerlendirdiklerini söyler. Bu nedenden ötürü ilk önce Avrupa'da 9. yüzyıldan sanayi devrimine kadar yaygın olan feodal düzeni anlatır. Feodalitede insanların toplum içindeki yerini belirleyen en önemli etken insan-toprak ilişkisidir. Toprağın mülkiyetini elinde bulundurmamak siyasal, ekonomik, hukuksal açılardan üstün olmayı sağlamaktadır. Bu nedenden ötürü senyörler toplum içinde üstün bir konuma sahiptir. Bunun yanında serf durumundaki köylü ise ekonomik, siyasal ve sosyal açılardan güçsüz ve bağımlıdır. Ayrıca her senyör siyasal açıdan, feodal devlet yapısında bağımsız bir güç merkezi olup onu denetleyecek bir güç yoktur. Osmanlı toplum düzeninin feodalite olmadığını vurgulayan yazar, bizdeki sipahinin senyör konumunda olduğunun iddia edildiğine dikkat çeker ve sipahinin senyörün aksine bir devlet memuru statüsünde olduğunu ifade eder. Sipahinin toprağın mülkiyetine sahip olamamasının yanında, toprakta kimin üretim yapacağı da devlet tarafından belirlenmiştir. Ayrıca sipahiye tahsis edilen toprak onun geçimini sağlayabileceği büyüklükte olup bunun genişletilmesi de yasaklanmıştır. Reayanın serf konumunda olmadığını, belirli hukukî, siyasî, ekonomik haklara sahip hür halk olduğunu ve sipahinin de yalnızca yaptığı iş karşılığında, miktarı kanunlarca belirlenmiş bir şekilde bunu alma yetkisinde olduğunu ve reaya üzerinde baskı kurma gibi bir hakkının olmadığını anlatır. Bu yapının Osmanlı Devleti'nin merkezi otoritesinin güçsüzlüğü halinde feodaliteye dönüşebileceğini vurgular.

N. P. "Notlar 1"³⁴⁴ başlıklı yazısında, II. Abdülhamid'in Ortadoğu politikasının ne kadar doğru olduğunu hatırlatır. II. Abdülhamid'in Filistin'e Yahudilerin yerleştirilmesine karşı çıktığından bahseden yazar, bu planın ancak onun yönetimden düşürülmesiyle mümkün olabileceğini ve bunun da sonunda gerçekleştiğini belirtir. Söz konusu durumu, II. Abdülhamid'e muhalefet edenlerin dahi yadsıyamayacağı bir gerçek olarak değerlendirir.

³⁴³ İbrahim T. Cemil, "Osmanlı Toplum Yapısı Üzerine", S. 19+3, Ocak 1972, s. 2-3.

³⁴⁴ N. P. , "Notlar 1", S. 3, Haziran 1973, s. 3.

İsrail devletinin günümüzde zulmün somut bir simgesi olduğunu vurgular. İsrail'in Ortadoğu'daki Müslüman Araplara yaptığı zulümlerin görmezden gelinemeyeceğini anlatır. Yazarların çağlarından sorumlu olduğunu, bu yüzden de zulme uğrayanların, ezilenlerin yanında yer almaları gerektiğini belirtir. Türkiye'de Müslüman Arapların haklarını savunan çok az yazar olduğunu söyler.

Nuri Pakdil, "Umutsuzluğun Öte Kıyısında"³⁴⁵ başlıklı yazısında, tarihsel olarak Osmanlı'nın bunalımı ve yıkılışının Avrupa ve Ortadoğu'nun da bunalımı olduğunu söyler. Ünlü tarihçi Toynbee'nin Osmanlı'yı dünyanın denge unsuru olarak gördüğünü hatırlatan yazar, Osmanlı'nın tarihten kazınmasıyla birlikte yeryüzünde bir değişimin baş gösterdiğini, dünyanın hızla bir bunalıma girdiğini, bizi bunaltan Avrupa'nın kendinin de bunaldığını belirtir. Türk ulusunun kendi kendine, inanç kaynağına ve tarihsel özgünlüğüne yabancılaştırılmasına değinir. Ancak şimdilerde bu akılsızlıktan öç alma döneminin başladığını, bu akılsızlık dönemini akılla geçebileceklerini anlatır. Sorunun "İnsandan ümidi kesecek miyiz, kesmeyecek miyiz?" noktasında düğümlendiğini dile getirir. Bu soruyu olumsuz yanıtlanmasının bizim intiharımız olacağını dile getirir. İntiharın aksine varoluşu istediklerini, çünkü yeryüzü için işlevlerinin sona ermediğini düşünür. Yeryüzünde ve ülkemizde insanın değerleri unutulduğundan sürekli cinayetlerin işlendiğini, bu ölümlerin önüne geçebilmek için insanlık adına hiçbir şey yapmadan başkalarını öldürene, aslında kendini öldürdüğünü söylemek gerektiğini vurgular.

- c. İslâm devletlerinde ekonomik ve hukukî yapının nasıl olması gerektiğini anlatan, İslâm dünyasının önemli düşünürlerinden çeviriler yapılmıştır.

Abul Ala El Mevdudi'nin "Devletin Yapısal Niteliği"³⁴⁶ başlıklı yazısı, 1948 yılında Pakistan'ın bağımsızlığını ilan ettiği, fakat devletin niteliği konusunda tartışmaların sürdüğü bir dönemde, Lahor Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde yapılan bir konuşma olup 1969'da Prof. Dr. Hurşid Ahmet tarafından İngilizceye çevrilmiş ve İbrahim T. Cemil de çeviriyi ikinci dil üzerinden gerçekleştirmiştir.

Mevdudi, Pakistan gibi Müslüman bir ülkede bile İslâm hukukunun uygulama isteğinin büyük kuşkular uyandırdığını söyler. Bunun İslâm'a karşı bir düşmanlıktan ileri gelmediğini, zanna dayalı bir cehaletin sonucu olduğunu belirtir. Diğer

³⁴⁵ Nuri Pakdil, "Umutsuzluğun Öte Kıyısında", S. 38+25, Şubat 1977, s. 1-2.

³⁴⁶ Abul Ala El Mevdudi, "Devletin Yapısal Niteliği", Çev. İbrahim T. Cemil, S. 12+7, Kasım 1970, s. 3-12-13-14-15.

Müslüman ülkelerinde olduğu gibi burda da batılılaşmanın olumsuz etkisi nedeniyle İslâm hukukunun yürürlükten kalktığını anlatır. İlk yapılması gerekeni, eğitilmiş insanlara İslâm hukukunun mahiyetinin, anlamının, amaçlarının, özünün kesin ve değişmez nitelikli emirlerinin nedenleriyle birlikte açıklanması olarak açıklar. Her çağda dinamik niteliğini koruma özelliğinin bu yolla ortaya konabileceğini ifade eder. Makalenin ikinci bölümü “Hukuk ve Hayat” adını taşır. Burada İslâmî hayatın kaynaklarını ve İslâmî hayatın ne anlama geldiğini anlatır. Makalenin üçüncü bölümüyse “Şerîatin Özellikleri ve Amaçları” adını almıştır. Şerîatin hukukî yönlerine ve İslâm hukukuna yapılan eleştirilere cevap verir. İslâm hukuku için söylenen eskimiş, çağ dışı gibi değerlendirmelere karşı çıkar ve bu hukukun 19. yüzyılın başlarına kadar durmadan ilerlediğini söyler.

M. A. Mannan'ın “Faiz Albastısı”³⁴⁷ yazısı, yazarın Lahor'daki Ashraf Yayınevi tarafından basılan “İslâm'ın Ekonomik İlkeleri” adlı kitabından Bahri Zengin tarafından çevrilmiştir. Müslüman ülkelerin İslâm'ın ekonomik değerlerini yeterince uygulamadıklarını belirtir. İslâm'ın zaman geçmesine rağmen inandırıcılığından hiçbir şey yitmediğini, çünkü onun zamana bağlı olmadığını söyler. İslâm'ın ekonomik değerlerinin her çağ için geçerli olduğunu ve bir süreyle sınırlı olmadığını anlatır. Ayrıntıların ictihat kapısının açık işletilmesiyle değişebileceğine inanan yazar, faizsiz bir ekonominin mümkün olabileceğine inanır. İslâm, kâr motifini öne çıkararak üretimi yukarıya taşımış, öte yandan da faizi de yasaklayarak kapitalist sınıfın büyümesine engel olmuştur. İslâm'ın sadece iki aşırı ekonomik sistemin ortasında yer alan uzlaştırıcı bir ekonomi sistemi sunmadığını, bundan daha öte bir anlam taşıdığını dile getirir. İslâm ekonomisinin insanı “ekonomik bir yaratık” olarak değil, “toplumsal-manevî bir yaratık” olarak gördüğünü ve kişinin maddî ve manevî alanda başarısı için düzenli ve tutarlı bir sistem kurduğunu ifade eder. Birçok Müslüman ülkenin kanunlarında faize yer ayırmasının kapitalizmin olumsuz etkisi altında kaldıklarının bir kanıtı olduğunu vurgulayan yazar, toplumun faizsiz bir ekonomiye inandırılmasıyla birlikte bu durumun değişeceğini söyler. Bunun için de insanları açık yüreklilikle İslâmî değerler ışığında yetiştirmemiz gerekir. İnsanları İslâm ruhuyla şartlamadan faizsiz ekonomiye geçmenin ahmaklık olacağını altını çizer. Yazar, faiz ve kapitalizm, faiz ve tasarruf-yatırım ilişkisi, faiz ve işsizlik, faiz ve ekonomik durgunluk, faiz ve kıt kaynaklar, faiz ve borçlanma sorunu, faiz veya gelişmemiş ülkeler, faiz ve dünya barışı başlıkları altında faizsiz ekonominin üstün

³⁴⁷ M. A. Mannan, “Faiz Albastısı”, Çev. Bahri Zengin, S. 3, Haziran 1973, s. 6-7-8.

yanlarını ortaya koymuştur. İslâm ülkeleri, ekonomik yönden gelişmiş olan ülkeleri körü körüne izlemek yerine sosyo-ekonomik sorunların köküne inmelidir. Ancak bu şekilde İslâm'ın ekonomi anlayışına uygun kendilere has bir sistem kurup, çağın ekonomi sorunlarına çare bulabilirler.

- d. Amerika'nın görünmeyen yüzü yoksulluğu ve ülkedeki yerleşik ekonominin karşısında yer alan hippilerin anlatıldığı yazılara yer verilmiştir:

Michael Harrington'un "The Other America-Poverty in the United States (Öteki Amerika-Birleşik Devletlerden Yoksulluk)" adlı eserinden bölümler, Rasim Özdenören çevirisiyle dergide iki sayıya yayılarak çıkmıştır. Kitap hakkında ilk yazının girişinde Amerikalı yöneticilerin ilk kez bu kitap sayesinde ülkelerindeki yoksullukla mücadeleye giriştikleri belirtilir. Kitabın yazarının ise kendini yoksulluk ve işçi hakları konusuna adanmış olduğu söylenir.

Yazar, Amerika'nın görünmeyen yüzü olan yoksulluğun diğer ülkelerdeki açlık temelli yoksulluktan farklı olduğunu vurgular. 1930'larda yoksulluk yaygın bir sorunken, orta sınıfın ortaya çıkmasıyla birlikte bu topluluğun yok edildiğini belirtir. Orta sınıfın çıkmasıyla birlikte yoksulun büyük dünyayla bağları kopmuştur. Öteki Amerika'nın artık artan bir şekilde hiçbir şeye ve kimseye ait olmayan insanlarla dolduğunu anlatır. Bu görünmeyen kesimin sadece kendilerini görmelerinden kaynaklanan bir umutsuzluğa kapıldıklarını, giderek dinsizleştiklerini dile getirir.³⁴⁸

Yoksulun bir dilinin, psikolojisinin, dünya görüşünün olduğundan bahseder. İçsel bir yabancılaşma olan yoksullaşmanın topluma egemen olan kişiden bütünüyle farklı bir kültürde yetişmek demek olduğunu belirtir. Yoksulları gerçekten tanımak ve görmek istiyorsak bir sosyolog kadar bir romancının gözüne de ihtiyaç olduğunu ifade eder.³⁴⁹

Arnold Toynbee'nin Le Figaro Litteraire dergisinde yayımlanan mülakatının devamı olan "Hippiliğin Kökeni"³⁵⁰ başlıklı yazı, Nuri Pakdil'in çevirisiyle okurla buluşmuştur. Mülakatın bu bölümünde yazar, hippiliğin köklerini araştırmıştır.

³⁴⁸ Michael Harrington, "Öteki Amerika", Çev. Rasim Özdenören, S. 19+1, Kasım 1971, s. 8-7.

³⁴⁹ Michael Harrington, "Öteki Amerika", Çev. Rasim Özdenören, S. 19+2, Aralık 1971, s. 8-6.

³⁵⁰ Arnold Toynbee, "Hippiliğin Kökeni", Çev. Nuri Pakdil, S. 12+7, Kasım 1970, s. 16-15.

İlk olarak Amerikalıların otomobile olan düşkünlüklerine değinen yazar, bu düşkünlüğün onları rahata alıştırmasının yanında başkalarını düşünmeme durumuna düşürdüğünü belirtir. Hippiler, tek amaçları para olan ve zenginlik içinde yüzen Amerikalıların hayat tarzlarına karşı çıkarlar. Çok para kazanmak için sıkı çalışmak Amerikan hayat tarzının erdemlerinden sayılırken hippiler bu zihniyeti tamamen reddederler. Bu nedenle de hayatlarını sürdürebilmek için dilenirler. Diggers denilen amca/halalarının yardımıyla ayakta dururlar. Bunlar evlerinin bir bölümü hippilere ayırmış olup onlara görüşlerine uygun, anlamsız olmayan işler de bulmuşlardır. Onlar seçtikleri işlere kendilerini adamak isterler. Hippilerin haftada iki gün çıkan "L'oracle" adında bir dergilerinin olduğunu ve büyük bir kısmının dinî konulara ayrıldığını anlatır. Buradaki yazılardan vardığı kanı yeni bir din arayışı içinde olduklarıdır. Hippiliğinin kökeninde sadece Vietnam savaşının yatmadığına, Amerika'nın dünya görüşüne, hayat anlayışına bir başkaldırının bulunduğu vurgu yapar.

- e. Batı uygarlığı ile ülkemizin de içinde yoğrulduğu İslâm uygarlığının arasındaki farklarının anlatıldığı ve uygarlık değişiminin yarattığı olumsuzlukların açıklandığı pek çok yazı kaleme alınmıştır.

İsmail Kılıoğlu, "Eklenti"³⁵¹ başlıklı denemesinde, ülkemize Batıcı düşüncenin bir gereksinimin sonucu değil, aksine içten ve dıştan bir zorlamayla girdiğini, Batı'nın özellikle İslâm uygarlığının sözcülüğünü yaptığı Doğu uluslarına aşağılayan, horlayan bir gözle baktığını, böyle bir ortamda yetişen aydınımızın da uygarlığımıza olan güveninin sarsıldığını söyler. Yazının sonunda ise aydınımızın uygarlık sorununu yeniden değerlendirmesini sorumluluğunun bir gereği olarak belirler.

M. Âkif İnan, "Medeniyet Derken"³⁵² başlıklı denemesinde, bir medeniyetin temelinde yatan iki önemli öğeden birinin inanışlar, diğlerinin ise ırk olduğunu, kişiliğini tamamlamış, bir medeniyet içinde yerini edinmiş, millet vasfını kazanmış bir toplumun başka bir medeniyet içine sürüklenmesinin tüm bunları hiçe sayma demek olduğunu ve Tanzimat'tan beri toplumumuzun içinde bulunduğu durumun buna en yakın örnek olduğunu belirtir. Batı'nın ulaştığı teknik düzeyle medeniyetin birbirinden ayrı şeyler olduğunu, fakat yakın tarihimizin aydınlarının tekniği Batı medeniyetinin bir uzantısı sandıklarını söyledikten sonra, çok büyük sarsıntılar yaşasa da kurduğumuz büyük medeniyetimizin hâlâ yıkılmadığını anlatır.

³⁵¹ İsmail Kılıoğlu, "Eklenti", S. 7, Şubat 1974, s. 1-2.

³⁵² M. Akif İnan, "Medeniyet Derken", S. 19+5, Nisan 1972, s. 6.

Rasim Özdenören, “Batının Açmazı”³⁵³ başlıklı yazısında Batı uygarlığını ele alır ve akla mutlak anlamda bağlı batı insanının akıl dışı bir insan tipi halini aldığını belirtir. Yazar akla bu kadar bağlı olmanın insanı sonunda bir akıl dışılığa götürdüğünü vurgular. Bu akıldışı insan, ne olduğunu anlamaya çalışmakta, kendini ve Tanrı’yı inkâr etmekte, var olmak için niçin bu kadar çabaladığı üzerine düşünmekte, fakat bir hakikat eksikliği yaşaması nedeniyle çözüme erişememektedir. Kierkegaard, Sartre, Nietzsche, Marx, Tolstoy, Dostoyevski, Camus ve Faulkner’in konuya yaklaşımlarına değinir ve hiçbirinin yaklaşımları bile çözüme ulaşamadığını belirtir. Batı uygarlığının bugünkü haliyle makineden ve mekanizmden başka insanına hiçbir şey vaat edemediğini belirten yazar, onlara şu tavsiyede bulunarak yazısını noktalar: “Güneşin doğduğu yöne doğru, yeni bir arama gezintisine çıksınlar. Orada, Allahın, insana, ezelî ve ebedî bir lûtuflar olarak indirdiği bir ‘öğreti’ bulacaklardır belki.”

Rasim Özdenören, “Aradaki Çizgi”³⁵⁴ başlıklı yazısında, İslâm düşüncesiyle Batı düşüncesinin bir karşılaştırmasını yapar. “Gerek Batı düşüncesinde gerekse İslam düşüncesinde insanın insan olarak konumu nedir?” sorusunun iki düşünce arasındaki farkı belirlemek açısından önem arz ettiğini söyler.

İlk olarak Batı uygarlığını ele alan yazar, bu uygarlığın Roma Hukuku, Yunan Felsefesi ve Hıristiyanlığı kendisine dayanak noktası edindiğini belirtir. Roma Hukuku’nun insanları köleler ve vatandaşlar diye ikiye ayırdığını, kölelerin adeta bir eşya gibi alınıp satıldığını, gerektiğinde öldürüldüğünü anlatır. Roma vatandaşlar hukukunda da insanların görülenin aksine fazla bir değere sahip olmadığını ve burada “hukukî insan” teriminin ortaya çıktığını ifade eder. Bu söz konusu insan tipinin ise her türlü kötülüğü yapma potansiyeline sahip biri olarak ele alındığını dile getirir. Yunan felsefesinde de kesin bir köle ve vatandaş ayrımının olduğunu, bunun yanında çok tanrılı bir inanç sisteminin ve bu sistemin doğurduğu kapalı bir site anlayışının bulunduğunu anlatır. Hıristiyanlıktan ise Hz. İsa yoluyla gelen Allah’ın dini İseviliğin kastedilmediğinin altını çizen yazar, Avrupalıların dejenere ettiği, kökeni ilahî olmayan bir dinin anlaşılması gerektiğini vurgular. Ayrıca bu dinde herkesten ayrıcalıklı olan bir ruhban sınıfının olduğunu, aynı dine inanan kişilerin arasında olması gereken eşitliğin söz konusu olmadığını belirtir. Bu ruhban sınıfının ilerleyen süreçte devlet yönetimini de tehdit etmeye başladığını, Papa’nın güçlenmesiyle krallarla Papa arasında bitmek bilmez bir mücadelenin başladığını

³⁵³ Rasim Özdenören, “Batının Açmazı”, S. 19+5, Nisan 1972, s. 1.

³⁵⁴ Rasim Özdenören, “Arada Çizgi”, S. 5, Haziran/Temmuz 1969, s. 2.

ifade eder. Bu sorun din ve devlet işlerinin ayrılması demek olan “laiklik”le aşılılmaya çalışılmıştır. Batıda tanrıtanımaz pek çok düşünürün olmasının temelinde de Hıristiyanlığın olduğunu söyleyen yazar, bunun nedenini de söz konusu dinin birleştirici, adaleti ve barışı sağlayıcı bir rol üstlenmek yerine hep mücadeleleri körüklemesi olarak görür. Hıristiyanlığın karışıklık ve savaflara neden olan, halkı istismar edip sömüren bir yapı halini alan kiliseden ibaret kalmasının sonucunda Avrupa’da laiklik bu kadar taraftar toplamıştır.

İslâmiyet ise ferdî ve sosyal düzenin temelini insanı oturtmuştur. Irk, renk ve milliyet ayrımı gözetmeksizin değerler hiyerarşisinin en üst noktasında insan yer alır. İnsanın değeri ancak faziletiyle ölçülür, faziletli insan olmanın temelinde ise iyi mümin olmak yatar. İslâmiyet Hıristiyanlık gibi sadece ferdi planda kalmaz, bu dinin sosyal yönü de söz konusu olup İslam’ın doğmasıyla birlikte devletini de kurduğunu belirtir. İslâmiyet’te de köleliğin varlığından bahseden yazar, bunun ancak savaşla mümkün olduğunu, ancak Yunan ve Roma’daki gibi köle bir eşya değildir. Köle özgürlüğünü alabileceği gibi azat da edilebilirdi. Bunun yanında kölelere hiçbir zulüm ve eziyet yapılmadığı gibi, onları azat etmek için çaba harcanır. İslâmiyet, savaşta esir edilenlere işkence yapılmasını ve öldürülmelerini yasaklar. Oysa Batıda bu konuda bir vahşet yaşanmaktadır. İslâm hukuku güven esasına dayalı olmakla birlikte ahde vefa da genel ilke olarak benimsenir. İyi niyet temelinde dayanan İslâm hukuku, içinde insanın tabiî olarak bulunduğu bir sistemdir. Yani hukuk, Yunan ve Roma hukuklarında olduğu gibi insanın dışında ürkütücü bir şey değildir.

Mehmet Reha, “Bir Acı Tarlası”³⁵⁵ başlıklı yazısında, büyük bir millet olduğumuzu ve köklü bir tarihi geçmişe sahip olduğumuzu anlatır. Yüksek bir kültür ve uygarlık vücuda getirdiğimizi, yürüyüşlerimizde emperyalist bir amacın bulunmadığını, sadece Evrensel Bildiri’yi yaymayı istediklerini belirtir. Savaşların halklarla değil, düzenlerle yapıldığını ve kısa zaman içinde imparatorluğa dönüşen devlette yaşayan doğulu ve batılı halkların insanca ve özgürce yaşadıklarını söyler. Yüzyıllarca dünyanın denge unsuru olduğumuzu, ayrıca siyasette, sanatta, askerlikte, ilim ve fikirde en üst noktaya ulaşıldığını ve bütün bu aydınlar kadrosunun ise Evrensel Bildiri’yi esas aldıklarını vurgular. Bu durumun 17. yüzyılın başlarına değin sürdüğünü, bizim artan refah ve yüksek medeni seviye nedeniyle şevkleneceğimize miskinleştirdiğimizi, Batı’da meydana gelen gelişmelere karşı gözlerimizi kapalı tuttuğumuzu anlatır. 18. yüzyılda Batı karşısında yenilgiler

³⁵⁵ Mehmet Reha, “Acı Tarlası”, S. 19+7, 8, 9, Eylül 1972, s. 3.

alınmaya başlanmış olup askeri ıslahatlar da yapılmıştır. 19. yüzyılda ise artık çöküntü döneminin başladığını ve Tanzimat'la birlikte Batı'nın örnek alınmaya başlandığını söyler. Batı, devleti yıkma yolunun onu Evrensel Bildiri'den uzaklaştırmaktan geçtiğini bilmektedir. Bir milletin hayatında ak günlerin de kara günlerin de olacağını, milletin kara günlere nasıl girdiğini anlaması durumunda kurtuluşunun çabuklaşacağını dile getirir.

Mehmet Reha, "Sağın Hakkı"³⁵⁶ başlıklı yazısında, Tanzimat'tan bu yana Batı'yı örnek alışımızın sonucu olarak yapılan devrimlerin halkın sorunlarını çözmek noktasında başarısızlık gösterdiğini ve bunun da hangi dünya görüşüne sahip olursa olsun bütün aydınların ortak kanısı olduğunu anlatır. Bizi kendi için tehlike olarak gören batı, toplumumuzu varoluş kaynağından uzaklaştırmayı amaçlamış ve bunu gerçekleştirebilmek için de içimizden kendi politikasına uygun adamlar yetiştirmiştir. Bugün yönetim, fikir ve sanatta Batı'nın uydusu olmamıza bir başkaldırının ortaya çıktığını, bunun da Batıcılığa karşı yeni bir düzen teklifi şeklinde gerçekleştiğini söyler. Bu neslin teklif ettiği düzen bakımından sağcılar ve solcular diye ikiye ayrıldığını belirten yazar, bugün sol düşünce adına düzene karşı olanların Batı'ya uydu oluşumuzu sağlayanların ve onların hazırladıkları ortamda yetişen batıcıların uzantısı olduklarını ifade eder. Sağcıların ise Batılılaşmanın tamamen karşısında yer aldıklarını, içinde yaşadığımız çağı gözetip kendi uygarlığımızı kaynak kabul ederek yeni bir düzenin peşinde koştuklarını söyler. Bugünkü entelektüel sağın oluşumunda Büyük Doğu dergisinin etkisine değinen yazar, solun tarihî, millî değerleri ve halkı yok sayıp körü körüne batıya bağlanmakla bir düzenin uzun süre yaşayamayacağını anlamasını ister. Batıcılıktan dönülmesi yolunda bugün pek çok fikrî ve edebî yazının kaleme alındığını söyleyerek yazısını bitirir.

Nuri Pakdil, "İçten Bir Sorgulama"³⁵⁷ başlıklı yazısının başında, İlhan Berk'in 17 Eylül 1979 tarihli Milliyet Sanat'ta yer alan "Dil Denen Hapishane" başlıklı yazısında dile getirdiği Türk ulusunun dünyada yeteri kadar yerini alamadığı, bunun da insanı yaraladığı yönündeki görüşlerine yer verir. Pakdil ise kimliğimizi kaybetmeden önce çok görkemli bir konumumuz olduğunu hatırlatır. Geçmişte de, günümüzde de bir ulusun yeryüzündeki konumunu o ulusun kimliğinin belirlediğini vurgular. Sözü Cumhuriyet gazetesinde 17-20 Ocak 1980 tarihleri arasında çıkan Cengiz Çandar'ın "Ortadoğu Rüzgârları" yazısına getirir. Türk ulusunun yabancılaştırma sürecine girmesi ve bunun sonucu olarak öğreti birliğinin

³⁵⁶ Mehmet Reha, "Sağın Hakkı", S. 12+7, Kasım 1970, s. 2-3.

³⁵⁷ Nuri Pakdil, "İçten Bir Sorgulama", S. 38+62, Mart 1980, s. 3-4-5.

bozulmasıyla birlikte yeryüzünün dengesinin bozulduğunu, bundan da en çok bizim, Ortadoğu ülkelerinin, Balkanların ve belki de Afrika'nın etkilendiğini anlatır. Her yerde kötülük tohumlarının yeşerdiğini söyler. Çandar, yazının başlarında Lübnan ve Filistinliler arasında bu fikrin yaygın olduğunu söyler. Lübnanlı bir gazetecinin Türkiye'nin sorununun bir kişilik sorunu olduğunu, ne Batılı ne de doğulu olduğunu ve yönünü Ortadoğu'ya dönmezse bunalımdan çıkamayacağı yönündeki görüşlerine yer verir. Bizim kimliğimizi ümmet bağlamının köklendirdiğini söyleyen Pakdil, ümmet bağlamına dönüp içten bir sorgulamaya geçilmezse durumun vahim olacağını ifade eder. Yazarın aklına Paris'teyken Roman bir tarihçiyle Balkanlar'daki Osmanlı etkisi üzerine yaptığı bir konuşma gelir. Bu tarihçi ona uygarlığınızın haklarını savunmadan buralardan uzaklaşmışsınız deyince, o da cevaben Türkiye'de bu hakları savunacak aydınların yetiştiğini söyler.

Ebubekir Sonumut, "Ateşe Tutmak"³⁵⁸ başlıklı yazısında, 1970'lerden sonra ağırlığı farklı seviyelerde olmak üzere sanat, edebiyat ve belki de tüm ilişkilere bir "Ortadoğu ögesi"nin eklendiğini belirtir. Giderek "Kimliğim ne oldu?" sorusunu soranların sayısının arttığından söz eder. Milliyet Sanat'ın Ekim 1980 sayısında Orhan Gencebay'ın müzikle ilgili bir söyleşinin yayımlandığını söyleyip buradan sanatçının Osmanlı'nın yakın zamana kadar tüm Müslümanlığın kalesi olduğunu ifade ettiği kısmı alıntılar. Derginin aynı sayısında Ergin Ergönültaş'ın da görüşlerine yer verildiğini ve onun da Osmanlı'daki toplumların hoşgörü içinde yaşamalarına ve müziklerine temas ettiğini aktarır. Ayrıca 3 Ekim 1980 tarihli Cumhuriyet gazetesinde Emekli General R. Ferit Erdoğan'ın sözlerine yer verilmiştir. Erdoğan, Ortadoğu'nun dengesinin Osmanlı'nın egemenliğinin sona ermesiyle bozulduğunu ve Osmanlı'yı yıkma peşinde olan İngilizlerin Ortadoğu politikası sayesinde dengesizliğin baş gösterdiğini söyler. Aynı gazetenin 21 Mayıs 1980 tarihli sayısında Libyalı aydın El Füturi İsa ile yapılan bir söyleşiye yer verilmiştir. Osmanlı'nın İslâm'ı Batı'ya karşı koruduğunu, yaptığı fetihlerle İslâm'ın gelişmesini sağladığını belirttikten sonra, Osmanlı'nın yıkılışının en çok İslâm'ı yaraladığını anlatır. 19 Ocak 1981'de yine aynı gazetede Suriyeli bir aydın Osmanlı'nın siyonistler karşısında boyun eğmeyi reddettiğini dile getirir. Bütün bunları Ortadoğu ögesinin anlaşılması olarak görür. Sözü Edebiyat dergisine getiren yazar, şu sözleri kaydeder: "Edebiyat Dergisini konumlamak için de, 'Ortadoğu ögesi'ni çok yakınımızda bulundurmamız gerekiyor

³⁵⁸ Ebubekir Sonumut, "Ateşe Tutmak", S. 38+73, Şubat 1981, s. 1.

kanımca. Algılamak için başka olanağımız var mı, Edebiyat Dergisinde sürekli açıklanan o büyük gerekliliği!”

Şükrü Karatepe, “Toprağın Kanı”³⁵⁹ başlıklı yazısında, bizim uygarlığımızın ana ilkelerinden birinin müjdelemek olduğunu belirttikten sonra, bugünkü Batı uygarlığının ise bizimkinin aksine bir korku ve umutsuzluğu getirdiğini konu edinir. Batı’nın insanı öte inancından, insanî olandan kopardığına ve adeta bir makineye çevirdiğine vurgu yapan yazar, artık bir bilinçlenmenin başladığını ve derinlerde de olsa bir umut ışığının belirildiğini anlatır.

Atasoy Müftüoğlu, “Gereksinme”³⁶⁰ başlıklı yazısının başında insanın bir uygarlık ürünü olduğundan ve ancak uygarlığın içinde bir anlam taşıdığından söz eder. Çağımızda Batı uygarlığı insana, insan da batı uygarlığına yabancılaşmıştır. Batı uygarlığının insanı yalnızca teknik düzeyde bir üretim-tüketim ilişkisi içinde gördüğünü ifade eder. Teknoloji Batı’yı ve insanını giderek bir çıkmaza sürüklemiştir. Teknoloji insanın bütün verimlerini elinden almakta, yerine sadece eşya vermektedir. Doğal gereksinimlere cevap veremeyen eşya da insanı baskı altına almaktadır. Batıcı düşünceler maddecilikle kendi uygarlıklarını ve insanlarını anlamsızlaştırmıştır. Uygarlığın insanla, insanın uygarlıkla tutarlı bir ilişkisi kalmamıştır. Dayanaklarını yitiren insanlar da şimdi çağın gerisinde bir ortamda yaşamaktadır.

Ulusumuz ve ulusumuzla aynı uygarlık içinde bulunan Ortadoğu ulusları, Batı’nın siyasal ve ekonomik üstünlüğü ve bu üstünlüğün sonunda başlatılan sömürgecilik karşısında etkinliğini yitirmiştir. Çağın onaylamadığı ve sert eleştirilerde bulunduğu Batı kurumlarını, doğu-batı uluslarını belirleyen yapı farklarını hesaba katmadan almamızı büyük bir yanlış olarak görür. Ulus olarak ne kadar yozlaşmış bir uygarlık içinde bulunursak bulunalım, bunun dışında bizi kuşatan bir öz uygarlığın varlığını yadsıyamayız. Uygarlığımızın Mutlak Kitap’a dayandığını belirten yazar, onun yeniden üzerinden geçmemiz gerektiğini ve Batıcılık tutsaklığına karşı, insanımızın kendi gerçeklerinin dünyasını kurmasını önerir.

İshak Yetiş, “Dirence”³⁶¹ başlıklı yazısında, olumsuzluğun insana bir eşya gözüyle bakan Batı uygarlığının seçilmesiyle başladığını ifade eder. Bu seçimle koşullandırılmış insandan birbirlerini sevmelerinin beklenemeyeceğini dile getirir. Batı’da insancılık düşüncesinin daha yeni dillendirildiğinden, bundan yola çıkarak

³⁵⁹ Şükrü Karatepe, “Toprağın Kanı”, S. 5, Haziran 1975, s. 6-7.

³⁶⁰ Atasoy Müftüoğlu, “Gereksinme”, S. 3, Haziran 1973, s. 2-7.

³⁶¹ İshak Yetiş, “Dirence”, S. 38+44, Eylül 1978, s. 1.

Batıcılığın kökeninde insancıl değerlerin yer almadığının söylenebileceğinden söz eder. Yerli düşünce değerlerine bakıldığında insana ne kadar değer verildiğinin görüldüğünü belirtir. Şimdi ortada yerli düşünce değerleriyle batıcı düşünce değerlerinin bir karışımı vardır. Kentlerin ortalarında alinteriyle karışık kandan oluşan ırmakların aktığını söyleyen yazar, tüm olumsuzlukların insanın insan olarak algılanmasıyla sonlanacağını anlatır.

M. Akif İnan, "Medeniyet Derken"³⁶² başlıklı denemesinde, bir medeniyetin temelinde yatan iki önemli öğeden birinin inanışlar, diğerinin ise ırk olduğunu, kişiliğini tamamlamış, bir medeniyet içinde yerini edinmiş, millet vasfını kazanmış bir toplumun başka bir medeniyet içine sürüklenmesinin tüm bunları hiçe sayma demek olduğunu ve Tanzimat'tan beri toplumumuzun içinde bulunduğu durumun buna en yakın örnek olduğunu belirtir. Batı'nın ulaştığı teknik düzeyle medeniyetin birbirinden ayrı şeyler olduğunu, fakat yakın tarihimizin aydınlarının tekniği Batı medeniyetinin bir uzantısı sandıklarını söyledikten sonra, çok büyük sarsıntılar yaşasa da kurduğumuz büyük medeniyetimizin hâlâ yıkılmadığını anlatır.

İsmail Kılıoğlu, "Eklenti"³⁶³ başlıklı denemesinde, ülkemize Batıcı düşüncenin bir gereksinimin sonucu değil, aksine içten ve dıştan bir zorlamayla girdiğini, Batı'nın özellikle İslâm uygarlığının sözcülüğünü yaptığı Doğu uluslarına aşağılayan, horlayan bir gözle baktığını, böyle bir ortamda yetişen aydınımızın da uygarlığımıza olan güveninin sarsıldığını söyler. Yazının sonunda ise aydınımızın uygarlık sorununu yeniden değerlendirmesini sorumluluğunun bir gereği olarak belirler.

Davut Dağ, "Çelişki"³⁶⁴ başlıklı yazısında, insanımızın içine zorla atıldığı, kendisine yabancı bir düzene itildiğini ve bunun sonucu olarak da toplumun bir çelişkiler yumağı halini aldığını belirtir. İnsanın kendi uygarlığı ya da onun kurumlarıyla olan özdeşliği ortadan kalkınca toplumda meydana gelen yıkımın daha bir ortaya çıktığını anlatır. Bu yıkım o denli kesin ve habersizce oldu ki aydınımız bile sorunlarını hep sonuçlar üzerinde bulmuştur. Hep bu sonuçların içinde bir şeyleri çözümlenmenin çabasını vermiştir. Ancak sanatçının asıl görevini sonuçlar üzerinde bir şeyler aramak yerine, insanımızı kendi uygarlık değerleriyle yoğurmak olarak anlatır. İnsanımızın tüm yaşananlara rağmen, kendisine uygun bir hayatı yaşamak noktasında umutlu olduğunu ifade eder.

³⁶² M. Akif İnan, "Medeniyet Derken", S. 19+5, Nisan 1972, s. 6.

³⁶³ İsmail Kılıoğlu, "Eklenti", S. 7, Şubat 1974, s. 1-2.

³⁶⁴ Davut Dağ, "Çelişki", S. 18, Temmuz 1976, s. 6.

Davut Dağ, “Hepsi De Bir Sürgünü Yaşamaktadır”³⁶⁵ başlıklı yazısında, insanın yaşantısında seçerken ve yönelirken özgür olduğunu, fakat günümüzde insanın özgürce seçme yolların kapandığını söyler. Her şeyin putlaştırıldığı bu dünyada onur imgesinin dahi putlaştırıldığını anlatır. Reklamlarda tek seçim yolunun gösterildiğini, bunu da köleleştirme ve yeni putlar çıkarma olarak belirler. Çağdaş insanın kendi isteminin dışında eylem yaptığının bilincinde olmadığını dile getirir. Yazar ve şairlerimizin ise uygarlık değerlerimizden uzaklaşarak kendilerini putlarına adadıklarına ve bizim sorunumuzun da burda başladığına vurgu yapar

“Notlar 2”³⁶⁶ başlıklı yazıda, Arnold Toynbee’nin “Sınav Geçiren Uygarlık” kitabından yapılan alıntı N. P. imzasıyla çevrilmiştir. Yazar, bütün Müslümanların birliği anlamına gelen Panislâmizm’in uykuda olduğunu belirtir. Tarih boyunca İslâm’ın yayıldığı Doğu dünyasının Batılı istilacılara karşı sert bir şekilde direnmesini sağladığını örneklerle ortaya koymuştur. İnsanlığın şimdiki durumunda yine böylesi tehlikeler hissedilirse İslâm’ın yine tarihî rolünü oynamak için ortaya çıkabileceğini vurgular.

Davut Dağ, “Kendini Konuşmuyor”³⁶⁷ başlıklı yazısına, ilk önce günümüzden iki yüzyıl önce yaşayan bir genç ile yaşlı birinin durumunu anlatarak başlamıştır. Bunu yapmasındaki neden günümüz insanın ne kadar dışlaştığını ortaya koymaktır. Duygusu, tutkusu ve beğenisiyle içinde bulunduğu ortama koşullandırılmıştır. Bu anlamda özgürlüğünü yitirmiştir. Çünkü seçimlerini hep dışa göre yapmıştır ve edilgendir. İnsanın önceden içinde taşıdığı ölümün artık dışlaştığını, bunda çağın yeni bulguları ve ilişkiler düzeninin ölümle özdeşliğinin de etkisinin olduğunu belirtir. Çağımızda yaşamın parça parça bir hal aldığı ve bu yüzden bütüne ulaşamadığımızı anlatan yazar, çoğunlukla gündelik olanı yaşam olarak algıladığımızı ifade eder. Herkesin az çok ortak kişilikler yaşadığını, kendi kişiliğini ve özgünlüğünü koruyan çok az insan olduğunu söyler. İnsanların reklamlar ve hızlı tüketim araçlarıyla geliştirilen ortalama bir beğeniyi yaşadıklarına temas eden yazar, hep bir ikinci kişiliği yaşayan günümüz insanını bir oyuncu olarak yorumlar. Çağımızda insandan hızla uzaklaşıldığını, emeğin, alınterinin her gün konuşulmakta, yazılmakta olduğuna, fakat kimsenin terlemediğine dikkat çeker. Çünkü bunların emeğin, alınterinin edebiyatını yaptıklarını anlatır. Türkiye’nin de çağdan ayrı düşünülemeyeceğini, yabancılaştırmanın ülkemizde olduğu gibi diğer Ortadoğu ve

³⁶⁵ Davut Dağ, “Hepsi De Bir Sürgünü Yaşamaktadır”, S. 38+28, Mayıs 1978, s. 4.

³⁶⁶ N. P. , “Notlar 2”, S. 4, Eylül 1973, s. 5.

³⁶⁷ Davut Dağ, “Kendini Konuşmuyor”, S. 38+32, Eylül 1977, s. 8-7.

Afrika ulusları için geçerli olduğunu vurgular. Boşlukta olan insan tipinin Batı'da da olduğunu, fakat arada bir farkın bulunduğunu ve doğu ülkelerinin bunun içine zorla itildiğini belirtir. Bu ülkelerin yazar ve sanatçılarından çağın insan dışılığına, oyuncularına karşı direnmelerini ister.

Davut Dağ, "Üs"³⁶⁸ başlıklı denemesinde çağımız insanları arasında baş gösteren yabancılaşmayı aşmanın tek yolu olarak konuşmayı gösterir, ancak bu şekilde insanların aralarına ördüğü kalın duvarların ortadan kalkacağını belirtir.

Edebiyat'ta "Yabancılaşma"³⁶⁹ olgusu üzerine bir açikoturum düzenlenir. Katılımcılar Ali Göçer, İlhami Çiçek ve Eyüp Önder'dir. İnsanın öğretinin dışına çıkmasıyla yabancılaşmanın başladığı, bunun Batı ve Doğu toplumları için farklılık arz ettiği belirtilir. Batı'da bir kültür değişiminin yaşanmadığını, sadece makinenin insan hayatına yoğun bir biçimde girmesi, ruhsal dengenin bozulması ve bunun sonucunda yadsımanın ortaya çıkmasının söz konusu olduğu söylenir. Kültür değişiminin yaşandığı Ortadoğu uluslarında ise yabancılaşmanın daha yıkıcı bir etki gösterdiği dile getirilir. Özellikle de Türkiye'de Batılılaşma hareketiyle beraber, kendi uygarlığımızdan çok farklı kaynaklardan beslenen bir uygarlıkla karşı karşıya gelmemiz nedeniyle yabancılaşma ve kimliksizleşme sürecine girdiğimiz belirtildikten sonra bu sorunun çözümünün yine sanat ve edebiyat sayesinde gerçekleşeceği anlatılır.

Nuri Pakdil, "Batı Günlüğü" başlıklı üç sayı süren yazısında Paris ziyaretinde tuttuğu notları yayımlamıştır. Paris'te yurdunu daha iyi algıladığını söyleyen yazar, şu cümleleri günlüğüne not eder:

"Yurdumun acılarını buradan daha iyi duyuyorum. Dağınıklığını parçalanmışlığı görüyorum. İlk parçalanmış ruhumuz olmuş. Yabancılaşma bıçaklarıyla yüreklerimizi doğramışlar. Şimdi parçalanmış yüreklerin seğirmesi. Bin yıllık, yüzde yüz kendisinin olan yerli uygarlığına Türk aydınları dönmelidir. Yerli uygarlığımıza dönüşümüzü engellemek için, elimizi yerli değerlere uzatmayalım için tuzak kuruyor yurt düşmanları bize.

Ey Paris, doğu çocuklarının akıllarını başlarına toplayacakları günü göreceksin."³⁷⁰

Yerli düşünceden ve onun savunucusu aydından söz eder ve onların sayesinde Türk halkına yeni bir ruh geleceğini ifade eder:

³⁶⁸ Davut Dağ, "Üs", S. 38+50, Mart 1979, s. 8.

³⁶⁹ Ali Göçer, İlhami Çiçek, Eyüp Önder, "Toplantı", 38+85, Şubat 1982, s. 4.

³⁷⁰ Nuri Pakdil, "Batı Günlüğü", S. 19+5, Nisan 1972, s. 2.

“Uygarlığımızın özündeki ölkü –biz buna ‘yerli düşünce’ diyoruz- Türk halkının gönlünde canlı, verimli duruyor. Bu, yurdumuzun dayanağıdır, çürümek için. Ama bir düşüncenin buyurucu bir düzeye çıkabilmesi aydınlar aracılığıyla olur.

Ülkemizde, bilinen, ters bir gelişim oldu. Uzun süredir, batılılaşmak çabası sürdürüldüğünden, yerli düşünceye yabancı bir aydınlar takımı çıktı ortaya. Bunlar, Türk halkını yabancılaşmaya doğru çektikçe, Türk halkı mih gibi çivilendi yere, kıpırdamadı.

Şimdi, Türk halkının bozulmamış benliğinden kendi aydını da belirmeye başlamıştır. Bu aydınlar çoğaldıkça Türk halkına yeni canlılık gelecek.”³⁷¹

Nuri Pakdil’in “Bir Yazarın Notları IV” adlı eserinin 118. sayfasında geçen “: kamış kalemlerle yukardan aşağı çekilen bir elif gibi dikkafalılık mı arıyorum ne ben!” cümlesinden hareket edilerek Cervantes’in “Don Quijote” adlı eseri üzerine bir açıkoturum düzenlenmiştir. Ali Göçer ve Fuat Altınsoy görüşlerini bildirmiştir. Dikkat çeken iki yorumu alıntılalım:

“Fuat Altınsoy — (...) Cervantes yanlış bulduğu şövalye romanlarını yıkayım derken aşkı, yiğitliği, ödünsüz inanmayı da Batı’nın yaşamından silmenin ilk adımını atmış olur. Ayakta kalan Sancho’dur ve ikiyüzlü, çıkarıcı bir iyilikçilik hüküm sürmeye başlamıştır.”

“Ali Göçer — (...) Nasıl XIX. yüzyılda Nietzsche Tanrı insanın içinde öldü diyerek Batı toplumunun çürüyüşündeki son aşamayı imlemişse, Cervantes de Don Quijote’yi öldürmekle Batı toplumunun içindeki ölkücü düşüncenin ölümüne tanıklık etmiştir.”

f. Çağın önemli konularından sömürgecilik de dergide kendine yer bulmuştur:

Aime Cesaire, “Sömürgecilik Üzerine Söylev”³⁷² başlıklı yazısı, Emin Ziyaoğlu tarafından çevrilmiştir. Yazar, temel sorunlarına çözüm getiremeyen uygarlığın can çekiştiğini söyler. Batı uygarlığının bu durumda olduğunu, çünkü işçi sınıfı ve sömürgecilik sorunlarını çözemediğini belirtir. Avrupa’nın kendini temize çıkarmak adına artan bir ikiyüzlülüğe sığındığını, ancak Avrupa’nın ahlaken ve manen savunulamayacağını ifade eder. Avrupa uluslarının sadece cinayetle

³⁷¹ Nuri Pakdil, “Batı Günlüğü”, S. 19+6, Haziran 1972, s. 3.

³⁷² Aime Cesaire, “Sömürgecilik Üzerine Söylev”, Çev. Emin Ziyaoğlu, S. 4, Mayıs 1975, s. 1.

suçlanmadığını, bunun yanında kendilerini savcı, yargıç yerine koyarak milyonlarca insanı suçlayıp haklarında iddianameler düzenleyerek yargılamaya kalktıklarını anlatır. Çin Hindi, Madagaskar, Afrika ve Antiller'deki insanlara yapılan zulümleri hatırlatan yazar, bütün bunları dile getiren çok az aydının olduğunu ve hepimizin ortak kabahatini ise Avrupa'nın türlü ikiyezülülüklerine iyi niyetle aldanmak olarak belirler.

Emin Ziyaioglu, "Biz Anladık"³⁷³ başlıklı yazısında, sömürgeciliğin buyruk olduğu bir çağda yaşadığımızı belirtir. Özellikle de doğu uluslarının sömürüldüğünü, ancak doğu güçlerinin bunun farkına vardığını anlatır. Sömürücü güçler de boş durmayarak doğu uluslarını bölmek ve birbirine düşürmek için harekete geçmiştir. Batı'nın sömürgeciliğinin anıtı olarak Arabistan'ın tam orta yerine İsrail devletini diktiğini söyleyen yazar, bu devletin Müslüman Araplara yaptığı zulümlerin hâlâ devam ettiğini ifade eder. Yaşanan Ekim savaşını Amerika'nın silah stoklarını eritmek için çıkardığını, şu an bitirmek istenen savaşın stokların dolmasıyla yeniden başlayacağını dile getirir. Böyle olmazsa Amerika'nın ekonomisinin batacağını anlatır. Bunun da Ekim savaşının dıştan görünen nedeni olduğunu, derine inildiğinde uyanan Ortadoğu uluslarının uygarlık bilinciyle yeni bir birlik kurmaları olasıdır. Bağımsızlık kavramının yalnızca ekonomik ve siyasal yaklaşımlarla açıklanamayacağını, gerçek bağımsızlığın kendi uygarlık değerlerine bağlılıkla kurulabileceğini belirtir.

Arif Ay, "Afrika Soluğu"³⁷⁴ başlıklı yazısında, Afrika uluslarının birer birer bağımsızlıklarını kazandıklarını konu edinir. Batı'nın yıllardır sömürdüğü kıtayı şimdilerde özgürlük sağanağına tutmasının altında yatanları açıklamıştır. Batının geçimini bu kıta üzerinden sağladığına ve kıtanın sahip olduğu zengin yeraltı kaynaklarına dikkat çekerek batının bu nimetlerden vazgeçemeyeceğini vurgular. Afrikalıların artık bilinçlenmeye başladığını belirten yazar, Sudanlı şair Muhiddin Fârif'in "Uyandı Kız" şiirinin bu bilinçlenmeyi yansıtması bakımından alıntılar. Afrika uluslarının bu bilinçle birleşmesiyle Batı'nın karşısına dikilebileceklerini söyler. Batı Afrika'nın İslâm'la bilinçlendiğini bildiğinden, daha kısa yoldan emperyalizmin parçala-böl-yut taktiğini uyguladığına dikkat çeker ve bunun için şimdilerde kıtada küçük küçük devletlerin oluştuğunu belirtir. Bunların da birbirleriyle düşman edilerek birbirlerinin sonu olmalarının sağladığından ve bunun da 20. yüzyıl sömürgeciliğinin yeni taktiği olduğundan bahseder. Ayrıca Batı'nın kurduğu bu küçük devletler

³⁷³ Emin Ziyaioglu, "Biz Anladık", S. 5, Kasım 1973, s. 6.

³⁷⁴ Arif Ay, "Afrika Soluğu", S. 38+31, Ağustos 1977, s. 1.

sayesinde kendi kültürünü daha kolay yaymayı amaçladığını, bu insanları kendi benliğinden uzaklaştırarak bir köleye çevirmeyi istediğini söyler. Afrika'nın bu oyunun ayırımına er geç varacağını ve bunun da ancak Mutlak Ses'e kulak vermekle olacağını ifade eder.

Erkam Abdülhamid, "Gecikmiş Birtakım Sorular"³⁷⁵ başlıklı yazısında, çağımızda insanın fiziksel yapısı ve organlarıyla ilgili önemli ölçme işlemlerinin yapıldığını, fakat bunların yapılmasındaki amaç insan değil, onun enerjisinden daha fazla nasıl faydalanabilirizdir. Sonunda bu ölçme biçme işleri fabrikanın daha çok üretim yapabilmesi için bir standartlaşmaya varmıştır. Bundan böyle sahip olduğumuz bütün eşyalar bir elden çıkma ve aynı olacaktır. Böyle bir konumda artık insandan söz edilemeyeceğini belirtir. Tüm bunların sömürü çarkının daha iyi dönmesi için yapıldığını vurgular. Sömürünün artık uluslararası bir boyuta ulaştığına dikkat çeken yazar, dünya genelinde bir standartlaşmaya gidilirken önemli bir fiziki yanlışlık yapıldığını ve bunun da belli bir bölgede yaşayan insanların "antropometrik ölçüleri"nin farklılık göstermesi olduğunu anlatır. Ayrıca ülkenin kültürünün, tarih birikiminin de göz önünde bulundurulması gerektiğini söyler ve bunları dikkate almayan bir teknolojinin ise insana zulüm edeceğini dile getirir.

Ebubekir Sonumut, "Kelebekler"³⁷⁶ başlıklı yazısında, dünyanın dört bir yanındaki ezilen, sömürülen ve bağımsızlık savaşı verenlerin yanında olduğunu ve hatta onlarla özdeşleştiğini belirtir. Ak, arı, sorumlu ve passız bir mülkiyetin başının tacı olduğu, faize koşanların durması gerektiği, metafizikten uzaklaşmanın insanı tekdüzeliğe götürdüğü, insan onuruyla çelişen kanunların tüm ülkelerde yürürlükten kaldırıldığında rahata erişilebileceği gibi görüşlerini açıklar.

Davut Dağ, "Ur"³⁷⁷ başlıklı yazısında, sömürüyü, haksızlığı, baskıyı gören insanın yalnızlıkla kuşatıldığına değinir. Bunun için de baskıya, sömürüye, insanı yalnızlaştıran yönetimlere karşı eylemi yüceltiklerini, haksızlığın, zulmün urunu kazımak için topluma şiir aşısı yaptıklarını söyler ve zamana tanıklıklarını bu şekilde ortaya koyduklarını ifade eder.

Arif Ay, "Ağ"³⁷⁸ başlıklı yazısında, insanın özüne uymayan dizgelerin bir uzantısı olan güncel uğraşların, kurumların, kanunların oluşturduğu bir ağla çevrili olduğunu belirtir. Örumcek için bir bilgelik göstergesi olan ağın insan için bir tutsaklık

³⁷⁵ Erkam Abdülhamid, "Gecikmiş Birtakım Sorular", S. 38+104, Eylül 1983, s. 1-3.

³⁷⁶ Ebubekir Sonumut, "Kelebek", S. 38+55, Ağustos 1979, s. 1.

³⁷⁷ Davut Dağ, "Ur", S. 38+38, Mart 1978, s. 6.

³⁷⁸ Arif Ay, "Ağ", S. 38+41, Haziran 1978, s. 1.

simgesi olduğunu söyleyen yazar, ağın giderek insanın iç dünyasını kuşattığını ve onu böceklettiğini anlatır. İnsanın bu olumsuzluklar ağını yırtma çabasında olduğunu ve ağ bozmada Türk ulusunun üstat olduğunu altını çizer.

Dergide İhsan Kul tarafından yazılan mektuplar “Afrika Postası” başlığıyla yayımlanmıştır. Tripoli’den yazdığı 3 Haziran 1982 tarihli mektubunda, dikkat çekici bir tespiti paylaşır: “Tüm yabancıların ‘fiilen’ Afrikalıları ve Afrika’yı sömürdüklerini görüyorum. Acı. Çok hem de. Kuramsal bilgi değil söylediklerim. Müşahede. Buna karşılık gençlikse, çılgın, başıboş, deli. Yöneticiler, halkı inandırmışlar kendilerine. Her gün görünürler tv’de.”³⁷⁹

- g. Çağ insanının içinde bulunduğu bunalım, bozulan eşya-insan dengesi, teknolojinin insanı baskı altına alması gibi konular sürekli vurgulanmıştır:

Arif Ay, “Esenlik”³⁸⁰ başlıklı yazısında, teknolojinin insanları olumsuz etkilemesinin yanında doğadaki diğer canlıları da olumsuz etkilediğini anlatır. Bu karabasana en çok direnenin ağaçlar olduğunu, kuşların direnmelerinin kısa sürdüğünü belirtir. Ankara’da çoğunun öldüğünü söyleyen yazar, böyle giderse insanların da ölümle yüz yüze geleceklerini söyler. Günümüz insanın, bireysel ya da toplumsal bunalımlarının kökeninde, teknoloji karabasanının, doğadan kopmuşluğun payının büyük olduğunu vurgular.

Ebubekir Sonumut, “Söylev I”³⁸¹ başlıklı yazısında çağımızda her yeri kirli mülkiyetin sardığını belirtip kirli mülkiyeti, tembelliği, vurdumduymazlığı yok etmek için bir ateş sunduğunu ve insanların varlığını sürdürebilmesi için bu ateşi başkalarına da vermesini öğütler. “Söylev II”³⁸² başlıklı yazısında ise sürekli eşya alımlarıyla, yağmalarıyla ve bunlarla övünmeyle ruhsal yoksunluğumuzu daha da yoğunlaştırdığımızı, oysa tam tersine olabildiğince yalınlaşmaya, duyarlılığımızı insan ısıyla çoğaltmaya, insanların acılarına ortak olmaya çabalamamız gerektiğini vurgular.

Eyüp Önder, “İnsan Sıcaklığı”³⁸³ başlıklı yazısında, insanın eşyaya gösterdiği özeni kendine göstermediğinden söz eder. İnsanın sıcaklığını eşyaya aktardığını, içimizdeki ısı tükenince de eşyanın bizi yakmasının kolaylaştığını belirtir. Aldanma

³⁷⁹ İhsan Kul, “Afrika Postası”, S. 38+90, Temmuz 1982, s. 2.

³⁸⁰ Arif Ay, “Esenlik”, S. 38+40, Mayıs 1978, s. 2.

³⁸¹ Ebubekir Sonumut, “Söylev I”, S. 38+57, Ekim 1979, s. 1.

³⁸² Ebubekir Sonumut, “Söylev II”, S. 38+58, Kasım 1979, s. 1.

³⁸³ Eyüp Önder, “İnsan Sıcaklığı”, S. 38+47, Aralık 1978, s. 1-5.

ve yabancılaşmanın öncelikle kendimizde başladığını söyleyen yazar, ruhumuzun açlığından çok midemizin açlığını düşündüğümüzü anlatır. Günün birinde insanın içindeki ateşi yeniden yakacağını, bilgelikle üstündeki eşya yığını atacağını ifade eder. Yabancılaşma nasıl süreç işiyse öze dönmek de bir süreç işidir. Öze dönüşün hareket noktasının inanç olduğunu, uygarlığın da yapısının bundan oluşturduğunu ve gücünü bundan aldığını söyler. Çağımızda işlenen fenalıkların insanların ayırımında olamayabileceğini, ancak sanatçıların bunu bilmezlikten gelmemeleri gerektiğini dile getirir ve bildiği halde söylemezse onun da cellâtleşeceğini anlatır. Fenalığın gerçek yüzünü gören sanatçının önce kendi konumunu belirlemesi gerektiğinden, kendi konumunu belirlemeden konuşan sanatçının engelleri aşma yerine sorunları biraz daha karmaşıktırdığından bahseder. İnsanı algılamak nasıl tümünden bir algılamayı zorunlu kılıyorsa uygarlığı özümlemenin ve yorumlamanın da tümünden bir yaklaşımı gerektirdiğini söyler. Uygarlığın kimi değerleri alınır, kimi değerleri yok sayılırsa intiharın başladığını belirtir. Sanatçının insana olumsuzluklarla yaklaşmasını, bu olumsuzlukları içinde bir dinamo gibi akıma dönüştürmesini ve o akımdan aldığı ışıkla insana varması gerektiğini vurgular.

Ali Göçer, "Sıkıyönetim"³⁸⁴ başlıklı yazısının başlarında, ilk insanın yeryüzüne indiğinde her şeyin emrine verildiğini, bir yeryüzü imparatorluğuyla karşılaştığını belirtir. Günümüze kadar gelen bu süreçte insanla doğadaki diğer varlıkların ilişkilerinin çeşitlilik arz ettiğini söyler. İnsanların zaman zaman aya, güneşe, yıldızlara, ateşe vs. taptıklarını, zaman zaman da doğadaki öteki varlıkları aşan bir güce inandıklarını anlatır. Bunları anlatmasının nedenini günümüzdeki konumu ortaya koyabilmek olarak açıklar. Teknolojinin gelişme ve hızlı kentleşmenin yeryüzünü oluşturan insan, hayvan ve bitkiden hayvan ve bitkiyi dışarıya ittiğini ve insanla nesnenin karşı karşıya kaldıklarını ifade eder. Nesnenin üstüne gelmiş olan insanın artık nesnenin altına düştüğüne dikkat çeker. Geçmişteki doğadaki varlıklara tapınma durumunun şimdi nesneye mistik bağlanmaya dönüştüğünü vurgular. Yapılan tüm olumsuzlukların çoğunu nesnenin amaçlanması olarak görür. İnsanda oluşan olumsuzlukların ana nedeninin dışımızı kuşatan nesnenin iç evrenimize yansması olarak yorumlar. İçimizde oluşan boşluğun ancak Tanrı'ya sığınma ile doldurulacağını ifade eder.

³⁸⁴ Ali Göçer, "Sıkıyönetim", S. 38+44, Eylül 1978, s. 1-4.

Rasim Özdenören, “Sığınak”³⁸⁵ başlıklı denemesinde Batı insanının kendi içinde keşfedemediği şeyi eşyada bulacağı zannına kapıldığını, eşyayı bir tüketim nesnesi olmaktan çıkarıp bir amaç haline getirdiğini, bir sığınak olarak görülen eşyanın elde edilmesiyle bu sığınanın çöktüğünü, kapitalizm ve komünizm dışında bambaşka bir hayat tarzına yönelmesi gerektiğini ve gerçek sığınanın Tanrı’dan başkasının olmadığını anlatır.

Davut Dağ, “Uzlaşma”³⁸⁶ başlıklı yazısında, hayatın parıltılı çizgilerinden uzakta yaşadığımızı ve hayata bilinçsizce katılabildiğimizi belirtir. Çağımızın bir cinayet ve sömürü çağı olduğunu ve çağın bu konumunun sürekli gündemde kalacağını anlatır. Yüzyılımız kadar hiçbir çağın dünyanın karmaşasını bu denli tanımadığını ve insanın bu çağda çok fazla sıkıştırıldığını ifade eder. Çağ insanının sorumluluktan, hatta kendi kişiliğinden bile kaçtığını söyleyen yazar, artık onun da bir sayıdan ibaret olduğunu, teknolojinin son aşamasında insanın nicel bir değer halini aldığını dile getirir. Teknolojinin her çarptığı insanı bir parçası yaptığını ve insanın dağıldığını, bunun da insanın doğayla, eşyayla ve kendisiyle olan uzlaşmasını kopardığını belirtir. Kentlerin uygarlıkla, insanın da kentle özdeş olduğunu anlatan yazar, insanın kentte kişiliğini topladığını, kültüre ve uygarlığa onun yoluyla vardığını ifade eder. Günümüzde ise büyük kentlerin bütün bunların aksine insanı bölüp parçaladığını, sonunda ortaya yılgın ve edilgin insanlar çıkardığını dile getirir. Yazar, kente kent olduğu için karşı değildir, kent ile insan arasındaki uyumsuzluğa karşıdır. Kendi uygarlığımızın sonucu olmayan kentlerin karşısındadır. Bu uyumsuzluğun kaynağı olan tüm yabancı uygarlık kırıntılarına karşı yine kenti savunur.

Abbas Yahya, “Aygıt”³⁸⁷ başlıklı yazısında, insanı öldürme olayının tekniğin gelişmesiyle birlikte her geçen gün insan elinden uzaklaştığını, ölen insanla tekniklerin karşı karşıya kaldıklarını konu eder. Tehdit genel olduğundan herkes kendisine fiilen yönelmeyen haksızlık karşısında susmaktadır. Bunun da insanın onurunu ve kişiliğini zedelediğini belirtir. Haksızca insan öldürmek ne denli onura tersse, bir de bu teknik yoluyla yapılıyorsa daha terstir. Çünkü insanîlik ortadan kalkmıştır. Düşman karşısında, mertlik, yiğitlik, gözükaralıkla direnmek övünülmesi gereken niteliklerdenken teknik gücün hepsini ortadan kaldırdığını anlatır.

³⁸⁵ Rasim Özdenören, “Sığınak”, S. 19+6, Haziran 1972, s. 1-7.

³⁸⁶ Davut Dağ, “Uzlaşma”, S. 38+30, Temmuz 1977, s. 4.

³⁸⁷ Abbas Yahya, “Aygıt”, S. 38+91, Ağustos 1982, s. 8.

Arif Ay, "Döngüde Kalanlar"³⁸⁸ başlıklı yazısında evrenin varoluş nedeninin insan olduğunu hatırlatmış ve insanın da bu varoluşun amacına uyan eylemlerle yaşamını sürdürmesini istemiştir. Ancak şimdilerde insanın makine kuşatması altında, bir korku çağında yaşadığına dikkat çeken yazar, Batı uygarlığı merkezli olarak ortaya çıkan bu kötü tabloyu yine Batılı yazarların düşünceleri ve eserlerinden hareketle anlatmıştır.

Cahit Yeşilyurt, "Çöl Uzadıkça"³⁸⁹ başlıklı yazısında, çağımızda insanın özvarlığına yönelik olumsuzlukların giderek çoğaldığını söyler ve bu olumsuzlukların insanın kendi seçiminden kaynaklanmasını ise düşündürücü bulur. Bunu varoluş gerçeğinden uzakta kendini kurmaya çalışan insanın yapay koşullarla tutuklanması olarak tanımlar. Yanlışların çoğalması ve insanın eşyayla kuşatılmasıyla çölün iyice büyüdüğünü söyler. Nedim Gürsel'in Türk Dili dergisinin Eylül 1977 sayısında çıkan "Cezayir" başlıklı yazısında çölün giderek kente yayılmaya başladığına temas ettiğini aktarır. Yeşilyurt ise bunun tüm insanlık için geçerli bir sorun haline geldiğini belirterek çölleşmenin çok önceden kendimiz olmaktan uzaklaştığımızda, yabancılaştığımızda başladığını ifade eder.

Selim Yavuz, "Özsaygı"³⁹⁰ başlıklı yazısında, teknolojinin hâkimiyeti altına girmiş olan insanın yeryüzündeki konumu bir araç, bir sayı durumuna düşmüştür. Yeryüzündeki konumu değersizleşmiş olan insanın ne kendine ne de başkasına saygı duymadığını belirtir. Bu saygı yoksunluğunun da insanda ya kendi varlığını tümünden hiçleştirmeye ya da kendini Tanrı sanarak diğer insanları hiçleştirmeye vardığını anlatır. Saygıyı yitiren insanın en belirgin özelliğini kendini ve etrafındakileri kolayca aldatabilmesi olarak gösterir. İnsanlığın bunalımının asıl nedenini saptamak için öncelikle "İnsanın yeryüzündeki konumu, yeryüzündeki işlevi nedir?" sorusunun cevaplanmasının gerektiğini ifade eder. Bu sorunun sürekli olarak aklın bir köşesinde tutulup üstüne düşünülmesini ister. Ancak bu şekilde öğretinin insana verdiği saygının yerin anlaşılacağını söyler. İnsanda kendine ve başkalarına saygının Tanrı'ya inanmakla, kulluk bilincini canlı tutmakla oluşacağını vurgular.

İtalyan Türkolog Anna Masala ile yapılan söyleşide makinenin insan hayatı üzerinde kurduğu hâkimiyet konusuna da gündeme gelir:

"Biz hizmet için aradık onu. Bir sahip bulduk. Biz makina için yaşıyoruz, çalışıyoruz. Makinayla değil. Demek ki, hayatımız insan hayatı olmaktan çıktı.

³⁸⁸ Arif Ay, "Döngüde Kalanlar", S. 18, Temmuz 1976, s. 1-2.

³⁸⁹ Cahit Yeşilyurt, "Çöl Uzadıkça", S. 38+34, Kasım 1977, s. 10.

³⁹⁰ Selim Yavuz, "Özsaygı", S. 38+34, Kasım 1977, s. 2.

Hayatımız bir makina hayatı oldu. Ama bunda makinanın suçu yok galiba. Suç bizim, kabahat bizim.

Bir elektronik beynin insan olacağını sandık, inandık da buna. Oysa, bir elektronik beyin insan olamaz. Batı uygarlığının trajedisi budur.

Çünkü makinanın metafiziği yoktur.”³⁹¹

İrfan Çevik, “Çürümüş İlişkiler Evreninde”³⁹² başlıklı yazısında, bir düşküne, bir yoksula yardım etmenin görevimiz olduğunu belirtir. Eşya-insan dengesinin kurulması ve sömürünün ortadan kaldırılmasının öneminden bahseden yazar, yeryüzünü değiştireceklerin onurunu koruyanlar arasından çıkacağını ifade eder.

- h.** Çağ insanının metafizik yoksunluğuna değinilen yazılar vardır. Bu yazılarda çağın insan üzerindeki baskısının ancak bir mutlaka bağlanmakla sağlanacağı anlatılır:

Mehmet Kurşun, “Sarılmak Mı Sıkıca Boşalmış Bir Bütete”³⁹³ başlıklı yazısında sürekli vurgulayıp üstünde durmamız gereken gerçeğin Tanrı düşüncesi olduğunu belirtir. Tüm dünya yazarlarının ve düşünürlerinin üzerinde durması gereken evrensel sorun budur. Günümüz insanı Tanrı’dan uzaklaştığı için mutsuzdur. Batılı aydınının insanın kaçınılmaz sonunu korku içinde gördüğünden önlemler aradığını söyleyen yazar, Türk aydınının hâlâ batıyı benimsemesini şaşkırtıcı bulur. Çağ insanının zamanını boşa geçirdiğini, ancak denetim altında olduğunu bilen insanın zamana karşı sorumluluk duyabileceğini dile getirir. İnsanın çağın acısını içinde duymasıyla ancak köklü bir değişim isteyen atılımı gerçekleştireceğini söyler. Acının bilinci törpülemenin aksine körelttiğinden ve bilinç körelmesinin de insanın düş gücünü bitirdiğinden bahseder. Düşsüzlüğün geçmiş ile gelecek arasındaki bağı kopardığını dile getiren yazar, düşlemenin yakıtının ülkü olduğunu ve bu ülkünün de Tanrı inancına dayandığını anlatır. Geçmişle bağ kuramayan günümüz insanının düşsüz bir algı kıtlığı içinde, yirmi dört saati kendine ülkü edinerek yaşadığını ifade eder. Bunun da insanın doğal yapısında bulunan mücadele verme gereksinimini ortadan kaldırdığına değinir.

³⁹¹ a. g. k. , s. 2.

³⁹² İrfan Çevik, “Çürümüş İlişkiler Evreninde”, S. 38+62, Mart 1980, s. 7.

³⁹³ Mehmet Kurşun, “Sarılmak Mı Sıkıca Boşalmış Bir Bütete”, S. 38+34, Kasım 1977, s. 5.

Davut Dağ, “Duvarlar”³⁹⁴ başlıklı yazısında, çağ insanın kendini somuta, küçüklüğe, geçici olana hapsettiğini ve bunun yanında aşkı, sonsuzluğu, fizikötesini yadsıdığını dile getirir. Kendini yeterli gören bu insanın, insan olmanın kıymetini ve yüreğin işlevini bilmediğini belirtir. Ancak geleceğin yüreğin işlevini bilen, iyiyi ve güzeli tanıyan insanların elinde filizleneceğine vurgu yapar.

Mehmet Kurşun, “Yaşama Mazgalların Arkasından Bakan İnsanlar”³⁹⁵ başlıklı yazısında çağa korkunun hâkim olduğunu yazar. Teknolojinin hız alanındaki olağanüstü aşamasının belki de korkuyu geçme, korkudan uzaklaşma kaygısından doğduğunu belirtir. Çağın ölüme hızla gittiğinin altını çizen yazar, maddeye giden hız ne kadar artıyorsa, içe uzanan yolların ağzını kapatan barikatların da o kadar yükseldiğini anlatır. Çağ insanı anlık heyecanlar içinde bulunan hayattan soyutlanıp biraz daha yaşamayı arzulamaktadır. Bu nedenden dolayı yaşama bireysel faydacılık açısından bakılmaktadır. Biraz daha yaşayabilmek adına türlü saçmalıklar üretilmektedir. Çağ insanının yanıldığı en önemli noktanın tek yönlülük yani gözün sadece dışarı dikilmesi olarak anlatır. İç evrene yönelik bir arayışın dış evrenin de gizini sakladığını ifade eder. Çağ insanının tanrısalı özümsemek, kendine ulaşmaya çalışmak, derinleşmek, bütünleşmek sayesinde çözüme ulaşabileceğini vurgular.

Mehmet Kurşun, “Ussal Başkaldırı Tinsel Bağlılık”³⁹⁶ başlıklı yazısında, insanı çok büyük okyanusa benzetir. Derinliklerinde saklanan gizlerin kavranması güçtür. İnsanın içinde biriken coşkuyu dışarıya vurmak istediği bir an gelir, fakat bu olanağa eriştiğinde tutulup kalır. Aynı duruma yazarların, şairlerin, sanatçıların da düştüğünü belirtir. Hepsinin ölümsüz söze varmayı çalıştıklarını, ancak çoğu kez bu noktaya varamadıklarını anlatır. Ayrıca hepsinde kendini aşma, daha ilerilere ulaşma isteğinin bulunduğunu belirtir. Kutsala inanmayan bir sanatçının insanın içine seslenemeyeceğini söyleyen yazar, insanın aklıyla kalbini birleştirmesi gerektiğini vurgular.

Ali Göçer, “Ürpertiden Kaçmak”³⁹⁷ başlıklı yazısında, çağ insanının bir tikanıklık içinde olduğunu, bu tikanıklığı aşmak için çaba göstermediğini, gösterse de çabuk yorulduğunu anlatır. İlişkilere yön veren olağanüstülüklerin bitmesinin insanı bireyselliğe ittiğini söyler. Bunalan insanın başkalarına zarar vermekten

³⁹⁴ Davut Dağ, “Duvarlar”, S. 17, Haziran 1976, s. 4-3.

³⁹⁵ Mehmet Kurşun, “Yaşama Mazgalların Arkasından Bakan İnsanlar”, S. S. 38+28, Mayıs 1977, s. 6-7.

³⁹⁶ Mehmet Kurşun, “Ussal Başkaldırı Tinsel Bağlılık”, S. 38+46, Kasım 1978, s. 2-3.

³⁹⁷ Ali Göçer, “Ürpertiden Kaçmak”, S. 38+25, Şubat 1977, s. 8.

çekinmediğini, acı çeken başkalarını gördüğünde ise sevindiğini belirtir. Batının insan hakları konusundaki ikiyüzlü tavrına değinen yazar, batının ezilen insanların acısını yürekten hissetmediğini ifade eder. Çağ insanının görüş, duyuş, seziş boyutlarının maddenin dış görünüşünden öteye geçemediğini dile getirir. Bunalımın kaynağını her şeyin anlamının maddede aranıp ruhun göz ardı edilmesi olarak belirler. Çağ insanının boşlukta kalan ruhunu kurtaracak metafizik düşüncelere yaklaşımdan bile ürperti duyduğundan ve adeta gerçeği bulmaktan kaçtığından bahseder.

Atasoy Müftüoğlu, "Firak"³⁹⁸ başlıklı yazısında, çağdaş insanın umutsuzluk, kaygı ve endişe içinde kıvrandığını, evrenin ise tümüyle bir kargaşa alanı görünümünde olduğunu belirtir. Gerçeklerin dünyasından ayrılan insanın güncel öneriler etrafında sorunlarına çözüm aradığını söyler. Çağın getirdiği gereksinimlerin insanı maddileştirdiğini, insan kendi kendinin tutsağı haline geldiğinden yalnızca bireysel çıkarların kavgasının verildiğini, bunların da giderek toplumsal çekişme halini aldığını anlatır. Çağdaş insan bir yalnızlık kuyusunda çığdaş toplum da bir çıkmazlar dünyasındadır. Çağımızda ortaya çıkan tüm olayların marksist ve kapitalist düzenlerin sorunları kesinlikle çözemeyeceğini duyumsatmıştır. İnsanın kendini yenilemesi ancak Mutlak Ses ve Söz'e kulak vermesiyle söz konusudur. Yabancılaştırmaların bizi bundan uzaklaştırdığını ve artık yaşamımızı kendi öz değerlerimizin gereklerine göre ayarlamamızın zamanının geldiğini vurgular.

N. P. "Notlar"³⁹⁹ başlıklı yazısına, çağımızda "zulüm"ün evrensel bir sözcüğe dönüştüğünü söyleyerek başlar. İlk sorunun "İnsan, zulüm örgütleriyle kuşatıldığını biliyor mu, bilmiyor mu?" olması gerektiğini belirtir. İçimizde oluşan pastan arınmadıkça dışa yönelemeyeceğimizi, çağımız insanına yapılacak en önemli iyiliğin de bu pastan kurtulmasını ona söylemek olduğunu anlatır. İnsan içinde büyüyen olağanüstülükle anlam kazanır, böyle bir olağanüstülüğün olmaması pasın arttığının göstergesidir. Tüm ülkelerde ikinci dünya savaşından sonra durumun bu şekilde olduğunu dile getirir. Batılı kendi içindeki olağanüstülüğü yitirdikçe bizim içimizdekini yok etmenin peşine düşmüştür. İnsan Tanrı'dan koparıldıkça pas artmaktadır. Edebiyatın işlevini insanlara yeniden inanmanın gereğini hatırlatmak olarak belirler. İnsanın bilinçle bağlanabileceği, inanabileceği tek değer Tanrı'dır. Ölümün bir son olmadığının farkında olan yazar, bitimsiz bir hayatı düşünmektedir. Yabancılaşma girişimleri başladığından beri edebiyatın işlevinin bir inkârı sunmak olduğunu altını

³⁹⁸ Atasoy Müftüoğlu, "Firak", S. 8, Nisan 1974, s. 5.

³⁹⁹ N. P. , "Notlar", S. 7, Şubat 1974, s. 7.

çizer ve yeni dönem yazarlarının tam tersini yaparak insanlara inkârı değil inancı önerdiklerini vurgular.

Selim Yavuz, “Seçimin Sonuçları”⁴⁰⁰ başlıklı yazısında, dünyanın kimi bölgelerinde, savaş, açlık vs. nedenlerle insanların öldüğüne, ancak insanların bu cinayetler karşısında üstlerine düşen sorumlulukların gerektirdiği insanî tepkiyi göstermediklerini söyler. Bu tepkisizliğin de her geçen gün cinayet sayılarının ve niteliklerinin gelişmesini sağladığını belirtir. Teknolojinin egemenliği altındaki ülkelerde yaşam gibi ölüm de anlamsız bir olgu iken az gelişmiş ülkelerde henüz ölümün değerini yitirmediğini anlatır. İnsanın yakınındaki birinin kaybı durumunda ölüm olgusunu daha iyi kavradığını söyleyen yazar, çeşitli sanatçıların eserlerinden yaptığı alıntılarla yazısını genişletir. Yazının sonlarında yaşam ve ölüm karşısında sağlıklı bir konumun alınabilmesi için Tanrı’ya inanmanın ve öte dünyayı yaşarken algılamanın tek çare olduğunu ifade eder. İnsanlığın insan yaşamını, insan canını Tanrı’nın bir emaneti olarak görmedikçe cinayetlerin önüne geçilemeyeceğini vurgular.

Eugene Ionesco, “Cehennemleşen Yeryüzü”⁴⁰¹ başlıklı yazısında Batı’nın ortaya koyduğu hiçbir sosyal önerinin insanın içindeki bunalıma çare olamadığını belirtir. İnsanların içindeki ölümlü yoksunluğuna değinir. Hindistan’da fakirler ölmekte ya da İskandinavya’da zenginler intihar etmektedirler. Bunun nedenini bu ölümlü eksikliğine, yarın kaygısı taşımamalarına bağlar. Ekonomik sorunların ortadan kalkmasının bir çözüm getirmeyeceğini söyleyen yazar, insanın açlığının kökenlerinin çok derinlerde olduğunu, insanın ruhsal bir açlık içinde yaşadığını söyler. Bunalımın temelinde metafizik ve ruhçu düşüncelerin göz ardı edilmesinin yattığını vurgular.

Günümüz sanatını “umutsuzluklarımızın bir müzesi” olarak tanımlar. Kültürün insanları korku ve umutsuzluktan kurtaracağını sandıklarını, ancak sanat, edebiyat ve tiyatronun ruhsal bunalımımıza çare olmak yerine onu daha da artırdığını belirtir. Dünyanın yaşanmaz bir yer haline geldiğini, bizim de kötümser bir ruha sahip olduğumuzu belirten yazar, tüm olanlara rağmen çok derinlerden seslenen Mozart’lara sahip olduğumuzu, ancak onun dilini ve çağrısını anlayabilecek gücümüzün olmadığını dile getirir.

⁴⁰⁰ Selim Yavuz, “Seçimin Sonuçları”, S. 38+29, Haziran 1977, s. 1-2.

⁴⁰¹ Eugene Ionesco, “Cehennemleşen Yeryüzü”, S. 7, Şubat 1974, s. 3-4.

Nuri Pakdil, “İlenç”⁴⁰² başlıklı yazısında, 20. yüzyılda insanın yaratılışındaki gizi yitirip bir işkence aygıtına dönüştüğü söyleyip insanın ancak sevgi ve inançla yüreğindeki bu inmeyi tedavi edebileceğini anlatır.

Rasim Özdenören, “İnşa”⁴⁰³ başlıklı yazısında, insanın korku, telaş ve umutsuzluk içinde adeta bir cehennem hayatı yaşadığını söyler. İnsan, kurtarıcı olarak gördüğü her fikri putlaştırmakta, fakat henüz o puta sığınmadan, onun yıkıldığını, kendisini terk ettiğini görmektedir. Bu mutsuzluk içinde insan başkalarına zulüm etmekte, onun mutluluğunu elinden almak için her şeyi yapmaktadır. Aynı cehennemî manzaranın uluslar düzeyinde de var olduğunu belirtir. Kendini güçlü görenler zayıflara karşı diş bilemektedir. Bu manzaranın tüm yeryüzü çapında aynı olduğunu, tüm değer yargılarının altüst olduğunu dile getirir. Yazar, bu olumsuz manzaradan insanın çağın içinde kendini yeniden inşa ederek kurtulabileceğini anlatır. Bunun da “mutlak öğreti”nin işaretiyle yapılması gerektiğini vurgular. Aksi takdirde dünyanın bir cehennem durağı olmaya devam edeceğini belirtir.

Abbas Yahya, “Cadı Düğümü Ya Önerim Var Benim”⁴⁰⁴ başlıklı yazısında, 20. yüzyıl insanının koşulların doğal akışının belirlediği yaşama boyun mu eğeceğiz, yoksa direnecek miyiz? sorusuyla karşı karşıya olduğunu belirtir. İletişim olanaklarının bu denli geliştiği bir çağda insanların birbirine karşı bu kadar kapalı kutu olmasını ilgi çekici bulur. Tanrı’ya sorumlu olduğumuz fikrine ancak kulluk bilinciyle varılabileceğinden ve ölçünün öneminden bahseder. Çünkü ölçü yitirilince hiçbir davranışın sağlıklı olmadığını anlatır. Çağdaş insanın bunalımın ise ölçüyü kaçırmış olmasından kaynaklandığını yazar. İnsanın birden fazla amacının olamayacağını, amacın tek ve sürekli olan demek olduğunu, Tek’e inanmadan da sürekliliğin sağlanamayacağını ifade eder. Üretilen boş amaçlar nedeniyle içimize sürekli düğümlerin atıldığını, birini çözeyim derken bir başkasının ortaya çıktığını, sonunda insanın bir düğüm haline geldiğini söyler ve sorunun ipin ucundan tutmakla çözüleceğini dile getirir.

Bu çağ insanının tarihe kimliksizliğiyle geçeceğini, kimlikli bir insanın kesin tavırları olması gerektiğini, ancak çağımızda insanın tavır koyma gücünün kalmadığını ve bunu da hiçbir koşulun bağışlatamayacağını belirtir. Sürüleşmenin de ötesinde mekanikleşmenin insanı hayvanlar ve bitkiler dünyasından da aşağıya düşürdüğünü söyler. Yazarların sadece olanları gözlemleyip yazan pozisyonunda

⁴⁰² Nuri Pakdil, “İlenç”, S. 10, Ekim 1974, s. 1.

⁴⁰³ Rasim Özdenören, “İnşa”, S. 7, Şubat 1974, s. 3.

⁴⁰⁴ Abbas Yahya, “Cadı Düğümü Ya Önerim Var Benim”, S. 38+84, Ocak 1982, s. 1-2.

olmamasını, ayrıca karanlığın içinde gördüğü ufacık aydınlığı da cümleleri arasına serpiştirerek insanlara umut aşılması gerektiğini anlatır. Salt umarsızlıkla, umutsuzlukla bir yere varılamayacağını altını çizer.

Mehmet Kurşun, “İçte Bir Burgaç Döngüsü”⁴⁰⁵ başlıklı yazısında, çağın karmaşık gelişimi karşısında insanın dış dünyası ile iç dünyası arasında gerekli uyum sağlanıp bir dengenin kurulamadığını belirtir. Söz konusu durumun yazar ve sanatçı için de geçerli olduğunu anlatır. Buna örnek olarak ateist bir yazarın ölen bir arkadaşı için Tanrı’dan rahmet dilemesini gösterir. İnsanların karşı oldukları dünya görüşünden de, bu dünya görüşünün yaşam tarzından da kendi dünya görüşlerine ve yaşam tarzlarına karıştırdığına değinen yazar, herkesin kendini açık olarak ortaya koyması, tavırlarını kesin olarak belirlemesini gerektiğini belirtip ancak böyle olunca insanların birbirlerine kesin önerilerde bulunabileceklerini söyler.

Ali Ulvi Temel, “İpi Tutmak”⁴⁰⁶ başlıklı yazısında, Nuri Pakdil’in Korku adlı oyununda gökten bir ipin uzandığını hatırlatarak insanın doğru bir seçim yaparak bu ipe tutunmalarını ister. Ancak 20. yüzyıl insanının kimilerinin bu fizikötesi ipi seçmek yerine fizik ipini tercih ettiklerini ve bunun sonunda da çarpıldığını anlatır.

Nuri Pakdil, “Karabasan”⁴⁰⁷ başlıklı yazısında, korsan ve gerillanın Batı uygarlığının hastalıklı halinden çıktığını belirtir. Korsanlık ve gerillalılığın bir suç olduğunu kabul etmekle birlikte devlet ya da devletlerin örgütlü olarak insanları öldürmesini daha yanlış bulur. Devletin şiddetin simgesi olmaması gerektiğini vurgulayan yazar, asıl üzerinde durmamız gerekenin acıma duygumuzun yanlış belirmesi tehlikesi olduğunu söyler. Gerilla ve korsanın öldürdüklerine acırken devlet denilen örgütle gerilla ve korsanın öldürülmesine acımamayı yanlış bir tutum olarak değerlendirir. Kim olursa olsun insanın ölümü karşısında duyarsızlaşmanın insanın giderek tanrısızlaşmasını vurguladığını ifade eder.

Dergide yayımlanan açikoturlardan biri⁴⁰⁸, Nuri Pakdil’in “Biat II” adlı kitabının 221. sayfasında geçen “Konu yandı konumu çıktı insanın ortaya, insanın içi dışı yandıktan sonra.” cümlesi üzerine düzenlenmiştir. Toplantıya Şaban Özdemir, Ali Ulvi Temel, Arif Ay ve Turan Koç katılmıştır. 20. yüzyılda eşya lehine bozulan eşya-insan dengesi ele alınmış ve Tanrı inancından uzaklaşan insanın içinde

⁴⁰⁵ Mehmet Kurşun, “İçte Bir Burgaç Döngüsü”, S. 88+40, Mayıs 1978, s. 1-2.

⁴⁰⁶ Ali Ulvi Temel, “İpi Tutmak”, S. 38+32, Eylül 1977, s. 5.

⁴⁰⁷ Nuri Pakdil, “Karabasan”, S. 38+34, Kasım 1977, s. 6-7.

⁴⁰⁸ Şaban Özdemir, Ali Ulvi Temel, Arif Ay, Turan Koç, “Toplantı”, S. 38+33, Ekim 1977, s. 1-2.

bulunduğu bunalımdan kurtuluş yolu ise “Ya Tanrı’yı algılayacağız, ya öleceğiz toptan.” denilerek ortaya konmuştur.

Nuri Pakdil, “Yeni Sözcükler Bulmak Gerekıyor”⁴⁰⁹ başlıklı yazısında, ölüm karşısında hepimizin duyarsızlaştığımızı dikkat çekmiştir. Bu ölümlerle insan soyunun tükenmediğini, ancak insanda başka şeylerin tükendiğini belirtir. Bunların başında da insanın erdemi vardır. 21. yüzyıla “bilinç işlevini yitirmiş insan” örneğiyle gireceğimizi söyler. Belleğimizin asıl görevini sürekli olarak insanların birbirlerini öldürmelerini hatırlaması olarak ele alır. El-Zaatar kırımını hatırlatan yazar, orada yaşlı, genç, hasta, sağlam, kadın, çocuk ayrımı yapılmaksızın herkesin öldürüldüğünü ifade eder. Duygularının tutsağı olmamak için bu yazısını geç kaleme aldığını dile getirir. Lübnan iç savaşı başladığından beri gazete sayfalarını açmaya çekindiğini, bir Müslümanın, bir gerillanın kanlı halini gazetede görecek diye korktuğunu anlatır. Her durumda insanın savunulması gerektiğinden, insan savunulmaz bir duruma gelirse bunun dünyanın sonu olacağından söz eder. Tüm yaşananlara karşı karamsar olunmaması gerektiğine vurgu yapan yazar, insanın içindeki yüce değerlerin bir gün yine insana egemen olacağı inancını içinde taşır. İnsana içindeki değerleri yeniden duyuracak yeni sözcüklerin bulunması gerektiğinin, acıların yorumlanması ve yenilenmemesi için bunun şart olduğunun altını çizer.

Hüseyin Su, “Bir Yağmur Türküsü”⁴¹⁰ başlıklı yazısında, insanın bulduğunda değerini anlayamadığı, kaybettiğinde ise onsuz edemediği bir “yitik”in peşinden gittiğini söyler. Gerek Doğu’da gerekse Batı’da bütün yazarların, şairlerin, düşünürlerin bu yitiğin üstüne yazdıklarını belirtir. Tüm değerlerin alt üst olduğu bir çağda yaşadığımızı, hiç kimsenin yaşadığı andan önceki yaşantılarıyla alakalı hiçbir şeyi hatırlamadığına değinir. Franz Kafka’nın Dönüşüm’ünde Gregor Samsa’nın böcekleşmesi ya da Eugene Ionesco’nun Gergedanlar’ında anlatmak istediği gergedanlaşmanın hep kimliğini, bilincini yitiren bir toplum ve dünyayla ilişkili olduğunu anlatır.

Haçı bir inancın, dünya görüşünün ve mitin kanla simgeleşmesi olarak tanımlayan yazar, Teslis inancından bahsedip bunun yaşama yansımaları üçe ayırır: birincisi söz olarak sevgi ve kardeşlik, ikincisi fiilen sürekli suç, üçüncüsü ise sentez olarak itiraftır. Günah çıkarma kurumunun insanı suç işlemeye karşı hep güvenli kıldığını söyler. Çünkü kişi itiraf etmesiyle birlikte suçtan arınmaktadır. Örnek

⁴⁰⁹ Nuri Pakdil, “Yeni Sözcükler Bulmak Gerekıyor”, S. 21, Ekim 1976, s. 1-3.

⁴¹⁰ Hüseyin Su, “Bir Yağmur Türküsü”, S. 38+111, Nisan 1984, s. 1.

olarak da Fransa'nın Cezayir Savaşı'nda onbinlerce Cezayirli işkenceyle öldürüp aradan geçen vakit sonrasında yapılan kıyımı kabul etmesini ve sorumluların cezalandırılmaya çağırılmasını gösterir. Ancak aynı Fransa'nın Ortadoğu'da gerçekleşen kıyımlara sessiz kalıp, hatta onay veren kararlar almasına şaşırır. İletişim olanakların bu kadar güçlendiği bir dünyada bir ulus yok ediliyorsa ve tüm yeryüzü bu duruma işlevsiz demeçlerle yanıt veriyorsa insanlık yitirilmiş demektir.

Atasoy Müftüoğlu, "Kalem Uygarlığı"⁴¹¹ başlıklı yazısında, çağı yönetenin maddî kaygılar olduğunun altını çizer. Çağın insana savaş açtığını fakat insanın buna henüz karşı çıkmadığını belirtir. İnsanın eşyaya hükmetme niteliğini kaybetmesinden beri güdüldüğünü anlatır. Onurunu yitiren insanlara çağ, çeşitli kuramlar önermiştir. Uluslar da ne yazık ki yarınlarını bu kuramlar etrafında şekillendirmek zorunluluğundadır. Bunun da toplumların özgün niteliklerini yitirmelerine ve uluslara güç veren yapıların yerini çağın getirdiği teknolojik kurumlara bırakmasına neden olduğunu ifade eder. Çağla birlikte gelen bu yeni kurumların insanı yaratılışına ters eylem ve yaşama biçimlerine çağırdığını belirtir. Çağın her insanın yüreğine çözümünü getirmede bin bir sorun yerleştiğini, insanlığın bir kurtuluş ve çare haberi beklediğini söyler. Özellikle Ortadoğu ülkelerinde Batı karşısında kişiliklerini bulma hareketlerinin başladığını anlatır. Çağın en büyük sınavını doğu uluslarının vereceğini belirten yazar, "kalem uygarlığının çocukları"nın yaşanabilir bir dünya için çaba gösterdiklerini ifade eder.

Musa Deniz, "Us Eskimesi"⁴¹² başlıklı yazısında, insanın sorumluluk sahibi olmasının aklî yetisinin bir sonucu olduğunu belirtir. Çağdaş insanın dingin bir yaşantının çok uzağında yer aldığını, hız ve gürültü bataklığı içinde debelenip durduğunu söyler. Gürültüden sadece dıştaki gürültüyü değil, insanın yıkılan iç dünyasının da gürültüsünü kasteder. Bütün bu iç ve dış gürültülerin insanda bir "us eskimesi" yarattığını vurgular. Bunun da şimdilerde salgın bir hastalık gibi olduğunu belirttikten sonra us eskimesinin insanı biraz daha cellata yaklaştırdığını dile getirir.

Mehmet Kurşun, "İnsanın İçindeki Mağara"⁴¹³ başlıklı yazısında, dünya küçüldükçe insanın ağırlığını daha fazla hissettiğini, insanın ya kendi mağarasına çekildiğini ya da özü aramak yerine görüntüye takıldığını belirtir. Sanatçının da diğer insanlar gibi dünyayı salt dıştan algılayarak yorumlamaya gittiğini söyler. Newsweek'in Mayıs 1977 sayısında yayımlanan Montale söyleşisinde geçen

⁴¹¹ Atasoy Müftüoğlu, "Kalem Uygarlığı", S. 2, Mayıs 1973, s. 1.

⁴¹² Musa Deniz, "Us Eskimesi", S. 38+72, Ocak 1981, s. 3.

⁴¹³ Mehmet Kurşun, "İnsanın İçindeki Mağara", S. 38+36, Ocak 1978, s. 7.

düzyazıya ilişkin tüm sanat dallarının ölmek üzere olduğu yönündeki değerlendirmeye katılan yazar, aynı durumun mimarî, resim ve müzik için de geçerli olduğunu vurgular. Müzikte şimdi bir İtri'nin, Beethoven'in, Wagner'in ya da resimde Picasso'nun, Van Gogh'un, Chagall'ın görülemediğini anlatır. Biçimin ortadan kalkıp fizikötesi bir algılamaya dönüştüğü mimarînin günümüzde hiçbir öz ve estetik kaygı taşımaksızın bir beton yığını halini aldığını anlatır. Teknolojinin etkisiyle tümüyle dışsallığa bürünen mimarînin herhangi bir üslup taşımadığından söz eder. Şiirin artık kısır imgelerle kurulan soyut bir örgü niteliğine büründüğü, diğer sanat ve edebiyat türleri gibi yüzeysel bir toplumsal gerçeği yansıttığını ifade eder. Sanat ve edebiyat ürünlerinde dayanılan bir temelin bulunmadığını, hep insanın bunalımı, sıkıntısı verilmekte fakat bunların nedeni verilmemektedir. Sanat ve edebiyatın bir eliyle nedene bir eliyle de sonuca tutunarak insanı sonuca doğru çekmesinin gerektiğini söyleyen yazar, aksi takdirde sanat ve edebiyatın ne kendini ne insanı kurtarabileceğini vurgular.

Mehmet Kurşun, "Bir Kez Daha: Soru"⁴¹⁴ başlıklı yazısında, insanın öldürüldüğünden ve nesneye verilen değer insanına verilmediğinden bahseder. Yiğit bir eylemcinin geride kalanların insanca yaşaması için ölüme koştuğunu ve kimsenin bunun nedenini düşünmediğini belirtir. Nuri Pakdil'in Edebiyat'ın Kasım 1977 sayısında yayımlanan "Karabasan" başlıklı yazısında devlet eliyle insanların öldürülmesinin önüne geçilemezse işte o zaman ilkel bir dönemin başlayacağı yönündeki görüşünü aktarır. Gerek kapitalist ve gerek komünist sömürgecilerin yoğun bir yağmayla başkaldırı eylemlerini kendi lehlerine çevirdiklerine dikkat çeker. Kuraklığın etkili olduğu Afrika'daki açlığı gösteren gazete resimlerine sözü getirir. İletişim olanaklarının yeryüzünü avuç içine sığdırdığı çağımızda açlık ile çağdaş insanlık kavramlarının birbiriyle ne denli uyumsuz olduğunu ve bu zıt ikilemin yeryüzünde şimdi yürürlükte olduğunu anlatır.

- i. Dergi yazarları çevre sorunları karşısında hassastır. Ankara'daki hava kirliliği ve kentlerdeki betonlaşmaya işaret edilir:

Jean Pierre Mercier'in Le Figaro'nun 12 Ekim 1973 tarihli sayısında çıkan "Şok"⁴¹⁵ başlıklı yazısını Emin Ziyaioglu çevirmiştir. Yazısının giriş kısmına çevirmen, Nuri Pakdil'in Batı Notları eserinin 55. sayfasında geçen "Ankara'yı gece

⁴¹⁴ Mehmet Kurşun, "Bir Kez Daha: Soru", S. 38+39, Nisan 1978, s. 5.

⁴¹⁵ Jean Pierre Mercier, "Şok", Çev. Emin Ziyaioglu, S. 5, Kasım 1973, s. 7.

de, gündüz de bir karanlık basar. Havadaki kurum, yanan kömürün değil bu karanlığın aslında. Çünkü Ankara, soyut bir gudubettir; yanar dört mevsim.” cümlelerini koyar.

Mercier, Ankara'daki her geçen gün artan ve önlem alınmazsa kenti yaşanacak bir yer olmaktan çıkaracak olan hava kirliliğini yazısına konu edinmiştir. Belediye ve özel sektör tarafından geliştirilen önlemlerin hem pahalı olması hem de elde gerekli hammadde bulunmaması nedeniyle gerçekleştirilemediğini belirtir. Kentteki hava kirliliğinin önüne geçilmek isteniyorsa ilk önce kente göçlere bir sınır getirilmesi gerektiğini vurgular. Yazısının sonlarında, uzmanların 1990 yılına kadar hiçbir önlem alınmazsa kentin artık oturulamayacak ve yaşanamayacak bir yer haline geleceğine yönelik öngörülerine dikkat çeken yazar, Ankara'nın 17 yıl sonra “havasızlıktan ölmüş ölü bir kent” olacağını söyler.

Nuri Pakdil tarafından yazılan “Cellât”⁴¹⁶ başlıklı yazıda, işkencenin çağımızda türlü boyutlar kazandığını, buna örnek olarak da bir kentin konumunun insanları ezmesini verir. Bahsettiği kent Ankara'dır. Bu kentte bir buçuk milyondan fazla insana işkence edildiğini belirten yazar, bilimsel araştırmalara göre bu nüfusun da her geçen gün yüz binden fazla arttığını ve kentin coğrafi konum gereği bu kadar insanı kaldıramayacağını vurgular. Kentte görülen yoğun hava kirliliğinin insan hayatını tehlikeye attığını dile getirir. Olanaklar bu çevrede toplandığından, burada yaşayanlardan bölgeyi terk etmelerinin istenemeyeceğini ifade eder. Bunun da cellât ve kurbanlarını yan yana tuttuğunu söyler. Pakdil, kentin olanaklarının yavaş yavaş başka bir kente taşınmasıyla durumun önüne geçilebileceği görüşündedir. Böylece cellâtın ölümcül gücünün hafifleyeceğini anlatır. Ankara'nın başkent olmaktan çıkarılması durumunda hem nüfusun, hem de göçün azalacağını ve bunun önünde de yasal bir engelin olmadığını söyleyerek yazısını bitirir.

Nuri Pakdil, “Cellât II”⁴¹⁷ başlıklı yazısında aynı konu üzerine yazmaya devam etmiştir. Kasım 1973 sayısında çıkan “Cellât” yazısında Ankara'nın konumunun bir buçuk milyondan fazla insanın varlığını tehdit eden bir cellat olarak saptadıklarını, fakat bu yazının kimse tarafından umursanmadığını belirtir. Bu durumun kendilerine sorumluluklarını daha bir duyurduğunu söyler. Kendilerinin burjuva kökenli yazarlardan olmadığını hatırlatan Pakdil, görevlerinin acıları yazmak olduğunu vurgular. Bu cellât üzerine tartışma açılmasını istediklerini, insanların çağın yıkımını ancak konuşarak anlayabileceklerini anlatır. Edebiyat'ın her yere

⁴¹⁶ Nuri Pakdil, “Cellât”, S. 5, Kasım 1973, s. 1.

⁴¹⁷ Nuri Pakdil, “Cellât II”, S. 6, Aralık 1973, s. 1.

dağıtılamadığını kabul eden yazar, ama kendilerinin bu işkenceyi vurguladıklarını ve artık bu savın tüm dünyanın malı olduğunu, bundan dolayı da tartışılması gerektiğini söyleyerek yazısını noktalar.

Nuri Pakdil, 22 Ocak 1982 tarihinde sabah trenden indiğinde kir, zehir ve isin kendini sarmaladığını ve Edebiyat'ın yönetimevine vardığında ise bir soruşturma başlattığını ve bu soruşturmanın 23-24 Ocak tarihlerinde de sürdüğünü ve bunu dergide ufak düzeltmelerle yayımladıklarını ifade eder.⁴¹⁸ Ankara'daki insan sağlığını tehdit eden hava kirliliği, bu soruşturmaya konu olmuştur. Öğrencilerden, çeşitli meslek mensuplarından ve derginin kalemlerinden konuyla ilgili fikirler alınmıştır. 27 kişinin katıldığı bu soruşturmadan Arif Ay ve Şaban Özdemir'in fikirlerini alıntılatalım:

“Arif Ay: İlk öyle görülüyor. Şey, şey, uygulayım bilimin gaza dönüşmüş hali, daha doğrusu zehre. Bir karabasan. Sanki sürekli bir cinayet. Ama hiç durmuyor, bir saçmalık. Hani, hep öyle hemen oluşmadı da. Yıl kirliliği. Hep çürüdük. Söze aktarmama bile engel, ürküntü, gerçekten bir zorluk. Hepimizin zorluğu. Dram şurada asıl. Neyin hem suçlusunuz hem kurbanınız? Şu zehir şu pencereden kara kara bize bakan kir hem bugün, hem dün, hem yarınımız. Bela. Bir de şöyle. Gözlemek istiyor insan önce. Ama hemen ardından hatta daha gözlemeyi bile tam içine sindiremeden, aynı anda bizzat yaşamın kendisi olup çıkıyor, kendinizi hazırladığınız ya da öyle sandığınız gözlem. O anda kendi yaşamım öldürmem gereken bir hayalet gibi önümde engel, duruyor ölü canlı zehir kir şu pis hava. Şu sis insanın yaşamını bence salt tehdit etmiyor, tehdidi de içeren bir yokoluşa dönüştürüyor. Ne bileyim, tam bir saçmalık işte. Sanırım insanlar yani biz hepimiz aniden bir gün çıkabiliriz de bu saçmalığın içinden. İşte böyle bir şey.”

“Şaban Özdemir: Belki de bir parçası olarak şu uygulayım bilimin bizi cezalandırması mı bu? İnsan bu cezaya müstehak olmak için uygulayım bilime ne yaptı ki? Bize ne dediyse evet demedik mi? Ağacımızı, bahçemizi, kümesimizi elimizden aldığımız halde, bizi çimentoların içine tıktığımız halde. Vallahi sersemliyorum. Doğayla baş başayken bizi tuttu çeliğin, çimentonun, deliliğin derebeyi yapıp çıktı. Ölümün derebeyleriyiz bu kentte. Kentleşme mi bu, zehirleşme. Takur tukur sürekli öksürme. Ciğerimi ağzımdan çıkarıyorum. Tamamen insana ait bir bela. İyice zehir, sis. Tanrı sonunda mı acıyacak bize? Biliyorum, biliyorum ona da çok ettik biz. Belki suçumuz bu zehir biçiminde şimdi.”

⁴¹⁸ “Sis Soruşturması”, S. 38+85, Şubat 1982, s. 1-2.

Muharrem Oruç, "Pıtrak"⁴¹⁹ başlıklı yazısını, Gösteri dergisinin Ekim 1982 sayısında yayımlanan Demirtaş Ceyhun'un "Her Şey İstanbul'un İşgaliyle Başladı" başlıklı yazısının bir yerinde geçen "Şu an öylesine yürekten inanıyorum ki; bugün yaşadığımız her şey İstanbul'un işgaliyle başlamış." cümlesinden yola çıkarak yazmıştır. Oruç, yazarın bu fikrine katılır ve bu işgalin ne zaman başladığı üzerine düşünür. Bu konuya Ceyhun'un da temas ettiğini ve İstanbul'un Fatih'ten günümüze değin nüfuslarını vererek asıl işgalin 1950 sonrasındaki yanlış siyasal uygulamalar sonucunda başladığını söyler. Oruç, güncel siyasetteki değişimin kültürel dönüşüm, kültürel yozlaşma arasında doğrudan bir koşutluk kurmanın hatalı olacağını belirtir. İstanbul'un çarpık yapılaşma içinde mimarî özelliğini yavaş yavaş kaybettiğini vurgulayan yazar, kentleri pıtrak gibi saran apartmanların kültürel dönüşümün, kültürel yozlaşmanın göstergesi değil, olsa olsa kültürel dönüşümün, kültürel yozlaşmanın kente göç olayıyla mimarîde ortaya çıkmış bir uzantısı olarak görür. Bir kültürün bütün bir yaşam biçimi olarak geldiğini, kültürel dönüşümün getirdiği yaşam biçiminde bir çarpıklık varsa görüntünün bırakılarak başka nedenler aranmasını ister. Mimarînin o kültürün yalnızca bir ögesi olduğunu belirten yazar, Batılılaşma lavı içimizi kurutmuşsa bunu sürecin tek bir zaman dilimine yüklemenin yersiz olduğunu anlatır.

Cahit Yeşilyurt, "Doğasız İnsan"⁴²⁰ adlı yazısında yoğun bir beton kuşatması altında yaşayan modern insanın gökyüzü ve toprağa duyduğu özlemi, dağ gezisi sırasında köyündeki hayatını hatırlamasıyla birlikte anlatmıştır.

Bahri Zengin, "Toprakla"⁴²¹ başlıklı yazısında, insanların kendi rahatları ve konforları için toprak üzerinde yaptıkları değişiklikler nedeniyle toprağın tabii halinin bozulmasını anlatır.

- j. Rasim Özdenören, Celil Kahvecioğlu müstearıyla kanunların yerileştirilmesi ve laiklik kavramının ortaya çıkış sürecini anlatan iki yazı kaleme almıştır:

Celil Kahvecioğlu, "Yasaları Yerileşmek"⁴²² başlıklı yazısında, Avrupa'dan sürekli olarak kanunlar iktibas edilmesine karşı çıkar. Çünkü bu kanunların bambaşka çevre ve şartların etkisiyle doğduğunu belirtir. Yazının merkezine Medeni Kanun'u oturtan yazar, bu kanun maddelerinden ancak otuzda birinin uygulanabildiğini anlatır. Bunun da bu kanunun ülkemizin ihtiyaçlarına cevap

⁴¹⁹ Muharrem Oruç, "Pıtrak", S. 38+94, Kasım 1982, s. 2.

⁴²⁰ Cahit Yeşilyurt, "Doğasız İnsan", S. 38+54, Ağustos 1979, s. 1-2.

⁴²¹ Bahri Zengin, "Toprakla", S. 4, Mayıs 1969, s. 4.

⁴²² Celil Kahvecioğlu, "Yasaları Yerileştirmek", S. 5-6, Haziran-Temmuz 1969, s. 5.

vermediğinin bir kanıtı olduğuna işaret eder. “Bu halk kendi arasında hangi hükümleri uyguluyor, hangi kaidelere göre hareket ediyor?” sorusunun çözümlenmesi gerektiğinin altını çizer. Kanunlara bir işlerlik kazandırmak için halkın gelenek-göreneklerini araştırıp kanunlarımızı da bunlardan çıkacak sonuçlara göre şekillendirmeyi en makul çare olarak görür. Halkın Müslüman olduğu gerçeğinden yola çıkarak Ankara ve İstanbul Hukuk Fakültelerine bağlı İslâm Hukuku Araştırma Enstitülerinin kurulmasını ve İslâm hukukunun teorik esaslarının yanında sosyal araştırmalara da yer vererek yerli bir Türk hukukunun temellerinin atılmasını önerir.

Celil Kahvecioğlu, “Laiklik”⁴²³ başlıklı yazısında ise Laiklik kavramının Avrupa’daki oluşum serüvenini konu edinir. Laikliğin “iktidar, kilisede mi yoksa devlette mi kalacak?” çatışmasının sonucunda doğduğunu belirtir. Kilise ve devlet ilişkileri üzerine pek çok düşüncenin ileri sürüldüğünü, ancak bunları üç kümede toplayabileceğimizi dile getirir: Birincisi kilisenin ruhanî iktidarı temsil ettiği, ruhun da maddeye karşı üstün olmasından ötürü kilise devletin üstündedir. İkincisi dinin devlet içindeki sosyal bir müessese olmasından hareketle devlet kilisenin üstündedir. Son olarak ise ruhanî ve cismanî iktidarların mahiyetleri gereği birbirinden farklı olduğunu, bundan dolayı da ayrı ayrı ele alınmaları gerektiği söylenir.

Laiklik, Avrupa’da kilisenin devlete yenilgisini ifade eden bir kavram olmuştur. Ulaşılması gereken bir amaç değil, sosyal ve siyasal yapının bir sonucu olmuştur. İslamiyet’te din ve devlet otoritelerinin çatışması durumu yoktur. Çünkü Mekke’de o sıralarda kurulu bir devlet olmadığından, kendini ona kabul ettirme zorunluluğu da yoktur. Zamanla bir İslâm devletini vücuda getirmiş olup Avrupa’daki gibi ruhanî ve cismanî bir otorite yerine tek otorite İslâm devleti vardır.

Laikliğin devletin dine toleransı anlamında kullanılmasının çok sonralara dayandığını, bu bağlamda ele alınırsa İslamiyet’in tüm inançlara hoşgörüyü yaklaştığını vurgular. Tanzimat’tan sonra Osmanlı devlet teşkilat ve rejimini inceleyen yazarlarımızın olaya Avrupalı bir yazarın Avrupa devletine ve Hıristiyanlığa baktıkları gibi baktıklarına dikkat çeker. Osmanlı padişahlarının halifelik sıfatıyla ruhanî, padişahlık sıfatıyla da cismanî selahiyetleri topladığı görüşünün yaygın olduğundan bahseden yazar, İslam düzeninde bu iki selahiyetin birbirinden ayrı olmadığını, iktidarın tek bir vücutta toplandığını açıklar.

k. Malcolm X (Malik El Şabaz) tarafından yazılan mektuplarda ırkçılıkla ilgili önemli tespitlerde bulunmaktadır.

⁴²³ Celil Kahvecioğlu, “Laiklik”, S. 7-12, 1969-1970, s. 12.

Malcolm X'in hac ziyareti sırasında Amerikan basına yolladığı mektup, 10 Nisan 1964 tarihinde Suudi Arabistan'ın Cidde kentinden yollamış olup hac görevinden, buradaki gözlemlerinden ve bu görevin kendisine kattıklarından bahseder. Mektuptan şu satırları aktarıyoruz:

“Bütün dünyada gelmiş onbinlerce hacı vardı. Mavi gözlü sarışınından, kara derili Afrikalılara kadar her renkten insan vardı, ama hepimiz aynı törene katılıyor ve benim Amerika'daki deneyimlerimden kara ile kara olmayan arasında hiçbir zaman varolacağını inanmadığım bir kardeşlik ve birlik ruhunu gösteriyorduk.”⁴²⁴

“Amerika kendini ‘ırkçılık kanseri’ ile mahvetmeden önce İslâmın ruhunu iyice kavramalıdır. İslâm bütün renklerden insanları geniş bir aile içinde toplamış İslâm kardeşliği veya milleti her türlü engeli aşarak yeryüzünün hemen bütün doğu ülkelerine uzanmıştır.”⁴²⁵

İkinci mektup⁴²⁶ ise, Nijerya'nın Lagoç kentinden, 10 Mayıs 1964 tarihinde yollanmıştır. Batıda yapılan propagandaların Amerikalı siyahlar ile Afrikalı siyahların arasını açık gösterme çabaları olduğunu, aksine Afrika'daki kardeşlerinin onların dertleriyle yakından ilgili olduklarını vurgulayan bir mektuptur.

Ayrıca hayat hikâyesinden yayımlanan bir bölümde siyahlara faydalı olmak için sürekli okuyan yazar, Batı'nın fikirlerinin temelini Doğu'dan aldığına farkına varır:

Malcolm X, “Cezaevinden”⁴²⁷ adlı yazısında, hapisanede geçirdiği günlerini, Elijah Muhammed ile mektuplaşmaya başlamalarını, kendini daha iyi ifade etmek ve daha düzgün mektup yazabilmek için kendisini okumaya ve yazı çalışmalarına vermesini anlatır. Okuduğu kitaplardan beyaz adamın siyah adama yaptığı zulümleri ve yersiz suçlamaları öğrendiğini yazar. Malcolm X, “Cezaevi Anıları”⁴²⁸ olarak devam eden yazısında kendisini yetiştirmesinin temelinde Doğulu ve Batılı yazarların eserlerini okumasının yattığını, siyah adama faydalı olabilecek her şeyi okuduğunu, bu eylemini kolaylaştıranın da hapisane yaşantısı olduğunu, çünkü on beş saatini kitap okumaya ayırabildiğini söyler. Okuduklarından çıkardığı sonuç Batılı düşünürlerin fikirlerinin temellerini Doğulu düşünürlerden aldığı yönündedir. Nesiller boyunca söylenen siyahların bir tarihi olmadığı yalanını, bunun da çocukluk

⁴²⁴ Malcolm X, “İki Mektup”, Çev: Rasim Özdenören, S. 19+3, Ocak 1972, s. 8.

⁴²⁵ a. g. e. , s. 8.

⁴²⁶ a. g. e. , s. 8.

⁴²⁷ Malcolm X, Cezaevinden, Çev. İbrahim T. Cemil, S. 19+1, Kasım 1971, s. 2-3.

⁴²⁸ Malcolm X, Cezaevi Anıları, Çev. İbrahim T. Cemil, S. 19+2, Aralık 1971, s. 7.

yaşlarından itibaren insanı bir aşağılık psikolojisine yönelttiğini dile getirir. Hayatını Elijah Muhammed'in öğretilerini yaymaya adağından bahseder.

SONUÇ

Edebiyat, düşünce ve edebiyatı birlikte yürüten bir dergi hüviyetindedir. Dergideki temel görüş uygarlık yaklaşımıyla düşünmektir. Sanat ve edebiyatın İslâmî bir anlayışla ele alındığı dergide, insanın bir uygarlığın ürünü olduğundan yola çıkılarak İslâm uygarlığıyla yoğrulmuş bir topluma ülkü olarak Batıcılığın verilmesine karşı çıkmış ve “yerli düşünce” vurgusu yapılmıştır. Yazar ve sanatçı, toplumun kılavuzu olarak görüldüğünden ona önemli sorumluluklar yüklenmiştir.

Dergide en çok şiir, öykü ve deneme olmak üzere, gezi yazısı, mülâkat, tiyatro, günlük, mektup, polemik, edebî tahlil ve tenkit yazılarıyla sanat ve edebiyatla ilgili yazılar yayımlanmıştır.

Dergide yayımlanan deneme ve fikrî yazılarda eşyanın, makinenin ve teknolojinin insanın üstünde yarattığı baskı; insanların kimliksizleşmesi, inançsızlaşması ve duyarsızlaşması; Tanzimat’tan sonra baş gösteren yerli değerlerimizden uzaklaşarak Batılı değerlere yönelmemiz ve Batılılaşmanın zirve noktasına ulaştığı “1923 Devrimi” en çok üzerinde durulan konular olmuştur.

Edebî tahlil, tenkit ve tanıtma yazılarında, daha çok kendi dünya görüşlerine uygun kitaplara yer ayrılmıştır. Çeviri eserler üzerine yazılanlarda ise öncelik İslam dünyasının önemli âlimlerin kaleme aldığı düşünsel eserlere tanınmıştır.

Edebiyat, çıktığı süreçte ihmal edilmiş olan Ortadoğu, Arap ve Afrika uluslarının edebiyatlarından çevirilere yer vermiştir. Aynı uygarlıkla yoğrulduğumuz bu uluslarla edebiyat bağı kurulmak istenmiştir. Ayrıca Batı edebiyatlarından yapılan özellikle konuşma ve günlük çevirilerinde, söz konusu uygarlığın çürümüşlüğü bizzat kendi ağızlarından öğrenme fırsatı buluruz.

Dergide müstear isim yaygınlığı göze çarparken, aynı zamanda derginin Türk kadın yazar ve şairlere yer vermediği görülür. Sadece çeviri ürünlerde birkaç kadın sanatçı vardır. Bunlar Virginia Woolf, Anna Grigoriyevna Dostoyevski, Nazik El-Melâike ve Fadva Tükan’dır.

Derginin beşinci döneminde yayımlanan üç sayı, sadece bir eserle çıkmıştır: Nuri Pakdil’in “Korku” adlı oyunu Kasım 1975 tarihli 10. sayıda, yine Nuri Pakdil’in “Put Yapımevleri” adlı oyunu Aralık 1975 tarihli 11. sayıda ve Yaşar Kaplan’ın “İdris’in İdris” öyküsü de Ocak 1977 tarihli 24. sayıda yayımlanmıştır.

Edebiyat ile Nuri Pakdil adları zamanla birbiriyle özdeşleşmiş olmasının yanında, dergi Türk edebiyatına çok sayıda şair ve yazar kazandırmıştır. Bu yeni

isimlerin ilk eserleri de derginin yayınevi olan Edebiyat Dergisi Yayınları'nda basılmıştır.

Edebiyat, farklı yaklaşımı sayesinde okurlarına yeni ufuklar açmayı başarabilmiştir.

.

KAYNAKÇA

Akyüz, Kenan: **Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri (1860-1923)**, İnkılâp Yayınevi, İstanbul 1995.

Analay, Kadir: **Sezai Karakoç ve Diriliş Düşüncesi** (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Diyarbakır, 2009.

Andı, M. Fatih: **Hayata Edebiyatla Bakmak**, 3 F Yayınevi, İstanbul 2007.

Arabacı, Caner: "Eşref Edib Fergan ve Sebîlürreşad Üzerine", **Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce-İslâmcılık**, C. 6, Ed. Tanıl Bora, Murat Gültekinçil, İletişim Yayınları, İstanbul, 2005, s. 96-128.

Aslan, Hanifi: **Edebiyat Dergisinin Özetli Fihristi** (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kırıkkale, 1996.

Belge, Murat: "Kültür", **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, C.5, İletişim Yayınları.

Çebi, Dr. Murat Sadullah: "Sebîlürreşat Türkiye'de İslamcı Muhalefetin Sözcülüğünü Yapmış Bir Dergi", **Bilig**, Ankara, Kış '97, s. 231-245.

Çelik, Mehmet: **II. Meşrutiyet Devrinde Çıkan İslâmcı Dergilerin Tematik İncelenmesi**, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul, 1998.

Çetin, Prof. Dr. Nurullah: "İkinci Meşrutiyet Döneminin Siyasî ve Sosyal Görünümüne Genel Bir Bakış", **II. Meşrutiyet Dönemi Türk Edebiyatı**, Haz. Prof. Dr. İsmail Çetişli vd. , Akçağ Yayınları, Ankara, 2007, s. 15-118.

Çiftçi, Cemil: **Maraşlı Şairler Yazarlar Alimler**, Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2000.

Demirci, İbrahim: "Nuri Pakdil'in Dil Tutumuna Bakış", **Hece**, nu. 58, Ankara, Ocak 2004, s. 71-84.

Doğan, Erdal: **Edebiyatımızda Dergiler**, Bağlam Yayıncılık, İstanbul, 1997.

Efe, Adem: "Sebîlürreşâd", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, C. 36.

Eroğlu, Ebubekir: "Diriliş", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, C. 9.

Eryaysoy, Mehmet Nezir: **Rasim Özdenören-Hayati, Sanatı, Eserleri** (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2008.

Günyol, Vedat: **Sanat ve Edebiyat Dergileri**, Alan Yayınları, İstanbul, 1986.

Gür, Doç. Dr. Alim: "II. Meşrutiyet Döneminde İslamcılık ve Bu Düşüncenin Edebiyata Yansıması", **II. Meşrutiyet Dönemi Türk Edebiyatı**, Haz. Prof. Dr. İsmail Çetişli vd. ,Akçağ Yayınları, Ankara, 2007.

Işık, İhsan: **Türkiye Edebiyatçıları ve Kültür Adamları Ansiklopedisi**, Elvan Yayınları.

İleri, Selim: Politik Olmayacak Mı? , **Politika**, 23 Eylül 1976.

Kabaklı, Ahmet: **Türk Edebiyatı**, C. 3, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, İstanbul, 1978.

Kabaklı, Ahmet: **Türk Edebiyatı**, C. 4, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, İstanbul, 2004.

Kahraman, Âlim: “Nuri Pakdil ve Edebiyat Dergisi”, **Yedi İklim**, S. 58, İstanbul, Ocak 1995, s. 26-27.

Kahraman, Âlim: “Edebiyat”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, C. 10, İstanbul, 1994.

Lekesiz, Ömer: “İslamî Türk Edebiyatının Değişen Yüzü”, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce-İslâmcılık**, C. 6, İletişim Yayınları, İstanbul, 2005, s. 962-977.

Mertoğlu, M. Suat: **Sırat-ı Müstakim Mecmuası Açıklamalı Fihrist ve Dizin**, Klasik, 2008.

N. A.: “Dergilerde”, **Türk Dili**, Sayı 39, 1 Aralık 1954, s. 193-198.

Necatigil, Behçet: **Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü**, Varlık Yayınları, İstanbul, 2004.

Okay, Orhan: “Büyük Doğu”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, C. 6.

Onaran, M. Ş.: “Dergiler, Gazeteler”, **Türk Dili**, S. 308, Mayıs 1977, s. 511-515.

Onaran, Mustafa Şerif: “Dergiler, Gazeteler”, **Türk Dili**, S. 312, Eylül 1977, s.269-272.

Mustafa Şerif: “Dergiler, Gazeteler”, **Türk Dili**, S. 315, Aralık 1977, s. 661-664.

Özdenören, Rasim: “Necip Fazıl Kısakürek”, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce-İslâmcılık**, C. 6, Ed. Tanıl Bora, Murat Gültekingil, İletişim Yayınları, İstanbul, 2005, s. 136-149.

Özdenören, Rasim: “Tavır Koymanın Dili-Nuri Pakdil’in Denemeleri”, **Yedi İklim**, S. 58, İstanbul, Ocak 1995, s. 7-10.

Pakdil, Nuri: Mustafa Kayhan isimli bir öğretmene mektubu, **Hece**, nu: 58, Ocak 2004, s. 417.

Pakdil, Nuri: **Arap Şiiri-Güldeste I**, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara, 1998.

Su, Hüseyin: **Edebiyat Eylemi ve Nuri Pakdil**, Hece Yayınları, Ankara, 2013.

Tanpınar, Ahmet Hamdi: **19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi**, Çağlayan Kitabevi, İstanbul, 2003.

Userin, Ali Görkem: “Yerli Edebiyatın Kurtuluş Savaşı: Edebiyat Dergisi”, **Kral Yolu**, Profil Yayınları, İstanbul, Kasım 2011.

Üstün, Nazan: **Büyük Doğu Mecmuası’nın Siyasal Analizi** (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2011.

Yanar, Işık – Topçuoğlu, Abdullah: “Nuri Pakdil”, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce-İslâmcılık**, C. 6, Ed. Tanıl Bora, Murat Gültekingil, İletişim Yayınları, İstanbul, 2005, s. 844-855.

Yetiş, Kazım: **Dönemler ve Problemler Aynasında Türk Edebiyatı**, Kitabevi, İstanbul 2007.

Yorulmaz, Hüseyin: **Bir Neslin Ağabeyi Erdem Bayazıt**, Hat Yayınevi, İstanbul, 2012.

“Diriliş”, **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi**, C. 2, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1977.

“Edebiyat”, **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi**, C. 2, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1977.

“Sırat-ı Müstakim”, **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi**, C. 8, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1998.

EKLER

Edebiyat Dergisi Yayınları tarafından yayımlanan eserlerin çıkış tarihine göre listesi aşağıdaki tablolardadır:

Tablo 1

	NO	YAZAR	ESER	BASIM TARİHİ
BİRİNCİ DÖNEM	1	Nuri Pakdil	Batı Notları	1972-1980
	2	Akif İnan	Edebiyat ve Medeniyet Üzerine	1972
	3	Erdem Bayazıt	Sebeup Ey	1972
	4	Rasim Özdenören	Çözülme	1973
	5	Nuri Pakdil	Biat I	1973
	6	Cahit Zarifoğlu	Yedi Güzel Adam	1974
	7	Nuri Pakdil	Umut	1974
	8	Rasim Özdenören	Çok Sesli Bir Ölüm	1974
	9	Jacques Prevert	Harikalar Tablosu	1974
	10	Cahit Zarifoğlu	İns	1974
	11	Akif İnan	Hicret	1974
	12	İsmail Kılıoğlu	Ateş Yalım Üstünde Bir Toplantı	1974
	13	Alâeddin Özdenören	Güneş Donanması	1975
	14	Osman Sarı	Bir Savaşçıdır Kalbim	1975
	15	Jacques Prevert	Ay Operası	1975
	16	Nuri Pakdil	Çağdaş Arap Şiiri-Güldeste	1976
	17	Nuri Pakdil	Biat II	1977
	18	Arif Ay	Hıra	1978
	19	Ali Ulvi Temel	Uzun Yürüyüşte	1978
	20	Nuri Pakdil	Bağlanma	1979
	21	Nuri Pakdil	Korku	1980
	22	Nuri Pakdil	Put Yapımevleri	1980
	23	Nuri Pakdil	Bir Yazarın Notları	1980
	24	Turan Koç	Kan Gibi Vakte Düşen	1980
	25	Arif Ay	Dosyalar	1980
	26	Nuri Pakdil	Bir Yazarın Notları II	1980
	27	Nuri Pakdil	Biat III	1981
	28	Ali Göçer	Gözlerinde Kitap Yankısı	1981
	29	Nuri Pakdil	Bir Yazarın Notları III	1981
	30	Eugene Guillevic	Kasırganın Çatırtıları	1981
	31	İbrahim Demirci	Yanıklar	1981
	32	Şaban Özdemir ⁴²⁹	Çağdaş Arap Öyküsü-Güldeste	1982
	33	Fuat Altınsoy	Hendekler	1982
	34	Nuri Pakdil	Kalbimin Üstünde Bir Avuç Deniz	1982
	35	İrfan Çevik	Ağır Acılı Sularda	1982
	36	Nuri Pakdil	Bir Yazarın Notları IV	1982

⁴²⁹ Eseri hazırlayan kişi Şaban Özdemir'dir. Öykü çevirilerinde Nuri Pakdil, Ali Ulvi Temel, İbrahim Demirci, Turan Koç ve Arif Ay'ın imzaları bulunmaktadır.

37	Sezai Uğurlu	Öpünce Güvercin Oluyor Sabahlar	1982
38	Kâmil Aydoğan	Köy Yazıları	1982
39	Ali Karaçalı	Kamçı	1982
40	İlhami Çiçek	Satranç Dersleri	1983
41	İdris Hamza	Batı Topu	1983
42	Hüseyin Su	Tüneller	1983
43	Turan Koç	Fetret Zamanları	1983
44	Arif Ay	Şiirin Kandilleri	1983
45	Nuri Pakdil	Edebiyat Kulesi	1984

Tablo 2

	NO	YAZAR	ESER	BASIM TARİHİ
İKİNCİ DÖNEM	1	Nuri Pakdil	Sükût Sûretinde	1997
	2	Nuri Pakdil	Derviş Hüneri	1997
	3	Nuri Pakdil	Batı Notları	1997
	4	Nuri Pakdil	Arap Saati	1997
	5	Nuri Pakdil	Umut	1997
	6	Nuri Pakdil	Ahid Kulesi	1997
	7	Nuri Pakdil	Korku	1997
	8	Nuri Pakdil	Klas Duruş	1997
	9	Nuri Pakdil	Arap Şiiri-Güldeste-I	1998
	10	Nuri Pakdil	Arap Şiiri-Güldeste-II	1998
	11	Nuri Pakdil	Kalem Kalesi	1998
	12	Nuri Pakdil	Bir Yazarın Notları I	1999
	13	Nuri Pakdil	Osmanlı Simitçiler Kasidesi	1999
	14	Nuri Pakdil	Otel Gören Defterler I: Çarpışan Sesler	1999
	15	Nuri Pakdil	Otel Gören Defterler II: Yazının Epik Resminin Çekildiği Sırada	2000
	16	Nuri Pakdil	Otel Gören Defterler III: Büyük Sorgu	2000
	17	Nuri Pakdil	Otel Gören Defterler IV: Simsiyah	2002
	18	Nuri Pakdil	Otel Gören Defterler V: Ateş Hattında Harf Müfrezeleri	2003